IOANNIS MEVRSI

FERDINANDVS ALBANVS,

ſive

DE REBVS EIVS IN BELGIO

per Sexennium geſtis,

LIBRI IV.

In quibus Belli Belgici Principium.

ADDITVR

DE INDVCIIS,

LIBER SINGVLARIS,

In quo ejuſdem belli finis.

AMSTELODAMI,

Apud GVILIELMVM & IOANNEM BLAEV,

CIϽ IϽ C XXXVIII.

ILLVSTRISSIMIS
ORDINIBVS
HOLLANDIÆ
WESTFRISIÆQ.

Fortunæ ac libertatis Belgii fœderati aſſertoribus propugnatoribuſq. primis, piis, felicibus, invictis, hoc Hiſtoriæ meæ monumentum qualecunque

IOANNES MEVRSIVS

Dedico conſecroque.

ILLVSTRISSIMI DOMINI,

Principia belli veſtri Belgici, quæ literarum monumento conſecravi, Vobis offero. Audeo dicere, victurum Opus; ob rerum illarum, quas complectitur, dignitatem. Nunquam Fama loqui deſinet, quę Europa non contenta, etiam Aſiam Africamque pervagata eſt, & illic quoque nomen veſtrum inclytum reddidit. Igitur ut iſtius belli nullo tempore memoria unquam obliterabitur, ita erunt, qui legere illud, & principia ac cauſas ſcire, ſemper cupient. Vobis autem offerre viſum, quia debebam. Veſtra enim in hoc opere invicta virtus commemoratur; veſtrum illud robur animi admirabile potiſſimam Hiſtoriæ partem implet. Atque hîc Poſteritas leget, Vos pro libertate publica, quam Philippus, ille Regum potentiſſimus, oppreſſum ibat, contra privilegia populi, contra fidem à ſe datam, maximo animo arma ſumpſiſſe; nec præclara audendi ſignum, quod ſecuti ſtatim Zelandi, primos tollere dubitaſſe. Scilicet ita olim etiam adverſus Romanos, cùm indigna cogere vellent, Cl. Civili duce, opponere Voſmet auſi eſtis: & quos orbis univerſus extimeſcebat, qui contemnere auderetis, ſoli Vos ſanè exſtitiſtis. Ex eo tempore tot jam ſeculis quaſi enervata vir-

tus parum ab inertia aberat; certe ſic exiſtimabant Principes veſtri, qui quantumvis, per tot privilegia adſtricti, precarium tantùm aliquo modo imperium habebant; nimia tamen mox potentia dubiam Vobis libertatem priſcam fecerant: Philippus verò etiam nullam facere voluit. Huc cùm eum liberæ poteſtatis cupido, proprius dominantium affectus, incitaret, majeſtate ſua tanta indignum ratum, regnandi legem à ſubjecto populo accipere; pulcra occaſio viſa fuit, invadere tempus per diſſidia religionis turbulentum. Sed conſilium hoc contra cecidit, quàm ſperarat: quippe veterem principatum, quem munire deſtinabat, magnam partem planè evertit. Itaque nunc provinciæ cæteræ, quæ ſe jugo ſubduxerunt, Vobis libertatem debent; quam aſſerere, niſi veſtro exemplo fortes, nunquam ſanè auſæ eſſent. ac præterea ſemel auſæ non tueri ſe potuiſſent, niſi Vos protexiſſetis. Neque inficias ulla ibit, animam ſuam in veſtra verſari; & provinciam hanc, quam tenetis, Reip. fœderatæ cor eſſe. Quinimò illa ut libertatem, ita magnitudinem ſuam, ad quam hodie perveniſſe eam conſtat, magna ex parte Vobis debet. Quod Europa ejus fœdera paſſim amplectitur, æſtimatque, Aſia amicitiam colit, Africa etiam auxilium petiit, quæ Invidia negare poſſit, veſtrum beneficium eſſe? In partem gloriæ cæteræ quidem provinciæ veniunt, quæ, pro viribus quæque ſuis, ſtrenuè etiam adjuverunt; verùm tamen primas hîc Vobis deberi, illæ ipſæ non invitæ profitentur. Macti magnitudine iſta, ac fortuna,

ILLVSTRISSIMI DOMINI,

quam ſupremum Numen veneror uti Vobis ſempiternam, Vos autem communi Patriæ, aç Reip. adeò univerſę, florentes atque incolumes ſervet. Lugduni Batavorum. Kal. Iul. ANNO CIↃ IↃ C XIV.

IOANNIS MEURSI
FERDINANDI ALBANI
LIBER I.

EVROPÆ pars non contemnenda Belgium noſtrum eſt; quod variis olim Principibus ſubditum, matrimoniis mox conjunctum, obtigit feliciſſimæ per tria ſecula domui Auſtriacæ, ſed quæ ad fortunæ culmen perveniſſe ſub Carolo V videri poteſt. Ille, ſive ætate fractus, ſive regnandi, adverſante jam fortuna, etiam ſatur, cum exuere potentiam vellet, dividere inſtituit: & Imperium, cujus ſucceſſio, ob dubia Septemvirorum ſtudia, minus certa videbatur, in fratrem ſuum Ferdinandum; Hiſpanias, cæteraque item regna, Belgiumque, ceu certiſſimam hereditatem, in Philippum filium tranſtulit. Sed conſilii ejus poſtea pœnitentia ipſum inceſſit. Nam penitius cum attenderet, obnoxium magnitudini ſuæ Imperium videbat, & arcana quadam neceſſitate obſtrictum ſibi Germaniæ ſtatum, ne aliunde Cæſarem legeret, quam è ſua domo, cujus ipſe tunc temporis caput, & poſt eum futurus filius. Hoc ergo modo Philippum principem Belgium accepit, & cum eo graviſſimas turbas, per quas ſub legatis pluribus variè affectum. Cauſæ erant, & mutata majorum religio, & ad opprimendam iſtam imminuta privilegia. Quippe res illa animos populi, cætera placidos, neque temere moveri faciles, incitavit. itaque initio, reverens principis, injuriam ipſi repræſentat, & vim item deprecatur, ſupplicatque, uti ne vexari ſeſe tam indigne, neve opprimi præter jus aut fas permitteret. Verum ubi rejectis precibus, nihil omnino tyrannis remitteret, poſt ſpem exhauſtam profligatâ patientiâ iram accendit deſperatio; armaque ſumpta, extrema vitæ, ac publicæ libertatis tutela. Arduum ſane id bellum fuit, & cui par vix ſanè dixerim an priora ſecula viderint; nec fidem adeo habitura poſteritas erit; etiam cum in monumenta fide optima relatum leget. Ac profectò, ſi fateri verum volumus, quis aut arma animoſius intulit? aut conſtantius unquam pertulit? aut adverſa fortius excepit. Videte in Hannoniâ Montes; in Hollandiâ Harlemum, Alcmariam, Leidam, Oudewatram, & Bommenedam; in Zelandiâ Zirizeam; in Brabantiâ Trajectum ad Moſam, & Antverpiam; in Flandriâ Sluſam, & illam, quæ exempla omnia ſuperat, Oſtendam. Omnes hæ pro libertate fortia quęvis ſunt perpeſſę; & fecere etiam multæ. Sed hæc partium virtus fuit; nunc Remp. univerſam inſpiciamus. Romanum militem Veji x, Numantia xiv, Italia ſola Iↄ annos eſt remorata. Fœderatorum vero arma nullæ urbes ſemeſtre ultra ſuſtinuerunt; & vii provinciarum libertas annis xxxiv vindicata. Roma Africæ, quod miſerat bellum, animosè repoſuit, & Carthaginem exſtirpavit. Sic Hiſpaniæ Fœderati, Gadeſque diripiunt. nec hoc contenti, arma ſua ulterius navigare jubent, Indiaſque adeo ipſas petunt, Philippi ærarium; & Regem ante id tempus invictum, Europæ univerſæ terribilem, ad pacem offerendam impellunt. Sed rei initia proponamus.

CVm è Belgio diſcederet Philippus, Margaretam Parmenſem provinciis impoſuit, mulierem, rerum imperitam, ſed quæ in adminiſtranda Rep. Antonii Perenotti Cardinalis Granvellani conſiliis uteretur. Obtinuerat id a rege homo ſolerter ambitioſus, ut penes ipſum, ſine invidia, rerum omnium ſumma eſſet. ſed dum immoderatè potentiam habet, turbata valde quiete publica, & exaſperatis procerum ac populi animis, ut offenſæ ſe ſubtraheret,

ret, in Sequanos abiit, moxque amota Parmenſis cum Ferdinando Alvareſio Albano præfecturam mutavit. Sub diſceſſum regis erat in limite miles Hiſpanus, quem removeri Ordines petebant; & rex promiſerat, ſed de inſtinctu Granvellani arbitratus, certum hîc ſine illo principatum non fore, diu reſtitit. tandem, cum inſtare magis magiſq; Ordines videret, invitus acquievit. atque hæc prima ejus offenſa. Abſente rege, agitatum ut majorum religio ſalva eſſet: eòque Inquiſitio requirebatur, & plures epiſcopi. Hoc conſilium Belgii pacem, & Philippi in provinciis illis imperium, penè evertit. Magnam hîc operam dedit Franciſcus Sonnius, Theologus Lovanienſis, qui Romam profectus Pontifici expoſuit, *quæ Belgii magnitudo eſſet, quæ populi frequentia, atque opes. in ſummâ libertate magnam eſſe religionis negligentiam, unde hæreticorum potiſſimum incrementum; cui occurri à ſede Romanâ neceſſariò deberet.* Et orator non indiſertus in pietatis negotio facilè cauſam obtinuit. Itaque cum epiſcopi hactenus tantum quatuor eſſeut, Cameracenſis, Atrebatenſis, Tornacenſis, & Vltrajectinus, augere numerum placuit, & quatuordecim alios adjicere, quorum electio ad regem, confirmatio ad Pontificem pertineret. His deſtinatæ urbes maximæ. Machlinia, Antverpia, Silva ducis, Gandavum, Brugæ, Ypera, Audomaropolis, Rumunda, Daventria, Harlemum, Middelburgum, Leovardia, Groninga, ac Namurcum. Quin etiam III archiepiſcopatus conſtituti; Vltrajectum, Cameracum, & Machlinia; cum injuriâ manifeſtâ archiepiſcoporum Colonienſis ac Rhemenſis: nam ad illum Vltrajectum, ad iſtum Cameracum pertinebat. Vltrajecto autem ſubjectæ Daventria, Harlemum, Middelburgum, Leovardia, & Groninga: Cameraco, Atrebatum, Audomaropolis, Tornacum, & Namurcum: Machliniæ, Antverpia, Silva ducis, Ruremunda, Gandavum, Brugæ, & Ypera. Atque hæc poſtrema, Granvellano aſſignata, prima dignitate eſſet. Hinc populi querelæ, & optimatum, collegiorum quoque, ac monaſteriorum. & pars privilegia libertatemque concuti, pars ſacerdotia in alios transferri, indignabantur. inde ſequitur capitale crimen, nobilium ſupplicatio; & veri præludium, imaginarium bellum. Quamobrem cum, ingraveſcente tumultu, impar ſedando fœmina videretur, removere à Republ. placuit. Ac quidem ſeriò deliberat Philippus, conſiliumque Madriti primùm, dein Segoviæ etiam habet, duplici conſultantium adfectu; *utrum veniâ, an vindictâ uteretur.* Ruiſius Gomeſius Silva, Suareſius Figueroa Ferianus, & Barnardinus Freſneda, clementiam ſuadebant, ac *concedendam Belgis delicti pœnitentiam.* contra Ferdinandus Alvareſius Albanus, Spinoſa Cardinalis, & Inquiſitionis præſes, *coërceri rebellionem, & in auctores animadverti* volebant. His Philippus rex accedit, & proximo vere bellum pronuntiat, exercitumque decernit, à ſe ducendum. Tenax illi offenſæ animus; & occaſio videbatur, *obnoxiâ jam provinciarum libertate, munire principatum, per tot privilegia hactenus precarium.* itaque offenſam non ultra clam habet, & pœnæ initium à Montinio facit, ac Bergenſi, qui anno præterito oratum miſſi ad mitiganda de inquiſitione edicta, in hoc tempus dilati, in cuſtodiam abducuntur. ubi Bergenſis, injuriæ impatiens, mœrore animi dubium, an veneno, deceſſit. Montinius poſtea extra Segoviam productus, ſecuri percutitur; vir magni animi; & affectus in Remp. Bona utriuſque fiſco addicta, nec majorum profuit religio, quam tuebantur. & Bergenſis, ut regem placaret, per literas uxori mandaverat, quicunque pueri in ſua ditione à ſectariis luſtrati eſſent, hos ut denuo luſtrari jnberet. pro Montinio, quæ ad ventabat, Philippi ſponſa, Anna Auſtriaca, deprecatura dicebatur. ſed illi ne gratiam hanc faceret invitus, maturato ſupplicio, interceſſionem excluſit. Iam Philippus in Belgium iturus de via deliberat. *Oceanum ingredi exiguo navigio, præter dignitatem; cum magna claſſe, longi apparatus videbatur. & periculum in Hollandia aut Zelandia timebatur, ob Auriacum illic præſidem, in turbatis provinciis fidei ſi non ambiguum, tamen ſuſpectum. per mediterraneum mare longa via erat, & magnæ impenſæ; &, ut per Italiam iter non difficile, ita per Germaniam, propter principes Proteſtantes, per quorum terras tranſeundum, non ſatis tutum.* quapropter per Sabaudiam,

diam, Burgundiam, ac Lotharingiam ire
placuit. hæc brevior via, & periculo va-
cua, etſi non moleſtia; cui minuendæ,
quia, anno inclinante, per aſpera montium
impeditus in Sabaudia tranſitus, à rege
Galliarum petitus commeatus, ut ad fo-
rum Iulium copias exponere, ac per Pro-
vinciam, agrumque Lugdunenſem, ubi
cœlum clementius, traducere in Burgun-
diam liceret. cumque is excuſaret, fre-
quentes illic Proteſtantes eſſe, nec tutum
ideo militum tranſitum; tandem decre-
tum eſt, per Sabaudiam iter facere. ſed
quia in ea commeatus inopia, ad ducem
amicum, Philibertum Emanuelem, Ioan-
nem Cunigam amandat, & Franciſcum
Ibarram, ut venturo exercitui iſte tranſi-
tum, hic annonam procuraret. eadem de
cauſa ad Lotharingiæ ducem Antonius
Mendoza mittitur. ac rata ſane legatio
fuit. His peractis, cum in procinctu rex
ſtaret, alii, poteſtatis avidi, ſuadere *ne
iret. caſtigandos eſſe Belgas, ipſum natura nimis
benignum: inſuper, ſpectare pœnas, principi
indecorum.* igitur mutare ſententiam Phi-
lippus, & legatum deſtinare, cum exerci-
tu, ac plena poteſtate. inter hæc diſpicit,
cui negotium id committat. & hi Carolum
filium ſuadent, cujus reverentiâ, ceu legi-
timi principis, facile Belgæ ad obſequium
redirent. alii Medinacœlium proponunt;
alii Albanum, militiæ clarum: cujus vir-
tutem, coërcendis perduellibus neceſſa-
riam, magis extollere, qui remotum ab
aula æmulum cupiebant. & obtinuit ho-
rum ſententia, indignante vehementer
Carolo, qui benignè in Belgium affectus,
tranquillari illud, quam caſtigari malebat.
Mox evocatæ Neapoli, Sicilia, Sardinia-
que, legiones veteranæ, & duplicatæ le-
ves armaturæ, additæque ex Hiſpanis tur-
mæ duæ, Lopeſii Sapatæ, & Sanchii Avi-
læ. equitum ſclopetariorum item II, Pe-
tri Montani, & Conſalvi Monteri in Sue-
via, & comitatu Tirolenſi. Albericus Lo-
dronius peditum Germanicorum habito
delectu, ſigna XII, è militibus CCC ſingu-
la, conſcribit. Hoc apparatu, menſe Ma-
CIↃ IↃ LXVII. jo, anno CIↃ IↃ LXVII, cum filio u-
troque, Friderico, ac Ferdinando, Barci-
none ſolvit Albanus; & febri pariter at-
que arthritide correptus, curandæ vale-
tudini, Nicææ cum IV triremibus ſubſiſtit, CIↃ IↃ
cæteram claſſem Genuam præmittit. inde LXVII.
ſubſequitur, viribus refectis; & ſeptimo
die, quam diſceſſerat ex Hiſpaniâ, Genu-
am appellit. ibi vexilla tironum ſelecta IV
veteranis miſcuit, in Belgium ituris; & A-
lexandriam profectus, Gabrielem Cue-
vam Alburquercium, Mediolanenſis, du-
catus præſidem, obvium habuit. mox ad
Pontificem ablegat Mendozam. renovan-
do conſilio, quod ſe auctore cum reginâ
ante biennium Bajonæ habitum. deinde,
militem luſtraturus, Ambroſii fanum con-
tendit. id provinciæ ſubalpinæ eſt oppi-
dum, prope montem Ceniſium, quo Ibar-
ra advectâ annonâ exercitum omnem con-
venire juſſerat. Erant in eo ſub ſignis
XLIX peditum Hiſpanorum paullò minus
novena CIↃ, quorum primi ductores, Al-
phonſus Vlloa, Iulianus Romerus, San-
chius Lodonius, & Conſalvus Bracca-
montius. & Vlloa quidem ſigna XIX, re-
liqui X quiſque ducebant. his additi in
fronte ſclopetarii majores XV, ingens
pugnæ momentum, ut uſu compertum.
equites Hiſpani, Itali, Epirotæ, in XII tur-
mis, CIↃ CC. Luſtrato exercitu, & à
morbo recreatus, Aſtam venit, atque inde
Poërinum. ubi habito cum Sabaudo collo-
quio, Ambroſii fanum, quo militem præ-
miſerat, contendit. moxque Ceniſio mon-
te & Alpibus ſuperatis, Monflorium venit,
in Burgundiæ limite. Exercitum omnem
trifariam diviſerat. primum agmen ipſe
ducebat, medium filius Ferdinandus, ulti-
mum autem marchio Cetonæ, Chiapinus
Vitellius, vir belli egregius. In itinere ma-
gnæ moleſtiæ, per loca abrupta, & arduas
convalles, quas Arva ſcindit, ſtreperum
flumen, per confraga ſaxa in Iſaram illa-
bens, ubi ponte jungitur. ad hæc alia
quoque difficultas objecta; quippe ſterili
loco, ſine quiete continuanda diu itinera,
militem fatigabant, fame moriturum, ſi
eodem hoſpitio plus die egiſſet. Dum ita
per Allobroges iter facit, vehementer ſibi
timere Helvetii, maximè vicini Geneven-
ſes, qui ad fœderatos, pari metu conſter-
natos, auxilium oraturos mittunt; item in
Hednos ad Condæum, communi periculo
ut arma capeſſeret, atque opem ferret. ſed
hunc metum Albanus ipſe ſtatim exemit,

CIↃ IↃ LXVII. cnm, nuſquam moratus, in Belgium feſtinat. Dum in Burgundiâ eſt, adjunxere ſe copiis ſclopetarii c, cataphracti c c c c, à Philippo conſcribi juſſi. iis præerant, comitatus præſes Vergius,& nobilitatis principes, Chevereaulxius, Mommartinus, & Clarovallius. Monflorio digreſſus, duodecimo die Fontenajum attigit, Lotharingiæ oppidum, in limite poſitum. inde cum villam Theodonis veniſſet, in principatu Lutzemburgenſi, à Parmenſi miſſi Barlamontius,& Noircarmius, mandatorum à rege exemplar petunt. eo exhibito, cum tranquilla omnia in Belgio eſſe illi referrent, equitatum Germanicum, in limite præſtolantem, auctoramento ſolvit. Obvium illic Egmundanum habet, qui dicis ergo adveutum gratulatur. hunc ut eminus venientem vidit, ad præſentes converſus, clarâ voce; en hæreticum, inquit, magnum! audiebat elogium Egmundanus, animumque turbatum vix compoſuit, cum blandè exceptus ambiguum dictum benignè interpretatur. Lodronii legionem Antverpiam præmittit, & Belgarum x v i ſigna urbe excedere jubet. Bruxellas, ſalutandæ Parmenſi, Ibarram deſtinat. eumque ſubſecutus cum cætero milite x i Kal. Septembris illuc venit. ibi legionibus præſidia diſtribuit. Sardoam Auguiano, Neapolitanam Gandavo, Langobardicam Liræ, Ferdinandum filium cum quàm maximo equitatu Dieſtæ imponit; ſolam Siculam ſibi reſervat, & per metatores hoſpitia aſſignat. tum Parmenſem magno comitatu in palatio ſalutat, ac mandata regis explicat; quibus illi & armorum ſumma,& religionis arbitrium, jus denique omne in magiſtratus vel caſtigandos, vel mutandos, præterea vita ac necis ſuprema poteſtas committebatur. ſola rerum civilium adminiſtratio Parmenſi relinquebatur. &, ne quid controverti poſſet, in dubiis negotiis, uni ipſi interpretandi jus dabatur. poſt hæc à rege literas profert, quibus ſcribebat, juſſa Albano etiam quædam ſecreta dediſſe, in tempore revelanda. hæc quæ eſſent, cum interrogaret; renidens ille, oblitum ſe dicere: ſed mox, cùm occaſio foret, in memoriam revocanda. ſatis contemptim reſponſum videbatur, ſed prudens fœmina offenſam diſſimulat, tempuſque operitur, quo, commeatu impetrato, provinciâ decedat. calumniæ de eâ apud regem fuerant, *conniventiâ ſuâ, & lenitate muliebri, fotviſſe turbas, ſeveriter compeſcendas*. has abſentiâ refellere ſtatuebat, &, tam diſpari ſucceſſore ſæpius deſideranda, in meliore Belgarum affectu ſolatium ponebat. Protinus juſſa exequitur Albanus, & anni ſuperioris libello pro rege reſpondet; tum Caroli,& Philippi, de religione inquirendâ edicta reponit; deque ordinum conventu ſpem conturbat. provinciis, quæ rex mandaſſet, per literas denuntiat. ſimul ad obſequium hortatur, pacemque, & veterem ſacrorum cultum. etiam diploma regium, auctoritatis firmamentum, typis vulgat. Arcanum mandatum erat, punire proceres fidei incertos. hoc, cum Parmenſi ingratum ſciret, clam habere Philippus juſſerat.& colloquio ſatis id compertum, cum aſſeveraret, *ſi clementer haberentur, conſtantes obſequii omnes fore. experiundo didiciſſe, Belgarum ingenia impelli non poſſe. ſi blandè agat, fide inter ſe certaturos; ſi vim intendat, pro libertate quidvis auſuros.* ſed ille inſtitutum nihilominns urget, ac urbano magiſtratui claves adimit. indignantibus cunctis minui jus ſuum. Gandavenſes, quibus plus animi, per Egmundanum, provinciæ præſidem, de injuriâ conqueri auſi, reſponſum accipiunt; *continerent ſeſe: ipſum, quod regi expediret, conſulturum eſſe.* Ordinatis rebus, de inquiſitione edicta reſtituit. hinc Ordinum loco xii viros rebus judicandis inſtituit, qui ſub ipſo præſide, imminutâ curiarum auctoritate,& Senatus Belgici ſupremi, contra provinciarum privilegia, de perduellibus, ac turbatæ religionis reis, cum plenâ poteſtate cognoſcerent. huic Senatui deſtinati initio promiſcuè provinciales,& extranei; Arenbergius, Barlamontius, ac Noircarmius; Hadrianus Marius, Gelriæ cancellarius; Arteſiæ præſes, Ioannes Porta, Iacobus Heſſelius, Ioannes Vergas, Ludovicus Delrio, Belinus Bieſius, Ioannes Boſius, cognitor regius;& Iacobus Torræus, qui ab actis eſſet. Albani vicem præſidis partes Vergas ſuſtineret, propudinm hominis,&, uti fama erat, ob vim illatam virgini propinquæ, Hiſpaniâ exul. cujus ſævitiam ipſi quoque Hiſpani teſtati, dignum CIↃ IↃ LXVII.

CIↄ Iↄ LXVII. num Belgii carcinomate cultrum dicebant. Primo trimeſtri comparere ipſe Albanus, ac pro libidine ſolus jus dicere; ſenatui cætero tantum conſulendi poteſtas eſſe. eâque injuriâ mox commeatum petere nonnulli; alii tyrannidem deteſtati, ſponte ſuâ emanere. itaque ex XII vix III reperti, qui damnatorum ſententiis ſubſcriberent, Vergas, Delrio, ac Tortæus: tam inſigni omnium odio, ut hi TVRBARVM, illi SANGVINIS SENATVM appellarent. cumque principio decretum eſſet, non aliis litem intentare, quam nobilibus fœderatis, abſentibus, ac profugis, concionatoribus quoque, conſiſtorianis, quos vocabant, iconomachis, & perduellibus; alia his capita adjecerunt, quibus obnoxii quicunque tenerentur, ii regis majeſtatem læſiſſe, boniſque omnibus excidiſſe judicarentur. tam latâ quidem interpretatione, ut nemo non crimini propinquus videretur. Hic Senatus, iſtâ auctoritate munitus, decreta Hiſpanica exequi paullatim cœpit. Auriacus, Egmundanus, Hornanus, Hochſtratenus, Bergenſis, & Montignius, animum regis offendebant maxime; nec pœna amplius differenda. quamobrem negotium ſimulare Albanus, ac Bruxellas proceres evocare, de ſummâ rerum conſulturus. conventum indicit ad V Eid. Septembris in domo Culemburgicâ, quam, occupato à Parmenſi palatio, ipſe inſederat. ubi conveniſſent, Senatum ignarum armis obſidet, & de arce Antverpiæ imponendâ conſultans, cum diem exemiſſet, ſub veſperam demum conſilium dimittit. inter exeundum, ut minore tumultu res gereretur, ſeorſim emiſſos, Egmundanum Sanchius Avila; Hornanum Hieronymus Salinas comprehendit. Egmundanus, animi egregius, cum gladium ponere juberetur, quo tam fortiter aliquoties pro rege uſus, nequicquam ordinis ſui jus obteſtans, ægrè diſcinxit. Hornanus autem, circumſtantes de eo percunctatus, cum nemo reſponderet, ſublatis cœlum verſus oculis, altè ſuſpirans; *nimirum*, inquit, *æquum erat, ut cujus me conſiliis permiſi, ejus quoque fortunam ſequerer.* Id verò, providus futuri Auriacus, in ſupremo Willebroci colloquio, vates nimium verus, eventurum utrique prædixerat. quippe ominatus erat, ipſum Egmundanum pontis vicem futurum, per quem Hiſpanus, libertatem peſſum daturus, in Belgium tranſiret. ſed vir diligens retinendæ dignitatis, & gravem fine eâ vitam habiturus, dum aliter ſalvam non fore exiſtimat, fato quodam in exitium trahitur. Captivis appoſitus miles Hiſpanus. Re patratâ, per Barlamontium, & Mansfeldium Parmenſi nuntiat, *hoc fuiſſe in regis literis intellectu obſcurum, quod explicari tunc haud conſultum. factum, ut, ſi turbaretur, derivatâ in ſe invidiâ, ab odio populi, quem ipſi regendum rex commiſerat, & periculo immunem præſtaret.* Animum fœminæ, cum ingenio ſexus ſui, tum potentiâ imminutâ, ſatis irritabilem, pupugit ejuſmodi excuſatio, quâ illudens in dubium traheret tot rebus geſtis perſpectam fidem; & provinciâ decedere juſſæ, tanquam adhuc gubernatrici inſultaret. Nec his contenta Albani ira, ultra pergit. Moxque Ioannes Caſembrotius Backerſelius, ut conſiliorum, ita fortunæ pars herilis, carceri mancipatur. & Lodronius Antonio Straleno, conſuli Antverpiano, opibus, ac gratiâ inter ſuos inſigni, in viâ Machlinienſi manum injicit; bona in commentarium teferri, æreſque obſignari mandat. præter hos capti plures alii, loco & ſorte diſpares. Carolus Mansfeldius, qui cum fœderatis principio fuerat, ſive exemplis territus, ſive innuenti clanculum patri obſecutus, ex aulâ ſe ſubtrahit, non tutum ratus, aut regis gratiam, aut præfecti ſeveriſſimi amicitiam experiri. Hochſtratenum caſus ſervavit. nam in aulam cum proficiſceretur, Albani juſſu conſilia collaturus, læſo forte per viam crure, emanendi cauſam invenit. Ingens terror Belgas invaſit, utque innocentiam tutam haberent, hi trans mare in Britanniam, illi in finitimam Galliam, ac Germaniam, iſti ad urbes Anſiaticas paſſim diffugiunt. Captivos proceres ſub cuſtodiâ III cIↄ militum Gandavum mittit, in arce aſſervandos; juſſo prius Egmundano teſſeram à præfecto repoſcere, & Alphonſo Vlloæ tradere, qui cum præſidio illic eſſet. nobilitas reliqua, pars Vilvordiæ, pars Bruxellis in carcere habita.

poſtea

CIↃ IↃ LXVII. poſtea Antverpiam veniens Albanus, in ſuburbio Kiliano, meridiem verſus, diruto muro, ac turre vetuſtâ, portâ Cronenburgicâ, arcem ordinat, arduo opere, & impenſa quaterdecies centum cIↃ florenorum. è quibus CCCC CIↃ Antverpienſibus imperata, ex centeſima, viceſima, & decima recipienda. præponitur fabricæ Paciottus, ſimili in Taurinis opere artis clarus. operæ II CIↃ laborem continuantes brevi tempore ad finem perducunt. propugnacula V circumpoſita, ac priori Albanus à ſe DVCIS, ſecundo FERDINANDI, tertio TOLETANI, quarto ALBÆ nomen imponit. quintum in artificis memoriam, PACIOTTVM vocat. inde cum CCCC equitibus ipſe ingreſſus, opus inſpicit, ac præſidium Gabrieli Serbellono mandat; tormentaque bellica urbi erepta illic collocat: magiſtratum denique lectos, & cætera præſidio neceſſaria, curare jubet. in urbe cum legione Germanicâ Lodronium relinquit. eo facto Bruxellas repetit. Interim, commotâ denuò Galliâ, Carolus rex auxilia ab Albano poſcebat, ex fœdere debita, quod Bajonæ cum reginâ clam contraxerat. Legatur fano Quinctini præfectus, cum tribus aliis è primariâ nobilitate. nec irrita legatio fuit. quin Albanus, ceu rebus jam in Belgio pacatis, ipſum ſe ducem ultro offerre. ſed ſuſpectus Gallis tam obvius favor, & *in regni penetralia talem venire, exploratio verius, quàm auxilium* putabatur. quamobrem gratiis actis reſpondent, *tuitus alium copias auxiliares ducturum; ut enim ipſe adſit, & Belgium deſerat, neutri regum expedire.* tum Arenbergium deſignat cum equitibus cIↃ IↃ; peditibus cIↃ cIↃ, Hiſpanis ac Belgis, qui, declinandæ Albani ſævitiæ, in militiam ſeſe dederant. Iam rebus in Belgio conſtitutis, adfuturus Philippus credebatur: ac initio ita ſtatuerat; ſed turbæ in aulâ, ac regno, retinuerunt. Carolus filius, veluti rerum novarum ſtudio, in cuſtodiam datus, uxorque Elizabetha accitâ morte è vivis ſublata. tum in Bæticâ compeſcendi motus Maurorum. Albanus ubi comperiſſet, plurimos Belgas in Galliam profugos contra regem arma induiſſe, edicto eos, menſe Septembri promulgato, revocare conatur. moxque Octobri proximo iterat, vetans *quemquam patriâ excedere, aut extraneo principi militare. ſi qui neglegerent, iis extremum crucis ſupplicium, & bona publicanda denuntiat.* in præſentes paſſim ſævitum, & brevi tempore carnificis manu interfecti amplius cIↃ IↃ CCC. Hâc re, qui ultro ſolum verterant, ſe beatos exiſtimare; exiliumque, ac paupertatem, graviore aliorum miſeriâ, multò libentius tolerare. XIV Kal. Ianuarias regius cognitor, Ioannes Boſius, publicè in judicium vocat Gulielmum Auriacum, Ludovicum Naſſovium, Antonium Lalanium Hochſtratenum, Gulielmum Bergenſem, Florentium Pallantium Culemburgenſem, Henricum Brederodium, alioſque: intraque proximas VI ſeptimanas adeſſe Bruxellis jubet. Auriaco beneficia commemorat, & honores à Carolo ac Philippo collatos; tum, objectâ ingratitudine, non uno crimine perduellionis reum agit. Hochſtrateni, & cæterorum, eadem ferè accuſatio. Parmenſis, impetrato commeatu, ordines Belgii ſcriptis V Eid. Decembres literis valere jubet; *in regem fidem, in ipſos affectum,* ſeriò teſtata. ſimul hortatur, *uti majorum religionem, & regis ſui cultum, porrò conſtanter tuerentur. Animo angi ob biennii præteriti turbas, quas tamen ipſa Dei gratiâ, & fideli ſubditorum operâ, diſpoſitis per oppida obnoxia præſidiis, compoſuiſſet. nec reſtare aliud quicquam, quàm ut, malis pœnâ compreſſis, rex de cæteris pro arbitrio conſtitueret. huc conſilia ſua contuliſſe. ſperare autem, eam curam adhibiturum, qua priſcam felicitatem provinciis reduceret. optare item, quam coram illis poteſtatem accepiſſet, ibi quoque deponere poſſet. ſed mandato expreſſo prohiberi, & nolle regem, niſi ſe præſente, conventum haberi.* Non multo poſt in Italiam diſcedit, proſequente aliquouſque Albano. Deſiderium ſui in animis Belgarum fœmina reliquit, potentiæ præ ſucceſſore moderata. rex provinciæ benè adminiſtratæ gratias agit, & aureorum vicena cIↃ, atque annua vicena mercedem decernit. alii quadragena memorant. Captivi proceres, mox avecti, angere omnes; & exempla tam illuſtria nemini veniæ ſpem permittere. Sabina Bavara, Egmondani uxor, adeò violento caſu conſternata, dato Nicolao Landæ negotio, liberare virum cuſtodiâ nititur. conatus irrita, *ſaltem ut aurei*

CIↃ IↃ LXVII.

cIↄ Iↄ LXVII.

aurei velleris equitem, *aut Brabantiæ terræ baronem, haberi* ſupplicat. itaque pluribus libellis agit, *ut collegis, pro ordinis jure, judicandus permitteretur. id uſitatum ſemper fuiſſe, & Novocaſtello, Montagæ, Romonio, Gruythuſio, Raveſteinio, Haultbordino, aliiſque factum: quos perduellionis itidem reos à principibus ſecundùm ordinis ſui ſtatuta habitos. nec quenquam unquam aliter acceptum, niſi prius, de principis & collegii ſententiâ, ordine motum. quo ſi excidiſſet, tum ei, per Brabantiæ privilegia, regis juramento firmata, quæ reum provinciâ exportari prohibent, dandum judicem ordinarium.* Fœminæ principi, pro marito rectè ſupplicanti, diſtinctione ſuperbâ Albanus illuſit; & regem ſegregans, *pro Belgii domino, non velleris præſide, de cauſâ cogniturum* reſpondet. porrò Landam abſtinere jubet. Hîc Sabina, de liburnicis paratis famâ, metuens, ne è Brabantiâ pridem avectum mox quoque in Hiſpaniam transferrent, provinciæ Ordines enixè orare, *darent operam, ne quid præter jus faſque pateretur.* illi rati tam æqua poſtulantem deſeri non oportere, apud Albanum intercedunt, *ne migraret leges populi, aut datam à rege fidem violaret.* iſque reſpondet, *ex æquo & bono rem curaturum; nec in nomina tam illuſtria, fideique in regem & meritotum antè præclara, temerè quicquam commiſſurum.* eadem anniti, cum Hornani matre, apud Cæſarem, Imperii principes, cæteroſque ejus ordinis equites, in Hiſpaniâ, Italiâ, Germaniâ, & alibi. interim cuſtodia nihilò liberior. & IV Eid. Novembris, juſſu Albani, Vergas, Delrio, Pratiuſque, Hornanum adeunt, ac reſponderi ſine exceptione ad interrogata poſtulant. ſi detrectet, ceu in contumacem actum iri. ea

cIↄ Iↄ LXVIII.

res quatriduum exemit. dein anno cIↄ Iↄ LXVIII ad diem IV Eid. Ianuarii, coram Franciſco Monteſio, & Antonio Avilâ, LXIII accuſationis capita Pratius tradit, quibus intra V diem reſpondere deberet. idem Egmundano factum. Auriacus, futuri prudens, Dillemburgum in Germaniam evaſerat. Hochſtratenus in Vbiis erat. uterque ſcripto crimen removent. *fidei ſemper in regem certos componendis turbis omnia tentaſſe. falsò in ipſos culpam verti, quam Inquiſitioni jure imputarent. illum Hiſpanorum aſtum eſſe, qui libidine dominandi antiqua regionum jura convellere anniſi, anſam quærerent ſu-*

cIↄ Iↄ LXVIII.

mendis armis, & opprimendæ per vim libertati. ideò creatos novos epiſcopos, & promulgatum concilium Tridentinum, impulſore maximè Granvellano, qui Belgii procerum infeſtus hoſtis, proſapiæ obſcurus, illuſtriſſimum quemque potentiâ ſupergreſſus, eaque ambitioſè uſus, remp. omnem pervertiſſet. non judicium declinare, ſi idoneum, & ſecundum ordinis equeſtris ſtatuta, daretur. Aliorum alibi, in eodem reatu, par reſponſum. Interim Auriaci filium invadunt, Philippum Buranum, miſſo Verga, qui Lovanio eum abduceret, ubi ſtudiorum cauſa agebat. nec vel ætatis innocentia, vel implorata à Rectore Academiæ privilegia, vix tredecenni profuerunt. paſſim etiam in vincula conjecti provinciarum urbiumque advocati, & ſyndici. omnes crudeliſſimè habiti. inter cæteros Iacobus Endius, Hollandiæ advocatus, ſævienti Albano miſerrimè objectus. virum gratiæ & fidei inter ſuos inſignem, Boſſuvius, abſente Auriaco provinciæ præſes, ad cœnam vocaverat, eâque finitâ abiturum, apud ſe detinuit. inde domum ejus Sandium mittit, ipſi ab epiſtolis, unaque Gulielmum Berendrechtum, actuarii curiæ adjuvam, qui ſcripta ſchediaque ejus omnia in indicem referrent. tum noctu per prætorem, additâ aliquot militum cuſtodiâ, Bruxellas captivum mittit. illic, confectus mœrore, anno poſt in carcere periit. innocentiam viri Ordines tueri anniſi erant, Antverpiamque, ubi tunc cum Senatu ſuo eſſe Albanus, miſerant è primariâ nobilitate Aſſendelfium, ac Matheneſium, & aliquot primarum urbium conſules; additusque Ioannes Treſlongus, vir forenſis eloquentiæ clarus; primuſque poſtea in ſupremo Hollandiæ ſenatu præſes. is acriùs bonam cauſam agebat; ac libera oratio penè exitium patrono attulit. nam totum diem in cubiculo domus aſſervatus, nemine ad colloquium admiſſo, cum ſilentii juramento vix dimittitur; tanto cæterorum metu ne prehenderentur, ut mutatis ſtatim hoſpitiis, re infectâ, urbe excederent. Sub hoc tempus rex Philippus, de re Belgii animi incertus, ad Inquiſitores totam defert, ex eorum ſententiâ deinde acturus. iique XIV Kal. Martias reſpondent; *Belgas omnes, cujuſcunque ordinis aut loci, divinæ pariter ac humanæ majeſtatis reos eſſe. ſolos excipi,*

qui

CIↃ IↃ LXVIII.

qui in probationibus indicarentur. hos apertè Dei, eccleſiæ, & regis ſui reverentiam exuiſſe; illos, cum reprimere ſectas turbaſque debuiſſent, per initia exigua, tolerando vires addidiſſe, eidem culpæ nobilitatem affinem videri, quæ, quietis publicæ prætextu, populum per libellos ſupplices concitaſſet. ratum regi hoc conſilium. igitur per literas III Kal. Albano imperat, ut in ſectarios ac perduelles è S. Inquiſitionis præſcripto quęſtionem habeat. iſque, ne deinceps, quorundam mollitie, in ſententiis ferendis fluctuaretur, abrupti rigoris judices delegat; qui ex conſilii, quod SANGVINIS appellatum diximus, præcepto, de noxiorum pœnis arbitrarentur. horum licentia cum in innocentiſſimos quoſque graſſaretur, neque ſanctione tam laxâ quiſquam omninò eximius haberetur, metuere ſanè vehementer, qui dignitate, aut opibus, præcellerent. nemo non ſuum periculum putare. & metum augere quotidiana miſerorum ſpectacula, gravia in præſentes ſupplicia, bonaque abſentium publicata. Tam inclementi rigore paſſim plurimi patriâ exacti. parſque in Flandriâ occidentali ſilvis ſeſe abdidere, unde factâ manu erumpentes, in ſacerdotes monachoſque noctu irruunt, comprehenſis bona eripiunt, & eâ, quam paſſi erant, immanitate, nares aureſque fœdè obtruncant. quibus coërcendis miſſus miles cum fruſtra eſſet, vicatim ruſticos Albanus ſui quemque curionis curam gerere, ac bona erepta, à judice æſtimanda, reſtituere edicto jubet. deinceps verò pro vitâ eorum, ac facultatibus cavere, nullo privilegiorum obtentu. Auriacus, intellectis Albani conſiliis, tam iniquè ſe ac filium divexari indignatus, apud Cæſarem, Electores, nec non reliquos Imperii principes, de injuriâ ac vi conqueritur, & intercedi apud Philippum orat. at is literis & legato Cæſaris reſpondet; *rerum Belgicarum negotium Albano abs ſe creditum eſſe. huic ſe Auriacus ſiſteret, benignè audiendus.* ſed illum ſævitiæ fama deterruit. quamobrem ad Imperii proceres, & propinquos, converſus offenſam iterum repræſentat. *ſe defenſione prohiberi, boniſque everti. filium in Hiſpaniam abductum, conculcatis Brabantiæ, & Academiæ Lovanienſis, privilegiis.* tum privatæ injuriæ publicam addit. *antiquam Belgii libertatem oppreſſum iri. paſſim arcibus, lociſque munitis, Hiſpanos imponi, Belgii & Germaniæ hoſtes. alibi arces novas fieri. infelices Belgas dum, tuendæ libertati, Inquiſitionem avertere nituntur, in ærumnas graviores incidiſſe. nec Belgii tantum periculum verti, ſed illo ſubacto, in proximam ſolo & culpâ Germaniam iram Hiſpani transferendam eſſe. itaque in communi causâ operam conferrent, hominibuſque præter fas oppreſſis auxilia decernerent, multò maximum libertatis ſuæ firmamentum.* eâ oratione flexi nonnulli, quos genus aut religio jungebat, militem promittunt. interim, innocentiæ teſtandæ, apologiam edit. Sub hoc tempus nobiles aliquot ſævitiam Albani ulciſci ſtatuunt. quadrageſima erat, & anni tempus pietatem ſuadebat. ad eamque exercendam Groenendalium, in nemore Sonio monaſterium, proficiſci cogitabat. id gnarum aliis, occaſionem conſilio dedit. Riſoirius & Carlous, è gente vander-Notiâ fratres, duces ſe præbent. Carlous, ut periculum temporis evaderet, in monaſterium illud ſe abdiderat. parati pedites circiter IↃ, equites plus minus IↃ CC, plerique in caſtello Ohanio occultati. & patrata res erat, niſi è militibus quidam inſidias prodidiſſet. is. Licquii pridem domeſticus ad ipſum defert, ille porrò ad Albanum. qui propoſitum pietatis exercitium, quia non crederet, vix differre perſuadetur. è conjuratis unus, de cohorte Egmundani miles, quæſtionem fortiter excepit, nec conſciorum quenquam prodidit. Ineunte quadrageſimâ eorum ſupplicia, qui concionibus interfuerant, Albanus deſtinat; itaque paſſim per urbes ablegat, qui noctu oppreſſos in vincula abripiant. ſed plurimi, vel ſuo metu, vel monitu amicorum, mutatis locis periculum evaſere. & è prætoribus ipſis nonnulli, manifeſtâ mandati iniquitate, officium detrectabant. inter alios Leidæ Ioannes Berendrechtus erat. adventabat in urbem Arnoldus Sasboutius, cives aliquot LXXX comprehenſurus. ac perfeciſſet, niſi vir animi mitis, homines ſimplices, publicatis à Parmenſi literis, regis clementiâ fretos, circumveniri indignum ratus, fugam monitis, aut latebras ſuaſiſſet. alibi tamen non ſine effectu imperium fuit; & oppreſſi multi non uno mortis genere perierunt. Vltrajectinis porrò

CIↃ IↃ LXVIII.

CIↃ IↃ LXVIII. rò inſtat, ut concilii Tridentini decreta recipiant. miſſique præſes Machlinienſis, & decanus Bruxellenſis, cum loci Archiepiſcopo negotium adjuturi. ſed eccleſiaſticus ordo hîc diſcrimen aliquod facere. *fidei quidem catholicæ profeſſionem, errorum reformationem, cætera omnia libenter admittere: at quæ de extraordinariâ juris dictione capita eſſent, & quædam alia ambigui ſenſus, ea nullo modo poſſe. ante biennium factam eſſe à Parmenſi interpretationem; hâc ſe uſuros.* cumque urgeret Archiepiſcopus, deprecatum Bruxellas mittunt, quibus ſeverè Albanus reſpondet, *omninò gerendum morem eſſe, idque ita regem velle. nam quæ nuper à Parmenſi conceſſa dicerent, ea iniquam temporis conditionem extorſiſſe.* ad reſponſum literas addit; & archiepiſcopum mandata exequi, clerum ilicò parere jubet. In Germaniâ Auriacus amicos & exercitum parare, cum fœderatis clam conſilia ſua habere, & vix exſpectante Albano pluribus ſimul locis impreſſionem moliri. à profugis quoque in Angliâ, Cliviâ, & alibi diſperſis, opem ac pecuniam rogare. Ludovico fratri, & Gulielmo Bergenſi affini mandata dare, providerent ne quid reſp. detrimenti caperet. Theodorus Sonoius cum fiduciariis literis ad fœderatos contendit, rogatum ſingulos, ut loco præſcripto ad XIV Kal. Maji adeſſe velint. & ſtitere ſe nonnulli; aliis ancipitis conſilii eventum opperiri placuit, pro fortunâ animum habituris. dum hæc fiunt, Ludovicus Naſſovius apud Embdanos hoc agit, ut militem collectum navigio imponere illic liceret. ſed illos, etſi faventes clanculum, palàm difficiles Albani reſpectus reddidit. Eſt in propinquo Wedda caſtellum. hoc ſtatuerat occupare, & inde in agrum Groningenſem, reliquamque Friſiam, & Hollandiam Borealem, copias mittere. id conſilium ubi per Embdanos impeditum, nihilo tamen ſegnius rem gerit, & confeſtim ad Weſalienſes Sonoium mittit, ipſis ſponſoribus arma quàm plurima paraturum. nec ceſſare Gulielmus Bergenſis, qui, collecto paſſim milite, Criſpinum Zeltbrugium in Gelriam mittit, agrumque Zutphanienſem. atque is Herenbergam capit, & præſidium à Megenſi impoſitum expellit. ſed feſtinato ab Albano auxilio, ne hoſtis, debellari per initia facilis, morâ ſeſe communiret, miſſo CIↃ IↃ LXVIII. cum legione Longobardicâ Sanchio Lodonio, tueri locum non potuit. In Gugernis quoque copiæ convenerant. jamque erant CIↃ CIↃ, ſed ſine armis. hæc cum incremento exſpectabantur; ſed in alieno ſolo temerè ſecuri præter ſpem oppreſſi fuerunt. Conventum Albanus intellexerat, quem ſtatim perturbandum ratus, Sanchium Lodonium cum V ſignis legionis ſuæ Namurcum proficiſci jubet: ejuſque copiis Sanchius Avila, Nicolaus Baſta, & Petrus Montanus, ſuas jungerent. ac Avila quidem ſtipatoribus præfectus, Baſta equites Epirotas, Montanus ſclopetarios ducebat. hi viâ deflectere juſſi, Trajectum Moſæ iter faciunt. ibique viæ feſſi, cum ſe paullum recreaſſent, ex Eberſteinii legione IV Germanorum ſigna adſciſcunt. cum his Ruremondam movent, ad Ruræ & Moſę confluentes, in Cliviæ Gelriæque finibus, oppidum munitum. id dolo pridem fœderati, atque apertâ vi aggreſſi, fruſtra fuerant. itaque ſuburbio direpto, ac templo, retro cedentes, ponte tumultuario Rurâ tranſmiſſo per Waſſenburgum Herculenum verſus viam habebant. Avila gnarus ubi agerent, cum equitatu properè inſequitur, Lodonium cum peditatu ſubſequi jubet. Hic coacti pugnam capeſſere fœderati, aciem ordinant: ſed homines non benè armis inſtructi, & ſubito Hiſpanorum adventu conſternati, cum magnâ clade pedem referunt, ac Dalemum vicinum ſe recipiunt. idque mox VII Kal. Maji, auctis per Lodronium copiis, impetu facto expugnatur. capiuntur ſigna VII, trucidantur CIↃ CC, Villerius & Dueus capti Bruxellas abducuntur. ex Hiſpanis vix XL deſiderati. Franciſcus Verga, operæ in eo conflictu egregius, vulneratur. Lodonius, re præclarè geſtâ, cum V ſignis Ruremondam venit, ibique captivis aliquot laqueo gulam fregit. inde per peſtem digreſſus, Venlonæ ac Graviæ militem imponit. ſigna alia V, Vilvordâ & Tornaco miſſa, per vicina loca diſtribuit. Ad nuntium cladis, miles, qui circa Bergenſem, dilabi. & Weſalienſes, metu perculſi, conceſſa prius viris IↃ arma abnuere. eaque res irritum conatus Sonoium fecit. inde, cum rumor increbeſceret, novas

CIƆ IƆ. LXVIII.

in Gelriâ copias cogi, Albani juſſu profecti contra eos Megenſis, provinciæ præſes, & Andreas Salazarius, arcis Panormitanæ in Siciliâ præfectus. Conſalvus Braccamontius è ſuâ legione ſigna VIII Silvâ ducis advocata, & reliquum Aldenardæ præſidium, adjungit. Cæſar Avalus, marchionis Piſcariæ frater, cum tribus equitum turmis, ad Graviam itidem adeſſe jubetur. quam in Gelriæ Cliviæque collimitio poſitam mutato loco fœderati cum occupaſſent, mox rurſum metu obſidionis deſeruerunt. Arteſiæ limitem ex Atrebatibus, Flandriâ, atque Angliâ adjacente coactus miles infeſtabat, non obſcuro Condæi conſilio. Duces bello admodum clari, Cocavillius, Valens, & Amandus. id Albanus indignatus, per Philippi oratorem apud regem de vi expoſtulat; qui Condæum per literas ſcitatus, an, pace conſtitutâ, talis militiæ ipſe Cocavillio auctor; cum is negaret, Coſſæum mittit, equitum tribunum, ut latrocinia coërceret. nec ſegnis ille cum Picardiæ proximæ præſidiis negotium ſuſcipit; & Cocavillium ad Valerii fanum aſſequitur. Erant ſub ſignis ejus pedites non plus IƆ C, equites CC, hos cum duce in urbem compulſos obſidione cingit, & dejecto per tormenta muro, dum ruinam muniunt, admiſſis ex aliâ parte Coſſæanis, deſerere ſtationem, & ſe in vicinas ædes recipere cogitur; ubi cum Amando ac Valente captus, Lutetiamque abductus, cnm infelicis militiæ ſociis capitis damnatur. Inter hæc plurimæ Albano moleſtiæ. ac ſub nundinas Francofurtenſes Fridericus Palatinus aureorum centum quinquaginta CIƆ, militum in Belgio ſtipendiis deſtinata, Manhemii detinet, ubi in Rhenum Nicer illabitur. ob id factum regis ſui nomine conqueri Albanns, & mercatores Itali plures, commendatitiis ab Emanuele Sabaudo adjuti. Allegare Palatinus, ante annos IX Imperii decretum, *ne qua pecunia Germaniâ exportaretur. inſuper fraudem vectigali factam*. tandem, Cæſare etiam implorato, prius merces, mox pecunia quoque dimittitur. eam rem magna clades excepit. Ludovicus Naſſovius, infelici initio, contra fortunam animnm firmans, collectis copiis Friſiæ incumbit. in promtu ipſi equites pauci; pedites inſtar VII CIƆ, titulus armorum, *patriæ, & conſcientiarum, libertas*: vexillaque inſcripta, AUT RECUPERARE, AUT MORI. Weddam, Arenbergii arcem, ſitu ac munitione peridoneam, per L delectos capit. militem omnem Groningam convenire juſſerat. illic, & vicinis locis, aliquot dies commoratus, Damum, Ommelandiæ oppidulum, contendit: ubi copias junxit frater Adolphus. inde, vocatis provinciæ ordinibus, per Tiallingum Eiſſingam jureconſultum, arma ac pecuniam poſtulat, ſubſidia belli, ſi benignè dare recuſent, per vim impetranda. cum moram rogarent, & conſulendo Groesbequio tempus, qui per Arenbergii abſentiam pro præſide eſſe, ut ſtudia obſtringeret, haud gravatè indulſit. In metu erant, ne ſubſidiorum faciles, in provinciâ undique apertâ, & prædæ obnoxiâ, iram regis concitarent. iccircò conſulentibus reſponſum datur, ne quid temerè paciſcerentur. at pecuniam, in tam manifeſto diſcrimine, damno avertendo concederent: eò magis, quia impediendi nulla poteſtas. quippe paucis ante diebus Groesbequius Witteweruм, ad primum à Damo lapidem ſitum, cum CCCC feſtinanter profectus, militem necdum auctoratum, & inermem magnâ parte, opprimi facilem arbitratus, omnia contrà expertus fuerat. Interim Naſſovius, allatâ pecuniâ, copias auctoravit; & per Groesbequium monitus Albanus, Arenbergium mittit, provinciæ præſidem, recens advenam, pace in Galliâ conſtitutâ. addit Braccamontium, & Sardoam legionem, cum Germanorum IV ſignis, ac alâ equitum Curtii Martinengi. his accedere Carolus Brimeus Megenſis juſſus, qui equites Hiſpanos & Epirotas CCCC, pedites CIƆ IƆ, ducebat. Arenbergius per Hollandiam iter maturat, & ſignis Belgarum V advocatis Groningam, inde Witteweru contendit, VI tormenta bellica minora ſecum trahens. vixqne advenerat, cùm Naſſovius, gnarus Megenſis abſentiam haud exiguum victoriæ momentum, antequam jungeret, hoſtem invadit. Loco idoneo CIƆ ſclopetarios diſpoſuerat, per quos acriter velitatum, donec nox inſecuta dirimeret. tum Weddam verſus caſtra movet, ac poſtridiè fugam

gam eum agitare ratus Hiſpanus, ne elaberetur, nullâ ducis prudentiâ retineri potuit; tanto perſequendi ardore, ut in cunctantem convitia jacerent, ſectarium interdum dictitantes, & regi ſuo parum fidum. ille loci peritus, exſpectare Megenſem ſuadebat, vix diei itinere ſeparatum: cujus ſi vires ſuis adjungerent, ſine diſcrimine victoriam fore. ſed conſilii, quàm animi, meliorem impetus militis in præceps abripuit. itaque inſequitur, prælii aleam experturus. cùm Winſchotam veniſſet, proximum Damo pagum, eminus aciem benè ordinatam, & pugnare certam, prope Heiligerleum offendit. paribus utrinque animis pugna committitur; ſed Naſſovius explorato, penes Arenbergium vix ccc Martinengi equites eſſe, Germanos c adverſum mittit. ex inſidiis ſclopetarii cccc latus invadunt, atque diſſipatis ordinibus in fugam vertunt. multos prælium, plures loci paludes hauſere. Arenbergius fortiter pugnans glorioſè occubuit; & cum eo ex Hiſpanis viri illuſtres, Alvarus Oſorius, Ioannes Pereſius à Soto, Petrus Caprarius, ordinumque ductores vii, è gregariis cIↃ IↃ c, deſiderati. qui evaſerant, Heiligerleum ſe recipiunt. id in propinquo monaſterium, dum expugnatur, Adolphus Naſſovius, inter primos animoſè rem gerens, occiditur. poſt eam cladem, direptis caſtris, ingens victori præda ceſſit. & Arenbergio Heiligerſlei, Adolpho Naſſovio Weddæ funus factum. Illa ſtrages Groningenſium animos perculit; & magiſtratus, turbarum metu, in S. Walburgis æde arma ponere cives jubet. ac poſtridiè Megenſis adeſt, cum Chiapino Vitellio, adducens equitum turmas v, peditum ſigna viii, adhæc in urbe iv erant, præſidio relicta. itaque ſatis tuti jam oppidani videbantur. Naſſovius gnarus recentem hoſtium conſternationem egregiam rei gerendæ occaſionem, ut victoriâ uteretur, non cunctanter copias Groningam ducit, & cœnobio proximo militem immittit. illic dum leviter interdum pugnatur, equo ſuffoſſo, in extremum diſcrimen Martinengus venit. Megenſis ictu ſclopeti ſaucius, eo ex vulnere poſteà obiit. quam cladem ulturi ſui, expugnato mox cœnobio, præſidium omne contrucidant. Arenbergii cæde, & exer- CIↃ IↃ
citus ſtrage, aſperior Albanus, ocius Na- LXVIII.
murcum Hiſpanos ferè omnes, Trajectum Moſæ cIↃ cIↃ pedites, equites IↃ, proficiſci jubet. Maximiliano Hennino Boſſuvio, Hollandiæ præſidi, aliorum locorum tutelam mandat. inde ad pœnas animum vertit. ob religionem Belgio profugos edicto revocat; ac non redeuntes, graviorum metu, perpetuo exilio, bonaque eorum fiſco addicit. cumque novos motus audiret, & quotidie majores timeret, ne qui porrò quicquam auderent, ſuppliciis deterrere animum induxit. Igitur extremo Majo, Gulielmo Auriaco, Ludovico Naſſovio, Antonio Lalanio Hochſtrateno, Florentio Pallantio Culemburgenſi, Gulielmo Bergenſi, & Henrico Brederodio, qui citati non adeſſent, exilium indicit. & Bruxellis dirutas ædes Culemburgenſis ſolo æquat. nam illic congregati proceres, de libertate defendendâ conſilia ceperant, & libellum porrecturi Parmenſi inde proceſſerant. Igitur pœnam meruiſſe viſæ. in areâ columna ingens marmorea poſita, quæ quadruplici inſcriptione facti cauſam teſtaretur. Hæc poſt annos aliquot comminuta, tam manifeſto Albani odio, ut abducta quiſque fruſta, aliquod præclaræ operæ teſtimonium, oſtentaret. Kal. Iuniis in captivos gladium expedit, eoque Bruxellis percuſſi xviii è primariâ nobilitate viri, Giſbertus, & Theodorus Batenburgici, fratres; Petrus Andolotus, Philippus Wingelenus, Maximilianus Cocus, Philippus Trieſtius, Ioannes Bloiſius Treſlongus, Bartholomæus Vallæus, Arturus Batſonus, Hermannus Galama, Siffridus Bejema, Iacobus Ilpendamus, Firminus Peletarius, Conſtantinus Bruxellus, Ioannes Rumaltius, Ludovicus Carlerius, Petrus Waterlezius Altzius, & Philippus frater. atque ex his Batenburgicus uterque, Andelotus, & Cocus, qui generis dignitate cæteros antecellerent, extra portam Scarenbergenſem, contra hierocomii ſacellum, ſine loculis bini tumulati. reliquorum corpora palis fixa, & ſuſpenſa ſupra capita. cum producerentur, ne vel juſtâ querelâ, vel generoſo alloquio, ſpectantis populi miſericordiam, aut virtutem, atque

CIↃ IↃ LXVIII. Albani odium excitarent, pulſata magno ſtrepitu tympana audiri quenquam prohibebant; intermiſſa, ſi quis ſilentium, aut fidem majorum polliceretur. denique, turbis inhibendis, circumpoſita morientibus Hiſpanorum ſigna IX. Poſtridiè eo ipſo in loco ſimili ſupplicio affecti Villerius, & Ducus, infelici ad Dalemum pugnâ capti. prætor etiam Anguiani, Quinctinus Benedictus, ac Cornelius Menius, eloquentiæ in concionibus claræ. Tot nobilium mortes proceribus præluſere. III Non. Egmundanus Hornanuſque curru Gandavo advehuntur, illuc antea, ſub diverſâ cuſtodiâ, in carcerem miſſi. captivos equitum turma I, peditum ſigna X ducebant. in advectos ſententia mortis poſtridiè fertur. crimen utrique par intentatum. *fidei ſuæ negligentes interturbaſſe; cum Auriaco, ac cæteris proceribus, fœderi ſubſcripſiſſe, libertatis tutandæ prætextu S. Inquiſitioni reſtitiſſe, nobilitatis ſeditioſæ patronos fuiſſe, provinciam non rectè adminiſtraſſe; audaciamque ſectariorum, magno religionis Catholicæ detrimento, impiè diſſimulaſſe.* Cauſa exitii maturandi, odium maximè in Egmundanum, ut dignitate & meritis parem, ita gravem; tum quia nutantem clade nuperâ Friſiam confirmare, armiſque Naſſovii omnibus copiis quamprimum occurrere oporteret. inde metus, ne oppreſſa per vim provincia, abducto milite, per abſentiam tumultuaretur, & effracto carcere tantis belli ducibus uteretur. quamobrem illis ſublatis, tum ſe ſecurum, ac cæteris omnibus terribilem fore. Venire in urbem juſſus erat Martinus Riethovius, Iprenſis epiſcopus; iſque auditâ Albani ſententiâ, cum ſupplex deprecari vellet, indignanter rejectus, mortem Egmundano nuntiare jubetur. igitur invitus, fruſtra tentatâ clementia, ſub noctem mediam tam triſtem nuntium captivo defert. qui initio attonitus, interrogare, *an nulla gratiæ ſpes reſtaret.* cum negaret Riethovius, operamque nequicquam impenſam referret; *ideò veniſſe, ut morituro extremum pietatis officium præſtaret; ergo,* inquit, *gratias Deo, & Albano, quod ejuſmodi mortis conciliator mihi obtigerit.* tum animum obfirmans; *atqui nec tam me nocentem putabam, aut tantoperè offenſum regem. cui quando ita videtur; unum oro, ut, me vitâ & bonis exuto, iram finiat: uxorem autem, & innoxiam liberorum ætatem, miſereatur.* inde ad regem, & Albanum, literas ſcribit; enixè petens, *pro meritis omnibus, ut innocentiæ ſuorum parceretur. ſe in regem fidei certum, & obſequii, ſemper vixiſſe. quicquid contra factum videretur, id à neceſſitate expreſſum. virtutem ſatis olim probaſſe, à quâ ſi nuper aliquantum deflexiſſet, injuriam temporis, non malitiam ſuam fuiſſe. quando tamen ita exiſtimaret, mortis legem patienter accipere; idque extremum egregiæ voluntatis teſtimonium haberet.* Cum ſcripſiſſet, obſignatas Riethovio tradidit, additis precibus, ut rectè curaret; quod ille non gravatè recepit. inde conſilium petenti, quod mox in pegmate ſequeretur, idem ſuadet, ſermone ad populum abſtinere, neque enim à multis intellectum iri, ob frequentiam circumſtantium Hiſpanorum: & verendum eſſe, ne quis verba non benè excepta malè interpretaretur. inter has curas noctem egit. Poſtero die, qui pervigilium Pentecoſtes, à Iuliano Romero, & Franciſco Salinâ, ad ſupplicium producitur. Euntem comitabatur, is quem dixi, Martinus Riethovius, pio alloquio ſolaturus. erat in foro exſtructum pegma, injecto nigro panno velatum; & in eo pulvilli ſerici nigri II, & ſpicula totidem. item abacus, in quo poſita crux argentea. ſubter quæſitor Spellæus, cum lictore, quem fama erat à pedibus fuiſſe. circum XIX Hiſpanorum ſigna ſtabant, ne quid populus benignior turbaret. adhæc III alibi diſpoſita. unum omnes urbis plateas, reliqua II palatium ſervabant. ſub meridiem in pegma aſcendens, & inambulans paululum, *utinam*, inquit, *pro rege meo, & rep. mortem hanc oppetere liceret*; tum Romero interrogato, an ſpes nulla gratiæ eſſet; cum is negaret, dentibus frendens, projecto in terram indignanter pallio togâque, poſt pauca cum Riethovio verba, in genua procumbit, crucemque argenteam, quæ in manibus, ſubinde veneratus, fortiter lictorem excipit. abſciſſo capite, pannus trunco, & effuſo ſanguini, injicitur. tum productus item Hornanus, multiplicem Dei offenſam faſſus, ac benè aſtanti coronæ precatus, cum in regem peccaſſe, quo rogabatur modo, conſtanter negaret, in pulvillum ſubjectum itidem inclinatus,

gladio

ↀ D LXVIII. gladio percutitur. capita utriuſque, per horas II ſpiculis impacta, triſte populo ſpectaculum præbuerunt. tum loculis plumbeis condere corpora miniſtris permiſſum. & ſolenni pompâ illud ad Claræ, hoc ad Gudelæ fanum deponitur. Poſteà Sottegemum, ſuum in Flandriâ oppidum, Egmundani; Campiniam Brabantiæ Hornani avehitur. Vidit ſupplicia hæc, uti fertur, capto loci alicujus ſecreto, Mondolcetus, qui tunc regis Galliarum negotia illic procurabat; & regi illicò nuntium miſit: *ejus ſe ſpectaſſe necem, cujus virtute bis concuſſa Gallia univerſa contremuiſſet.* nimirum clades innuebat, prius ad Quintini fanum, inde ad Grevelingam acceptas. Inſignia luctus, more in magnatum funeribus uſitato, pro foribus aulæ domeſtici ſtatuerant; ſed ea Albani juſſu amota, nec miſeris palam lugere licuit. Ingenti mœrore perfuſa civitas, & plerique deteſtari abruptum rigorem; omnes infelicem procerum ſortem commiſerari. quin nonnulli tincta effuſo ſanguine ſudaria, odii & vindictæ olim irritamentum, aſſervare. maximè omnium dolere miles ereptum ſibi Egmundanum, virum animi excellentem, & clariſſimum belli ducem. quin & populi pars magna, ad occiſi loculum effuſa, dum in Claræ fano eſſet, cum lacrymis oſcula certatim dabat. Interim in Friſiâ gnavus operæ Ludovicus Naſſovius, indieſque famâ victoriæ auctæ copiæ. jamque cum equitatu Germanico Iuſtus Schouwenburgicus acceſſerat. quo rerum ſtatu Groningani Ioachimum Panſerum legere ſignum ſubſidiarium jubent: ſed id mox Bartholemæus Enteſius Hareni oppreſſum noctu aggreſſus, captis plurimis, aut interfectis, diſſipavit. In Germaniâ ab Auriaco, & Hochſtrateno, item laboratum. ſed iis varia impedimenta. & Sonoius, Ioanne Baſio ac Reinero Cantio adjutantibus, etſi viâ ab Erico Brunſvicenſi obſeſsâ, Naſſovii ad Groningam copiis cIↃ CCC ſclopos curat. inde Franciſcum quoque Boſhuſium, qui cum VIII navibus in Amaſiâ flumine commeatum prohibebat, in fugam propellit. dum hæc fiunt, ne morâ Naſſovius robur contraheret, Albanus ipſe in Friſiam proficiſci ſtatuit, ac Chiapinum Vitellium cum X cohortibus præmittit, prælio abſtinere juſſum. addit Germanos ↀ D LXVIII. cIↃ Iↄ, qui ſub Erico Brunſvicenſi Daventriam convenerant; & VI alias duce Robleſio: item militem ab Hiergio lectum. mox ipſe ſecuturus Hiſpanorum XVII ſigna legionis Neapolitanæ Gandavo advocat, relictis tantum arcis præſidio II vexillis. alia XX è Siculâ, & Longobardicâ, Bruxellis ac Trajecto Moſæ Silvam ducis ire jubet. & Noircarmius, acceptâ levis armaturæ præfecturâ, equites cIↃ in Burgundiâ pararet. Croius, ac Blondus, curato Valentinianis præſidio, in Hannoniâ & Atrebatibus peditem recenſerent. Creſſonerius Machliniâ, ubi publicum provinciarum armamentarium, tormenta bellica XVII ſubmitteret. inde Silvam ducis iturus, eo conſiliarios omnes, de Friſiæ auxiliis conſilia daturos, adeſſe jubet. nam quamvis hujus belli gloriam ſibi deſtinaret, tamen, ceu variè impeditus, quo minus ire ipſi liceret, voluntatem diſſimulabat; ut vel vano rumore negligentiorem hoſtem, ceu abfuturo ab exercitu imperatore, facilius vinceret: vel, ut per adverſa rerum apud regem majus operæ pretium faceret. itaque Bruxellis V Kal. Quinctiles profectus, cum poſtridiè Antverpiam veniſſet, VI urbi ſigna ex Lodronii legione, arci II ſub Serbellono imponit. inde Silvam cum univerſâ manu contendit. Hic cum nuntium accepiſſet, de expugnatâ per Bergenſem Herenbergâ, Lodonium mittit. iſque cum equitum Epirotarum alâ I, & cataphractis I, ac machinis V profectus, locum à præſidiariis deſertum recipit. tum Ibarram Daventriam ire jubet, curandæ annonæ, & navigiis conquirendis, ad tranſmittendum peditatum, qui Iſelâ, Moſâ, Vahali, & Rheno diſtinebatur. quæ res, etſi auctis aquis imbrium frequentia, feliciter feſtinata. Igitur tandem Daventriam venit, obvio equitum CCC Germanicorum ductore, Ioanne Bernardo. ibi Lopeſio Acunæ mandat, ex Hiſpanico levis armaturę equite alam conſcriberet. Baptiſta Montanus, Aurelius Panormitanus, & Georgius Macucas, tantundem facerent ex Italis, atque Epirotis, qui pridem in Galliâ exauctorati. poſtridiè Coverdiam movet, inde Groningam. apud Coverdiam eum Vitellius

CIϽ IϽ LXVIII. cum equitatu Brunſvicano excepit ; & mox in itinere Megenſis. Groningam advenit pridiè Id. Quinctiles, cum Priore Melitenſi.Id gnarus Naſſovius Gemingam verſus,ad Amaſiam flumen, caſtra movet, locum metatus advehendo è FriſiaOrientali commeatui ſatis opportunum.illic opperiri hoſtem certus, aditus omnes properè munit: ac parte ab unâ foſsâ ingenti, ab alterâ ſe Amaſiâ tuebatur. & in viâ paſſim emiſſaria pontesque disjecerat, ut impeditior hoſtis ſequeretur.Interim cum navibus captis Delfſiliam Sonoius appellit; & intellecto, Groninga digreſſum Naſſovium ad Gemingam caſtra poſuiſſe, cum Cnocum veniſſet, non procul Embdâ; neque majores naves flumen ferret, lembo vectus ad eum properat, juſſuſque annonam procurare, ocius perfecit. ac dum hoc agit, ab Vnico Manningâ, præfecto Embdano, per Gulielmum Niveldium Arentſbergium monetur, uti ſub arcis urbiſque mœnia naves duceret, ſuâ operâ tutam illic ſtationem habituras; oblatoque opportunè beneficio uſus, minoribus Gemingam miſſis, majores illic reponit. Albanus pleno ad prælium impetu ferebatur; ac quamvis impediret, abruptis ubique pontibus, & reſtagnantibus aquis, difficilis via, tamen XIII Kal. Sext. Naſſovium aſſecutus eſt. Mane erat, & multa nebula obſcurus aër, quam mox clarior ſol diſcuſſit. atque explorato per Sanchium Avilam, quo loco res eſſent, ipſum, ac Monterum, cum ſclopetariis aliquot pugnam tentaturos mittit; quibus reliqua acies ſuccederet, ita diſtincta, ut in fronte Hiſpani eſſent, inde Germani, poſt hos Belgæ, quos ſequebantur CCC cataphracti, & Ioannis Bernardi ala I. omnes agmine quadrato ſingulatim incedentes alter alterum ſequebantur. nam & anguſtum iter eſſe, & plerumque aquâ merſum, per quam miles umbilico tenus interdum ambularet. erat canalis,in Amaſiam ſe exonerans, ponte ſtratus. hunc dejicere, atque aggere effoſſo aquas immittere, Naſſoviani moliebantur. quos Avila, Salazarius, Verga, Mendoſa, aliique nobiles fortiter aggreſſi, opus inceptum deſerere coactos, intra caſtra compulerunt. in hoc ingens pugnæ momentum erat;quamobrem Naſſovius, recuperandum ratus, illicò ſclopetariorum IV CIϽ ſubmittit. ii ſociorum turpem fugam correcturi acrem denuò pugnam inſtituunt; ſed animo meliore, quam fortunâ. nam Hiſpani, initio pauci, occupatum locum acriter defendentes, mox per auxilia auctis animis, hoſtem fatiſcentem in fugam vertunt. illo conflictu Gabriel Manrices Oſorius cecidit. Iulianus Romerus, & Sanchius Lodonius, qui in primâ acie, victis inſtant. quos ſequuti ſclopetarii CIϽ CC, ſub Roderico Sapatâ, & Didaco Carvaiali. Naſſovii copiæ in agmina II diviſæ erant. ac dexterum quidem latus eques, ſiniſtrum Amaſia flumen claudebat. frons obverſa hoſti erat; & ante eam tormenta diſpoſita. his exploſis, cum ad manus veniretur, Hiſpanorum paucitate audentiores Naſſoviani, extra foſſam temerè proruunt. ſed repulſi à Lopeſio Figueroâ, ſuo pavore reliquos percellunt. ac trepidantibus cum equitatu Avalus incumbit; Mendoſa, & Medivilla, cum ſclopetariis. inde totas copias inducit Albanus, turbatoſque jam ordines penitus profligat. reliquiæ prælii Avalo mandatæ, & Martinengo; qui fugientes ad IV uſque milliaria perſecuti. hâc in pugnâ Naſſovium deſtituit ſuorum virtus, qui in ipſo principio refractarii incondito clamore ſtipendium poſtulabant, nihil ſalutaribus ducis monitis, nihil proprio periculo moti. ipſe certè, animi egregius, ut cæterorum ſocordiam excitaret, pugnæ exemplum alacriter dabat; & omnia militis munia capeſſens, incumbentem hoſtem aliquandiu ſuſtinuit. ſed cum fruſtra victoriam tentari, tam obſtinatâ ſuorum ignaviâ, ſeque cum paucis in acie reſtare animadverteret, exploſis ſupremùm ſuâ manu machinis omnibus, non tam victus, quam deſertus, pugnâ exceſſit; parvoque navigio in proximam Friſiam orientalem evaſit. Iuſtus Schouwenburgicus initio prælii,ubi turbare militem animadvertit, cum pleroque equitatu ſe ſubduxerat. Tam turpis omnium ignavia erat, ut armis abjectis pars pecudum more trucidarentur, pars in proximo flumine mergerentur. A meridie in veſperam continuata cædes; & vix nocte direm-

CIↃ IↃ LXVIII. direpta, poſtridiè renovatur. viæ cadaveribus & armis oppletæ. In quodam Amaſiæ æſtuario inſula erat, in quam ſe Germani aliquot receperant. hos Figueroa, Hiergius, & Robleſius, àd internecionem cædunt. Vniverſim inſtar VII CIↃ periere. capta item ſigna XX, & impedimenta omnia, etiam Hochſtrateni, qui biduò ante, ad Auriacum profectus, à caſtris abierat. ex Hiſpanis vix LXXX deſiderati. Geminga, ac pagi Reidani, miſerè direpti. abacta pecorum aliquot CIↃ. ruſtici paſſim crudeliter vexati; fœminæ, ac virgines, ad libidinem habitæ. cujus rei Albanus ut invidiam amoveret, legionem obnoxiam auctoramento ſolvit. Friſiæ orientalis comes, Embdanique, valdè anxii, ne perſequendorum hoſtium obtentu invaderentur, per oppoſitum Amaſiæ aggerem ſubditos cum armis diſponunt. urbiſque præfectus, qui non ita pridem navium tutelam in ſe receperat, per adverſa fidei negligens, Sonoium, ac navarchos cæteros ad ſe vocatos, torvum obtuens acriter increpat; ipſos pariter, naveſque raptas, ac Naſſovium, ærumnarum cauſam præbere. & mox, ſecurior Albani diſceſſu, abire juſſis, damnum alibi acceptum objiciens, naves prædamque omnem detinuit. Victor Albanus, ceu hoſtem fugientem inſecuturus, tranſmittere Amaſiam in animo habebat. ſed navium egenus, relictis antea Groningæ pontibus, qui per aquoſa loca advehi tempeſtivè non poterant; tum etiam crebris nuntiis monitus, cum ingentibus copiis adventare Auriacum, mutatâ ſententia, retro pedem Delfſiliam flexit. ubi cognito loci ingenio, portum maris opportunum ratus, urbem condere omninò conſtituit; eò magis, ut Embdanorum, qui ſectariis palam favere, commercia diverteret. itaque ſtatim foſſâ muriſque deſignatis, urbem futuram Marsburgum appellat, & per Ioannem Cnivium, Groningenſem epiſcopum, templo locum conſecrari curat. His peractis Groningam tendit, ubi convocatos provinciæ Ordines adventum ſuum præſtolari jubet. ac felicis apud Gemingam pugnæ nuntium Philippo regi Andream Salazarium, Pontifici Carolum Merlum mittit. Ioanni Hoio, epiſcopo Monaſterienſi, per literas victoriam denuntiat; ſimul de Friſiæ orientalis comite, atque Embdanis, graviter conqueritur, qui Naſſovio commeatum procuraſſent. Cum Groningam adveniſſet, Ommelandiæ ordinibus, ac ſenatui urbano ſignificat, *inobedientiâ ipſorum, ſectarum introductione, concionibus publicis, ac ſacrorum contemptu, læſum regem. adhæc nobilium multos, tam in urbe quam per provinciam, contra religionem Catholicam, regiamque majeſtatem, fœdera cum Naſſovio agitaſſe. quin etiam arma cum perduellibus cæteris communia habuiſſe. quam in rem cum rex pecuniæ vim ingentem, Arenbergius vitam, ipſe laboris tantum, ac moleſtiæ, impendiſſet; bono jure, ceu bello ſubactis, privilegia adimi poſſe. quamobrem ſtatuiſſe, ne negligentiâ malùm invaleſceret, maturè occurrere; idque ſibi negotium dediſſe. idcircò velle, uti Ioannem Cnivium, pridem à rege & pontifice deſtinatum, præſulem acciperent. placuiſſe inſuper, nova de cauſâ religionis edicta promulgare, ac remp. denuò ordinare, bonorumque ſalutem & ſecuritatem arce communire. de cætero autem Megenſi, qui Arenbergio in præfecturâ ſucceſſor datus, & ſacrorum antiſtiti Cnivio, morem gererent.* Ad hæc omnes, jus in armis dicentem veriti, conſternati animis ſilentium tenuerunt. & arcem quidem Vitellius, & Paciottus, Antverpienſi ſimilem, ſed ambitu minore, ſtatim delineant, quamvis in annum proximum dilatam. Cumque intellexiſſent, Delfſiliam in urbem commutatum iri, multis precibus, Megenſiſque interceſſione, ac Albernoſii, qui Albano ab epiſtolis, gratia apud illum inſignis, vix impetrarunt, ut conſilium magis ipſis, quàm Embdanis, noxium omitteret. id tamen placuit, ut propugnaculum à Naſſovio inchoatum perficeretur, ac, deſtinato urbi nomine, Marsburgum diceretur; quod obtinuit, quam diu potitus Hiſpanus præſidium illic tenuit. Hiſce rebus exacto biduo, per Amſtelodamum & Vltrajectum rurſum in Brabantiam iter maturat. Ac Amſtelodami quidem in tribunos, & ductores legionis Sardoæ, Arenbergianæ cladis pridem auctores, animadvertit. Vltrajecti dum moratur, advenit filius Fridericus Toletanus, pedites CIↃ CIↃ IↃ adducens, & ſtipendium in

CIↃ IↃ LXVIII. um in aliquot menſes; quo mox peditatui præfecto, luſtratoque exercitu, peditum XXX CIↃ, equitum VI ſub ſignis comperit. & collaudatâ magiſtratus fide, ut terrorem populo injiceret, Diemenam, prædivitem matronam, annoſque LXXXIV natam, quia hoſpitium concionatori præbuiſſet, gladio percuſſit. quæ in pegma ad ſupplicium producta, prætorem interrogat, *ecquis veniæ locus eſſet*; illo negante, ſatis aperto avaritiæ convitio, *video*, inquit, *quid rei geratur. nimirum pinguis vitulus eſt, ideò mactari eum oportet.* inde ad carnificem verſa, tanquam in ætatem jocata, cui reverentia aut venia debebatur, virilis animi fœmina quærit; *an benè gladium acuiſſet, nam lentam ſibi cervicem eſſe.* Vt primum Bruxellas rediit, de Straleni, ac Backerſelii, causâ cognoſcere aggreſſus, ex ſenatus ſui ſententiâ utrunque ſupplicio affecit. ac Stralenum, ob egregia pridem merita, veniâ dignum ipſi judices pronuntiaverant. ſed apud immitis animi virum, quem proprium in Belgas odium, regiâ voluntate munitum, crudelem fecerat, nulla meritorum ratio fuit. additur pœnæ Alfonſus Lous, Hornano ab epiſtolis, & conſiliorum omnium particeps. deinde edicto interdicit, *ne quis cum profugis, ac proſcriptis, pecuniam, aut literas commutaret; in quibus ſi quid regem ſpectaret, aut publicum bonum, infamiam mortis, & bonorum publicationem, pœnam fore. ſin minus verò, tum de causâ judici arbitrandum. item profugos, ac perduelles, quicunque ſciret, iis aut manum ipſe injiceret, aut nomina ad magiſtratum deferret.* nobiles quoque, qui fœderi ſubſcripſerant, anno LXVI, paſſim in provinciâ latitantes, dolo aggreſſus ut proderentur, gratiam facti publicis literis denuntiavit: quibus tamen, per tot ſævitiæ exempla, nemo temerè credendum putavit. contra multi, quibus vindex patriæ libertatis animus, variis ſcriptis, ac libellis, odium populi adverſus eum concitârunt. inter cætera clam vulgata capita XVIII, in ſchedis Vergæ præſidis reperta, quaſlibet criminum ſpecies complexa, tam immani rerum interpretatione, ut Belgarum nemo ferè extra noxam eſſet. alia XIII à Granvellano prolata, in quibus conſilia, de conſtituendo Hiſpani per Belgium domi natu.

ſed huic licentiæ edicto occurrit, animum benignum, & bonam fidem, ſpecioſo elogio apud populum teſtatus. Interim Auriacus, collectis in Germaniâ copiis ingentibus, amicorum operâ, oratores ad Maximilianum Cæſarem mittit, qui excuſarent; *eò rerum neceſſitate compulſum; rogarentque, ut Auſtriacæ familiæ dignitate princeps, commiſerari potius, quam iraſci, vellet; atque afflicto graviter Belgio ſuccurreret, unde ipſe quoque genus ducebat. florentes olim provincias, tranquillaſque ordinum moderatione, Hiſpanorum adventu valdè turbatas. Inquiſitionis nomine proceres pariter atque opulentos peſſimè vexatos; neque ullum ſævitiæ, libidini, aut avaritiæ modum factum. ſæpius ſupplices ſemper rejectos, deprecatoribus aut deluſis, aut occiſis. hâc de causâ, cum fruſtra apud regem preces tentarentur, verſâ in iram deſperatione, arma ſumpſiſſe, extremam vitæ, ac libertatis, tutelam. quæ deponere paratus eſſet, ſimul vim atq; oppreſſionem Hiſpanus omitteret. oratum etiam demiſsè velle, ut pro miſeris apud Philippum patruelem intercedens, unâ eâ ratione tranquillari Belgii turbas poſſe oſtenderet, ſi remoto milite extraneo, & graviſſimo Inquiſitionis metu, libertas publica reſtitueretur.* Auriaci preces non neglexit prudens ac benignus princeps; &, cen univerſi id Imperii negotium eſſet, quam primum cum Philippo agendum decrevit. utque legatio momentum aliquod ex perſonæ dignitate acciperet, Carolo fratri, privatis de rebus in Hiſpaniam proficiſcenti, negotium commendat. qui non illibenter ſuſcepit, ſive naturâ pacis amans, ſive quod, diſtracto per Belgii motus patruele, adverſus Turcam minus præſidii Imperio futurum prævideret. itaque in Hiſpaniam profectus, cùm id negotium ſeriò ageret, reſpondet Philippus; *integrum non eſſe, ut Albanus, aut Hiſpanicus miles revocaretur. cepiſſe conſilium id præter fœderatorum principum ſententiam; cujus ne tam citò pœnitentiam oſtendat, famæ intereſſe.* annoque ſequenti, ut invidiam amoveret, quam graviſſimam apud Imperii ordines contraxerat, ſcripto publico facti rationes propoſuit. Ludovicus Naſſovius, poſt pugnam Gemingenſem, collecto undecunque milite, ad Auriacum fratrem conceſſit. qui, etſi turbatis recenti clade conſiliis, copias coactas CIↃ D LXVIII.

ſedulò

CIↃ IↃ LXVIII. ſedulò movere, quas Belgio liberando ducebat. ad harum ſtipendium eccleſiæ Belgicæ reformatæ, procurante Marco Perezio, CCC CIↃ daletorum polliciti erant, exhibenda cum primum exercitum collegiſſet. extremo Iulio, cum jam in procinctu eſſet, libello edito, belli contra Albanum ſuſcepti cauſas exponit. *gloriam Dei, ac commodum regis propoſitum eſſe; item Cæſaris, filiorumque, qui Philippo ſanguine proximi: nihil aliud abs ſe agitari, quam ut immaniter ſævientem Albanum innocentis populi, & per vim oppreſſi, cervicibus depelleret. ad tam præclarum inſtitutum omnes rogare, uti favorem atque auxilium conferrent.* in caſtris ejus Germanorum peditum ſigna XLIV erant; quibus ductores, Nicolaus Hadſtadius Alſatus, vir antiquâ nobilitate, & belli clarus: Vitus Schonerus, Balthaſarus Wolfius. equitum autem VII CIↃ, ſub Haſſiæ tribuno Friderico Rollenhauſeno, militiæ in Galliâ actæ egregio; Theodoro Schombergio, Iuſto Schouwenburgico, Alberto Naſſovio, Burchardo Barbio, Othone Malsburgio, Hermanno Rudeſalio, & Adamo Welſio. XVI Gallorum turmis, & ſclopetariis CIↃ CIↃ præerant Franciſcus Hangeſtus Ienliſius, Ludovicus Lanoius Morvillierius, Ioannes Raguerius Sternæus, Arcturus Valdræus Movius, Anglurius Autricurtius, & Rantius. peditatum Poietus ducebat. ex Belgis aderant, Naſſovium ſecuti, Antonius Lalanius Hochſtratenus, Batemburgicus, cujus fratres pridem Bruxellis gladio percuſſi, Warrouxius, Riſoirius, Carlous, Hamelius, Boxtelius, Lonnervallius, Ohanius, Opdamius, Sonoius, alii. mox etiam Gulielmus Lumæus Marcanus acceſſit, cum inſtructo equitatu; qui affectu in Egmondanum, Hornanumque, comam ſe non poſiturum juraverat, niſi vindicatâ utriuſque morte. tormenta illi bellica X, campeſtria VI, majora IV, vexilla quorundam inſcripta erant; PRO LEGE, REGE, ET GREGE. aliis effigies pelecani erat, ſanguine ſuo pullos nutrientis. nonnulli in galeis roſas ferebant, vetus Britannorum inſigne, ceu reginæ Elizabethæ auxilium teſtati. Cum his copiis ſub initium Septembris, cælo pluvio, expeditionem capeſſit; habitoque ad Romerſdorfiam in Treveris delectu, Rhenum CIↃ IↃ LXVIII.
trajiciens, Viti fanum, ſuæ ditionis pagum, devenit. ibique ſubſiſtens, à Clivenſi commeatum petit. quo negato, Naſſovius frater Arenbergam capit, & præſidium Hiſpanicum obtruncat. tum Eppenam etiam, Duram inter & Agrippinam; arcem item Carpenſem, Hormeſonam, Withemumque, atque in Rheno naves XVIII cum mercibus Italicis, quas mox inſtitores redemere. Aquiſgrano pecuniam imperat, cæſæque ad Noitemum aliquot cohortes. Ad harum rerum nuntium Albanus, tam variâ expeditione conſiliorum incertus, cum hærentem illic videret, ac modò in Galliam iturum putaret, modò Belgio, aut agro Luxemburgenſi imminere, ne quid Sequani paterentur, etſi ex fœdere ad eorum tutelam Helvetii tenerentur, præſidi Vergio curatâ per nummularios pecuniâ, ſi uſus foret, poſtridiè Noircarmium, ac Mondragonium, cum copiis omnibus ad ſuppetias adeſſe jubet. tum Robleſium cum ſuâ legione ſubmittit. Antonio Berrio, Didaci Carvaialis ſignifero cum Hiſpanis L, arcem Limburgenſem mandat. ipſe munitis ad Trajectum Moſæ caſtris defenſionem parat, ac flumen ponte ſternit, facilius excurſurus quocunque, & itinera vel obſeſſurus, vel vaſtaturus. utque fluminis tranſitu prohiberet, vadoſis locis paſſim murices diſperſerat. In caſtris peditum XVI CIↃ habebat. ex his Belgarum ſigna XV, Hiſpanorum XL. Philippus Lanoius Bellovacus VI ducebat; Carolus Arſillius, & Iacobus Briacus, ille Landrecii, iſte Marienburgi præfectus, ſinguli V, Hiergius X, Mondragonius V, totidem Robleſius, cui etiam deſtinatum Ruremundæ præſidium, XX Germanorum Albertus Lodronius, & Philippus Eberſteinius. adhæc foſſorum ingens manus, è propinquis Eburonibus: item tormenta, naves, commeatus. Auriacus omnibus modis in prælium pertrahere Albanum nitebatur: ſed prudens belli imperator, cunctando frangere hoſtem certus, dubiam aleam detrectare. Sciebat enim, tam varium militem, ſine ſtipendio, non diu concordem, aut obſequentem fore. dein timebat, ne miles Germanicus, ejuſdem

cum

CIϽ IϽ LXVIII. cum hoſte religionis ſectator, aut in prœlio deſereret, aut eo abſtineret. nec in ipſis proceribus Belgicis plus fiduciæ, qui metu magis, quam adfectu, obſequentes, victore Auriaco, facilè in partes ejus tranſituri timebantur. iis de caufis cunctante Albano, quod præviderat, ſeditio militum in Auriaci exercitu orta, gravi eum periculo involvit. quippe, dum pacare laborat, ad latus gladii capulus decutitur: Malſburgius, aliique, à tumultuantibus occiduntur. compoſito tumultu, verſus Eburones caſtra movet; & à Leodienſibus auxilium ſperans, Laurentii & Margaretæ ſuburbia, pontemque Afrodium occupat. ſed pridem Albanus, agri vaſtitiem interminatus, oppidanos, ſatis cæteroquin pronos, deterruerat. ac quamvis pars adjutum vellent, tamen metu, & Groesbequii epiſcopi operâ, ad ſecuritatem urbis ſignis VI conſcriptis, conatus oppreſſus eſt. Igitur hâc ſpe cum excidiſſet, huc illuc exercitum circumductans, ut incertum Albanum teneret, tandem Non. Octobris ad Stochemum, non longe Maſecâ, Moſæ appropinquans vadum tentat, atque à muricibus injectis purgat. inde equitem denſatum, agmine uſque ad ripam adverſam continuato, in flumine conſiſtere jubet. quo commento impedito ejus impetu, cum inferius jugiter defluens decreſceret, ac pediti pervium eſſe inciperet, exercitum univerſum tranſmiſit, obſtupeſcente rem inopinatam Albano, adeoque trepidante, ut quidam exiſtiment, ſi è veſtigio rectà in eum copias duxiſſet, hoſtem imparatum, metuque conſternatum, oppreſſurum omninò fuiſſe. atque ipſe quoque recenti terrore utendum cenſebat. ſed feſſus miles, & trajecto flumine madens, pugnam detrectare. hunc refectum mox in hoſtem fruſtra duxit, qui intrà caſtra militem continens, morâ, quàm pugnâ, vincere malebat: certus fore, ut per imminentem hiemem, ſine commeatu, & ſtipendio, ejus copiæ ultro diſſiparentur. tum tubicinem ad Trajectinos mittit, quem Albanus comprehenſum, ne qua conſilia oppidani clàm miſcerent, in furcam egit. Poſtquam aliquoties velitatum, nec ad pugnam provocari Albanus poſſet, exiguo commeatu, in Tungros movet, Eburonum oppidum ſatis munitum; ubi excluſus, fanum Trudonis retrogreditur, inſequente ſemper Albano, & poſtremum agmen vexante. hic pugnatum acrius fuit, atque egregium virtutis ſpecimen Marcus Toletanus dedit. inde Thenas contendit, ab Hiergio occupatas, quem Albanus noctu præmiſerat, ut vel laborantem Brabantiam tutaretur, vel nutantem in officio contineret. ipſe Albanus in propinquo caſtra munit. quatriduo poſt prope Tilmontium diviſas copias Auriacus partem ultra flumen ire jubet, partem ad collem occupandum mittit. quem dum communire feſtinat, Albanus per ſuos interturbans eum extorquet. quocirca relicto ad dextram Tilmontio, propter amnem Geteram, in Brabantiæ & Eburonum colliſtitio, iter faciens trajicere exercitum inſtituit. id ubi Albano exploratum, Fridericum Toletanum, ac Chiapinum Vitellium, cum IV CIϽ ſclopetariis, & equitum aliquot turmis, in tranſeuntem impetum facere jubet: ipſe cum cætero exercitu ſubſequitur. cumque anguſtum iter eſſet, ſilviſque obſeſſum, Monteſdoca & Salinas cum ſclopetariis IϽ anguſtias occupant; Fridericus & Chiapinus cum aliquot Hiſpanorum, Gallorum, Belgarumque ſignis, & nonnullo equitatu, ſilvas circumjectas inſident. ſed eo die, declivi ſole, etſi urgente prælium Hocſtrateno, res dilatâ eſt ob vicinam noctem; quam exercitus uterque, exiguo tantum colle disjunctus, in ſtatione egit. poſtridiè incedere agmen Auriacus jubet: atque Albanus, quò tenderet ignarus, ordinatâ ocius acie, levis armaturæ militem præmittit, quem Fridericus filius cum omni peditatu ſubſequebatur, in extremo agmine Germanicorum equitum turmas VI locat. inde armaturæ leves colle occupato, unde in hoſtem deſpectus, captoque ſigno, pugnam inchoant. ac præmiſſis reliquis copiis, cum Germanicus eques appropinquaret, viſum Chevereaulxio ſclopetariorum equitum duci, ut, quamvis abſente adhuc peditatu, in poſtremum agmen invaderent, facili victoriâ, poſtquam hoſtis amne Geterâ ſeparatus. ſed utile conſilium imperitiâ loci differens Albanus, dum exploratorem mittit, egregia occaſio pœnè elabitur. itaque

cIↃ IↃ LXVIII. que Avila, & Braccamontius, cum cIↃ cc delectis anguſtias occupare, Gaſpar Robleſius cum legione Belgicâ hoſtem adoriri jubetur. Acri aliquamdiu pugnâ, tandem victor Albanus evadit, exiguâ ſuorum cladę. ex Auriaci copiis ſupra cIↃ cIↃ ceciderunt. Lonnervalius captus poſteà Bruxellis gladio percutitur. Poſt hanc cladem auxiliis Gallicis Auriacus ſe Iodoniæ jungit. ea erant cIↃ cIↃ cIↃ pedites, IↃ equites. quibus copiis non ei vires, ſed annonæ penuria aucta. ac cum his facto per agrum Luxemburgenſem itinere, Andagienſi monaſterio direpto, & incenſo Huberti fano, urbibus paſſim adverſis, caſtra in dies mutans, fruſtra occaſionem prælii quæſivit. itaque commeatus egens, & ſtipendii, cum ex ccc dalerorum cIↃ vix xii accepiſſet, exorto tertium in Galliâ bello civili, adjungere ſe Condæo ſtatuit. maximè Gallorum inſtinctu. id dum proſequitur, ac Queſnæum jam veniſſet, agro Cameracenſi imminens, ſubſequente Albano, in eum converſus, deletis x Germanorum ſignis, viii Hiſpanorum, & levis armaturæ turmis iii, non exiguam ſtragem edidit. inque eo conflictu Rodericus Lopeſius, Sanchius Avila, & Franciſcus Toletanus, vulnerati. Cæſar Avalus cæſus. inde arcem Cameracenſem aggreſſus eſt, quam egregiè, etſi conſternatis oppidanis, Mollinius defendit. In Galliæ limite Coſſæus erat, cum ſclopetariis cIↃ cIↃ, & peditibus cIↃ cIↃ cc. ac quamvis rex negotium dediſſet, uti Auriacum Galliâ arceret, tamen is ſupra Quinctini fanum, Somonâ tranſmiſſo, Sueſſiones venit; & per Fanelljum Serium adventus cauſam regi ſignificat. qui nuntium antevertens per Caſparum Schombergium legatum ſcitatur, *quâ de cauſâ cum tantis copiis in Galliam adveniſſet. mirari vehementer, pro veteri militiæ more, non præmiſſum fecialem. quod ſi in Germaniam tranſitum peteret, quemadmodum rumor erat, non negaturum, modo ne ſe pro hoſte gerat.* ad hanc legationem pridiè Non. Decembris Auriacus reſpondet; *conſilii ſui certum pridem regem feciſſe. nec adeò vecordem, aut rerum imperitum eſſe, ut cum rege tam potente armis experiri velit. quin immò quantaſcunque duceret copias, ſi ita videretur, pro ipſo militaturas; cui honorem, & obſequium, humiliter offerret. ſed eorum, qui puram religionem amplexi, infeſtiùs plurimis, in præſenti exitio verſarentur, periculo ſuccurrere neceſſarium putaſſe. quamobrem orare, ut pro dignâ ſuo faſtigio clementiâ, hominum miſertus, quibus Dei gloria, vita tranquillitas, & fidele in regem obſequium, inprimis cara, promulgata ſemel edicta violari ne permitteret.* Rex Schombergio in mandatis dederat, quo libentius copias Auriacus reduceret, ut ſtipendium militi promitteret. iſque dum in eo eſt, exploratis ductorum animis, cum quibus illi notitia intercedere, propoſitâ rerum difficultate, clanculum plurimos ad defectionem ſollicitat. itaque paulatim ad expeditionem ſegnior miles; & aperta mox querela, *malè duci ſe infeſtâ anni tempeſtate, ſine ſtipendio, adverſus regem, quem nulla injuria obnoxium reddiderat.* cumque Auriacus inſtaret, ut Condæo ſe adjungere maturarent, fidenter pernegabant, & *contra Albanum duntaxat factum auctoramentum* obtendebant. *præterea cur ſe, nullâ omnino ſpe ſtipendii, perditum irent. quod cum repræſentare non poſſet, aliquot jam menſibus debitum, ſaltem patriam redderet, è quâ eduxerat. unum id facile, rege nondum laceſſito.* Hoc diſſidio concitato Schombergius recedit. at Auriacus gravius aliquod diſcrimen metuens, ſi perſiſteret, concedendum tumultui ratus, in Germaniam iter vertit. exauctoratiſque ibi copiis, coactâ è ſupellectile pecuniâ, ut prompta in poſterum ſtudia haberet, pro trimeſtri militiâ equiti ſolvit. in reliquum ſtipendium principatum Arauſienſem oppignerat, intra proximos xii annos liberandum. inde ſe Wolſgango Bavaro Bipontino, in Galliam eunti, cum cIↃ cc equitibus jungit. Exauctoratos magnam partem aſpera anni hiems confecit. reliqui aut Bipontino nomen dederunt, aut in Galliam retrogreſſi regi militarunt. Hic belli exitus dupliciter Auriaco infelix fuit. nam & Angliæ regina, Caleti recuperandi occaſionem rata, conſilia cum eo communicare, & operâ uti conſtituerat. ſed dum famulus legati, qui in aulâ regis commorabatur, literas ad ipſum Cardinali Lotharingo prodit, iſque reſponſum contrarium reddit, commutandâ ſcriptione elapſum tempus hoc conſilium

CIƆ IƆ LXVIII. ſilium penitus evertit. Igitur pulſo hoſte ſecurus Albanus, in hiberna militem dimittit. Romeri legio Bruxellis datur, & Machliniæ: Lodronii Antverpiæ, & Valentinianis. Alfonſus Vlloa Graviam, Bertinium, Silvam Ducis, & Trajectum Moſæ accipit. Groningæ Caſpar Robleſius Billius, Daventriæ Mondragonius imponitur: Bommeliæ, Vltrajecto, & Gorcomio, Sanchius Lodonius. Tum ex arce Cameracenſi, quò inſecutus Auriacum erat, x Kal. Decembris Bruxellas literas ad Senatum mittit, reiquę geſtæ ſeriem, ac ſucceſſum, exponit. dein regi quoque, & cæteris principibus. Belgis ſuis paſſim per urbes ſupplicationes decernit, occulto plurimorum dolore, etſi palam lætitiam oſtentarent. Item decurſus ludicrus ordinatur; atque in eo Haurechius crure graviter ſauciatus. Vbi hæc procerum populique voluptati dedit, tum ad ſe ornandum animum convertit. igitur tot victoriis clarus, gloriæ ſuæ apud poſteros monumentum, per Iacobum Iongelingum in arce Antverpienſi ſtatuam ponit, è tormentis pridem ad Gemingam captis. ea formâ ac ſtaturâ ipſum referre, nudo capite. cæterum corpus armis indutum. ſub pedibus calcabatur homo gemino capite, manibus quatuor; in quarum primâ fax accenſa, in ſecundâ malleus fractus; tertia clavam nodoſam, quarta ſecurim tenebat. è collo ejus appenſa bulga, è qua ſerpentes proſerpebant. ſubter larva conſpiciebatur, ad cujus aures mendicorum gemina paropſis. inde inſcriptum, IVNGELINGI OPVS EX AERE CAPTIVO. inferius paullò, in laminâ topho innixa. FERDINANDO ALVAREZA TOLEDO ALBAE DVC. PHILIPPI II HISP. APVD BELGAS PRAEFEC. QVOD EXSTINCTA SEDITIONE REBELLIB. PVLSIS RELIGIONE PROCVRATA IVSTITIA CVLTA PROVNCIAE PACEM FIRMARIT REGIS OPTIMI MINISTRO FIDELISS. POSITVM. Vniverſi operis altitudo pedes XV. Ab unâ parte ara erat, inſcripta; DEO PATRVM NOSTRORVM. atque in baſi, PIETAS. utrinq;, tanquam belli ſpolia, varię armorum ſpecies cingebant. ab alterâ opilio ſpectabatur, ad paſcua gregem educens, quem lupi ac leones fugerent. item aurora noctis tenebras diſpellens, cum inſcriptione Græca. ΑΛΕΞΙΚΑΚΟΣ ΗΩΣ Hujus ſtatuæ ingens invidia apud plurimos fuit, etiam Hiſpanos, qui regi potius debitam dicere, cujus armis, ac ſtipendio, omnia geſta. & conjecturæ de ea variæ, pro ingenio cujuſque, aut adſcctu. ac effigiem bicipitem ſubjectam, alii Egmundanum Hornanumque, nuper interfectos, interpretari. alii Gulielmum Auriacum, ac Ludovicum Naſſovium, fratres, Belgio exactos. erant qui ordines Belgii putabant, in nobilitatem & plebem diſtinctos; quos imminutâ libertate conculcabat. Arſcotanus, vir liberrimæ in aulâ urbanitatis, & gratioſæ, cum Albano eam aliquando ſpectans, ac rogatus quid videretur, per riſum illuſiſſe dicitur: *eorum vultus, quos calcaret, iræ manifeſtos, ſi reſurgerent, vindictam minari.* idque dictum oraculi inſtar multis habere viſum fuit. & poſtea Antverpienſes, recuperatâ libertate, tam inſigne opus confregerunt. alii memorant à ſucceſſore, Ludovico Requeſenſio, magno ordinis Alcantarenſis magiſtro, tolli juſſum. Sub id tempus Haurechius, ſuo vulnere, aut veneno in vinum injecto, diem obiit III Eid. Decembres; dolente Auriaco, rebus afflictis eripi virum, animi & conſilii inſignem.

IOANNIS MEVRSI

FERDINANDI ALBANI

LIBER II.

CIↃ IↃ LXIX. CVm novo anno, poſtquam Auriacus in Germaniam receſſerat, ceu tranquilliore imperio uſurus Albanus, nunc id tempus exiſtimabat, cum obſequii faciliores Belgas habiturus eſſet. itaque paſſim exploratum mittit, ſi qui cum eo conſilia contuliſſent, aut turbis ſe immiſcuiſſent. tum etiam, ut in officio ſubditos retineret, de variis paſſim arcibus agitat. & Amſtelodamenſes, non ferre id commerciorum rationem queſti, florenorum CC CIↃ immunitatem redemerunt. Groningæ quoque, & Fliſſingæ, opus interceptum. alibi perfectum. inde epiſcopos, dato ſingulis adminiſtrandę diœceſeos præſcripto, ſedibus novis imponere aggreſſus eſt. Caroli Brimæi Megenſis operâ, qui Arenbergio in Friſiâ ſucceſſerat, curiâ adjutante, etſi Ordinibus repugnantibus, Cunerum Petri Leovardię conſtituit. qui vel odio populi ingratus, vel impar dignitati, mox ludibrium publicum fuit. plus moleſtiæ Ioanni Cnivio Groningæ obtigit. ſed is prudens, & poteſtatis exercendæ modicus, gratiam ſibi conciliavit. monaſteria II, Wittewerum & Adewartum, maximè adverſa habuit, atque illud quidem mox minacibus Pontificis & Albani literis ceſſit, in B. Mariæ cathedralem eccleſiam verſum. iſtud verò fortius reſtitit, opulentum admodum, neque impenſæ parcum. cumque luxum monachorum epiſcopus argueret, neceſſariò corrigendum; & hoc potiſſimum telo pugnaret, ipſorum abbatiſque Clarocampii rogatu, injuriæ propulſandæ, è Burgundiâ Morimontius venit, ſupremus ordinis Ciſtercienſis inſpector, vir auctoritatis primariæ, & virtutis, ac doctrinæ, clarus. iſque, ut præterita corrigeret, amoto abbate CIↃ IↃ LXIX. Arnoldo Lautzio, Arnoldum Kemningum, Muntii ad Amaſiam abbatem, adminiſtrum ordinat, qui mox quoque defuncto ſucceſſit. inde, adjuvantibus provinciæ Ordinibus, acriter ſe Cnivio opponit. tandemque id effecit, ut aſſignatis florenorum VI CIↃ annuis, contendere porrò deſiſteret. Nec hic deſiit cura Albani, & poſtquam de epiſcopis egiſſet, concilii Tridentini decreta ubique promulgare inſtituit; &, quanquam interdum objecta difficultas, imminutis alibi provinciarum, urbium, aut monaſteriorum privilegiis; nemo tamen, metu ne à majorum religione deſciviſſe videretur, opponere ſe auſus fuit. varia deinde edicta facit, urbeſque præcipuas privilegia omnia ſua conſilio ſanguinario exhibere jubet. tum interdicit, *ne quis Belga in extraneâ Academiâ, præter Romanam, aut profeſſionem, aut ſtudia exerceret; præterea actuarii, notarii, aut tabelliones, de rebus turbas præteritas ſpectantibus acta publica nulla conſcriberent. qui negligeret, is exilio perpetuo, & bonorum publicatione mulctaretur. uxores etiam, quæ ad maritos profugos conceſſerant, ne redirent, aut pœnæ ſubjacerent, in eos pridem conſtitutæ, qui conſilia miſcuiſſent cum perduellibus, aut eorum neceſſitati ſubveniſſent. copias item nullus conſcriberet, niſi regis aut ſuo permiſſu, & nec nomen miles daret, niſi inſpectis mandati literis.* tum ad ſupplicia converſus, paſſim captivos, aquâ, igne, cruce, aut gladio, variè puniendos tradit. tam ingenti populi terrore, ut, dilapſis ferè omnibus, exiguo tempore vaſtum penè ac deſertum Belgium fieret; & opificia, antea frequentiſſima, aliò transferrentur. è profugis plurimos Britannia excepit, ob communem ſacrorum cultum, libertatemque conſcientiarum, gratum hoſpitium: & Oceano interjecto, ac prono Elizabethæ favore,

CIϽ IϽ LXIX. tutum adverſus vim Albani perfugium. hique cum magnâ Belgii jacturâ in Anglos hoſpites varium lanæ tractandæ artificium tranſtulerunt, tanto numero, ut infrequentes admodum urbes, & tantum non collapſas, reſtaurarent. in quibus Norvica, Sandvica, Colcheſtria, Maidſcona, Hamptona, & aliæ. ſic ducentis ante annis, nimiâ inundatione in eandem inſulam compulſi, incolas, agri tantùm & pecoris gnaros, pannorum texturam docuerunt. Porrò Albanus huc illuc delegatos mittit, qui reos abſentes ad ſupplicium poſcerent, & auxilium à magiſtratu requirerent. idque nonnulli, offenſæ timidi, præſtitere. alii, quibus paulo plus cordis, privilegiorum obtentu, difficiles ſe præbuere. Inter cæteros id mandati Arnoldus Sasboutius, curiæ Hollandicæ ſenator ordinarius, accepit. ac cum exequi Leidæ vellet, re in ſenatu deliberatâ, magiſtratus abnuit, indecorum arbitratus, alieni judicii miniſtrum videri. idque Saſboutio repræſentans privilegia bina oſtendit, capitali ſententiæ alibi latæ, & bonorum publicationi contraria: unum Gulielmi Hollandiæ comitis, anno CIϽ CCC XV datum: alterum Ioannis Brabantiæ Ducis, anno CIϽ CCCC XVIII. prius illud *ſoli judici urbano in cives ſuos ſententiæ ferendæ jus* permittit: alterum ſtatuit, *ne quis civis, vel graviſſimi criminis reus, plus florenis* LX *mulctaretur.* inſuper conſuetudinem valdè veterem allegare, *ne quem, licet criminis manifeſtum, morte afficerent; niſi extra vincula & tormenta reum confitentem haberent*, igitur ſic Sasboutium dimittunt. Albanus tamen, nullo privilegiorum reſpectu, in captivos quoſque graſſari; adeò contra jus faſque nitens, ut vel defenſione permiſsâ, vel judice ordinario, multi cauſam obtenturi fuerint. Vnum memoriæ poſteritatis eſt tradendum. quidam Bruxellis in vincula conjectus propter commune temporis crimen, indictâ cauſâ, nec ſententiâ judicis damnatus, juris contemptu, an errore, cum cæteris ad ſupplicium producitur. aliquanto poſt, cum diſquireretur crimen, ac ſiſtendus reus foret, non duntaxat interfectum, ſed quoque nulli culpæ affinem comperiuntur. hancque ob rem perculſis judicibus, ut animum firmaret Vergas, *vix eſſe*, inquit, *cur magnopere angerentur; viri innocentiam animæ ejus profuturam.* Groningæ, poſt debellatum in Friſia Naſſovium, IV Germanorum ſigna in præſidio à diſcedente Albano poſita. ea cum ſe ſuperbè gererent, ad querelam magiſtratus menſe Februario Billius permutare juſſus, VI alia Gallorum introducit, minus quidem populo inviſa, ſed quæ gravius tamen incumberent, imperatis in ſeptimanam CIϽ CC florenis, quorum tamen neceſſitatem mox Ommelandiæ Ordinibus impoſuit. conſules quoque, ac cæterum ſenatum, magiſtratu abire prohibitum, totos VIII annos continuavit; fabis nigris albiſque ereptis, quibus in electione ſolenni utebantur. Poſteà in Friſiam occidentalem mittitur Carolus Quarræus, curiæ Brabanticæ aſſeſſor, de turbis proximis quæſiturus, & in obnoxios animadverſurus. ibique dato regio cognitori negotio, Groningam profectus, Albani mandatum magiſtratui exponit, dari ſibi collegam poſtulans, ne quid imprudens in privilegia loci committeret, aut ipſi ſe deſpectos putarent. Deſtinatur munus conſuli Ioachimo Vbbenę, ſatis pręter animi ſententiam, tam præſenti civium odio. & initio, cum aliquot operis, Ioannes Barnenda, urbis fabricenſis comprehenditur. qui pridem templum Franciſcanorum magiſtratus juſſu purgaturus, colliſarũ imaginum reliquias ſuſtulerat. id crimen capitale erat, quod etſi publicâ auctoritate commiſſum, tamen à miniſtris ſumendum ſupplicium videbatur, declinante invidiam magiſtratu, qui induſtriè futuri cautus, mercedis cauſam in rationibus publicis diſſimulare quæſtorem juſſerat. id Barnenda ubi compertum habet, effracto carcere, cum duobus objecti criminis ſociis, periculum evadit. alii, variè divexati, & per tormenta culpam faſſi, gladio feriuntur. eâ re ingens populi odium magiſtratus excitavit, indignantibus cunctis, quod ſua imperia, & civium obſequium, iniquè punitum iret. & auxere viduarum ac pupillorum aſſidua lamenta; quibus minuendis, ceu commiſeratus, ex ærario publico alimenta miſeris clam aſſignat. Quarræus, diligens mandatorum, profugis diem dicere pergit, & niſi

CIↃ IↃ LXIX. intra III ſeptimanas præſentes ſe Albano excuſent, vitâ boniſque exuendos denuntiat. inter hos plurimi è primariâ loci nobilitate. iique ad rei actæ nuntium privilegiis ſe tueri conati, quæ extra pomerium, aut territorium, evocare quemquam prohibebant, per literas magiſtratum exhortantur, operam apud Albanum daret, ut eorum ratio haberetur. ſed cum ille offenſæ metu, ſegnius publicæ libertatis cauſam ageret, per libellum ab Albano patriæ leges, judicemque ordinarium, ſupplices petunt. à quo reſponſum, niſi præſentibus jus non dicturum: ſi emanerent, ceu contumaces, ad cauſam dicendam poſtea non admiſſum iri. iterumqne citati, ubi nemo compareret, ipſi perduellium inſtar pœnæ capitali, bona fiſco addicuntur. Igitur vim manifeſtam ad Cæſarem, & Germaniæ principes, deferre placuit; quando vetus Imperii membrum provincia eſſet, ejuſque tutelæ adhuc nuper à Carolo V commendata, anno ſeculi XLVIII. ſed hoc qnoque conſilium non ſucceſſit. Poſtquam Quarræus diſceſſiſſet, ſtatim Robleſius ad arcem inſtaurandam animum vertit; qnæ ſuperiore anno à Vitellio & Paciotto ita deſignata, ut è propugnaculis V in finitimos Tubantes III, in urbem II obverterentur. circum foſſa C pedes lata duceretur. rurſum autem, impenſæ defectu, opus intermiſſum. Hoc in Belgio rerum ſtatu, Bipontino in Galliam paranti, cum utroque fratre, Ludovico & Henrico, comitem ſe Auriacus jungit. idque gnarus Albanns, ut regis animum magis obſtringeret, ſuppetias ei Petrum Erneſtum Manſfeldium mittit, & cum eo equites CIↃ CIↃ, peditum ſigna XXV. Sub idem tempus, III Eid. Febr. egregio inter tot probra juſtitiæ exemplo, Ioannem Grovelſium Spellæum, præcipuum rerum criminalium miniſtrum, concuſsionnm reum, in furcam egit. cui aliquando extrema comminanti, Gemma Friſius infelicem vitæ exitum prædixerat. Pontifex Romanus, Pius V, vertutis collaudandæ, Albano enſem inauratum, & galerum gemmis ornatum, rituque ſolenni conſecratum mittit, non niſi ab epiſcopi cujuſdam manu, poſt peractos ſacrorum ritus, accipiendum. adferebat munus tam inſigne Carolus Ebulus Neapolitanus, oblatumque exquiſitâ cæremoniâ in manum tradidit Archiepiſcopus Machlinienſis. ac honorum læta Albanus ludis ſpectaculiſque publicis eſt teſtatus. CIↃ IↃ LXIX.

Non ita pridem, firmâ, ut videbatur, Belgii pace, ab Angliâ turbas Elizabetha dederat. navis è Cantabriâ veniens, & mino-nores aliæ IV, pretioſas merces, ac pecuniam ingentem vehebant. cumque Galli piratæ perſequerentur, in Angliæ portus confugerunt. & neque illic tuti nautæ, incumbentibus Gallis, & diſceſſum obſervantibus, legato Hiſpanico, Gerardo Eſpeſio, periculum ſuum exponunt. iſque ſtatim reginam accedens rem narrare; *in illis navibus exercitus Belgici ſtipendium eſſe, Albano tunc perneceſſarium. & orare, in ſuis portubus periculum prohiberet; deinde Antverpiam uſque commeatum daret, vel ſaltem vectoribus arma permitteret.* nec gravatè, princeps æquitatis & amicitiæ tuendæ conſtans, poſtulata concedere. ſed dum Albano nuntium mandat, tardiore reſponſo, à Cardinali Caſtellionæo edocta, ad mercatores qnoſdam Gennenſes, non ad Philippum, pecuniam iſtam pertinere; cui Albanus ſolvendis ſtipendiis manum injicere ſtatuiſſet, ipſa prævertit, ſuoſque in uſus educere è navibus jubet, ac Londinum in ærarium deferre. ea ſumma CC aureorum CIↃ excedere credebatur, ciſtis LIX incluſa. Vbi factum Eſpeſius legatus intellexit, graviter de injuriâ conqueſtus, à reginâ reſponſum refert; *in Philippi fratris gratiam factum, ut Gallorum imminentium rapinam prohiberet. quando autem compertum haberet, mercatorum potius Genuenſium, quàm regis ſui pecuniam eſſe, extenuato per id tempus ærario, cum bonâ dominorum gratiâ honeſta uſura mutuam ſumere decreviſſe. idq; jus principibus uſitatū.* ita dimiſſus, ocius rem Albano nuntiat. is iræ præceps, ut excelſa pariter ac proſpera fortuna offenſæ plerunq; facilis eſt, non diſſimulandâ regis ſui injuriam ratus, neq; Ordines conſulens, nec periculum attendens commerciorum, ſine quibus opes Belgii non conſtarent, comprehenſos per provincias, mercatores Anglos in domo publicâ Antverpiæ ſub cuſtodiâ habet, bona deſcribit, & mox haſtæ ſubjicit. idem in Hiſpaniâ decretum. viciſſim in Angliâ Elizabe-

CIↃ IↃ LXIX. lizabetha, ut indemnes ſuos faceret, Belgas quoſcunque retinere, bonaque ſequeſtrare permittit. & tum juſtam facti cauſam ſcripto palam teſtatur; cui Eſpeſius, perſtrictum ſe in eo ſentiens, aliud opponit. inde in Hiſpaniam legatum mittit, qui de Albani injuriâ conqueratur. *cauſam non eſſe, cur in Belgio regni ſui mercatores cum facultatibus attinerentur. ſe quidem id pecuniæ feciſſe, quam Hiſpanicæ naves advexerant, in ſuos portus à piratis Gallis actæ. eam autem Genuenſibus, ad quos pertinere exiſtimabat, poſt aliquot menſes cum uſurâ reddituram. nam ut in ullam regis pecuniam manus injiceret, id nunquam in mentem veniſſe; & legato quoque ejus, ut æquum erat, declaraſſe. adeò tamen humanitatis, aut veteris amicitiæ, oblitum Albanum, ut Anglos ſuos tam protervè invaderet. porrò, ſi rex pecuniam exhiberi omninò vellet, quamvis Genuenſium propriam, facturam quàm primum, dum ſuos modo in Belgio ſubjectos, bonis omnibus reſtitutis, Albanus dimittat; &, integro utrinque commercio, amicitiam deinceps rectius colat. ut regem offenderet, nunquam ſibi conſilium fuiſſe.* intereà Albanus erroris pœnitens, cum tranſlatis Hamburgum commerciis, nihil Anglis, plurimum Belgis noceri videret, ad reginam Chriſtophorum Aſſonvillium mittit, quem illa ſine mandato regis admittere nolens, neque ut legatum habens, contemptim ad Senatum rejecit. cumque indignum id is cenſeret, irritus legationis domum rediit. eâ re irritatior Albanus, pridiè Kal. Apriles edicit, ne quiſquam, donec aliter caveatur, ulla cum Anglis commercia habeat: naves quoque, niſi armatæ, Oceano abſtinerent. in delinquentes pœna adjicitur, publicatio bonorum. &, ut ratum edictum foret, delatores conſtituti, quibus præmium bonorum publicatorum dimidium foret. ſed munus odioſum, præter exules Anglos, nemo ferè ſuſcipere voluit. inter hos erat Ioannes Storius jureconſultus, ſub Mariâ Inquiſitoris officio functus, homo egenus, & ob mutatam religionem odio in ſuos præceps. datuſque vicarius Gulielmus Parkerus, qui mox certâ gratiæ ſpe dominum prodidit. quippe in navem introductum, mercibus Anglicanis onuſtam, dum explorat, nullo fraudis alicujus metu, magiſter navis Cornelius Eickenus, egregio pro patriâ facinore, ex- CIↃ IↃ LXIX. panſis velis in Angliam avectum reginæ ſiſtit; ubi fractâ laqueo gulâ, ceu conjuratus patriæ hoſtis, pro præmio infamiam mortis retulit. Albanus XIII Kal. Majas convocatos Bruxellas Ordines hâc oratione compellat. *neſcium nulli, ideò ſe à rege miſſum, ut provinciarum motum componeret, ac quietem deinceps certam conſtitueret. hâc de causâ, ſimul remp. attigiſſet, in auctores turbarum inquiſitos animadvertiſſe. id autem maturius factum voluiſſe, ut regi ſuo ſatis faceret, & gratiam cæteris conciliaret, quorum ſimplicitatem illi circumveniſſent. ſed præclarum hoc conſilium homines ſeditioſos perturbaſſe, quorum arma ut propulſaret, maximam anni partem ſub pellibus egiſſe. quando verò conſideraret, plurimum illos in mutatâ religione momenti poſuiſſe, quam plerunque ingens populi inſolentia, & magiſtratuum contemptus ſequeretur; ideoque contra leges, per quas antea reſpublica tranquilla, nefaria conſilia agitaſſe; nihil ipſum prius habuiſſe, quam ut ex mandato regis redditâ quamprimum antiquâ religione, leges quoque ac ſtatuta reſtitueret. idque etiam præſtitiſſe, ab epiſcopis, & cæteris ſacrorum præſulibus, adjutum egregiè. quam in rem cum rex impenſæ nulli parcus ærarium graviter attriviſſet, deinceps providerent, ne paci publicæ ipſi deeſſent, ac ſubſidia neceſſaria decernerent. multa cohortibus ordinariis, & reliquo militi, ſtipendia reſtare. locorum communitiones, militarem annonam, & tormenta bellica, magnam pecuniæ vim exigere. plurimum eſſe quod mercatoribus deberetur. nihil in caſum præſto eſſe. perpendiſſe diligenter, quibus ſubſidiis uſa quondam reſp. fuiſſet; nec juſtius quicquam aut convenientius deprehendiſſe, quàm quod rex ſuo in has provincias adventu propoſuiſſet. id quia haud intellectum minus proceſſiſſet, nunc operam dediſſe, ne quis veluti ambiguum nimis, aut obſcurum, detrectare meritò poſſet. quamobrem placere, ut rerum mobilia, quotieſcunque venum irent, decimam; quæ ſoli eſſent, viceſimam penderent: utraque autem indiſtinctè ſemel centeſimam exhiberent. & quò ſingula commodè fierent modum præſcripſit.* Ea petitio Ordinibus permoleſta accidit: & grave aliis divitias ſuas, aliis probroſum videbatur paupertatem profiteri. univerſis inviſa exactio. tamen centeſimam à pleriſque metus expreſſit, quam mox Gelri Friſiique redemerunt. in de-

cimâ

CIↃ IↃ LXIX. cimâ & viceſimâ cur minus acquieſcerent, cauſas libello comprehenſas repræſentarunt. ac communis ferè omnium querela fuit, *commercia interverti, potiſſimum reipublicæ nervum.* ſeorſim etiam Brabanti, Hollandi, Zelandique, *ſibi graviſſimam decimam* queſti, *cum propter halecum reliquamque piſcium capturam, tum propter ſalem, vinum, pannique texturam, & merces Balthico mari advehi ſolitas. quin tributum potius annuum peteret, quamvis ſupra veterem modum, pro fide in regem, & obſequio, libentius ſolvendum. ad viceſimam quod attineret, eam planè ferri non poſſe. quippe uſu ſæpè futurum, ut ob eundem agrum, domumve, intra annum vertentem ſexies centeſima ſolveretur.* harum rationum Albanus, animi obſtinatus, nullam admittens, decimam & viceſimam urgere non deſtitit. *non certum ſibi rempublicam peſſundare, ſed felicitatem ejus firmam ac ſtabilem reddere. igitur concedere, ut onera ſua per libellos teſtentur, benignè deinde arbitranda. in præſens verò velle regem, uti poſtulata concedant: ſi recuſent, aut cunctentur, aliud quicquam tentaturum. nihil eſſe cur ita grave exiſtimarent. in Hiſpaniâ uſitatum, ubi una ſua Alba inſtar* L *aureorum annua redderet.* Provincialium cauſam prudenti moderatione Viglius præſes ita tuebatur, ut nec ſe obnixè viro propoſiti rigido opponeret; *conſiderandum diverſum regionum ſtatum. Hiſpaniam latè diffuſam, agriculturâ, & ſoli feracitate, æſtimari: in limite nullos vicinos; montibus tantùm, & mari, terminari. Belgium contra anguſtum eſſe, pannificioque, ac commerciis, cenſeri: deinde pluribus populis circumfundi, ad quos ea, ſi tributis onerentur, commigrarent. id prudenter valde Philippum Burgundum, Belgicæ felicitatis auctorem, prævidiſſe. eoque diligenter caviſſe, ut portoria ac tributa levia eſſent, viliſque annona. mercatoribus etiam peregrinis hâc de causâ privilegia indulſiſſe. nunc ſi contra ipſe nitatur, arceri peregrinos, expelli indigenas, ac commercia planè interverti. quod ſi exſtruere arces vellet, ærarii rationem haberet: neque tam novas fieri neceſſarium: quàm, quæ olim in limite fuiſſent, reparari, nunquam tributa provinciales continuaſſe; tantum rogas, quas appellabant, dediſſe, quales vel requirerent principes, vel facultates ſuæ ferrent. quibus in pace, nimiâ exactione, nulla ad belli caſum ſubſidia relinqui, omninò non expedire. ſi ſubventum agricolis vellet, propterea ne mercatores opprimeret. porrò de reditibus* CIↃ IↃ LXIX. *Albæ, ut longè maximis, ita plurimum gratulari.* ita Ordines, amplius deliberaturi, in ſuas quiſque provincias recedunt. interim datis ad præſides literis inſtare propoſito ſingulos jubet. *ſe quidem eâ moderatione uſurum, quâ in objectis difficultatibus par eſſet. id in ſuâ manu ſitum. & vel omnia intermittere poſſe, ſi ratio commerciorum flagitaret.* nonnullis quoque interminari, *niſi concederent, vim adhibiturum. atque hoc omninò regi videri. motibus nuperis obnoxios eſſe, hancque culpam prompto nunc obſequio luendam.* Hannonios, Atrebates, ac Namurcenſes, ejus noxæ immunes, ut exemplum ipſi cæteris darent, blanditiis, & promiſſis ingentibus, impellere clàm tentavit. reliquis præſidiorum metum injecit. iccircò territi nonnulli, ut iram ejus, & imminentem tot militum inſolentiam, evaderent, quibus animus per ſtipendia debita ferox, & ocſio prædæ quærebatur, eâ lege tributum promittunt, ſi cæteræ quoque provinciæ exhibeant. orant prætereà, *ut expenſis querelæ momentis, clementer ſtatuat, quod publicè utile ſit futurum.* Hollandiæ nobilitas, & urbs primaria Dordracum, prima conſenſerat, ad quam mox reliquæ civitates acceſſerunt. tantùm Amſtelodamum recuſare initio, & cauſas ſeorſim allegare; ſubſcripturum nihilominus, ſi ab aliis acquieſceretur. plus difficultatis apud Vltrajectinos fuit. ii Albano reſponſum mittunt; *ſerio omnia petitionis ſuæ membra examinaſſe, nec modum invenire potuiſſe, quo ſatisfacerent. exiguam admodum provinciam eſſe, è quâ, ubi ſe quàm latiſſimè porrigit: duabus horis exire liceat. mediam partem ingenio loci ſterilem valdè, alteram vix cum magnâ impenſâ fructum ferre. proximis* X L *annis, quibus in Caroli Cæſaris poteſtatem ceſſiſſet, præter alia quoque tributa, æs alienum ad* C *florenorum* CIↃ *contraxiſſe, cujus uſuræ etiamnum premerent. inſuper præteritis turbis valdè afflictos in tutelam cogere militem debuiſſe, cujus ſtipendio exhauſtum ærarium. inde deſertam civibus urbem, & commercia imminuta, ne in pace quidem frequentia. agrum etiam ſubjectum, in tranſitum copiarum apertum, amicisque pariter & hoſtibus expoſitum, fortunis plurimos evertiſſe. huc accedere*

CIↃ IↃ LXIX. *maxima agriculturæ incommoda, exeſa paſſim à muribus ſata, aut aggeribus ruptis merſa: item pecoris mortalitatem. nunc ſi tributum intolerabile porrò flagitet, publicam paupertatem fore. olim regem Philippum, florentiſſimâ adhuc provinciâ, cum centeſimam rebus ſoli, mercibus quinquageſimam indixiſſet, intellectâ territorii anguſtiâ, & tributi ordinarii gravitate, tantum* X X V I I I *florenorum* C I Ↄ *in proximum octennium diſtributa imperaſſe. ac ſperare, tam laudabile indulgentiæ exemplum hoc quoque tempore ſibi propoſiturum. quia tamen, adſectu in Belgium, ejus tranquillitatem, ac religionem avitam, maximis impenſis conſervaſſet, ut ingens beneficium agnoſcere viderentur;* L X X I I *florenorum* C I Ↄ *in ſexennium proximum offerre, eâ conditione, ut* XII *jam expenſa ei ſummæ deducerentur; & intra id tempus tributi cæteri immunes forent. Præterea etiam, ſi aggeres alibi tempeſtas disjiceret, tum illius anni portio in ſequentem prorogaretur.* non contento his conditionibus Albano, iterum oratum ablegant. *magno turbas proximas ſtetiſſe, & ad* C *florenorum* C I Ↄ *expenſa, ut obſequium fidemque in regem tueri liceret: quam ut porrò teſtarentur, concedere paratos, quantum nulli principum ſuorum unquam feciſſent. ea propter, præter* X I I *illa* C I Ↄ *quæ ſolviſſent, alia adhuc* C *offerre, ſexennio proximo perſolvenda.* ſed cum vir propoſiti rigidus, ne ſic qnidem placatus, *niſi parerent, datam à rege poteſtatem, & arma* non obſcurè minaretur, tertinm deprecatores mittunt. *eam ſibi ſpem fuiſſe, ut honeſtam orationem obtinerent, præſertim tam ingenti pecuniâ, quam obſequii in regem proni, nunquam antea conceſſam, in ſummâ ærarii neceſſitate decreviſſent. ſupra illam nihil poſſe.* ſeorſim etiam quinque collegiorum præſules repræſentabant, *ſuorum bona, ſine ſummi pontificis conſenſu, ſub laicorum commercio neutiquam comprehendi. & in cœna domini bullâ, eos qui tributa permittunt, non minus quam ipſos exactores, uſu ſacrorum prohiberi. item proximo cum Carolo V tractatu, quando jus in illum rerum temporalium transferretur, à tributis gravioribus expreſſo pacto immunes habitos. nequaquam ignaros, à pontifice regi conceſſum, ut ſuarum ditionum eccleſiis dimidiam bonorum partem imperaret. quæ res cum gravius multò ipſos, quàm ſecularium quenquam premeret, manifeſtam injuriam enixè deprecari.* ægerrimè exceptionem Albanus tulit, & bullæ ejus allegationem, quam de oppreſſoribus loqui inquiebat, non de veris eccleſiæ patronis, inter quos locum ſibi minimè poſtremum deberi. inde accito Antverpiâ typographo, cum Senatu permittente excuſam intelligeret, graviter illi ſuccenſere. moxque certior, factum negligentiâ Torræi: prius enm aliquamdin publico, deinde in annum munere ſemovit. Vt autem Vltrajectinos cogeret, quornm exemplo alii quoque jam recuſabant, legionem illnc Longobardicam mittit, in qua x Hiſpanorum ſigna, quibus promiſcuè, nullo ordinis ullius reſpectu, hoſpitia ſua cives præberent. neque excuſaretur quiſquam, præter epiſcopum, templi Martiniani Decanum, & Wyckerſlotium, ad D. Mariam Canonicum, cujus frater regi à cubiculo erat. Eorum effrenis inſolentia eò gravior civibus incubnit, quia, ſi non Albani mandatum, certè deſtinatio fuerat; idque illis minimè ambiguum flagitiorum impunitas magis prodidit. ſed immite conſilium conſtanti patientiâ fregerunt; & extremo Novembri, cum præſidii anguſtiam ipſe miles quereretur, ſigna II Amersfortiam tranſlata. quia verò gravem omnibus decimam & viceſimam videret, ut inviſa nomina mntaret, differre propoſitum velle oſtendit, ſi earum vicem univerſim in annos ſingulos VI ſequentes vicies centena C I Ↄ promitterent, initio facto à die x Kal. Septembris, quo decima ac viceſima conceſſæ fuiſſent. inſuper, qnando tantilla pecunia vix ſumptibns ſuffectura videretur, elapſo ſexennio, alterâ centeſimâ ærario ſubvenirent. huic rei deliberandæ menſem dedit. & initio æquior quibuſdam viſa fuit, ſed expediendi tamen ratio, gravi pridem ære alieno, difficilis cenſebatur. alii opinari, *temerè plenum conſenſum dici, quamdiu Vltrajectini detrectarent; cùm non aliter promiſiſſent, quàm ſi omnes pariter acquieſcerent.* erant etiam qni *leviorem decimam & viceſimam* exiſtimarent, *per tot profugos, & diſſidium Anglicanum, detritis vehementer commerciis.* nonnulli privatim *amplius rato exigi abs ſe* querebantur. *nam olim inſtitutum, ut pecuniæ à principibus rogatæ Flandria trientem, Brabantia quadrantem ſolveret. Hollandia Flandrici tributi*

ClↃ IↃ LXIX. *buti quadrantem; Arteſia, Hannonia, ac cætera provinciæ ſextantem ſingulæ penderent. quibus temporibus bellum contra Galliam geſtum, placuiſſe, ut limitaneæ tributi expertes haberentur: nunc pacatis valdè iniquum, ut Flandriæ trientis neceſſitas, Brabantiæ quadrantis maneat. rectius tributum omnibus legitimum diſtinctum iri.* contra Arteſii, Hannonii, Inſulani, Duaceni, Orchienſes, ac Namurcenſes contendebant, *à vetere inſtituto non recedendum.* His diſſidiis difficilior rerum ſtatus, ac provinciarum diverſa ſtudia novas poſteà turbas dederunt. quin, augente indies Albani odio, plurimi mutationem optabant; etiam illi, quibus cordi religio majorum. publica paſſim querela erat, & perpetuæ ſervitutis metus. ac perſuadere ſibi plerique, poſt decennium bonis omnibus evolutos, nondum tamen à tributi graviſſimi onere liberos fore. angebat magis, quod, ſuſpectâ cujuſque conſcientiâ, curas, nuſquam profiteri auſi, animo occultare cogebantur; quippe empti delatores, qui hominum ſe colloquiis inſerentes, innoxia ſæpe verba proderent. In tam juſtâ populi querelâ, aut occultâ indignatione, deploratas Belgii res ad Auriacum defert quidam, qui aliis ab Hollandiæ Ordinibus Bruxellas legatis collega datus, cum domum cæteri reverterentur, ſimulato Antverpiæ & alibi negotio, clam Dillemburgum diu noctuque iter feſtinat; ibique Auriacum allocutus, iniquam Albani pertinaciam, & Belgarum communem offenſam, multis exponit. inde biduo quam venerat diſcedens, ſuoſque quantocius ſubſecutus, non multò tardius in Hollandiam redit. atque ex eo tempore crebra illi cum Swetano ac Calſlagio conſilia, & occulta nonnunquam in Albinianis, ubi ædes Calſlagius habebat, colloquia fuerunt. exorientis diſſidii famâ ingens profugis ſpes affulſit, brevi fore, ut, mutatis rebus, patriæ ac bonis redderentur. Auriacus verò nova de Belgio liberando conſilia agitans, omnia rerum momenta expendit, prioris propoſiti fortunam correcturus. & ut certior ſucceſſus eſſet, cunctandum aliquantiſper ratus, interim Lancelotum Brederodium, Albertum Egmundum, Adrianum Menningum, Bartholemæum Enteſium, Embiſium, Ruichaverium, alioſq; naves bellidas parare jubet; claſſemque univerſam Adrianus Bergeſius Olhanus duceret. qui dum mare paſſim infeſtat, tempeſtate in Flevum actus, advenientes è Daniâ ac Sueciâ prius LX naves, mox alias XL aggreſſus expugnavit, mercibuſque direptis terrore ingenti commercia concuſſit. eadem aliis quoque mandata. inſuper ipſe, nullius laboris parcus, paſſim omnes, quos cauſæ ſuæ favere crederet, orat atque obſecrat, *oppreſſam graviter libertatem provinciarum uti ne desererent.* per literas quoque ubivis locorum profugos hortatur, *ut tam egregiam voluntatem pecunia adjuvarent, ſine qua fruſtra quicquam tentari, nec patriam liberari poſſe.* In hoc propoſito præclaram illi operam navabant Didericus Sonoius, Albertus Vchtenbroucquius, Adrianus Swetanus, Iacobus Weſenbecius, Ioannes Baſius, Reinerus Cantius, aliique. quin ut tutò literas mutarent, inventæ arcanorum notæ, quæ neque interceptæ conſilia proderent. Elizabetha Angliæ regina *Henricus Philippi* dicebatur. Daniæ rex, *Petrus Petri*, Navarræ, *Antonius Iacobi.* Ferdinandus Albanus, *Paulus Alblaſius.* Gulielmus Auriacus, *Martinus Gulielmi.* Megenſis, *Vultur.* Didericus Sonoius, *Daniel Santenus*; aut, *Nathanaël Calcarienſis.* Albertus Vchtenbroucquius, *Adolphus Sonnius.* Drunæus, *Gerardus Trajectinus.* Dein urbibus quoque, ac provinciis, novata nomina; & appellata Hollandia, *Aes.* Enchuſa, *Triton.* Horna, *Pollux.* Medemlacum, *Caſtor.* Alcmaria, *Pluto.* Amſtelodamum, *Saturnus.* Edamum, *Hercules.* Monachodamum, *Rhadamanthus.* Brila, *Vulcanus.* Ager Vornenſis, *Aeacus.* Delphi, *Apollo.* Haga, *Iupiter.* Leida, *Mercurius.* Woerda, *Satyrus.* Dordracum, *Ianus.* Gouda, *Mars.* Roterodamum, *Aeolus.* Delfshavia, *Achelous.* Muda, *Phœbus.* Flevus, *Titan.* Texela, *Boreas.* Vltrajectum, *Proſerpina.* Duroſtadium, *Thetis.* Gelria, *Chalybs.* Tranſiſelania, *Stannum.* Bommelia, *Ida.* Daventria, *Venus.* Zutphania, *Ariadne.* Campi, *Iuno.* Zwolla, *Pallas.* Arnhemium, *Io.* Noviomagum, *Ino.* Groninga, *Aſtræa.* Embda, *Brunſvicum.* Hamburgum, *Hedelburgum.* Dillemburgum, *Dantiſcum.* Weſalia, *Hafnia.* Ad hæc XII Zodiaci ſigna

CIↃ IↃ LXIX. totidem anni menſes erant; dies *gradus* nuncupabantur. Albanus intereà graviter Vltrajectinis ſuccenſens,quorum pertinaciam provinciis aliis exemplo eſſe ægerrimè ferebat, cum inſolenti valdè præſidio aſſenſum extorquere fruſtra ſperaſſet,medio Decembri ad cauſam dicendam coram Senatu adeſſe jubet. id cum conſtanter aliquoties feciſſent, multorum precibus,qui gratiâ in aulâ, & auctoritate valebant, offenſam mitigare conati ſunt. inſuper ad c illa c I ɔ quæ obtulerant, alia L adjecerunt. ſed ille neque ſic placatus, ſine exceptione parere juſſos, *etiam ante actorum veniam ſupplices poſtulare* voluit,*ac ſuæ gratiæ arbitrium exſpectare. aliter non jus remiſſurum,aut præſidia deducturum.* quod ubi intellectum, etſi haud occultâ judicum iniquitate, patientiæ obſtinati jure porrò experiri, nec integrâ conſcientiâ infamiam tantam in ſe ſuoſque admittere ſtatuerunt. In cæteris provinciis id effecerat, ut è vicies centenis clↃ, in biennium proximum tribuendis, ſingulæ partem ratam promitterent. paucis aliquot permiſſa redemptio, quæ pridem ſub Philippi dominatum venerant. ac Gelria quidem quingenta quinquaginta clↃ, Friſii ccxxviii, Tranſiſelani, & Tubantes, xciv, Groningenſes lx, in certos annos diſtincta penderent. Linganis decem c I ɔ dalerorum

CIↃ IↃ LXX. imperata. per hæc annus exſpiravit. Indies verò creſcente in Albanum odio, vix ultra obſcurus adfectus erat; & clam agitari plurima, mox per occaſionem palam tentanda. ſed Auriacus explorato, per ærarii inopiam pridem ſe conſilii fruſtra fuiſſe; nonnullos etiam parum fidei conſtantes, qui ſimul in Belgium cum exercitu adveniſſet, urbes ſe aliquot tradituros, aut auxilio adfuturos promiſerant; incerta caſuum iterum experiri haud conſultum putans,ſymbolam prius ubique rogavit, menſibus ſingulis & ſeptimanis colligendam, etiam in ipſis Albani provinciis, ubi terrore cuncta oppleta. A Sonoio juſſi hanc operam concionatores quidam præſtare, qui per Hollandiam agrumque Trajectinum ignoti verſabantur, atque occultis apud religionis ſuæ ſocios domiciliis uſi, magnam pecuniæ vim corradebant. quippe in communi negotio, quod recuperandæ conſcientiarum libertati in- CIↃ IↃ LXX.
ſtitutum, non alii magis efficaces: cum homines fortaſſe non indiſerti, ſi non eloquentiâ,tamen pietate facilè animos commoverent. & fuerunt, qui non pecuniam, ſed ſe ipſos, ac ſanguinem ſuum Auriaco offerrent. Idem mandatum Leidæ acceperat Petrus Adrianus Wervius, & cum eo Georgius Epo, qui cum in ſuâ urbe, tum Dordraci,Roterodami,Delphis, Hagæ, atque alibi,non contemnendam ſymbolam impetrarunt. In Friſiâ è ſelectâ nobilitate, Petrus & Aſinga Ripperdæ, ac Pompejus Vſkenſius; ad diem Kal. Febr. Sonoio nuntiant, *nulli ſe antea fœderi obnoxios, neque ut eſſent quenquam petiiſſe: nihilominus tamen bonis exutos, ceu noxæ communes. itaque patriæ & libertatis ergo, ad vim propulſandam, Auriaco deinceps auxilia ferre certos. quæ etſi nulla tunc ipſis in promptu,in proximam tamen Pentecoſten ſclopos trecentos parare velle.* Interim ad remp. ordinandam Albanus fertur. ac Dordraci monetæ præfectum, aliumque adulterandæ adminiſtrum, in carcerem conjicit. & illi quidem pœna capitalis indicta, huic ob imprudentiam ætatis, multorum interventu,gratia facta. utque porrò fraudem prohiberet,Id.Martiis edicto cavet, ne argenteæ monetæ cujuſcunque uſus ſit, niſi quæ Philippo auctore cuſa, aut ſignata. Res utiliſſima publicè viſa,magis privatim ipſi quæſtuoſa.Inde ad religionem animum advertens, libris vetitis abſtinere jubet; & Theologis Academiæ Lovanienſis dat negotium, uti notatis auctorum locis, quæ majorum pietatem læderent, indicem conficerent, editum poſtea hâc cautione, ne quis in eo quicquam, ſine præfecti, aut ſenatus auctoritate mutaret. Additur curæ iſti Arias Montanus,vir egregiâ literarum famâ,qui, mandatâ à Philippo Bibliorum editione, recens ex Hiſpania advenerat.Tum typographis quoque, & ludi literarii magiſtris leges præſcribit. Cameraci & Machliniæ ſynodos habet, in quibus epiſcopi multa decrevere, ſecundum concilii Tridentini ſtatuta, à quibus diſcedere quenquam fas non eſſet. item de judiciis criminalibus multa conſtituit, in ſpeciem non iniqua, quæ nullo privilegiorum, legum, immunitatum, aut conſuetudinum reſpectu,

CIƆ IƆ LXX. ctu, tantiſper obſervarentur, donec de iis ſcripto repræſentatis plenius cognoviſſet. formulam quoque ſacramenti proponit, iis ſequendam, qui ad judicum officium, aut aliud aliquod munus publicum promoverentur. Per hoc tempus cum Spiræ Nemetum comitia Maximilianus haberet, profugi Belgæ, communicato cum Auriaco conſilio, de vi & oppreſſione Albani conquerentes, Cæſarem atque Imperii principes ſupplices orant, ut ſuo nomine apud Philippum intercederent. idem Culemburgenſis, Bergenſis, Hornana, & Batemburgicus fecerunt, debitum Imperii clientibus patrocinium implorantes. & faventes ſanè è principibus multos habuerunt, qui cauſam adjutare, & orare Cæſarem, *quando pars Imperii Belgium eſſet, miſertus ærumnarum, pacem religionis, quâ Germania frueretur, ipſis quoque procuraret. jam ſemel apud Philippum egiſſe, nec tam laudabile propoſitum deſereret. pergeret pacis ſtudium præ ſe ferre, ac regi perſuaderet, ne in fidei negotio vim conſcientiis ullam faceret, aut vitâ ac fortunis ſubditos ſupplices everteret.* Et inclinabat in rem æquam Maximilianus, cum legati Albani, & reliqui Catholicæ religionis principes, optimum Cæſarem in contraria impellerent. *licere regi in rebelles pro arbitrio animadvertere, neque hanc curam ad Imperium pertinere.* In Vltrajectinos tunc lata ſententia, quâ ſuffragii jus in comitiis poſtea nullum clero permiſſum, aut nobilitati. magiſtratui urbano, aliiſque civitatibus tertii ordinis, etiam privilegia omnia adempta. iique hoc quaſi fulmine percuſſi ad regem provocant, quæ res Albani iram accendit. Igitur in Hiſpaniam deprecatum mittunt Gulielmum Veuſelium, ad D. Petri templum Decanum, antiquâ pietate, & præſtanti eruditione virum; quamvis periculoſa legatio crederetur, tam recenti Montinii, Bergenſis, aliorumque exitio. iſque cordatè injuriam, ab Albano factam, regi ſupplex repræſentat. ſed Albanus, contemptâ provocatione, per literas Vltrajectinis nuntiat, *etſi poſt ſententiam latam omnium illic munerum penes regem poteſtas eſſet, tamen ſingulis magiſtratum prorogare, donec aliter facto opus videretur. interim providerent, ne quid in jure dicendo, aut civibus regendis, Reſpublica detrimenti caperet.* tum provinciæ quoque præſidem, ac ſenatum, comitia deinceps ulla habere, aut ordinum munere defungi vetat; Franciſcum Bothium, ærarii quæſtorem, rationes publicas Bruxellas tranſmittere, pecunias verò fiſci quæſtori tradere jubet. hujus quoque rei certiorem regem faciunt, & quoſcunque faventes ſibi in aulâ ejus exiſtimabant. interim, quia intolerandâ Hiſpanici præſidii ferociâ vexabantur, omnibus modis ſatis facere Albano, & iram viri placare ſtudent. ſed illi rei Florentius Thinnius ter ablegatus re infectâ domum rediit. & obtulerant, ſi comitia priſtina permitteret, ac pręſidium evocaret, florenorū CLXXX M. Rex Philippus, pontificis conſenſu, & Albani ac ſenatus conſilio, anno ſuperiore Madriti diploma dederat XVI Kal. Decembres, quo turbarum veniam Belgis promittebat, ſed tam latâ exceptione, ut paucorum beneficium videretur. id hactenus dilatum nunc Antverpiæ promulgat, XVI Kal. Sextileis. In foro maximo ante curiam theatrum ligneum erectum erat, aliquanto ſublimius, panno oppanſum. in ſummo ſolium magnificè inſtratum, quo regis locus repræſentabatur. in hoc conſedit, faſtu hactenus legatorum nulli uſitato. ad utrumque latus, depreſſiore paulo ſedili, fœminæ duæ Antverpianæ, præſtanti formâ: quod populo indicium, placatum jam eſſe regis animum, ipſumque in poſterum clementer habendum. prodeuntem ad gradus uſque ſtipatores deducebant; forum miles obſidebat. ita cum magno armorum terrore pacem pronuntiat, & delictorum gratiam minus acceptam, quia paucis utilem, omnibus dubiam. quamobrem rari confidere auſi domum redierunt, homines nullius ferè loci, quos & fortunæ ſuæ tenuitas, & numeri infrequentia, illæſos præſtitit. Menſe Auguſto Anna Auſtriaca Philippi matrimonio deſtinata in Belgium venit. proficiſcentem fratrum minimi Albertus ac Wenceſlaus, & ſelecta nobilitas comitabatur. Deducendam Cæſar dederat Ioanni Hoio, epiſcopo Monaſterienſi, & Boruſſici ordinis præfecto. Sub adventum profugi Belgæ Emericâ exacti, ubi tunc Arſcotanus ac Noircarmius erant, honoris ergo obviam miſſi. & Auriaco per literas

ↀ IↃ LXX. literas Sonoius ſignificabat, modò voluntatis ſuę gnarum, facile iter in aggere Bergenſi impeditum fuiſſe. cùm Noviomagum regina appuliſſet, ſolenni ritu in Albani manum tradebatur. illic Gelriæ, Hollandiæ, Vltrajecti, Friſiæ, Tranſiſelaniæ, Groningæ, Ommelandiæ, ac Tubantum legatos obvios habet. qui matrimonium novæ nuptæ gratulati, egregia quoque munera obtulerunt. inde Albano deducente Antverpiam abiit; ubi regio planè apparatu excepta, à cæteris Belgii ſui provinciis, ultra Moſam, & Scaldim poſitis, vota itidem ac munera accepit. hinc in Zelandiam profecta claſſem Fliſſingæ conſcendit, ducente Maximiliano Boſſuvio, maris præfecto. In Hiſpaniam eunti comites ab Albano dati, Ferdinandus Toletanus filius, Rodericus Toletanus, & Chriſtophorus Mondragonius, cum legione ſuâ eam ob cauſa Daventria evocatus. Ipſe Albanus, cum & antea ſucceſſorem ſibi à Philippo dari poſtulaſſet, hoc maximè tempore illud agebat, ut novam dominam ad regem maritum deducere liceret. ſed obtinere commeatum non potuit. Dum hæc fiunt, ſedulò Auriacus de reſtituendo Belgio agitare. pridem naves plurimæ ejus juſſu mare commerciis infeſtum reddebant. nunc de urbibus quoque capiendis cura erat. itaque clanculum per Sonoium Enchuſam ad deditionem ſollicitat: iſque penè rem perſecerat, occupatis civium plurimorum animis, cum tamen obortum aliquod ex improviſo impedimentum, ſummo, quod admireris, conſilii ſecreto, in ſeſquiannum differre coëgit. Interim in Hollandiâ Septentrionali, duorum maximè concionatorum operâ, per plurimos pagos ſymbolæ inſtitutæ, & conventicula item crebra, nullo Albani metu, habita. Illi ad populum commeare frequenter, & periculi vices alternare: literas etiam ferre ac referre, quæ interceptæ ne conſiliorum arcana proderent, de frumento tantum, aut ſimili commercio, agere videbantur. id verò commercium urbes erant, Horna, Enchuſa, aut Medemlacum. pariter in auſtrali Hollandiâ de Dordraco occupando, Brilâ, Roterodamo, ac Delphis agitatum. in Tranſiſelaniâ, de Daventriâ, Campis, ac Swollâ.

Sed hęc conſilia impedita, aut non tentata, irrito in hunc annum conatu fuere. ↀ IↃ LXX. Quia autem naves bellicæ inſolentius piraticam exercebant, ut belli ſui infamiæ occurreret, dato illis præfecto Lumbreſio, edictis pluribus licentiam adſtringit. inter cætera, laudabili virtutis exemplo, *procul ambitione & avaritiâ, boni tantùm publici curam habere* jubet; *nec militem legere, niſi famæ integrum, & crimini, aut lictori, non obnoxium.* tum concionatorem ſingulis item navibus imponit, qui pietatem, & ſacras preces, exerceret. Non multò poſt, diverſis temporibus, naves circiter L variè onuſtas invaſerunt. Ductores dati, Lancelotus Brederodius, Adrianus Menningus, aliique. Valentinianis III Germanorum CIↃ in præſidio agere, & ſtipendium diu debitum per ſeditionem flagitantes, Lodronio, ac ductorum nonnullis, vincula injicere. eamque rem indignatus Albanus, ſtipendii parte per legatum, & veniâ datâ, in actores clam inquirit. mox Antverpiam in ſpem reliqui evocatos, cum haud longè ab urbe abeſſent, immiſſis Hiſpanis, ſeparata ſeditionis capita ante arcem gladii aut laquei pœnâ affecit; reliquos omnes exauctoratos, ſine ſtipendio ac commeatu, Belgio excedere juſſit. hoc geſtum menſe Septembri. Novembri proximo, graviſſimâ tempeſtate ruptis aggeribus, plurimum paſſim per Belgium aquarum exundavit, multiplici hominum ac pecoris ſtrage. merſa paſſim templa, domuſque, & ager penè univerſæ Friſiæ, vix urbibus ſalvis, quæ aquis undique circumſeſſæ. triſtis rerum facies erat, & pluribus interceptis, nonnullos ædium quarundam tecta, aliaque faſtigia, aut trabes innatantes ſervarunt. In tam magnâ calamitate egregium pietatis ſpecimen Caſpar Robleſius Billius dedit, provinciæ præfectus, qui Groningæ tunc erat. quippe præclaro in miſeros affectu, hic illic natantibus, aut exelſa quæque complexis, navigia ſubmiſit, quibus à morte præſentiſſima triſtiſſimas fluctuum reliquias reduceret. inſuper reip. miſertus, quæ aggeribus aut cataractis reparandis ſatis premeretur, anni ſequentis tributum remiſit. & homo Luſitanus tam inſigni beneficio animos omnium ſibi obſtrinxit,

anteà

cIↄ Iↄ LXX. anteà odio gentis inviſus. Vix æſtimari clades poſſit, & periere in ſolâ Friſiâ hominum ferè xx cIↄ. nec immunis Flandria fuit. Grevelinga, Dunkerka, Neoportum, Oſtenda, Watervlietum, pagique alii plures experti. concuſſæ vehementer Brugæ. everſa cataracta Gandenſis, quæ Saſſa vocatur; & Gandavum ipſum uſque, ad Cæſaris portam, aqua excurrit. Minus periculi Brabantia habuit, ſi Antverpiam excipias, & pagos aliquot Scaldi vicinos. In Zelandiâ, præter reliquam pecorum & aggerum cladem, hominum cIↄ cIↄ cIↄ abſumpta. Graviſſimè verò Hollandia quoque laboravit. Dordraci, ac Roterodami, aliiſque in urbibus, ad tertium pedem aqua plateas ſupergreſſa eſt. ad Papendrechtum, & in inſula Crimpenſi, ſeptem locis disjectus agger incredibile quantum hominum pecorumque abripuerit. Pagos mari adjacentes eadem procella invaſit, ac potiſſimum Scevelingam, ubi everſæ ædes cxxviii. naves in littore ſtabulantes ſtatione ejectæ per vicos ceu Oceano vectæ ferebantur. & ingreſſa templum aqua, plus tertium pedem alta, in ipſo ſacrario gravem è ferro ciſtam ſubvertit. Immane damnum Amſtelodamum etiam accepit, & qui Mudam ducit agger tredecies perforatus. Partem cladis provincia Vltrajectina ſenſit, & Hollandia Borealis, inſulæque adjacentes. Zypæ è civ ædibus vix quicquam ſuperfuit. Caninam ſilvam, miraculum loci, rupto exteriore aggere, periclitantem vix immanis interior moles ſervavit. Luctuoſus certè Belgio caſus, & qui, præter cæteram jacturam, hominum plus centum cIↄ abſumpſit. Hiſpani juſtæ factorum iræ rem imputare, quorum imagines Belgæ violaſſent. ipſi Belgæ ſimplicius judicare, nec eos vindictæ cupidos arbitrari: nulli tamen dubium, irati ob peccata Dei indicium fuiſſe. Multum ea res Auriaci conſilia perturbavit. quippe de Enchuſâ, & aliis Hollandiæ urbibus capiendis cogitabat; jamque in Amaſiâ flumine naves copiæque paratæ, & in Angliâ item Lumbreſius claſſem inſtruebat. ſed quia tempeſtas aliquot naves valdè afflixerat, & egreſſæ ripas aquæ incertum nautis alveum fecerant, dilatum neceſſariò propoſitum. mox aliud quoque impedimentum objectum. cIↄ Iↄ LXX. Ioannes Baſius, qui literas ad ſenatum, & mandata allaturus exſpectabatur, vix iv Non. Decembris Embdam venit. quo tempore Euro flante obortum gelu intenſum fuit. & Lancelotus Brederodius, qui negotio in ſe recepto cum quibuſdam navibus præceſſerat, Texelam inſulam occupaturus, ejectâ ex imo mari glacie, irritus profectionis ægrè rediit. Enteſius, Mentheda, & Ruichaverius, quo evaſiſſent, aliquamdiu ignoratum. ac Ruichaverius in Flevum delatus, naves quinque obvias invadens, redemptionem vectoribus imperavit. Hinc Embdanus, ceu damno ſuæ ditioni illato, offenſam prætendens, naves xi detinuit, ac cum iis nobiles Friſios, Mepſium, & Ienſemam, abbatemque Heumelium, quem è Friſiâ captum abduxerant. inſuper Theodoro Bremano vincula injicit, & arctam navibus cuſtodiam apponit. Hoc rei eventu, ut impenſæ minuerentur, retentis navibus militem dimittere placuit; ſed non ſpem occupandæ Enchuſæ, quæ in occaſionem dilata. Adhuc arcana conſilia erant, nec ad Albanum quicquam emanaverat, eoque enixius occultata, ne ille aliquâ ſuſpicione intereà præſidium imponeret, ac ſpem ſucceſſus omnem eriperet. Embdani factum Sonoius Auriaco per literas exponit; interimque ex Haïo & Vnico Manningis fratribus, uno Embdæ, altero Nordæ præfectis, *rem à Cæſare mandatam* intelligit, *& dilaturum etiam Embdanum fuiſſe, niſi per Monaſterienſem epiſcopum certò comperiſſet, eas Albanum invaſurum, aut gelu impeditas exuſturum fuiſſe. ideò prævertendum putaſſe, quùm primum ſalvâ nominis exiſtimatione poſſe videretur: maximè ſi proximo circulorum conventu rata Auriaci mandata haberentur. graviter conqueſtum Albanum; quod piratis faviſſet. & ſeptem libellos accepiſſe, quibus parare reſponſum deberet. inſuper, non obſervatam uſquequaque militiæ diſciplinam, & nullâ ductorum reverentiâ in amicos pariter atque inimicos incurſatum. id autem Baſii potiſſimum culpâ eveniſſe, à quo auctorati promiſcuè, in paucas ſæpe ſeptimanas, homines per egeſtatem flagitioſi, quique arma in prædam verterent. cumque de illato damno ſacri Imperii ſubditi conquerentes reſtitui ſibi bona ſua poſtularent, hos feroci re-*

ſponſo

CIↃ IↃ LXX. *ſponſo dimiſſos; illos, ne reſponderet, latebrâ eluſos.* Menſe Decembri Hermannus Ruterus, pridem inſtitor boarius, inſigni vir audaciâ, ſolis tribus comitatus, Loveſteinium, ditionis Clivienſis arcem, prope Gorcomium in inſulâ Bommelienſi ſitam, ad Moſæ & Vahalis confluentes, ſub veſperam habitu Franciſcano ingreſſus capit, ac præfecto cæſo aliquamdiu tenuit, dum ſperatum à Bergenſi auxilium adeſſet, quod gelu impeditum. interim cum XXIV commilitonibus locum munit. Ad rei nuntium miſſus à Roderico Toletano Silvâ Ducis Laurentius Perea cum ſclopetariis CL, & haſtatis X. iſque ubi ad arcem advenisset, deditione poſtulatâ, cum negaret Ruterus, adductis tormentis vim tentare. Suorum virtutem egregiâ oratione Ruterus accenderat, certumque omnibus extrema pati; & honeſtam potius in armis mortem, quam infamem lictoris manum experiri. Primo adventu, cum nullæ pro muro excubiæ agerentur, petitis è loco vicino ſcalis, duplice, quæ interjacet, foſsâ clanculum ſuperatâ, præſidiarios intrà arcem Hiſpani compulerant. inde impetu facto comminus utrinque pugnatum eſt. tandem ex alterâ parte per ſcalas appoſitas in arcem irrupere, obvium quemque obtruncantes. Ruterus ſe in conclave recipere, ſparſo in aditu pulvere tormentario, ac romphæâ diu multumque pugnans irruentes ſuſtinere, ut viri fortitudinem ipſe hoſtis miraretur. ad extremum, editâ ingenti ſtrage, vulneribus obrutus, injecto in pulverem igne ambuſtis oppugnatoribus, glorioſâ morte occumbit. mortui caput Silvam allatum patibulo affixum fuit. è ſociis X V I I capti Antverpiam abducuntur, moxque ex iis X V ſuſpenſi, II in rotâ excarnificati. Conſilium Rutero erat Gorcomium etiam, ac Worcomium, fluminaque occupare. & conjurarânt civium nonnulli, qui valdè angi ne proderentur. ſed morte Ruteri, apud quem nulla chartarum indicia deprehenſa, res occultata. Adjuverat negotium inter primos Hadrianus Hovelius, vir conſularis, tunc in Cliviam profugus, & Vchtenbroucquio, Weſenbecio, Sonoio, Cantio, aliiſque, arcanorum particeps. Circa id tempum res ridicula planè accidit, in quâ Albanus animi moderati ſignum dedit. Lovanii quidam declamator cum Albani laudes, ceu ob Belgas, Germanos, Italos, Gallos, atque Mauros debellatos, putidè ſatis ad auditorum nauſeam diceret, iique hominem ingratæ eloquentiæ incondito ſtrepitu interpellaſſent: quia res cum contumeliâ Albani conjuncta videbatur, Academię profeſſores anxii, ut offenſam atque iram declinarent, Elbertum Leoninum, & Ioannem Wameſium, primi loci ac nominis jureconſultos, ad eum mittunt. qui cum factum pluribus verbis anxiè excuſare niterentur, edito ab aſtantibus ſtrepitu viciſſim turbati, ab Albano dimiſſi fuerunt. nec ullâ ultra irâ contumeliam ille vindicavit. Anno ſequente, explorato quid Sonoius & Godefridus Haeſtrechtius molirentur, apud Clivienſem ejuſque ſenatum per literas queritur, *homines noxios, & turbarum contra regem per Belgium irritamenta, in ſuâ ditione tolerari.* Megenſis quoque Gelriæ præſes, ſenatui nuntiat, *captivos aliquot per tormenta faſſos, Sonoium ac Drunium Henbergæ & Vlſtæ expugnationem adjutaſſe. illum verò etiam pecunias bello contra regem gerendo colligere. quamobrem rogare, uti pœnâ crimen compeſcerent; aut, ſi negligant, ſe quod facto opus curaturum.* Hâc de causâ veritus Clivienſis, ne Emericæ, ubi agebat Sonoius, invadendæ conſilium Albanus caperet, Stephanum Stenium, urbis prætorem, capere Sonoium ac Drunium jubet. iſque noctu poſtrid. Eid. Febr. quinque lictoribus comitatus rem agreſſus, neutrum in ædibus comprehendit. Sonoius à Mariâ Malſeniâ uxore monitus, ut periculum evitaret, urbe aliquantiſper emanſit: graviter apud Cancellarium, Gulielmum Leium, aulæ præfectum, & Ioannem Laurimannum conqueſtus, *ſe indigenam, & equeſtri dignitate virum, nulla principis ſui offensâ, præter jus faſque, temerè opprimi. permittendum omnino fuiſſe, ut beneficio anni iſto ſeculo decimi juxta alios frueretur: hanc verò tam juſtam querelam ad ordinem equeſtrem comitiis proximis deferre ſtatuiſſe.* intercedere etiam Hermannus Nuenarius, & literas cum ad ſenatum univerſum, tum ad Cancellarium, & nonnullos ſenatorum ſeorſim ſcribere; quibus effectum, ne quid ad tempus in Sonoium ſequius tentaretur. Menſe Martio CIↃ IↃ LXXI.

naves

CIↃ IↃ LXXI. naves grandiores xxx, quarum VIII commeatum à Ludovico Naſſovio impetraverant, piratæ invadunt. In Flandriâ Miegenus & Blommartus per Petrum Ryckium clam officia ſua deferunt, copiis in agro Aldenardenſi comparandis auctoramentum poſtulantes. *magnam in promptu prædam eſſe, tantâ opulentiſſimarum abbatiarum aut monaſteriorum per agros circumjectos frequentiâ. Ronſæ S. Hermetis capulum centum florenorum cIↃ æſtimari. in propinquo ingens nemus, ubi occultari copiæ poſſent, tum illic parari faciles, tum Schorſſæ, Marcæ, Meldæ, Edichovii, Quarmontii, & Sulſecæ, quibus locis conciones clandeſtinæ habebantur. his acceſſuros quoque alios, qui* CIↃ IↃ LXXI. *Gandavi, Tornaci, & Aldenardæ clam patriæ libertatem agitarent.* ſed hic conatus, & ſi dato ab Auriaco auctoramento, ſine ſucceſſu poſtea evanuit. Petrus Arlerius itidem ſecreto, juſſu Auriaci, de Camporum, Daventriæ, Swollæ, Zutphaniæ, aliarumque urbium deditione cum civibus earum agere: quæ non ita difficilis foret, ipſo mox cum magno exercitu adventuro. atque ut is conſilia eo dirigere poſſet certiore eventu, pecuniam, aut obſides darent. Sonoius & Vchtenbrouquius Vltrajectinorum animos tentant, admonentque. *conſiderarent graviſſimas ærumnas ſuas, quas jugo excuſſo cum libertate commutarent. id præſtare, quàm tam duræ ſervituti ſeſe ac poſteritatem obnoxiam habere. ab Albano nil aliud agi tam immani tributorum indictione, quàm ut omnibus in extremam egeſtatem dejectis, reſurgendi poſtea poteſtatem adimeret. in procinctu Auriacum eſſe, qui Hiſpanis urbem arcemque eripere velit, & rationem pridem oſtenderit, libenter obſequuturus, ſi quid rectius aut facilius ipſi excogitaſſent.* Ejuſdem mandato Nicolaus Camerlinus in Hollandiam profectus Iacobum Duvenvordium Warmondanum, Othonem Egmondum Kenenburgium, Benthuſium, alioſque è nobilitate pariter ac cives rogat, in ſuâ idem provinciâ facerent, ubi cum exercitu Auriacus adeſſet. Hæc conſilia, non ſine ingenti periculo agitata, ita tamen clam Albanum fuerunt, ut poſtea egregio eventu imprudentem oppreſſerint. ſed Vltrajectinis, arce munitiſſimâ, & præſidio valido inſeſſis, audacia deſuit. CIↃ IↃ LXXI. omnia extrema patiebantur, concuſſiones, contumelias, ſtupra, latrocinia. quodvis flagitium impune erat. ſæpius apud Albanum queſti, cum nihil agerent, tum ad regem eccleſiaſtici querelam deferunt, utque ſemel tantum liberentur ſupplicant. ſed ab eo ad Albanū rejecti, fruſtra ſe eſſe animadvertunt. jam viginti totos menſes quidvis paſſi, nec ſpes ulla miſeris reliqua, cum ecce Deus è machinâ ſubito caſu oppreſſos liberat. Augeri indies naves bellicæ Auriaci, & infeſto mari ingentem ſæpe prædam abducere. eam ob cauſam metuens Albanus, ne aliquem in littore locum occuparent, cohortes aliquot deſinente Martio Leidam & Alcmariam ire jubet. moxque reliquas poſtridie Non. Maji evocatas Delphis imponit. & quia navibus bellum inceptari, ipſe ſuas quoque opponit. Ex his unam egregie armatam Sigebertus Franciſcus Medemlacenus, & Eligius Rudanus, Auriaco tradunt. qui explorato, augeri quotidie Belgarum in Albanum odia, iterum cum illo experiri ſtatuit, poſtulato ab omnibus per Imperium amicis auxilio, & variis navibus auctoratis, quarum claſſe ſatis inſtructâ laudabile quoddam facinus edere potuiſſet, ſi, quod enixe operam dabat, imperia ejus valuiſſent. ſed homines odio & licentiâ efferati, leges & ductores contemnere, ac veterem diſciplinam conculcare. eoque effectum, ut quivis dignior corruptæ adeò militiæ præfecturam aſpernaretur. Sperans autem, ſi beneficio cujuſquam principis liberum alibi portum impetraret, in quo reſtaurare naves liceret, tunc rem navalem ſe ordinaturum, connivere, & pœnam differre coactus fuit. Etiam à principibus quibuſdam per legatos adverſus vim Albani auxilia petiit. in Galliâ fratre Ludovico Naſſovio uſus eſt. in Daniam, & Sueciam Didericum Sonoium, Hermannum Merium, & Ioannem Cluſium miſit, vetitos tamen Daniæ regem quicquam rogare, niſi id legato Gallico, Carolo Danzæo, videretur. hique cum Hafniam VIII Kalend. Iunias appuliſſent, ut juſſi erant, Danzæum con-

CIↃ IↃ LXXI. um conſulunt. iſque edocet, *nihil à Dano exſpectandum, qui Petro Oeckſio ab arcanis uteretur. nec ſpem eſſe, qui militi extraneo, jam intra regnum agenti, commeatum negaret, eum aliunde advenienti conceſſurum; maximè cum pridem, firmandæ veteri amicitiæ, ab Hiſpano legatus adfuiſſet. quin etiam armare naves, quæ adverſus piratas ſuum mare, cujus fines quàm latiſſime extenderet, tutarentur.* quamobrem auctor ipſis eſſe, uti diſceſſum maturarent. quem adjutans navi Rupellanæ eos impoſuit. avectique in Sueciam, Stocholmium, ubi aula regis, poſtridie Kal. Iunias venerunt. cumque ab urbe rex abeſſet, unaq; cum eo Pontus Gardius, cum quo conſilia communicare juſſi erant, Sonnebenum, Gardii pagum, quò vocatum ad epulum regem poſt biduum adfore intellexerant, abierunt. ubi quid veniſſent effatos, ceu minus idoneo epuli tempore, Stocholmium rurſum, quo rex brevi reverſurus, diſcedere ſuadet. ſolum Cluſium apud ſe retinet. IV Eid. miſſus à Gardio Ioannes Moinius ipſis nuntiat, *certum de legatione regem, ſed decernere nihil poſſe, niſi gnarum quo loco res Moſcoviæ eſſent: & bellum illa, an pacem agitaret. ab eâ ſua conſilia pendere, nec militem alias neceſſarium dimitti integrum. Difficile inſuper, annonam navibus procurare. cum fratre Carolo tamen conferre, ejuſque affectum clam explorare velle. & quando nuper ab Hiſpaniæ rege atque Albano legatus amicitiam oraſſet; tutius fratri perſuaſurum, ut Auriaci cauſa negotium totum in ſe reciperet.* Pro hoc beneficio prolixe Gardio gratias agere Moinium rogant; & nonnulla, utiliter apud regem differenda, ſuggerunt. ac ſi palam Auriacum juvare anceps putaret, quod periculi minus haberet, fratre Carolo, aut aliis uteretur. ad hæc literas ad Gardium addunt. Interim cum Sonnebeno Gardius rediiſſet, nec diligenter ſatis rem curaſſet, per Moinium conqueruntur. illudi ſibi, fruſtraque tempus eximi in negotio tanti momenti, & maturando. id poſtquam ei relatum, ut culpam amoveret, XV Kal. Iulias Swertzium eos ad regem abduxit. illic admiſſos rex interrogare, clam an palam audiri vellent. cumque clam malle reſpondiſſent, juſſo ſecedere comitatu, præter Mareſchallum & Gardium, literas ab Auriaco exhibent. quas cum legi orarent, rex reſpondit, *ſe legationis teſtimonium agnoſcere, jamque ante edoctum, ab Auriaco oratores advenire.* tum Latinè allocutus, ſi quid vellent, paucis enuntiare jubet. itaque datâ fandi poteſtate ſupplices exponunt; *Majeſtatis ſuæ virtutem effeciſſe, ut rem æquiſſimam, & orbi Chriſtiano utilem, Auriaci mandato orare auderent. non dubium eſſe, quin de Albani, primi antea Maurorum inquiſitoris, in Belgas crudelitate audiiſſet. adveniſſe cum magnis copiis Hiſpanorum, & militum exoticorum, quibus oppreſſas Belgii provincias tam graviter vexaret, ut nullum ſævitiæ genus eſſet, quod non paſſim intentaſſet, nullo populi aut procerum diſcrimine. tyrannidi autem, ut tantò licentius graſſaretur, violatæ religionis culpam prætexere. atque hoc crimine regi ſuo imponere. quin etiam, firmandæ tam iniquæ dominationi, in urbium pleriſque præſidia aut arces poſuiſſe; contra Belgii jura ac privilegia, quæ rex à majoribus tradita ſacramento confirmaſſet. Igitur coactum ſummâ neceſſitate optimum principem; quando tentatus ſæpius Philippi animus nullum rationi aut precibus locum faceret, occurrere Albano, &, reſtaurandæ libertati, arma adverſus tyrannum ſumere, quando autem M. ſuæ erga remp. Chriſtianam affectus & cura in aperto eſſent, eamque ob cauſam facilem afflictis ac benignum fore confiderent, ſupplicatum ipſi veniſſe, ne deſereret tam juſtam piamque cauſam, quæ ad omnes orbis Chriſtiani principes pertineret. quippe Albanum, ſubacto Belgio, cætera quoque, quamvis longè diſſita regna, eodem religionis prætextu, invaſurum. idque ex fœdere Bajonenſi anni* LXII *ſatis manifeſtum eſſe.* Ad hæc verba rex reſpondet, *& amare ſe Auriacum, & Belgii calamitatem deplorare. Exiſtimaſſe autem, Hiſpaniarum regem, principum aliorum, monitu, clementius acturum fuiſſe. quod quando aliter eveniſſet, cum Carolo fratre deliberaturum, ſine quo decernere nihil poſſet: ac reſponſum intra octiduum Stocholmium miſſurum. Interim, ſi ita videretur, ipſi ad Carolum proficiſcerentur, & cum eo conſilia conferrent; nec id ſibi ingratum fore.* Illis dicentibus, hoc quoque Auriaci mandatum eſſe, atque ad ipſum literas ferre, rex argumentum interrogare; cumque reſponde-

ſponderent, commendatitias tantum eſſe, honeſte dimiſſos è familiâ ſuâ nobilem, arciſq; præfectum, comitari jubet. jamque in procinctu erant, cum per aulæ præfectum mandat, *ſi quid ultra juſſi eſſent, ipſi exponerent: aut, ſi mallent, per literas ſignificarent, quo rectius negotio animum adverteret.* igitur ad regem ſcribunt, *cum antea legationem ſummatim tantum narraſſent, id nunc pluribus facere certos. ac denuò ſubmiſſe regem orare, ſi palam ipſe auxilia mittere inconſultum putaret, Carolo fratri partes traderet, qui illuſtri virtutis exemplo egregiam famam in primâ ætate ad exteros tranſmitteret. idem proximis Galliæ bellis quoſdam Germaniæ principes feciſſe. quod ſi neque hoc expedire regni ſui rebus videretur, hominibus extraneis, quorum certa fides, conſilium permitteret, à quibus naves impetrarent. tum militem quoque peregrinum, & portum Elsburgenſem concederet.* x Kal. Iulii Novicopium ad Carolum venerunt, ac poſtridiè ad eũ admiſſi, eâdem, quâ apud regem fratrem, oratione utuntur. *notam orbi Albani tyrannidem, cui objicere ſe Auriacus pararet. ſed tam egregiæ voluntati impari poteſtate, auxilia ab ipſo oratum miſiſſe, quem bene ſibi velle, & reipub. Chriſtianæ ex animo ſtudere confidebat.* Collaudabat orationem Carolus, &, *gratum ſibi eſſe Auriaci judicium. jam diu Albani ſuperbiam ac ferociam famâ accepiſſe, & Belgii ærumnas commiſeratum. quas ſi quid levare poſſet, cum rege fratre conſulturum, ad quem iter inſtituebat.* Cum receſſiſſent, eo ipſo die redire juſſi, ac mandata plenius referre, poſtridiè apud Carolum verbis pluribus legationem repetunt. ac ſeorſim plus horis duabus Sonoius cum eo colloquium habuit. Cum Stockholmium veniſſent, Carolum illic exſpectaturi, Gardium iterum, & Carolum Mornæum Varennium accedunt; quibus ante diſceſſum, datis ab Auriaco literis, negotium commendaverant. ibi cum Mornæus diceret, *conſtare ſibi voluntatem, nec bono publico quicquam anteferre*; Gardius interpellavit, *vidiſſe capita quæ miſiſſent; & multum de iis cum rege ſermonem fuiſſe, cui naves concedere viſum non eſſet, ob Erici prædeceſſoris æs alienum, quod in regni perniciem contractum. Deinde &, ſi Scotis naves in ſolutum daret, è veſtigio alios quoque debitum flagitaturos. atque hunc contrahendi modum cum ſuæ M. contemptu eſſe conjunctum. tamen naves permiſſurum, ſi de pecuniâ in diem certum repræſentandâ mercatores caverent. ad commeatũ quod attineret, eum curare minime poſſe. ita pridem, cum in Prutenos duæ mitterentur, penuriâ reverti coactas. quod portum Elsburgenſem peterent, eum bonâ fide promittere.* poſtridie reverſis, *non ſe propoſitum mutare* Mornæus affirmat, *& adfuiſſe ductores Scotos, qui rogarent, efficeret apud regem, ut ſtipendii reliqua,* LXXX *dalerorum* CIƆ, *perſolverentur. reſpondiſſe autem, percontaturum ipſos, ſi naves tres quatuorve rex daret, an, quod Scotis placuiſſet, transferri in ſe illas vellent.* Biduo poſt nuntiare Gardius, *nolle regem ipſis naves dare, velle Scotis. Igitur cum illis primùm agerent. ac niſi inter ſe convenirent, ne eos quidem etiam accepturos.* dicente Sonoio, *in alieno territorio, ſine principis voluntate, legere militem non licere, eoque prius veniam à rege impetrandam;* reſpondere ille, *hanc ejus voluntatem eſſe, ut cum Scotis tranſigerent.* Itaq; cum iis actum, ut ſi tres quatuorve naves bello inſtructæ in portu Elsburgenſi ſiſterentur, has acciperent eo pretio, quod Stocholmii à delectis utrinque arbitris æſtimaretur, Auriaco deinceps militaturi. & equites IƆC, pedites CCCC imponerent. ac illis quidem, qui plerique è nobilitate, etſi pedeſtri militiâ, equeſtre tamen novem in menſem dalerorum ſtipendium daretur: itidem peditum ductori, ejuſq; optioni. quippe tale à Sueco habuiſſe. & ſingulis trimeſtribus exhiberetur, cum primum urbem aliquam, aut portum occupaſſent. ſed poſt colloquia pluſcula, cùm promiſſis multiplicibus varie res protracta fuiſſet, tandem Erbovillius, aulæ Caroli præfectus, & Lubbertus Covelius conſiliarius, XIII Kalend. Auguſti, Caroli nomine denuntiant; *dolere ipſi, quod deſtinata Auriaco auxilia negare cogeretur. perturbatas res Livoniæ, quibus ſuccurrendum. imminere etiam cum Poloniæ rege bellum. quibus de cauſis naves militemve auxiliarem dare non poſſe.* Ad verba ſua Caroli etiam literas adjungunt, quibus ſe ille apud Auriacum excuſare. Poſtero die ad Petrum Brahæum Wiſſinxburgium, & Nicolaum Guldenſternium cancellariũ, vocatia accedunt. ibiq;

CIƆ IƆ LXXI.

 ſegre-

CIↃ IↃ LXXI. ſegregato comitatu, Wiſſinxburgius illis exponit. *accepiſſe nuper regem de afflicto Belgii ſtatu, cui ſublevando ſuppetiæ ab Auriaco petitæ. nec alienum ab his animum. ſed tam bonam voluntatem antiquum cum Hiſpaniarum rege fœdus impedire, quod necdum ſibi violandum putaret. huc accedere ingruens bellum, per quod juſta excuſatio. cætera benignè erga Auriacum affectum eſſe.* Sic dimiſſi, de portu tamen Elsburgenſi cum ſeriò laborarent, ejus uſus per tempeſtatem, aut aliam quamvis cauſam honeſtam, vix permiſſus. In diſceſſu Cluſium illic reliquerunt, cum thalaſſiarchi vicario acturum, qui per Iohannem Coloniam centurionem Auriaco fidem atque obſidium obtulerat. ita irrita legatio fuit. Nec ceſſare tamen Auriacus, & auxilia ubique ſollicitare. ac ſanè nonnulli, Albani odio, ſi exercitum ad urbes adduceret, ut facilior expugnatio ipſi eſſet, ædibus ſuis ignem ſe injecturos promiſerant. Gulielmum Bloſium Treſlongum, qui poſt prælium ad Gemingam in Edſardi Embdani familiam ſe dederat, duas naves armare juſſit. iſque petito ab Edſardo commeatu, Embdam profectus, & ab Anglo quodam navem inſtructam v cIↃ florenis mercatus, cum miſſo in Angliam Robollio, qui inde abduceret, ipſe Embdæ rebus ordinandis hæreret, magiſtratũ urbanum per literas Edſardus comprehendere hominem jubet. qui ocius obſequens in vincula conjectum Lerortium mittit. ibi xiv ſeptimanis arcto admodum carcere detentus, ſpondente Agathâ Beningâ Oplewertiâ, injuſſu Edſardi Embdâ non exiturum, vix dimiſſus, poſt alias totidem ſeptimanas, injuriam & vim fieri teſtatus, quia cauſa non judicaretur, clam diſceſſit. Ante urbem aliquot Auriaci naves erant. has maris præfectus Boſhuſius invadit: & urbani Lumæum quoque ejecerunt. Vltrajectini, etſi evocato præſidio, metuebant tamen ne ſub hiemem, profligatis Auriaci navibus, reduceretur; quod futurum rumor ferebat. hanc ob cauſam, ut periculum anteverterent, quando occluſæ Albani aures, per Veuſelium nuper in Hiſpaniam profectum, id ne fieret ſupplices à rege petunt. *obſequio in ipſum, & patrem Carolum, gratiam faceret,* CIↃ IↃ LXXI. *cujus exſtarent præclara exempla. ac pridem Megenſem cum univerſâ legione tutelæ cauſâ ultro in urbem recepiſſe. poſteà Albanum Longobardicam impoſuiſſe. cujus licentia ac ſuperbia omninò ſumma, quam flagitiorum impunitas etiam auxiſſet. impenſa in hanc* cc *florenorum* cIↃ; *adeoque ærarium attriviſſe, ut cætero tributo par non eſſet. Præterea in urbe longè à limite remotâ, & quam arx munita ſatis in officio contineret, præter præſidium ordinarium aliud nullum opus eſſe. itaque ne innoxiam ipſorum fidem gravius premeret.* Et rex juſtis precibus motus Albano mandat, *ne ſubditos ſuos ſine juſtâ cauſâ præſidio vexaret, maximè Vltrajectinos, quibus ea res pernicioſa. id pergratum ſibi fore. ſi neceſſitas tamen exigeret, negotium omne præſentis ipſius arbitrio permittere.* Ante biennium pro imperatâ decimâ & viceſimâ vicies centena florenorum cIↃ in annos duos obtinuerat. id tempus cum nunc ferè elapſum, conſilia priora revocare ad animum ſtatuit. Explorata quidem illi Belgarum odia, ſed vir rigidus, & offenſæ, dum metueretur, ſecurus, propoſitum urget, recuſandi audaciam tot jam arcibus & præſidiis ſatis coërcitam arbitratus. Igitur pridiè Kal. Sextileis idem edictum, ſed in ſpeciem moderatius, denuò proponit. id cum ſummâ querelâ exceptum; quam annonæ rerumque omnium maxima caritas exaggerabat. &, quo tempore vitam tolerare perdifficile erat, tributa intendi, iniquiſſimum videbatur. Exiſtimarant decimæ loco vicies illa centena cIↃ ſuffectura. ſed dicere Albanus, *id in Hiſpaniâ aliter acceptum; magiſque regi conceſſam ſemel decimam placere.* Hic cum Viglius, Schetus, aliique reponerent, *non abſolutè ab Ordinibus conſenſum: inſuper periculum eſſe, ne hâc ratione ſecundæ centeſimæ quadragies centena* cIↃ *amitteret,* ſtomachatus *verum illos dicere* negavit; iterato aliquoties juramento, *invitis omnibus exacturum. conſiliarios, qui populum contra concitarent, aut defenderent, inſtar perduellium eſſe. intereſſe regis, ne, noxio principibus exemplo, illuſiſſe populus majeſtati ſuæ. & per ludibrium mutaſſe promiſſa cognoſceretur. daturum conſilio ſanguinis negotium, ut ceu de perduellibus cognoſceret. magnam*

omnibus

CIↃ IↃ LXXI. *omnibus, ac potiſſimùm Flandriæ Ordinibus, qui Auriaco aut Egmundano non minus peccaverant, factam gratiam. placando regi decimam fuiſſe, quam promiſiſſent. longè majorem pecuniæ ſummam conquiſiturum, ſi, quod jure optimo poſſet, bona cuiuſque ſub haſtam miſiſſet.* Plurimum ea res Hollandiæ Ordines anxios habuit, & indictis Hagæ comitiis deliberarunt, quo pacto Albanum à propoſito divertere poſſent. Amſtelodamenſes, admittere promulgationem primò dubios, tamen Albani metus impulit. nihilominus referri per apparitorem curant; *edictum publicè univerſis, ſibi privatim maximè grave. ex quo in poſtremam indictionem conſenſiſſent, damna plurima terrâ marique à præmiatoribus & piratis, tum ab aquis anno ſuperiore menſe Novembri accepiſſe. prætereà extraneos quoque principes naves merceſque variè detinuiſſe. ad has clades accedere rerum caritatem, & reliquum æris alieni, adhuc pendendum, ut ab arce & milite Hiſpano liberam commerciis urbem præſtarent. præter hæc ſi decimam & viceſimam etiam exigere pergat, civitatem ſuam ſalvam amplius eſſe non poſſe. quamobrem promulgationem aliâ lege admittere non poſſe, quàm ante biennium cum cæteris Hollandiæ Ordinibus feciſſent.* Id Albanum offendit, & ad provinciæ curiam in jus vocatos aliquot florenorum CIↃ mulctari voluit. Egerunt cauſam Ioannes Treſlongus, & Nicolaus Diertius, uterque celebri tunc in foro facundiâ : ſed per judices metu obnoxios ſecundum Albanum lis pronuntiata, & reis XXV florenorum CIↃ mulcta indicta. à quâ ſententiâ cum ad ſenatum Machlinienſem provocarent, iiſque ad Albanum eos rejiceret, conſultum non rati, eundem actorem & judicem experiri, negotium intermiſere. ſed tam rigidam Albani voluntatem obortæ ſtatim turbæ mutarunt, aut impedierunt. Cæterarum provinciarum eadem querela erat. & per legatos deprecari ſingulæ, *ne propoſitum exequeretur. quod ſi faceret, brevi rempublicam nullam habiturum. potius aliud tributum imperaret, minus publicè perniciosum.* & exceptione uti nonnulli, *non aliter ſe indictioni acquieviſſe, quàm ſi communis conſenſus foret. nunc quando Vltrajectini recuſarent, nec ſe teneri.* Vrgere nihilominus edictum Albanus, & ſuccenſere vehementer Vltrajectinis, cum quod novo tributo ſe oppoſuiſſent, tum quod de ſententiâ latâ ad regem provocaſſent; & de ipſo, pariter ac præſidio Hiſpanico, conqueri apud eum auſi fuiſſent. Prætereà ſoli etiam legatos ad hæc comitia mittere neglexerant; quod graviter interpretari, ceu exemplo audaciam aliorum excitaſſent : cùm tamen illi conſilia nuſquam contuliſſent, & aliam provinciæ ſuæ rationem crederent, quæ nuper ſponte in Caroli V poteſtatem certis conditionibus veniſſet. itaque ſine regiarum literarum reſpectu, quibus parcere illis jubebatur, quamvis nullo circa urbem hoſte, & infeſto per Auriaci naves littore Hollandico, Harlemo, Delphis, Leidâ, Brilâque evocatos Hiſpanos Vltrajectum commeare jubet. Erant univerſim ſigna VIII. ſex priora è legione Ferdinandi Toletani, ſeptimum Conſalvi Braccamontii, octavum Roderici Toletani. Hæc per literas ad diem V Kal. Novembris recipere in urbem; & cives profugos revocare præcipit. itaque redit antiquum præſidium XIV. Kal. Decembreis. Binis literis deprecati, reſponſum accipiunt; *imperatam militi modeſtiam, quam ſi migret, in promptu pœnam fore.* etſi tamen ille non minori licentiâ poſtea graſſatus. Queri Vltrajectini, *& ærarii publici, & civium ſuorum egeſtatem, neq; exhauſtos ſuppeditare neceſſaria poſſe. Deinde periniquum, quatuor pridem urbium præſidia, quarum aliquæ magnitudine pares opibus ſuperarent, uni ſuæ per vim imponi.* Sed obſtinato conſilii Albano, cum nihil niſi perniciem manifeſtam exſpectarent, iterum fruſtra apud regem conqueruntur. manſitque ad III Non. Aprileis anni ſequentis, cum Brilæ recuperandæ emitteretur. Auriacus ubique ſuppetias rogare, & firmatâ in Galliâ pace, Colinium maris præfectum, cum proceribus religioni reformatæ addictis, fratris Ludovici operâ, in ſuas partes pertrahere. quin eò ventum eſt, ut ad regis quoque conſcientiam res deferretur, non inviti, ut præ ſe ferebat. jamque, ceu vetere gentis odio, honeſtus belli prætextus querebatur; & juſta ſatis cauſa videbatur, vel recuperatio urbium Belgicarum, quas olim Galli tenuiſſent : vel contumelia nuper facta in

CIↃ IↃ LXXI. morte ſororis, quam Philippus veneno procuraſſe certis teſtibus ferebatur. Ludovicus Naſſovius, ut rem promoveret, quæ, parum tutâ literarum fide, niſi coram rege agi non poterat, quaſi in Belgium iter adornaret, mutatâ veſte, cum Franciſco Lanouio, Carolo Telinio, Ioanne Hangeſto, in aulam venit. Erat tunc rex Luminii in Briâ, venationibus intentus. hîc cum eo de bello Belgico totos VI dies privatim occultis colloquiis diſſerit. ejus gerendi utilitatem, ac neceſſitatem, deinde etiam rationem oſtendit. ac placere oratio regi; ſed quando inconſulto Colinio, quem belli ducem deſtinabat, ſtatuere nihil poſſet, *maturare reditum* jubet, *ac Colinio ſuadere, ut ad ſe accederet:* tum Auriaco literis valdè benignis mandat*: legeret militem quemcumque in Germaniâ poſſet, nec quicquam Belgio liberando neceſſarium omitteret.* CIↃ IↃ LXXI.

IOANNIS MEVRSI

FERDINANDI ALBANI

LIBER III.

CIↃ IↃ LXXII. INEVNTE anno à Daniæ rege ad Edſardū Embdanum legatus venit Pontus Gardius, cujus ſupra mentionem fecimus, XVI equitum & III rhedarum comitatu. Is Edſardus Sueciæ regis ſororem duxerat; & ſponſale pactum erat, ut Embdanus comitatus ipſi cederet. ſed id compoſitum inter fratres videbatur, quo facilius regalium nuptiarum honore alter potiretur: quandoquidem illis celebratis jus ſuum Ioannes in fratrem transferre nollet. Hæc initio legationis cauſa putabatur. cùm verò tres amplius ſeptimanas apud Epiſcopum Monaſterienſem moraretur, & Saxoniæ Electorem, quem unum opinio erat impediiſſe, ne Auriaco ab rege Sueciæ, ac fratre Carolo, auxilia ulla ſubmitterentur, gravi ſuſpicione adventus hominis laboravit, cujus verſutum valdè ingenium compertum haberent. tum etiam, quando per Belgium in Galliam iturus ferebatur, ipſo rem hanc adjuvante, metus erat, ne in tranſitu Auriaci conſilia, & legationem nuperam, nimis maturè Albano aperiret. Igitur diu, quidnam agitaret, anxiè exploratum; ſed cognoſci nihil aliud potuit, quàm quod palam fama ferret. Vltrajectinos præſidium revocatum nihilò, quàm pridem, inſolentiùs affligebat; & nec magiſtratui parcebat. Ioannis Tatii Amerongii conſulis filius in ipſâ excubiarum ſtatione graviter vulneratus: ipſe domi ſuæ penè occiſus, cum ubique periculum timeret, apud cæterum magiſtratum cauſam teſtatus, ut ſaluti conſuleret, urbe exivit. Hæc incommoda cum minuere Albanus deberet, augere inſuper, & tot injuriis novam aliam graviſſimam addere, privilegia urbis & ſtatuta poſtulando, archetypa omnia per præſidem exhibere juſſis. id, quia iniquiſſimum foret, cum negaſſent, iterum juſſi deſcripta offerunt. quæ cum præſes recuſaret, literas ad Albanum mittunt, per quas factum excuſarent. His Albanus irritatior, omninò mandata exequi jubet: & niſi parerent, militem præſidiarium adhiberet. tribuno etiam Hiſpanico mandat, adjuvaret præſidem, ſi uſu veniret. cumque etiam ſic obluctarentur, ad terrorem congregari miles cœpit. jamque vim tentaſſet, niſi delinito præſide in diem poſterum res dilata fuiſſet. tunc cum vincula cunctis parata, & invitis extorquenda omnia intelligerent; metuentesque ne inſolens miles, cui jam fere XIX menſium ſtipendium deberetur, urbis diripiendæ occaſionem invaderet, ægrè tandem minis ar- CIↃ IↃ LXXII.

CIↃ IↃ LXXII. nis armiſque coacti ceſſerunt. Tam egregia tamen nonnullorum conſtantia fuit, ut extrema omnia pati, quam iniquiſſimo imperio obſequi mallent. inter plures Henricus Valckenarius fuit, cujus ea ſæpe vox audita; *vitam potius, ſi obnoxiam regi putarent, quàm privilegia ſua amitterent.* Inſtrumenta omnia in arce Vredenburgo repoſita, in Ludovici Requeſenſii adventum, qui Albano datus ſucceſſor, aſſervata, iſque regis juſſu reddidit. Per cæteras provincias decima ac viceſima non minore ſeveritate exigebantur. & quanquam variè Ordines deprecari, difficultatem publicam quiritantes, ac vicies centena CIↃ annua continuanda offerre, nihilque tamen obtinerent, nonnulli ad regem ipſum oratores mittere; quos Albanus, ne auderent proficiſci, capitis ſupplicio deterrere conatus fuit. cumque in urbe Bruxellenſi, quam ipſe cum tot Hiſpanis inſideret, promptiſſimum per arma obſequium ſperaret, præſentiſſimo tamen periculo odium ejus, amorque libertatis, prævaluere. Igitur quicunque panem aut cereviſiam coquerent, clauſis officinis, ab opere ceſſare. lanii quoque macello abſtinere, nec alii inſtitores merces ullas venum dare. quamobrem coërcendis vim adhibere ſtatuit, ac noctu præcipuos tumultus auctores è foribus ædium, aut feneſtris, quemque ſuſpendere. juſſusque lictor cnm laqueis XVII, & ſcalis decempedalibus, præſto eſſe. Et jam in armis miles erat, ac Fridericus Toletanns Viglium acceſſerat, pronuntiatam in reos mortis ſententiam relaturus; cum ecce de Brilâ captâ nuntius admodum inexſpectatus, eoqne magis animum percellens, crnentum conſilium mutare coëgit. Vt increbuit rei fama, inviſus ante hac Albanus, nunc contemni etiam cœpit. jamqne verba paſſim libera magis palàm audiri. Id Auriaco non ignarum, qui clam copiis contractis inopinatò invadere moliebatur. neque armorum apparatus Albannm latuit, ſed ille ſecurus negligere hoſtem, tanquam ſemel debellatum; &, ſi reſurgeret, opprimi facilem. Ac paratæ Auriaco quidem copiæ idoneæ, ſed adhuc ſtipendium deerat. nam pecuniæ quas collegerat, etſi magnæ, ægrè recenſendo militi, & auctorando, ſufficiebant. CIↃ IↃ LXXII.
nec reliquum quicquam futurum erat ad cæteram militiam. huic difficnltati à rege Galliarum ſubventum, à quo, bello Belgico maturando, CC aureorum CIↃ mutuo primùm, mox dono accepit. Gulielmus Treſlongus juſſu Auriaci navem nnam ſibi inſtruxerat, quam Flevo egreſſus XV Eid. Febr. in inſulam Texelam ducere ſtatuerat: ſed geln obortum ad Wieringam in Martium proximum ſtare coëgit. id ubi Boſſuvius reſcivit, Auiiaci loco ab Albano Hollandiæ præſes datus, Ioannem Rollium cum ſignis XV navem expugnare miſit. iſque adeò improviſus ſupervenit, ut Treſlongum, qui cum majore militum parte in inſulam exſcenderat, ferè interciperet. ſed evaſere tamen omnes, præter unum, qni ſuâ ſponte ad hoſtem dilapſus. inde navem aggreſſus dedi poſtulat. ſed Treſlongus, vir animi militaris, impetum facientes fortiter reppulit. longè hoſtis numero ſuperabat, & obſeſſa glacie navis tantum non captiva tenebatur. ſed illo acri tormentorum exploſione rejecto, hâc apertâ, uno tantum ſuorum amiſſo, integram iſtam in mare, ac vicinam Angliam, eduxit. quo tempore collecta ibi ſociorum multitudo in Albani gratiam à reginâ Elizabethâ inſulâ prohibetur. Inde major illi ſpiritus, itaque ad evertendam Belgü libertatem animum firmat, ne ulla deinceps privilegia aut jnra obtendere poſſet. & egregiè pacem muniiſſe arbitrabatur, cum ecce arma ſumuntur, totos XXXIV annos continnanda. qnippe bellum, hactenus vix anxiis miſerorum votis, & conſiliis metu occultis dnntaxat agitatum, robuſtâ audaciâ palam cœptum eſt. ac cæteris provinciis libertatis vindicandę, excuſſo jugo, prima ſignum Hollandia ſuſtulit. canſa rei maturius tentandę Elizabethæ edictum. nam ubi perfugium denegatum eſt, in virtutem deſperatio vertit. Primi libertatis patriæ vindices ſub Lumæo fuerunt; is, quem dixi, Gulielmus Treſlongus, Bartholemæus Enteſius Metheda, Iacobus Cabeliavius, Gulielmus Gravius, Nicolaus Ruichaverins, Marinus Brantius, Omius Heddingus, aliique. hi in navibns XL interdicto littore ſolventes in Texelam iter dirigebant XIV aut XV

CIϽ IϽ LXXII. Albani liburnicas illic profligaturæ. Et in viâ II ex Hiſpaniâ adventantes intercipiunt. alii Hollandiam borealem, & Enchuſam cogitabant;aut ubicunque exſcendere commodum. ſed vento adverſo in Moſam acti, ubi junctis Rheni aquis Oceano incidit, in ipſo oſtio Kal. Aprilibus contra Brilam claſſem applicant. Mirati primo aſpectu oppidani mercatores eſſe credebant, contrario vento illuc compulſos. nulla cogitatio erat bellum advehi. Maſelantſluſâ, qui pagus Brilæ oppoſitus flumine interluitur, Ioannes Petrus Cōpeſtocus in urbem adverſam mercatores aliquot ducens, conſpectâ navium multitudine, id quod erat ratus, ſociis deſertis, rectâ in claſſem navigium vertit; ibique de Treſlongo ſciſcitatus, in aſpectum adductus, adventum gratulatur. is Lumæo hominem ſiſtit, commendatque, ceu rebus ſuis perquàm utilem. itaque ad Brilanos mittitur; annulumque Treſlongus addit, ſatis notum à patre Caſparo, qui præturam oppidi & inſulæ pridem geſſerat. Advenienti porta recluditur,& ad curiam contendentem circumfuſus populus comitatur, cupidus ſcire quid nuntiaret. inter eundum variè habent, pro ingenio quiſque ſuo. pars benignè alloquuntur, pars convitia homini dicunt. in curiam, & cæterum magiſtratum cum veniſſet, à Lumæo & Treſlongo nuntiat, *binos extra urbem ad colloquium deſtinarent. idque innoxium ipſis fore. nam ideò veniſſe, ut graviter oppreſſos à decimâ pendendâ liberarent.* ſimul, ut fides verbis eſſet, notum omnibus annulum oſtendit.ac rogantibus copiarum modum, inconſultâ libertate in immenſum extollens,eſſe plus minus V CIϽ dicit.eâ re conſternatis cunctis, vix inventi, qui in colloquium prodire auderent. quos Lumæus in Auriaci manus, regii per provinciam præſidis,urbem ſeque dedere jubet. tum deliberando duarum horarum tempus concedit, atque ita illæſos, uti promiſſum erat, remittit. Tantus autem omnes metus invaſerat, ut properè convaſatis rebus per portam auſtralem tumultuariâ fugâ erumperent. interim è navibus exſcendere miles, & urbem accedere; quoſque in muris oppidanos conſpicerent interrogare, utrum portas aperire, an vim exſpectare mallent. Cunctanter reſpondere magiſtratus. quippe cum civium potiores dilaberentur, aliique recipere liberatores advenas vellent, illorum metu, horum ſtudio,ipſe quoque impulſus diffugit; adeò ut vix univerſim L remanerent. elapſo deliberandi tempore cum adhuc tardarent, veritus Lumæus ne ſe communirent, nihil morandum arbitratus, copias bifariam dividit. ac Treſlongus ad portam auſtralem partem ducit, ibique Ioannem Duvenvordium, ærarii quæſtorem, è fugâ comprehenſum retrahit, virumque à VI militum defendit.borealem Robollius exurit, & effringit. ac per hanc Lumæus ingreditur. Qui urbem occupaverant CCL erant, cæteri claſſem ſervabant. civium nulli vis illata, tantumqne ſacrum ordinem invadnnt, odio quod calamitas temporis in animos hominum profugorum injecerat. Poſtridie in templis comminutæ, aut direptæ, imagines ſanctorum, reliquaque ornamenta. prædam omnem in naves imponunt, ceu diſceſſuri. & viſus Lumæus nihil aliud conſilii habuiſſe, quàm ut urbe inſulaque direptis iterum abiret; nam Hiſpani impetum, mox adfuturi, tantillis copiis ſuſtineri à ſe non poſſe. ſed Treſlongo, ac centurionum nonnullis, quibus cognitum, locum bello inchoando oportunum, alia mens fuit. Igitur ſaudent, dandas ad Auriacum literas, & ſuppetias poſtulandas. tum de oppido defendendo fœdus ineunt; & tormenta bellica è navibus inferunt. Nullum loco præſidium erat. duo anteà Hiſpanorum ſigna fuerant, quæ æſtate ſuperiore cum aliis aliquot evocata Albanus Vltrajecto impoſuerat,nullâ quidem neceſſitate, ſed ut urbem contra decimam magno animo nitentem gravius vexaret. Gratus rei nuntius Bruxellanis, apud quos ſummâ tunc vi Albanus decimam exigere conabatur. jamque turbantibus ſupplicia parabat, cum hic caſus viri præcipitis impetum tardavit. itaque præſentem pœnam, dum differre cogitur, illi evadunt.Igitur Albanus,etſi oppiduli unius jacturâ haud valdè moveri, gnarus tamen exigua quamvis principia,ſi neglexeris,incrementum, & robur ſæpe magnum morâ accipere, Maximilianum Henninum Boſſuvium, qui tunc præſidium Vltrajecti habebat, cum cohortibus Hiſpanicis X,

quibus

CIↃ IↃ LXXII. quibus Ferdinandus Toletanus præerat, belli initia profligare jubet. Sic una Brila, tenue per id tempus oppidulum, duas Belgii maximas urbes, Bruxellas & Vltrajectũ, illas decimâ, hoc graviſſimo Hiſpanorum prӕſidio liberat. ac Bruxellæ, ubi ipſa principis aula, & terroris domicilium, tam egregio libertatis præludio concuſſæ, fauſtum patriæ vindicandę omen fuerunt. Vltrajectinis, quod varię ac diuturnę preces, item CLXXXM florenorum pollicitatio obtinere nequaquã potuerat, caſus inexſpectatus dedit. idque valdè opportune. nam miles, qui XVIII menſium ſtipendium flagitabat, clam creato novo Electo, (ita vocant, quem in ejuſmodi turbis ipſi ſibi pręficiunt.) tribuno ac centurionibus captis diripere urbem cõſtituerant. id conſilium eo ipſo die detectum, quo Albani literæ, quę migrare juberẽt, afferuntur. quamobrem, ubi res comperta, nocte proximâ Electum futurum comprehendunt, moxq; crimen confeſſum ſtrangulant. inde ſub diei auroram ante curiam corpus collocant, & Hiſpanicâ linguâ elogium addunt, quod mortis cauſam pronũtiaret. Mos verò Hiſpanis illâ nocte, quę feriam quintam majoris hebdomadæ ſubſequitur, vicatim diſcurſantes, multis ad cereos deducentibus, nuda terga pietatis ergo flagellare; adeò ut perforata cute largus ſæpe ſanguis emanet. illud tempus ad incœptandum facinus deſignatum. ſed meridie, qui hanc noctem antecederet, exire ad Brilam recuperandam juſſi, etſi conjuratione detecta nihil amplius auſuri viderentur, magno urbem metu liberârunt. X univerſim cohortes erant. eæ cum Maſelantſluſam ac Schiedamum perveniſſent, flumen tranſgreſſæ, navibusque in Bernîſsâ relictis, in inſulam Vornenſem, ubi Brila ſita, nullo reſiſtente exſcendunt. Lumæani numero longè inferiores, cum aditum in inſulam prohibere non poſſent, urbem tueri ſtatuerunt. quod ut facilius ipſis eſſet, ad portam auſtralem igne injecto ſuburbium exuſſerunt. Hiſpani recta Brilam petiere, ſed oppido appropinquantes diſpoſitus per arbuſta ſuburbana miles ſclopetis excepit: ac civium quidam in profluentem inſiliens, novi agri emiſſario effracto, tantum aquarum intromiſit, ut planitie deſertâ in aggerem editiorem recipere ſeſe cogerentur, cumque nihilo ſegnius ad portam auſtralem oppido incumberent, exploſis intus crebris tormentis fortiter repulſi diſceſſerunt. Dum hæc geruntur, Treſlongus & Robollius clanculum egreſſi, naves Berniſſæ relictas, quibus in inſulam Hiſpani tranſmiſerant, partim incendunt, partim perforatas ſubmergunt, alias in flumen propellunt. quod ubi Hiſpani reſcivere, cum immenſum aquæ creſcerent, veriti, ſi manerent, ne per eas pereundum ipſis foret, temerè ſe in fugam dedere. ac pars navibus adhuc reliquis in ulteriorem Beierlandiam evaſere; pars amotas, atque in aquis fluctuantes, nando conſectati. alios gurges lutumve hauſere. Ac ſtragem ſanè magnam nullo negotio Lumæani edidiſſent, niſi civium, & profugorum ex agris hominum, incertâ fide, egredi oppido inconſultum putaſſent. Hâc victoriâ, uti aſſolet, animi illis, & copiæ crevere. itaque poſtridiè Paſchatis, habito inſulanorum cenſu, fidem inter ſe obſtringunt, atque Auriaco, regio per Hollandiam præſidi, ſacramento dicunt, in ejus fide atque obſequio oppidum inſulamque ſtrenuè propugnaturi. & prior quidem jurare Lumæus, quem mox omnes ſunt ſecuti. tum lembos ad prædandum inſtruere, quibus flumen percurſarent, inſigni quotidie prædâ. campanas etiam totâ inſulâ turribus detrahunt. nec multo poſt aliquot monachos, ad IX uſque miliaria evagati, juxta Worcomium comprehendunt. ac ſtatim viris innocentiſſimis, homines arma & ſanguinem ſpirantes, impotenti Albani odio, indignâ contumeliâ ad mortem protractis, gulam frangunt. Vbi Brilam captam Auriacus intellexit, etſi rem quàm maximè optaret, Lumæum tamen eo tempore injuſſu ſuo tentaſſe nolebat. namque bello necdum inſtructus verebatur, ne prodita intempeſtivè conſilia ſua Albani ſocordiam excitarent. quia tamen loci ſumma utilitas erat, auxilia promittit, & alicunde etiam ab amicis procurat. ac Lumæo, undequaque profugâ nobilitate corrogatâ, copiæ indies augebantur; quibus Delfshaviam, portu opportunam, in adverſâ Moſæ ripâ capit, nullo in habitatores delicto.

Hiſpani

CIƆ IƆ LXXII.

Hiſpani autem, poſtquam turpi adeò fugâ Brilam & inſulam circumjectam deſeruiſſent, feſtinato itinere confecti, dein ab aquis, per quas evaſerant, madidi, lutoque obruti, Dordracum venere. ſed negato in urbem introitu, Boſſuvius veritus, ſi è tractu illo diſcederet, ne urbes vicinæ, Albani odio, itidem deditionem facerent, Roterodamum contendit. ſed illic quoque vix admiſſus, circumvento per fraudem magiſtratu, præter fidem per vim ingreſſus urbem occupavit. nam metuentes oppidani, ne quid præter voluntatem paterentur, arma ſumpſerant, ut copias adventantes excluderent. id gnarus Boſſuvius, quia vi admitti poſſe deſperabat, ingenium ad dolum convertit: itaque cum nobilibus paucis intromiſſus petiit à magiſtratu, ut militibus ſuis tantùm tranſitum permitterent, aliò enim ducere velle. at oppidani, rectè dolum ſuſpicati, præter urbem tranſire poſſe reſpondebant. tandem, ubi deliberatum, id videtur, ut manipulatim tranſmitterentur. itaque ingreſſo primo manipulo, cum occludi porta deberet, reliqui omnes impetu facto irrupere. erant ad portam exiguæ excubiæ, nec reſiſtere ſatis validæ. in his faber ferrarius quidam, vir manu promptus, quem præ cæteris repugnantem ſtricto pugione Boſſuvius occidit. id quaſi audendi ſignum eſſet, nobiles, qui circa eum, ac milites alii, in excubitores verſi portam invadunt; ac partem cædunt, partẽ extra urbem propellunt. deinde in obvios quoſque graſſati, civium penè CCCC interficiunt. ſexum ſequiorem pro libidine habent, tam nefaria ſanè licentiâ, quamdiu urbem tenuerunt, ut felices ii putarentur, qui primo impetu interfecti, nec ærumnas patriæ videre, nec ſervitutem viris graviſſimam experiri cogerentur. Hoc facinore Boſſuvius, vir primariæ inter Belgas nobilitatis, ſatis hactenus populo gratus, omnium odia irritavit. Roterodamo ſic potiti, paucis poſt diebus Delfshaviam, paullò ante à Lumæanis captam, noctu invadunt, ſummâ in victos ſævitiâ. loco capto præſidium imponunt, & Caſparum Vream præfectum; circumjectos quoque pagos depopulati. Exeunte Februario, cum Vltrajectini de inexorabili Albani rigore diu regem interpellaſſent, ad eundem rejiciuntur, ex æquo & bono jus dicturum. quod niſi fieret, tum de ſingulis iterum monerent; operamque daturum, ne quicquam à ratione alienum paterentur. Sed diſplicuit reſponſum, nullâ ſpe juris obtinendi apud præfectum adeò offenſum, ut nemo cauſam oppreſſorum agere auderet. Tamen anxii ſupra modum iterum in aulam mittunt, qui negotium cum quibuſdam communicarent. in his Viglius, vir multæ prudentiæ, ac moderationis, indicat datum Albano ſuceſſorem, Ludovicum Requeſenſium, brevique adfuturum. quamobrem tantiſper rem differrent. Brilâ captâ, Fliſſingam Zelandiæ urbem arce communire ſtatuit. itaque evocatas è Brabantiâ VIII Hiſpanorum cohortes ſub Oſorio Angelo mittit. Iam fundamenta jacta erant, eâque re magis in ſe civium animos concitavit. ſed ille odia & querelas pariter ſpernens, majore præſidio rem geſturus, cum tantum pauci illic Belgæ eſſent, metatorem miſit, qui Hiſpanis mox venturis hoſpitia curaret. id valde indignati cives; & palam nonnulli dicere: *ſervitutem longè peſſimam ſibi parari, nec ulli Belgii urbi magis arcem, aut militem, gravem fore.* Advenerat paucis ante diebus Ioannes Cuyckius Herptenus; qui ſe paſſim civibus immiſcens, ſi qui rebus novis ſtuderent, eorum audaciam clam accendere, & ad libertatem vindicandam inſtigare; hortarique, *palàm edicerent, non ſe ultra Hiſpanum militem recepturos. præſto eſſe vindicem Auriacum, cum magnis copiis, qui adverſus Albani tyrannidem Belgium aſſereret.* nec ingrata multis oratio, qui periculo exaggerato viri conatum adjuvare. adeò ut tandem poſtridiè Non. Aprileis Belgæ præſidio expellerentur. cumque in portum eo ipſo die Hiſpani adnavigarent, orto tumultu, idem Cuyckius omnes hortari, *nunc virtutis ſuæ meminiſſent. quod ſi Hiſpanos admitterent, de vitâ & bonis omnibus actum cuncti ſcirent. ejeciſſe ſemel præſidium, ac læſam hoc crimine majeſtatem regis, nec gratiam ſperari in poſterum poſſe. Egmondanum Hornanumque ob oculos ponerent, ut dignitatis ita meritorum claros: quorum quando ratio nulla habita fuiſſet, ne quid temerè ſibi promitterent.* Inter

hæc

cIↄ Iↄ LXXII. hæc verba quidam è turbâ potu largiore audacior, ſi quis duos cereviſiæ cantharos præmium daret, in adventantes machinam aliquam è muris urbis exploſurum ſe pollicitus, tribus à Cuyckio florenis acceptis, rem perfecit. idque ita Hiſpanos perturbavit, ut abruptis retinaculis vela dantes Middelburgum protinus naves dirigerent. Antonius Burgundus Capellus, provinciæ præſes, ubi rem geſtam intellexiſſet, Middelburgo illuc profectus, quâ erat auctoritate, comprimere initia turbarum ſtatuit. itaque convocato ad curiam populo, vir non indiſertus, blandâ oratione demulcere conabatur. *nihil ita præter ſpem ipſi accidiſſe, quàm hunc motum; cujus culpam pœnitentiâ eluere poſſent. quamobrem ad obſequium redirent, facili adhuc apud benignum regem veniâ. promittere etiam, id ſe effecturum, ut delictum Albanus diſſimulet.* Et fortaſſe ſuadis verbis nonnullorum animos impulerat, quos poſt tumultus temeritatem regiæ poteſtatis aſpectus percellebat. ſed immixtus turbæ Cuyckius, ad aſtantes; *egregium*, inquit, *oratorem, qui iſto verborum lenocinio hoc unum agit, ut ſimplicitatem veſtram fallat.* ita irritati cum interturbarent, impetrato iterum ſilentio, proſequi orationem cœpit. *conſiderarent rem præſentem. ingens nimium facinus eſſe, urbe expellere miſſum præſidium, & excludere. ignorare potentiam regis, cui, ſi animos obſtinarent, reſiſtere nullo modo poſſent. neque enim impune laturos. deinde vires ſuas expenderent: nulla belli inſtrumenta, nullum militem, aut ſtipendia in promptu eſſe. ac, ſi eſſent, incertam tamen belli aleam urbes ſæpe potentiſſimas, & provincias evertiſſe.* Plura conantem, iram vultu oſtentantes, & verbis etiam interminati, illicò urbe faceſſere jubent. Inde ejectis, qui novam arcem moliebantur, initia inviſi operis, quod quartum jam pedem ſupra terram exſtabat, protinus diruunt. Mox in urbem Paciottus venit, ratus Hiſpanos, qui præmiſſi ab Albano, ab oppidanis receptos eſſe. ſimul in terram egreſſus eſſet, navem qua vehebatur invadunt, ac diripiunt. id inopinatum hominem perculit, nam de rebus anteactis nil fama acceperat. inquirenti de Hiſpanis, nemo reſpondet. Dederat in mandatis Albanus, ut præ-

ſidio atque arci præeſſet. dum autem privatum ejus inſtrumentum ſcrutantur, fertur inter ſcedarum occulta repertus index, qui deſignatas adhuc per Belgium cædes proderet. Eo rerum ſtatu Cuyckium ad ſe magiſtratus vocat, &, quis modus aſſerendæ libertatis, conſilium rogat. iſque auxilium à Lumæo petere auctor, ad ipſum miſſus cum Dordracum appulicuiſſet, è veſtigio per fidum quendam tabellarium, primò Weſaliam, inde Dillemburgum, deferenda ad Auriacum tam lęta rerum principia curat. tum Brilam pergens à Fliſſinganis literas Lumæo tradit. qui initio difficilior cauſabatur, *exiguas ſibi copias eſſe: novitium militem, qui indies affluеret, parum adhuc armis inſtructum.* ſed cum Cuyckius reſponderet; *viros daret, ipſos arma curaturos*; ſubmiſſurum, ſi uſus foret, auxilia promiſit. nec multo poſt Treſlongum mittit, qui tribus navibus CC aliquot ſubvehebat, homines templorum ſpolia indutos, & quibus caſiolæ pro loricis; aut ſimilis ſacrorum ornatus. quippe illa temporis iſtius fortuna erat, ut homines magna pars profani, impetu magis quam conſilio, religionis libertâtiſque reſtaurationem per ſacrilegia ac rapinas, conarentur. ſed divinæ providentiæ uſitatum, in illis rebus, quas ſine conſilio homines gerunt, ſua ſæpè conſilia oſtendere. Cum ad urbem acceſſiſſent, datis armis, habitoque delectu, in præſidium recipiuntur. ac ſtatim Treſlongus Paciottum in furcam agit, & ſupplicii ſocios duos Hiſpanos addit. Ægrè mortem Paciottus accipere, & vitæ pretium ingens offerre. ſed Treſlongus, morte fratris aſperior, quem Albanus anno cIↄ Iↄ LXVIII capitis ſupplicio affecerat, ut injuriam ulciſceretur, nullum gratiæ locum reliquit. & maximè ſe Albanum lædere exiſtimabat, ſi ſummum munitionum artificem, egregium belli miniſtrum, etiam propinquo ſanguinis nexu, tempore tam alieno eriperet. Is ad mortem cum duceretur, furcæ ignominiam ſuppliciter deprecari, *nobili ſe proſapia natum, itaque gladii ſaltem honorem morituro permitterent.* Claudius quidam, è civium numero, capti gladio latus cinxerat, & cum è ſcalis tam anxiè ſupplicem eminus audiret, ratus hunc ab ipſo repeti, homo facetus;

CIƆ IƆ LXXII. tus; *at tu, domine*, (ita contemptim Hiſpanos Belgæ appellabant) *ſecure*, inquit, *crucem aſcende: ego illum rectè ſervabo.* Suſpenſo cum detraheretur veſtis, torques aureus ſubter occultatns decidit, quem Treſlongus à Roberto Coco Nerinio quæſitore redemit. Iam alea jacta quidvis audendi pro libertate recuperandâ. itaque gnari non impune facinus fore, cuncta hoſti excipiendo neceſſaria parant. ociuſque in Germaniam ad Auriacum, in Galliam ad Ludovicum Naſſovium rerum geſtarum nuntium mittunt, & auxilia ſimul poſcunt. interim feſtinatis operibus, quantum pote, ſeſe muniunt. Mox Hieronymus Tſerartſius, è familiâ Auriaci, ejuſque ſtabuli præfectus, à Naſſovio è Galliâ cum aliquot Gallorum copiis, Walacriæ præfuturus, ſubmittitur. & ab Angliâ miles aderat. Per hæc itaque adeò illis animus crevit, ut bellum exſpectare iſtis viribus non contenti, plus auderent; ac vicinis, qui Albani partes ſequerentur, ipſi inferrent. Ceperant Brilani piſcatores quoſdam Verianos; hiſque per literas libertatem ſine pretio Cuyckius obtinuit, ac præterea commeatum Lumæus dedit liberè exercendæ capturæ. & beneficium id cæteris etiam piſcatoribus indultum adeò omnium animos flexit, ut exuto Albani obſequio in Auriaci fidem recipi optarent. quod ubi Tſerartſio & Cuyckio compertnm, ambo Veriam, inſulæ totius armamentarium, cum militibus LX poſtridiè Kal. Maji abeunt; ac, relicto ad portam comitatu, oppidum ingreſſi, à magiſtratu petunt, uti ſe vindici libertatis Auriaco dederent, & præſidium aliquod admitterent. illoque negante cùm Tſerartſius diſceſſiſſet, Cuyckius in hoſpitio remanens, & convocatis, quibus pridem libertatem impetraverat, eâdem veſperâ id effecit, ut horum operâ piſcatores alii perſuaſi oppidum promitterent. nec res differtur. Poſtero die, adductâ ad terrorem cohorte, ipſi quoque armati, nequicquam reſiſtente magiſtratu, deditionem faciunt. rebuſque ex tempore ordinatis, cum præſidium non ſufficeret, petitum ex Angliâ ſupplementum virorum CXXV, quos eccleſiæ illic Belgicæ ſtipendio Cuyckius collegit. Fama rei Albanum perculit, etſi vir prudens, atque animi ingentis, metum diſſimularet. quippe domi odia provincialium noverat; foris in Germaniâ Auriacus, in Galliâ Naſſovius fœdera quotidie nova tractabant. ubique præludia magni motus. Itaque copias ſedulò parare, quas conatibus tantis opponeret: & ſollicitè explorare, quid Naſſovius moliretur. Amſtelodami, & Enchuſæ, per Boſhuſium naves aliquot bello inſtruit, ut Moſâ flumine occupato & Lumæum coërceret, & nutantem Enchuſam aſſereret. id oppidum in auſtralis freti faucibus poſitum, ubi objectam Friſiam habet, & in eâ Staveram, olim commerciis florentiſſimam, quâ naves Daniâ, & toto illo tractu advectæ, tranſire debent; aditumque in fretum ſubjectum aperit; quia maximum belli momentum videretur, vario conatu, ac valdè obluctante magiſtratu, ægrè tandem pronis civium ſtudiis Auriaco deditur, cujus juſſu tradita Sonoio præfectura. iſque Brema Embdam profectus, feſtinatis diu noctuque itineribus Enchuſam ingreſſus, magno per viam prope Medemlacum diſcrimine, ne à Gallis auxiliaribus interciperetur, ſtatim rebus ordinandis animum appellit; & oppido quadrifariam tributo excubias diſponit. tum ad Auriacum nuntium mittit, & ſuppetias poſcit, quibus reliquum borealis Hollandiæ tractum, facili adhuc per initia ſucceſſu, in tantâ animorum aut conſternatione, aut favore, ad partes traduceret. Inde rumor, hoſtem molas extra urbem incendere velle, ac proditionem agitari. idcirco Ioannes Coltermannus, rem exploraturus, noctu emittitur; dumque inquirit quid geratur, ab excubiis in brachio vulneratur. mox ubi tuta ſatis omnia, ad urbes vicinas animum applicat, ac centuriones Cabeliavium, Ruichaverium, Robolliumque, & cives aliquot Medemlacum mittit, qui magiſtratui perſuaderent, uti ſe Auriaco adjungeret. ſed arcis præfectus, Cornelius Riſwicus, rem impedivit. paucis tamen poſt diebus urbem capinnt. cumque in arcem cives fugerent, illinc vim facturi, eam quoq; oppugnaturi victores, uxores eorum liberoſq; in fronte contra collocant. quod ubi obſeſſis conſpectû, ut pi-

CIƆ IƆ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. norum ſuorum periculo occurrerent, facta deditio. Deinde III Eid. Iunias, etſi ſucceſſu perdifficili, armatis contra ſe oppidanis, Hornam quoq; Sonoius capit: ac mox reliquas illic urbes, Alcmariam, Edamum, Monachodamum, Purmerendam. Tum præfecturas ordinare inſtituit; & Medemlacum Cabeliavio, Hornam Ioſuę Alveringo Hoffwegio, Alcmariam Gulielmo Moſtardo, Edamum Gulielmo Gravio decernit. ipſe à Lazaro Mullero tribuno adjutus, qui cum inſtructâ legione advenerat, quotidie cum hoſte manum conſerere. quippe Boshuſius cum claſſe urbem infeſtabat, quamvis irrito conatu; cum III cohortes in Auriaci partes tranſirent. Per hoc tempus Auriacus cum rege Carolo, & reformatæ religionis proceribus, per fratrem Naſſovium fœdera inierat, de propulſandâ Hiſpanorum tyrannide. idq; Albanus non ignarus, qui cætera contemneret, magnoperè verebatur. & ſedulò per exploratores conſiliorum arcana captabat. ac quamvis de milite conſcribendo nulla publice fama eſſet, illud tamen unum Naſſovius agebat, ut Albani potentiam frangeret, tanto quidem rei ſecreto, ut Montes in Hannonia prius cepiſſe, quàm Lutetiâ diſceſſiſſe nuntiaretur. Impulerat Carolum, ut vulgo jactatum, quod eâ ratione in Belgium arma transferret, regnumque ſuum in pace tranquillum, à belli incommodis liberaret. tum etiam animum commoviſſe putabatur injuria ſorori Elizabethæ facta, quæ à Philippo, cui nupſerat, diu contumelioſe habita, tandem etiam violentâ morte ſublata eſſet. augere offenſam, quod qui Gallos ſub ductore Ribaldo militantes in terra Floridâ, Americæ regione, interfeciſſent, facinus ſuum impune haberent. Id verò actum erat, ut, ſi bene conſilia evenirent, victor Carolus armorum pretium maximam Belgii partem acciperet, qua ſe id cis Rhenum extenderet: Hollandia, Zelandia, Friſia, Vltrajectum, Auriaco cederent, in eam rem ipſe militem in Germaniâ legeret; Alençonius, regis Caroli fratrum minimus, cum Colinio archithalaſſo, ac delectâ ſuorum manu, è Gallia impreſſionem faceret. hunc conatum claſſis quoque Broagii inſtructa ſub Philippo Stroſſa, & Polinio Gardâ, adjutura putabatur. item Florentiam in Hetruriam miſſus Iohannes Galeacius Fulgoſius ad Coſmum Medicem, qui Senæ ſuæ ab Hiſpano metuens, per hanc occaſionem diſtractis ejus armis ſecurior futurus, c c aureorum c I ↄ mutua daret. cIↄ Iↄ LXXII. in Germaniam profectus Caſpar Schombergius, cum Imperii principibus ad vim pariter inferendam repellendamque fœdus icerat, eâ lege, ut Germanicas copias Friderici Palatini Septemviri filius, Ioannes Caſimirus, duceret: &, Chriſtophorus natu minor honorarium, ordine ſuo & familiâ dignum, acciperet. idem negotium tribunus equitum Momorantius in Angliâ apud reginam Elizabetham egerat; & decreta utrinque auxilia, vel ſi religionis cauſa arma ſumerentur. Per hæc Naſſovius confidentior, cum Lanovio & Ienliſio de Montibus opprimendis deliberat. ea urbs Hannoniæ prima, auguſtis ædibus, curia provinciæ, & antiquâ arce inſignis. mœnia ſolida è lapide quadrato, atque in illis turres crebræ, & propugnacula. circum foſſa triplex ambit. ab hac initium audendi factum, ut quantum animi ad vindicandam libertatem adferret, illuſtri exemplo in ipſo ſtatim principio oſtenderet; & de reliquo conatus egregii ſucceſſu provincialibus ſpem, aut conjecturam, daret. Et acceſſerat pridem Antonius quidam Olivarius, fecialis, pictorque, qui impetratâ ab Albano veniâ, ceu res Gallicas exploraturus, animum ejus ſollicitaverat; aſſeverans, ſi cum copiis ſaltem exiguis ad urbem accederet, fore oppidanorum plus I ↄ c c, qui ſe adjungerent. Igitur cum equitibus levis armaturæ I ↄ, ſclopetariis cIↄ, clam ſub veſperam ad urbem venit, copiiſque in ſilva vicina occultatis, duodecim aliquot ſelectos milites, caſum tentaturos, emittit: qui diſſimulato habitu, ceu vinarii mercatores, idem diverſorium ingreſſi, inter cœnam hoſpitem rogant, quæ portæ aperiendæ hora. eſſe ipſis vini plurimum, ob ſolis æſtum noctu adveheudum. atque is, ignarus doli, quartam dicit. attamen, ſi maturius vellent, aliquid cuſtodi promitterent, qui tempus non gravatè præverteret. ita ſummo mane

CIↃ IↃ LXXII. hunc accedentes, cum ad ſpem pretii portam maturius aperuiſſet, hominem obtruncant, claveſque eripiunt. inde urbem è veſtigio cum equitibus L Naſſovius invadens, eos per vicos diſponit, ac, ſicubi oſtia aut feneſtras aperiri conſpicerent, illuc ſclopos explodere jubet. & vociferari interim, *ne timerent, aut hoſtile quicquam tentarent. adeſſe libertatis auctores, & Auriacum in propinquo, qui decimæ tributum, graviſſimaſque Albani exactiones averteret.* Id aliquot horis tam incondito clamore actum, ut vel milleni in armis eſſe viderentur. urbe capta, dum ſic domus obſidentur, neque reliquæ copiæ procederent, ocius ſe Naſſovius proripit, cogniturus quid morarentur. itaque per ſilvam oberrantes equites IↃ, qui ſingulos à tergo pedites veherent, in urbem ducit. inde curia occupata portas claudit, ac per vallum excubias ſtatuit. tum magiſtratum convocatum blande affatur. *non hoſtem, ſed amicum veniſſe: proinde illæſam urbem habituros. adventare Auriacum fratrem, cujus nomine rem tam magnam incæptaſſet. nihil aliud animo agitare, quàm ut florentiſſimum pridem Belgium contra vim Albani adjuvaret.* eâ oratione deliniti, ſe ſuaque omnes illi ultro permiſere. Deinde incertis obſequii civibus arma adimit; alios conſueta artificia, aut commercia, exercere per tubicinem jubet: ſuos proterve agere vetat. Iuventa ibi arma multa, & cætera belli inſtrumenta; ærarium ingens. ſed, ut in urbe limitanea, commeatus exiguus. gaza plurima, plurimũ ſacræ ſupellectilis, & ex auro argentove imagines ſanctorum. quas vicinæ abbatiæ, & monaſteria, fama captæ per Lumæum Brilæ territa, ceu in loco maximè tuto aſſervandas depoſuerant. triduo poſt ſclopetarii cIↃ cIↃ acceſſere, feſtinantem Naſſovium ſubſecuti. mox Iunio menſe, ſub Lorgio Mongomerio, equites cIↃ cc. pedites cIↃ ccc. Eodem tempore capta à Lanovio & Famarſio Valentiniana. ſed quod in arce præſidium erat, valide repugnare. eique ſuppetias ferre juſſus Ioannes Mendoſa, levis armaturæ præfectus, duas equitum turmas, Aldenardâ evocatas, & quas Chevereauxius colligebat copias, eò ducit. ac armato propere tirone pridem conſcripto, ſumptis ex armamentario Tornacenſi armis, in arcem XI Belgarum ſigna introducit. reliquos in adverſo colle ponit. utque major oppidanis, qui aſpicere inde poterant, numerus videretur, lixas ac calones miſcet. tum, ceu Hiſpanicæ copiæ eſſent, more gentis tympana pulſare jubet. eaque res terrorem obſeſſis injecit. quamobrem Famerſius, digreſſo pridem Montes Lanovio, cum juſtæ illi vires deeſſent, & oppidanorum ſtudia deficerent, irruentibus præſidiariis, deſerere urbem, & vi erumpere coactus fuit. ad fugam ejus plebs conſternata tam frequens ſequebatur, ut in exitu, anguſtiâ portæ, plurimi obtererentur. Albano gravis Montium jactura viſa, propter ingens loci momentum. & magis turbabat tam inexſpectata clades. quippe Naſſovium non ita pridem Lutetiæ viſum, ac pilæ luſu ſe oblectantem, per exploratores intellexerat. & nuntium cladis tam impatienter accepit, ut detractum capiti pileum, iræ immodicus, conculcaret. Culpam rei in reginam matrem, Catharinam Mediceam, conferebat; ſtomachatus, *ab Etruſca muliere ſe deluſum, cujus lilia Florentina Hiſpanicis ſentibus brevi mutaret.* Sed hanc offenſam lanienа Pariſienſis mox placavit. Colinius hoc initium valde rebus gerendis opportunum ratus, urgere vehementer regem; *invaderet tam bonam occaſionem, & bellum Hiſpano denuntiaret. quod, quam diu occultum, minus ſtrenue gereretur; timentibus è nobilitate pleriſque, ne per præliorum incerta comprehenſi pro latronibus transfugiſque punirentur.* His rationibus in ſpeciem victus, cũ rei ſpem ab initio feciſſet, & ad occultanda conſiliorum ſecreta plane neceſſariam putaret; nec indicere tamen bellum, aut Philippum regem laceſſere, animus eſſet: ne recuſatione ſuſpectus affectum alienum proderet, quod inter offenſam & ſuſpicionem medium, eximere callide tempus ſtatuit. ac præ ſe ferre; *nihil iſto bello gratius. tamen, declinandæ invidiæ; cupere ut ſenatui probetur. quamobrem rogare, ut ſententiam ſcripto complexus inquirendam ei proponeret, ne quid in tam gravi negotio nimis præcipitanter actum homines maligni ſuggillarent.* Ille igitur prolixas ad regem literas ſcribit,

CIↃ IↃ LXXII. bit, quibus conſilii ſui rationes exponit. eaſque rex collaudatas, ut nulla fraudis ſuſpicione cunctaretur, Ioanni Morvillerio, viro auguſti collegii principi, quem Colinio adverſum ſciret, ſeriò expendendas tradit. iſque acceptas menſe Iunio, cum ad caſtrum Bononienſe rex veniſſet, tertio ab urbe lapide, accuratâ oratione refutat. qua diſceptatione dum res protrahitur, commeantibus ad Colinium internuntiis, qui Caſtellione ad Loniam erat, de deletis Ienliſii copiis nuntius fertur. Id ſibi acerbum rex egregiè ſimulare; & ad Claudium Mondulcetum, qui tunc res ejus apud Albanum procurabat, ſtatim ſcribere; *daret operam, ut capta eo prælio nobilitas Gallica dimitteretur:* Colinium autem, qui interim, etſi præter amicorum conſilium, fiduciæ plenus in aulam venerat, in limite copias, quantas vellet, conſcribere jubet. Nihil ultra bellum Belgicum Carolus juvit, pernicioſa Galliæ ſuæ ſimulatione, magno antea ſtudio incitatum. Albanus, quamvis manifeſto jam ſatis plerorumque in Auriacum favore, rebus omnibus relictis, quamprimum Montes recuperare, & Naſſovium opprimere ſtatuit; tam egregium belli ducem coërcere ſibi maxime glorioſum, cæteris omnibus terribile ratus. Ac dum hæc in Hannonia fiunt, in Hollandia multæ indies urbes deſciſcunt; & tantum non ſponte apertis portis Auriaci nomine præſidia recipiunt. tam gravi enim odio Albanus laborabat, etiam apud eos, quibus certum à majorum religione non diſcedere; ut decimæ cauſa rerum novarum occaſionem optarent: Iam Hollandia borealis, præter Amſtelodamum, tota defecerat. in auſtrali prima Audewatra, urbs ad Iſelam flumen ſita, ad Auriaci partes acceſſit. quam XIII Kal. Iulias Adrianus Switenus cum exigua manu cepit. dieſque paucos commoratus, cùm novas ſibi copias paraſſet, relicto illic exiguo præſidio, cum L aut LX aliquot militibus Goudam petit. ac per fautores porta aperta urbem ingreſſus, forum occupavit. oppidani excubias in curia agebant; ex quibus cum vim tentandam quidam putans explodere in illos ſclopum vellet, inhibentibus aliis, ſtatim citra ullum ſanguinem facta deditio. Switenus ductor in prima ſuorum acie verſari, eumque ſequi Vtenengius, è nobilitate Vltrajectina juvenis, & Wenceſilaus Tzerclaſius Hagienſis. Ducto circum curiam agmine, cum initio vix ſexageni eſſent, pronis in patriæ cauſam civibus, adeo ſtatim auxit numerus, ut mox ferè IↃCC eſſent. Convocato magiſtratu, in Philippi regis, & Auriaci præſidis verba ſingulos jurare jubet. inde ad præfectum arcis, Cornelium Mylium, Gerardum Franciſcum Kegelingum, & Cornelium Reinegomium, intimos viri amicos, mittit poſtulatum, uti ad urbis ſecuritatem ad XXV præſidiarios, quos Albani mandato habebat, totidem alios à ſe acciperet; niſi faceret, alia neceſſario auſurum. Is autem ubi captam urbem acceperat, famulum clam ex arce dimiſſum Vltrajectum properare juſſerat, qui rem illic nuntiaret, & ſuppetias ſimul poſceret. ſed hunc oppidani retraxerunt. Igitur initio difficilior cunctando protrahere tempus nitebatur. at cum famulum interceptum, & vim parari intelligeret, quamquam invitus, conditionem accepit; placuitque, ut liber omnibus acceſſus eſſet. mox cùm plebs tumultuaretur, nec ultra ei præfecturam credi permitteret, ex arce in urbem commigravit. inde per ædes ſingulorum inveſtigatum, quantum quiſque annonæ haberet: cumque vix in octiduum ſuffectura inveniretur, miſſi illicò mercatores, qui neceſſariam à Dordracenis pretio obtinerent. & illi, etſi adhuc Albani partes ſequerentur, vicinæ urbi non gravatè ſubvenerunt. cumque Hiſpani, qui Roterodami præſidium agere, Iſelæ oſtium obſtruxiſſent, appoſitis ad ſecuritatem liburnicis ſuis, Crimpenum uſque frumenti plurimum navigio devexerunt. unde Goudani curribus impoſitum porro in urbem adduxerunt. Interim neceſſaria omnia Switenus curare, & ſacramento fidem oppidanorum obſtringere, ac præſidium loco ordinare. tum ductis Leidam copiis, cum non ita pridem, miſſo à Sonoio Gulielmo Gravio Gandavenſi, hominem extraneum recipere magiſtratus noluiſſet, operâ Pauli Buſii ſyndici, aliorumque civium, ſtatim admiſ-

CIↃ IↃ LXXII.

admiſſus Ioannem Eiloſium Groningenſem cum cohorte urbi imponit. Dordraceni, jam dudum affectus in Auriacum proni, quia impetu quorundam præcipitata conſilia infeliciter cecidiſſent, palam ejus partes amplecti hactenus diſtulerant. ſed hoc rerum ſtatu non ultra deſerendam remp. rati, advocato Bartholemæo Enteſio, qui in propinquo ſub Lumæi auſpiciis cum bellicis aliquot navibus agebat, VIII Kal. Iulias Albanum hoſtem renuntiant. ſtatimque iis ab Auriaco Maximilianus Hornanus Boxtelius, cui etiam comitatus Burani, Leerdami, Bredæ, & Iſelſteinii cura commiſſa, præfectus deſtinatur. paullo poſt Harlemum quoq; ad partes venit, Gerardi Berkerodii, Ioannis Coltermanni, & Petri Kieſii inſigni opera. illi enim cum mandata Auriaci oſtendiſſent, reſtare iniutio magiſtratus, & deliberationem petere; qua negata, cum civium ſtudia animadverterent, hiſce legibus urbem dedunt, *ut ſacramentum, Philippo olim & Auriaco præſidi datum, ne mutarent; magiſtratu, ſaltem ad Auriaci adventum, nemo amoveretur. Albanus vero hoſtis publicus haberetur. cunctis vita ac facultates ſalvæ eſſent. clero, aut monaſteriis, nulla vis fieret. mileſq; nullus, extra Ruichaverii cohortem, niſi arbitrio magiſtratus, urbi imponeretur.* Tam fauſta fœderatorum initia Gorcomium auxit, & ſe quoque VI Kal. Iulias dedidit. atque arce per vim expugnata, ejus præfectum cum uxore ac filia captum Brilam abduxerunt. inde, dilapſo per metum præſidio, caſtrum Loveſteinium capitur; & per noctem oppreſſa Lieſveltia. tandem Schonhovia & Woerda quoque armis Lumæi cedunt. jamque Hollandia tota in Auriaci partes transierat, nec præter unum Amſtelodamum quicquam reſtabat. id in Albani obſequio perſtitit, ægre avulſum anno demum LXXVIII. Dum hæc in Hollandia à Lumæo geruntur, Gulielmus Bergenſis, Auriaci affinis, in proxima Gelria ſumptis armis comitatum Zutphanienſem invadit. & cum paſſim ſine præſidio oppida eſſent, plurima cepit. inter hæc Zutphaniam ipſam, Dotecomium, & Dusburgum. in Velavia ejus legatus, Zacharias Gliſenbergius, Harderwicum VII Eid. Iulias cepit. moxque etiam Herenbergam, Hattemum, Elburgum. in Tubantibus Oldenſaliam, Goriamque. Per hæc Bergenſis, ubi lætum conſiliorum eventum, & propenſa populi ſtudia comperiſſet, occaſione utendum ratus, in ditione Tranſiſelana Campos obſedit. eam in rem miſſa à Sonoio auxilia, & triremes VII. cives nonnulli cum Andrea Arlerio pacti erant, urbem ſeſe dedituros, ſimul cum copiis Auriacus adeſſet: & effectum horum opera, ut deditio promiſſa fieret. Swolla, Haſſeltum, & Stenwica, exemplum ſecutæ. etiam Gelmuda, ac Vollenhovia. arx Tautenburgum per centurionem à Sonoio miſſum capitur. mox, tranſlatis in Vltrajectinam diœceſin armis, Amersfortia occupatur; unde excurſionibus crebris totam ditionem infeſtarunt, ſæpe ante ipſas Vltrajectinæ urbis portas abducta præda. Poſtquam autem pars magna Gelriæ etiam defecit, odio Albani, aut fœderatorum armis; in Friſiam quoque occidentalem tranſitum eſt. ibi Doco Martina cum nobilitate profuga de occupanda Leovardia, provinciæ metropoli, conſilium ceperat. & mandatum id ab Auriaco acceptum exequi hactenus non potuerat. nunc autem opportunum ratus, à Sonoio, Hollandiæ borealis præfecto, cohortes IV aut V poſcit. ſed is, quia miſſis Bergenſi auxiliis, & variis præſidiis, copias diſtraxerat, unicam tantum Friſiorum cohortem Holzone Buma ductore ſubmiſit. Bergenſis autem Nederwormterium, Friſiæ agrique Groningenſis præfectum, ſupplere defectum juſſit. iſque centurionibus aliquot conſtitutis brevi cohortes tres quatuorve comparavit; ac cum iis Cundertam aggreſſus, diffugientibus Belgis, qui in præſidio, ſine negotio occupavit. quo ſucceſſu auctis animis in Friſiam perrexerunt. Hiergius, quem in Friſiæ præfectura Megenſi ſucceſſorem Albanus dederat, Arnhemii in Gelria morabatur. & ab Auriaco, qui cum magno tunc exercitu advenerat, ac plurimas illic urbes ceperat, obſeſſis viis, præfectura excludebatur. quamobrem Caſparum Robleſium Billium Luſitanum, qui Groningam cum

legio-

cIↃ IↃ LXXII. legione Belgica tenebat, Leovardienſes, ut provinciæ laboranti ſuccurreret, per literas evocarunt. iſque cum adveniſſet, inprimis urbem communivit, & mutato arcis præſidio, pro Germanis Gallos impoſuit. in Harlingæ ac Staveræ arces è legione ſua lectos miſit. Wilhuſium venerat Adolphus Holſatus, qui Albani juſſu militem auxiliarem collegerat; & ſtipendii inopia cum ulterius progredi non poſſet, deſtinatam ſibi ab Albano pecuniam ſubmitti poſtulabat. & quando, longo loci intervallo, conſuli abſens Albanus non poſſet, moraque longior periculum allatura videretur, è Megenſis theſauro, qui in arce aſſervabatur, mutua ſumere novem florenorum cIↃ placuit, ex pecunia ab Albano aſſignata mox refundenda. ſed cum illic vix quinque millia reperirentur, quod reliquum, aliunde ſuffectum eſt. Iam animi alieni ſignum Sneca dederat, atque timeri cœpit, ne in novas partes inclinaret. placuit ergo ut animos Billius exploraret, aliquid fortaſſe auctoritate viri valitura. iſque cum Petro Fritema, curiæ ſenatore, eo profectus intromitti poſtulavit, hac ex re de oppidanorum affectu conjecturam facturus. Et præmiſſus Fritema, ut eventum tentaret. ex quo cum adfuturum mox Billium intelligerent, clauſis portis armati omnes in mœnia prorumpentes, ſaltem cum domeſticis recipi poſtulantem rejecerunt. quin auditæ voces quorundam, qui ſclopeta minarentur. Fritema vix blanditiis obtinuit ut dimitteretur. Per id tempus ambigua etiam Bolſwerdiæ fide, ut experiretur Billius, literis benigne ſcriptis quærit, *an non in tutelam urbis aliquod præſidium cuperent*. ſed illi eadem humanitate viro reſpondent; *gratam ſibi pro ſalute publica curam, cæterum præſidio opus non eſſe, daturos operam, ne quid detrimenti caperent*. hoc reſponſo ſatis manifeſtus affectus. tum de Franekera etiam laboratum; ſed neque quemquam eo mittere, aut literas dare viſum fuit, antequam ipſorum Leovardienſium ſtudia cognoſcerent. iccirco decretum, ut exquirerent, an in antiqua erga regem fide oppidani perſeverarent. inde in urbem annona plurima, & commeatus belli illatus: edictumque, ut quicquid in ſubjectis agris, aut monaſteriis, abbatiisve, eſculentum, id in urbem comportarent. & conſulibus mandatum, ut ſi quos civium minus certa fide exiſtimarent, eorum nomina in indicem relata exhiberent. tum repetito ſacramento arma omnibus imperata, additæque cohortes V Germanorum, quibus ut ſtipendium eſſet, ſenatorum collegio, & ditiſſimis aliquot provinciæ nobilibus, VI florenorum cIↃ indicta: eique continuando conſcripti provinciæ delegati indictionem recuſarunt. *nimium hactenus impenſæ fuiſſe; ac ſupra tributum ordinarium, pro quo obſtricta regis ad provinciam tutandam fides, extra ordinem* V *prius, mox* VI *etiam* cIↃ *dediſſe. inde honorarii vicem* CXXVIII cIↃ. cumque publica neceſſitas allegaretur, nihil minus pernegarunt. *neque enim in ſua poteſtate rem eſſe, plenis comitiis pertractandam. hoc tamen anniti velle, ut conſtituta provincia quiete, in cohortium* V *ſtipendium, quas nunc paraſſent*, XXIV cIↃ *curarentur*. Porro cives L obſequii invitos, aut incertos, ejecerunt; ultimum ſupplicium comminati, ſi poſtea præter curiæ voluntatem redire auderent. Suecani, legato excluſo, certi offenſæ, ne annona deeſſet laborarunt. itaque è vicinis abbatiis ac monaſteriis vi abreptam in urbem tranſtulerunt. nec multo poſt à fœderatis præſidium admiſerunt. & exemplum mox ſecuti Bolſwerdiani Nederwormterium advocarunt. tum Doccomium, auctis per hæc copiis invaſerunt. Erant in præſidio urbis Belgæ aliquot, & hoſtibus facile ſuperiores, niſi cives conſpiraſſent. ii fortiter repugnantes, è feneſtris ædium ſuarum ſclopis terga ferire aggreſſi, incuſſo metu, in fugam propulerunt. atque ita in victoris poteſtatem urbs venit. ſed homines militiæ ignari, & qui per tumultum arma ſumpſerant, nec timere hoſtem didicerant, neglectis excubiis, mox iterum à victis per noctem oppreſſi, nullo adhuc victoriæ fructu, urbem amiſerunt. ac interfecti ferè L cæteros tenebræ eripuerunt. Victores irati recentem contumeliam rapina & incendio vindicarunt. &, quia munitionem adjuvare ruſtici pridem negaſſent, in pagos quoque cIↃ IↃ LXXII.

CIↃ IↃ LXXII. proximos ſævierunt. Adjunxerant ſe fœderatis nobiles ejus provinciæ plurimi. inter eos, Doco Martina, Sidius Botnia, Titius Hottinga, Siffridus Galama, Petrus Camminga, Auguſtinus Oetſma; aliique, quibus cognita locorum regio, & occulta civium multorum in nonnullis urbibus ſtudia. Eorum opera ad auſtrale fretum Stavera, Enchuſam adverſam ſpectans, occupatur. ſed arcem è legione Billii Belgæ tenuerunt. hanc obſidentes tormenta admovere, Sneca, Bolſwerdia, & Franekera advecta. & auxilia à Sonoio miſſa. Dum ita arcte obſidentur, afflicta valetudine Billius, convocato ad ſe ſenatu, *momentum loci, & neceſſitatem obſeſſorum* repræſentat; ſimulq; hortatur, *ne tam egregiam militum fortiſſimorum fidem, ac virtutem, deſererent. ſibi auxilia præſto eſſe. ſed, educto per hanc rerum neceſſitatem præſidio, abſente ipſo operam darent, ne quod urbi incommodum eveniret. tum etiam docerent, qua via tutiſſime militem duceret.* Igitur placuit, *ut copiæ per legatum quidem Coudomam aut Bolcam navigio ſubveherentur, ipſe autem urbe ne exiret. id neque morbum ejus ferre, nec civilis prudentiæ legem. per belli incerta, ſi quid accidat adverſum, gravius multo periculum fore. in ejus capite ſalutis publicæ ſummam verti.* quamobrem miſſæ V cohortes Belgarum, II Germanorum, adventu inexſpectato adeo obſeſſores terruerunt, ut metu longe majores copias adventaſſe exiſtimantes, turpi fugâ arcem ſimul urbemque deſererent. Poſtea cum ſe juxta Galedanum collegiſſent, iterum irruentes hoſtes cæſis CL reliquos diſſiparunt. Coudomam autem, quò confugerant, populati, idem Staveræ mox fecerunt; ac deinde igne injecto exuſſerunt. machinas captivas in arcem liberatam tranſtulerunt. atque ita cum ingenti præda Leovardiam læti redierunt. Interim Leovardienſes maxima annonæ caritas premere, coactis ruſticis circumjectis frumentum omne in fœderatorum urbes convehere. quamobrem Billius Franekeram inopinato invadere ſtatuit; aut, ſi conſilium non ſucceſſiſſet, Berlicomium, opportunum ſitu pagum, opere & præſidio communire. inde Biltam copias ducere, & quicquid illic frumenti eſſet, Leovardiam devehendum curare. Igitur noctu cum cohortibus V egreſſus, alias Harlinga accedere jubet, ſtatuta hora ab una urbis parte arma concitaturus, ut, ſeductis illuc præſidiariis, ab altera facilior irruptio eſſet. ſed, obſeptis itineribus, cum conatu excidiſſent, ad Angumam, Berlicomium, & Lidlumam caſtra metati, loca opere feſtinato munierunt. atq; incommodum aliquod Franekeranis Billius daret, opplerê foſſam Snecanam juſſit. Circa id tempus cum cohortibus VIII Germanicis in Friſiam Iuſtus Schouwenburgicus venit, ab Auriaco præſes provinciæ, ac Groningæ, agrique Groningani deſtinatus. Poſito vero Franekeræ domicilio, multa à Nederwormterio ſtatuta immutavit. Deinde curiam juri dicendo novam inſtituit, ad quam Sneca, Bolſwerdia, aliaque loca, quæ fœderatorum partes amplexa, pertinerent. Variè utrinq; velitatum eſt, & pagi aliquot, monaſteriaque prædæ obnoxia, armis & flamma deleta. Albano autem undique nuntii minus grati perferuntur; quibus etſi angeretur, egregie tamen curas diſſimulat. Vexabat animum ſucceſſoris cogitatio, cui ſe, ut pridem jactaverat, tranquillam provinciam tradere poſſe deſperabat. inſuper de Galliarum rege, ac regina matre querebatur, à quibus Naſſovio clam auxilia deſtinata, aut permiſſa. neque aliunde magis ſibi metuebat. itaque inprimis obſidere Montes ſtatuit, antequam plures copiæ accederent, aut Auriacus cum exercitu adveniret. tunc enim vires adhuc integras varie diſtractum iri. quamobrem conſcriptis III legionibus Belgicis Fridericum Filium cum IV CIↃ peditum, CCCC equitibus, obſidioni inchoandæ præmittit; ipſe, ſimul res alias ordinaſſet; cum copiis majoribus ſecuturus. & is Iulio deſinente profectus, proximum urbi monaſterium Bethlehemum ſtatim occupat, atque adverſus vim communit. oppidani nihil territi urbem ſeque hoſti excipiendo parant. Premebat Albanum ærarii anguſtia. nam & plurimum Hiſpanis debebat, quorum jam militia uti cogebatur. & copiis inſuper novis opus: neque decimæ aut viceſimæ ſpes ſupererat. quamobrem, quod temporis

ratio

CIↃ IↃ LXXII. ratio poſceret, invidioſum tributum differre ſtatuit, dum qui in Hiſpaniam miſſi à provinciarum Ordinibus in impetranda indulgentia laborarent. utq; animos adeò alienos demulceret, remittere decimam ac viceſimam velle edixit, dum modò alias pecuniæ colligendæ rationes oſtenderent. idque etiam Hollandiæ Ordinibus Boſſuvium præſidem proponere juſſit. & ſeorſim ad eos quoque literas dedit, quibus in XVIII Kal. Sext. comitia Hagæ habenda indiceret. Sed eo jam illic loco res erant, ut mandatum contemneretur. tamen in præſcriptum diem Dordraci, in primaria Hollandiæ urbe, conventum ordinant; ubi de rep. deinceps adminiſtranda decernerent. ejus rei Auriacum certiorem faciunt; & legatum, qui interſit, mitti poſtulant. ubi præſcriptus dies illuxit, convenere ad libertatem vindicandam ex equeſtri ordine Iacobus Wingardus, & Arnoldus Duvenvordius, Lumæi legatus. ex urbibus delegatos miſerunt Dordracum, Harlemum, Leida, Gouda, Gorcomium, Alcmaria, Oudewatera, Horna, Enchuſa, Medemlacum, Edamum, & Monachodamum. reliquis voluntas, vel audacia, defuit. Interim in Hiſpania res decreta. & poſt longam ſupplicationem facta tandem indulgentia. Hopperuſque convocatis regis nomine hæc denuntiat; *ita eum erga Belgium affectum, ut nihil privati commodi cauſa unquam tentaverit. ſed hoc tântum voluiſſe, ut reſp. illis quieta, ac religio ſalva maneret. id ſibi omnino perſuadere, ſemper Ordines, fidei atque obſequii præclaros, in rebus omnibus, & conſiliis, Dei gloriam, publicamque utilitatem ſpectaſſe.. quanquam autem in reſponſo decimæ ac viceſimæ indulgentia claris verbis non exprimeretur, haud aliam tamen ſententiam eſſe. involucro ideo uſum, ut apud ſubditos ipſi majeſtas, legato auctoritas integra eſſet.* Poſt hæc verba, qui curandæ rei miſſi, pro affectu tam benigno magnas ſeſe regi gratias agere dicunt; idque reduces apud Ordines teſtaturos. Iam Auriacus juſtas ſibi copias paraverat, in tres menſes auctoratas, aut quam diu uſus foret; ea militiæ conditione, ut, quia pecunia in ſtipendium non ſufficeret, pignoris vicem urbes acciperent, quibus ſolvenda aſſignaretur. Collegerat equites CIↃ IↃ LXXII. bene inſtructos VII ClↃ, pedites XV. cum his adjungere ſe Naſſovio fratri animus erat. ac quandoquidem Hollandiæ Ordines ad deſtinata in medium Iulium comitia legatum poſtulaſſent, Philippum Marnixium Sancto-Aldegondium mittit, multa rerum peritia virum, qui conſilia adjuvaret. is cum XV Kal. Sext. adveniſſet, poſtridie mandatis exhibitis, ita Ordines alloquutus eſt. *Satis Auriaco, à quo miſſus; cognitum pridem ipſorum affectum, & nunc re manifeſtum eſſe, quando tanta animi conſtantia cum ipſo, legitimo provinciæ præſide, ſe Albano opponerent, ad vindicandam patriæ libertatem, quæ ab Hiſpanis aliquot jam annos oppreſſa; quorum libidini, aut ſævitiæ, necdum adhuc factum ſatis. orare vero, ut tam præclaram voluntatem ne mutarent. egregiâ ſemper erga Belgium fide fuiſſe, ac Hollandiam potiſſimum, & cæteras curæ ſuæ provincias. Idcirco doluiſſe vehementer, tam immania dudum paſſas. neque majus votum habuiſſe, quam ut antiquam felicitatem reſtaurare aliquando poſſet. ideo non labori, aut impenſæ peperciſſe. quin triennium nunc eſſe; cum exercitu collecto, meliore animo quàm fortunâ, vindicare libertatem publicam tentaſſet. ex eaque clade quicquid facultatum reliquum, id nunc poſtremum patriæ impendere. neque per ſucceſſuum adverſa quicquam de libertatis ſtudio deceſſiſſe. eundem illi animum manſiſſe, qui diu noctuque per hæc conſilia hactenus inquies continere ſe non potuerit, quin paratis denuo copiis virtute invicta iterum eventum tentaret. quando autem tam diu oppreſſi antiquum animi robur revocaſſent, hoſtemque Albanum pronuntiaſſent, nihil ſane prius habuiſſe, quàm ut ſpiritus tam generoſos porrò incitaret; & auxilium poſtulantibus præſtaret. cumque exhauſto patrimonio tam bonæ voluntati vires non reſponderent, promiſſumque ab ipſis eſſet, ſi exercitum modo adduceret, ſe ſtipendia curaturos, id nunc tempus eſſe ſcirent. in promptu militem; ſed ea conditione lectum, ut priuſquam moveret, prioris trimeſtris pecuniam præſentem acciperet. aut ſi fieri id non poſſet, repræſentato ſaltem unius menſis ſtipendio, de cætero vel nonnulli principes, vel quædam Belgii urbes caverent. Horum prius impoſſibile; alterum difficile omnino, neque utile. namque ſi ad Galliæ Angliæve regem aut reginam irent, pe-*

CIↃ IↃ LXXII. *riculum eſſe, ne obnoxias hac ratione provincias ſibi ſubjicerent: quippe, niſi datis pignori urbibus, ne teruntium expenſuros. itaque apertum aditum iri, ægre poſteà poſſeſſa dudum loca relicturis. quod exemplis manifeſtum. quamobrem nihil aliud reſtare, quàm ut ductoribus ac turmarchis urbes aliquot fidem obſtringant. inſuper* C *aureorum* CIↃ *ſtatim expediant. hac ab Auriaco exponere juſſum; & ſperare, pro affectu in remp. quam inprimis ſalvam cuperent, non gravatè conceſſuros.* quamobrem, quia urgeret neceſſitas, maturato opus foret, illico decretum, *ut* C *illa aureorum* CIↃ *à locupletioribus reliquiſque provincialibus mutua peterentur: & rorrogaretur quicquid auri, argentive, aut cæteri mundi quiſque haberet. tum tributa ordinaria tradere quæſtores juberentur, etiam deinceps continuanda, & invitis imperanda. item reditus templorum, monaſteriorum, aut collegiorum; & quæ præterea ornamento magis quam uſui, occuparentur.* deinde, *ut pro ſtipendio cætero urbes caverent*, convenerunt. Poſthæc Aldegondius alia quoque mandata exhibet; ad quæ Ordines reſpondent: *Auriacum ſe Hollandiæ, Zelandiæ, Weſtfriſiæ, & Vltrajectinæ ditionis præſidem agnoſcere, qualem olim rex ſtatuiſſet. & apud aliarum provinciarum Ordines operam daturos, ut rege abſente, præſidem ac patronum acciperent, ceu præcipuum Belgii principem, quique ad tutelam ejus jure & ſacramento teneretur. ut autem belli navalis ratio corrigeretur, omnis ei poteſtas traderetur, iſque exauctoratis omnibus Thalaſſiarchum ſummum ſtatueret, qui de urbium maritimarum conſilio centuriones novos legeret. cumque in prædam hactenus miles arma habuiſſet, nunc ſtipendium poneretur. ac conſtituerentur homines certi, qui de rebus maritimis cognoſcerent.* Tum ad Lumæum magiſtratus Dordracenus, Leidenſis, & Enchuſanus ablegantur, qui terreſtrem militiam ordinarent, & licentiam lege adſtringerent, ne deinceps provinciales vexarentur. Placuit etiam archiva aperiri, quæ in arce Goudana, & privilegia inſpici, reliquaque libertatis inſtrumenta ad Hollandiam pertinentia, & in indicem relata deſcribi, moxque magiſtratibus diſtribui, ut ſecundum ea deinceps reſpub. ex æquo adminiſtraretur. Hoc negotium, ſed Auriaco prius conſulto, & permittente, ex ordine equeſtri Ianus Douſa Nordovicus; vir ingenio & litteris excellens, ex urbibus ſinguli deſtinati ſuſcipere jubentur. CIↃ IↃ LXXII. Viſum etiam à Lumæo petere, *daret ante omnia operam, ne quid cameræ ordinum, rationum, commentariorum, aut curiæ actuarii perturbarentur, inſtrumentaque omnia, reip. maxime neceſſaria, ſtudioſe aſſervarentur.* Inde fœdus mutua fide utrinque initum: *neque Auriaco inconſulto, aut invito, Ordines quicquam; aut Auriacum præter Ordinum voluntatem cum ipſo rege, ejuſve legatis, de rep. pacanda acturum.* Eam in rem fidei ſymbolum datæ dextræ; & Aldegondius pro Auriaco, à quo legatus, juramento ſe obſtrinxit. Decretum præterea, ut alias quoque urbes ſcriptis literis ad commune patriæ liberandæ fœdus invitarent; quod quia vicini Delphi recuſarent, mandatum Leidenſibus, urbis ſitu opportunis, ut navigationem in Waterlandiam impedirent. ad Amſtelodamum quod attineret, Auriacus ad Daniæ regem urbeſque maritimas literas daret, Ordinumque Hollandiæ nomine peteret, *quando publicæ libertati adverſa eſſet, ne quæ ei in poſterum merces ſubveherentur: ac Hornam potius, aut Enchuſam, urbeſque proximas; vel Dordracum per Moſam flumen transferrentur, ubi par commoditas foret.* Porro tunc quoque Aldegondius exponit, *eam Auriaco mentem eſſe, ut religio libera haberetur, & publice in iis locis, quæ decerneret magiſtratus, ſine turbis exerceretur. clericis autem nemo vim aut injuriam faceret, niſi contra remp. niterentur.* Inter hæc Lumæus etiam venit, & provinciæ præfecturam ab Auriaco ſibi mandatam in comitiis exponit. cumque literas protuliſſet, lectis iis, ex præſcripto geſturum admittere placuit. Sic arma ſub Auriaco præſide pro libertate Hollandia ſumpſit. Et Zelandiæ quoq; bona pars Albanum pro hoſte habere. jamque audendi initium Fliſſingani fecerant, quibus miſſo in auxilium Tſerartſio aucta virtus, adeo ut infeſtis ſignis Middelburgum profecti hoſtem ultro provocarent. at cum is prælium detrectaret, neque tuta obſidio putaretur, retrogreſſi ſe per vicos diſtribuerunt, arcemque Souburgum, non procul Fliſſinga, occuparunt. Mox Middelburgenſes, ne timuiſſe viderentur, Sou-

burgum

cIɔ Iɔ LXXII. burgum verſus nocte intempeſta copias machinaſque ducunt. In præſidio Galli erant, qui in hoſtem animoſe erumpentes, fortiterque repulſi, cum fruſtra ſuppetias Fliſſingani duplici velitatione tentaſſent, arcem deſerunt. eam Hiſpanus occupatam, imminentibus rurſum Fliſſinganis, cum defendi poſſe deſperaret, iterum dedit. Creſcere illis indies copiæ, & per eas animi robur. itaque mari bellum inſtruunt. & Antverpiam profectus Theobaldus Worſtius, pulverem tormentarium, quæque præterea bello neceſſaria, clanculum emit. nec multo poſt, cum inſignis è Luſitania claſſis adveheretur, mercibus plurimis pretioſis auroque onuſta, turbarum ignara, & mutationis, vi aggreſſi naves exonerant, mercibuſq; diſtractis ingentem inde pecuniam contrahunt, atque in ſuos uſus applicant. tum ut Middelburgum ſubigerent, urbem inſulæ Walacriæ primariam, liburnicis exſtructis commeatum prohibere conantur. jamque bello CL naves armaverant, quibus mare obſidebant. & infeſtis valde animis pugnabant. namque ut Albanus, nullo perſonarum diſcrimine, milites, cives, mercatores, ceu perduelles, ſupplicio extremo afficiebat: ita illi, quemcunque Hiſpanum capiebant, ſtatim in crucem ſublimem agebant, neque ullum vitæ pretium erat. cumque plures captivi eſſent, colligatis brachiis, binos ex urbis propugnaculo in ſubjectum mare præcipitabant. indigna quidem illa ſævitia, ſed quam exemplum irritaverat. Veriæ cùm poſtridie Non. Iun. epulum magiſtratus haberet, in templum irruentes præſidiarii, imagines ſacras, & altaria, hactenus illæſa, ſubito animi impetu confregerunt. deinde in templi chorum progreſſi, in equitum aurei velleris inſignia illic ſuſpenſa idem auſi, cum res ad Tſerartſium deferretur, ille, ut epulo intererat, vino iram accendente, ſtatim ſe ad templum proripiens, ſtricto gladio duos improviſus occidit, porro alios occiſurus, niſi intervenientes quidam impetum viri cohibuiſſent. Id ubi cætero præſidio gnarum, adeo omnium animos offendit, ut cum armis ante ædes convenirent, pontificium, ac latronem appellantes; & paria illi facturi, ni Rollæus prætor, Herptiuſque, motum ſedaſſent. ac profecto ex eo tempore inviſus militibus, tandem quoque per tumultum interficitur. Fliſſingani, diſtractis claſſis Luſitanæ mercibus, Anglicanos ad ſe mercatores plures militeſque pertraxerunt, qui luculenta ſpe ſtipendii militiam quærere. itaque auctis valde copiis vicinæ Flandriæ arma inferre ſtatuerunt; Oſtburgoque & Ardemburgo occupatis, dedere ſe Brugenſes jubent. ſed oppidani, quia res ipſorum ſatis adhuc inordinatas, & in militia tumultuaria parum momenti exiſtimarent, etſi inclinarent aliqui, necdum motum ullum audebant. quamobrem fruſtra hic conati, in templa, & monaſteria proxima, arma vertunt. inde Gandavum progreſſi, cum nihilo illic felicior ſucceſſus, veriti ne interciperentur, in Walacriam revertuntur. Ioannes Cerda Medinacælius, Albano à rege ſucceſſor datus, cum novis cIɔ cIɔ Hiſpanorum copiis in Belgium adventabat. id ubi Fliſſinganis cognitum, Balduinus Eobaldus, Ioannes Motus, aliique, circa Flandriæ oram invadunt. Necdum Cerda intellexerat tantam Auriaco claſſem eſſe, eoque negligentior hoſti ſe obnoxium fecerat. Ducebat naves LIV, ex iis XXVI majores Belgis ereptæ: minores reliquæ, quas Aſſabres Cantabri dicunt. Has magno impetu adorti ſuperant, fugantque. & ex XXVI majoribus vix III ſalvæ. Cerda cum minoribus aliquot, copiiſque, elapſus Sluſam appulit. alii Rammekenum, & inde Middelburgum evaſerunt. victoribus ingens præda obtigit, in auro argentove ſignato CC aureorum cIɔ. in mercibus Iɔ cIɔ æſtimabantur. Sluſa Cerda Brugas ſe contulit, inde Bruxellas ad Albanum, infauſto per principia augurio minus avidus deſtinatæ præfecturæ; quam mox etiam deprecatus in Hiſpaniam receſſit. quippe vir Albano diſſimilis, & prudens rerum æſtimator, qui turbatis bello provinciis non ſine opprobrio deceſſurum animadvertebat, alienæ culpæ, quam corrigere non poſſet, ſuam exiſtimationem involvere inconſultum ducebat. Nihilominus naves Cantabricas XX bello parat, & Machlinia tormenta ænea XXIII, curruſque aliquot cum pilis ac

CIↃ IↃ LXXII. lis ac pulvere nitrato mittit: quæ univerſa Fliſſingani in Flandria occupata in ſuum armamentarium transferunt. inde aliis ſubmiſſis inſtructæ naves ferente vento Sluſa Rammekenum devehuntur, tribus in itinere interceptis. illic cum eſſent, arcis præſidio, ut putabatur, ſatis tutæ; Theobaldus Vorſtius, vir promptæ audaciæ, vi aggreſſus, nequicquam adjuvantibus arcis præſidiariis, omnes capit, incenditque. milites plurimi trucidati, pauci nantes evaſere. ac tam egregio pugnæ navalis ſucceſſu, ut in rebus lætis ſolet, crevit animus Fliſſinganis, placuitque porro fortunam experiri. Eſt in propinquo Zuitbevelandia, & Tergoeſa, inſulæ metropolis; inque ea aliquot clam amici. Igitur, cum pridem fruſtra Flandriam tentaſſent, ad hanc occupandam militem mittunt. Hieronymus Tſerartſius aliquot cohortes cum II machinis bellicis navibus imponit. cumque in inſulam applicuiſſet, præmiſſis in proximum pagum Gallis, oppreſſiſque excubiis, reliquum militem obtruncare decreverat. ſed illi, cognito adeſſe hoſtem, per tenebras in urbem evaſerunt. ad quam Tſerartſius adductis copiis cum deditionem poſceret, ab oppidanis rejectus, ut portam convelleret, tormenta admovit. ſed laboris irritus, neque ad obſidionem inſtructus, ſauciis paucis, retro ceſſit. diſcedentem erumpentes præſidiarii ſunt ſecuti, ut poſtremum agmen carperent; at vero ordinate incedentem nihil lædere potuerunt. Animus Tſerartſio erat, donec neceſſaria ſubmitterentur, eminus obſidionem facere. ſed falſo rumore de Friderici Toletani adventu, qui magnas Antverpia copias ducere ferebatur, metu potius, quàm periculo, inſula exceſſit. Id vero adeo ingratum Fliſſinganis, ut redeunti portam occluderent, & rei infectę culpam imponerent. Inde per vicos circumpoſitos palans miles licentius agere, donec re compoſita, & ſtipendio numerato, in urbem admiſſi, iterum ad tentandam obſidionem emittuntur. tunc ut certius conſilium eſſet, petitis à Lumæo auxiliis, cum IX machinis, aliiſque obſidionis inſtrumentis, inſulam repetunt. cum exſcendiſſent, atque ad urbem adveniſſent, ducto circum caſtra vallo, tormenta collocat. Erat urbs ſitu magis quàm opere munita; & in ea præſidiarii Galli Hiſpanique IↃCCC, ſub præfecto Iſidoro Pacieco. qui virtutis egregius animum ad defenſionem obfirmabat, & Albanum rerum ſuarum certum fecerat. Obſeſſor hoſtis verberatis aliquamdiu muris, mediaque nocte facto in ruinam impetu, ab obſeſſis fortiter repellitur. dum ab una parte impetus fieret, & præſidium diſtraheretur, ab altera conſcenſo muro obruere pugnantes decreverat. ſed ſcalis brevioribus fruſtra hoc conſilium fuit. ſic hoſtium virtutem caſus adjuvit. Iam ſeptima hebdomas agebatur, & obſeſſis deerant multa, cum de urbe liberanda Antverpiæ conſultatur. idque per aquas, ſi maturarent, obſeſſa navibus bellicis inſula, perdifficile cenſebatur: ſi differrent, periculum erat, ne fractis animis, aut virtute oppreſſa, præſidiarii ſeſe dederent. Mondragonius, vir animi ingentis, aqua recedente tentare liberationem ſtatuit. nam olim juncta continenti inſula, cum inundatione dirempta eſſet, vadum reliquerat. idque exploratum, etſi aliquot horarum intervallo, & trium amnium profundo alveo, laborioſum ſatis tranſitum habere judicaretur, diſcrimen tamen virtus contempſit. Igitur gnarus, quantum apud militum animos exemplum ductoris poſſet, ne quid re inſolita cæteri trepidarent, omnium primus vadum ingreditur. & tranſgreſſus, IX tantum deſideratis, qnos devios interjecti amnes hauſerant, excitatis ignibus Avilæ felicem tranſitum, & obſeſſo Pacieco adventum indicat. tum madido & defeſſo militi reficiẽdo tempus datum; quo ſi eos obſeſſores adorti fuiſſent, in proclivi victoria erat; & poſt eam urbis deditio. ſed id neglectum tanta ſecuritate, ut initio ad famam rei ludos facerent. mox autem cognito hoſtem tranſmiſiſſe, & IV tantum miliaribus abeſſe, ſoluta obſidione in fugam effuſi tam trepide naves petierunt, nt vix tormenta bellica abducerent. quin plurimi, impedimentis deſertis, dum inconſiderate properant, fluctibus merſi interciderunt. inſecutuſque fugientes Paciecus cum CCCC à Mondragonio ſubmiſſis, Porreſio, Balleio, &

CIↃ IↃ LXXII. leio, & Salvaterra ducibus, in extremo agmine ſtragem edidit. & deleti ex fœderatis IↃ ccc. Hujus cladis tanta omnium offenſa fuit, ut paſſim Tſerartſius proditionis inſimularetur, cujus rei pertæſus, abdicata præfectura, ad Auriacum conceſſit. & culpam excuſans, jure, aut duello, decus ſuum tueri velle præ ſe tulit. tum libello quoque edito quoſcunque accuſatores provocans ſiſtere ſe intra menſem jubet, coram Auriaco cauſam dicturus. ac quamvis nemo compareret, non tamen odium publicum, aut calumnia ceſſavit. In Hollandia Hiſpani Roterodamum adhuc tenebant. cumque urbes vicinæ, Auriaci partes amplexæ, annonam interciperent, penuria preſſi, Amſtelodamo petere ſtatuunt. Igitur Rodericus Sapata, Haga à Ferdinando Toletano miſſus, aſſumpto ſecum Ioanne Cepeda, cum delecta ccc manu, & magno carrorum numero, Delphos Hagamque prætergreſſi, Sceevelingam, pagum Oceano adjacentem, acie inſtructa contendit. inde qua littus duceret progreſſus, juxta Harlemum tranſiens occupato Sparnodamo, ubi Robollium ductorem capit, Amſtelodamum pervenit. ibique frumento conquiſito, eadem qua venerat via regreſſus, Roterodamum illæſus rediit. In reditu pauci, milites pariter atque agricolæ, tumultuaria turba, & armorum imperita, prope Catwicum tormentis minoribus duobus adductis, & lorica tenui in littore excitata, temere ſe objicere auſi, mox hoſte conſpecto turpiter ſane diffugerunt. Albanus, qui rerum ſuarum omne momentum in Montibus ponebat, urgere obſidionem; & ex Hollandia reliquas copias advocare. Itaque Roterodamo etiam, & Delfshavia, menſe Iulio deducta præſidia. quod Switeno, urbis Goudanæ præfecto, Ienninus Rivius, urbi à ſecretis, ſtatim per literas indicavit; ſimul obteſtans, *daret operam, ut boni cives, gravia multa ab Hiſpanis paſſi, clementer haberentur.* Is porro ad Lumæum ſcripſit, qui non multo poſt urbem vacuam occupavit. Sub hoc tempus parum abfuit, quin Harlemum Hiſpanis proderetur, obnoxium inſidiis propter vicinum Amſtelodamum, quod in Albani fide permanſerat. Prætor urbis epulum inſtituerat, eoq; magiſtratum vocaverat. huic etiam, etſi invitus, Ioannes Coltermannus interfuit. CIↃ IↃ LXXII. dum convivantur, hora decima veſpertina accenſus quidam eſſe ad portam Gravium nuntiat, qui intromitti in urbem vellet. Conſul Theodorus Rampius ire in curiam hominem jubet, ſub pulvillo, quem deſignabat, claves inventurum, quibus portam aperiret. id Coltermannus, niſi ſe præſente, cum futurum negaret, ægre dimiſſus Gravium intra urbem admiſſum in diverſorium deducit. inde excubias luſtraturus, in portis Sparwoudana & Schalcovicana, qui excubaret, unum tantum deprehendit. & hæc quidem aperta erat; adventabantque cohortes v à Boſſuvio miſſæ, ut urbem occuparent. ac feciſſent, ſi hora præſtituta adfuiſſent. qua neglecta, caſus eam, & Coltermanni virtus ſervavit. quippe is excitatis civium proximis portam occluſit, & cohortem Ruichaverii in armis eſſe juſſit. itaq; excluſi Hiſpani Sparnodamum receſſerunt. Poſtridie vero convocato magiſtratu Coltermannus cum Berckenrodio & Kieſio collegis intervenit, reſtaurandis civium animis, eo magis perculſis, quod eodem tempore Rodericus Sapata, qui cum cohorte Hiſpanica Haga advenerat, prope urbem ad portam auſtralem in ſilva eſſet. Viſum autem, ut Coltermannus ad Sonoium auxilii petendi proficiſceretur; & Berckenrodius literis ad Switenum datis cohortem unam ſubmitti rogaret. Ac Coltermannus quidem, ubi Enchuſam ad Sonoium venit, auxilia obtinuit: miſſique ſuppetias milites IↃ c, ſub ductoribus Lazaro Mullero, ac Cornelio Everdingo. hiſque ſe, præclaro in patriam affectu, cives multi Hornani, & Alcmariani, ultro junxere. Cum Beverwicum perveniſſent, ad ſecundum Harlemo lapidem, Hiſpanos Hagâ cum curiæ Hollandicæ ſenatoribus, & magiſtris rationum, commentariis, inſtrumentiſque omnibus, ac ſupellectile, ad urbem acceſſiſſe nuntiatur. quamobrem ocius à Sonoio copias majores poſtulant. iſque, quas recenter è Tranſiſelania accepiſſet, à Zacharia Gliſenbergio collectas, illico ſubmiſit, dato ruſticis vicinis man-

nis man-

CIↃ IↃ LXXII. nis mandato, ut annonam illuc comportarent. Poſtridie Mullerus ſub auroram ad portam arenariam ſuos ducit, miſſo prius oppidanis nuntio, ut ipſi quoque ſe conjungerent. vix advenerat, cum cohortes V ab arce Clivienſi rectà in eum tendunt, quas aggreſſus nulla fere ſuorum ſtrage profligavit, ac Sparnodamum fugere compulit. ſed hanc victoriam clades excepit. quippe qui in ſilva Hiſpani jam prælio feſſos invadentes, etſi fortiter pugnante Mullero, vincunt, fugantque. eoque conflictu cæſi inſtar IↃ CC. victores Vltrajectum profecti, ubi cohortes aliquot Germanicæ in præſidio. ſed oppidani, acerba pridem ab iis paſſi, recipere in urbem noluerunt. id ægerrimè ferentes in ſuburbia, pagoſque adjectos, iram vertunt; igne & ferro omnia vaſtantes. ſed ab Albano in Hannoniam revocati poſt dies aliquot diſceſſerunt. Tum ſenatores curiæ Hollandiæ, & magiſtri rationum, qni cum iis venerant, in urbem immigrant, ibi domicilium habituri. quanquam illis pene ſine functione mnnus, cum præter Amſtelodamum, Mudam, Weſopum, & in Brabantico limite Heuſdam, tota provincia defeciſſet: his vero plus occupationnm reliquum fuit, cum ad ipſos etiam Vltrajectinæ ditionis, Friſiæ, Groningæ, & Tranſiſelaniæ rationes pertinerent. Interim Auriacus accepta è Gallia exigua pecunia, ſed majore ab Haſſiæ Landgravio, oppignerato patrimonio, in Germania exercitum conſcripſerat equitum VII CIↃ, peditum XV, inſuper Belgarum III CIↃ. Duces primarii Burchardus Barbius, Erneſtus Mandeſlons, & Henricus frater, erant. hunc tranſmiſſo in Gelria Rheno prope Dusburgum ad Aldekercam & Eſſenam luſtravit. In Gallia Ienliſius, de Naſſovii, & cæterorum ducum ſententia miſſus, à rege auxilia & promiſſa obtinuit. Colinius copias in limite paraverat, qnas ipſe duceret. erant peditum IV CIↃ, ſub Rentio, Iumellio, & Bellingervillio. equites CC cataphracti, & levis armaturæ turmæ II. præcurſoribus Petrobuſerius Geniſſacus præerat. reliquum equitatum Philippus Lanoius Bellovacus ducebat. Monitus erat, cum diſcederet, iterumque mox per literas, à Naſſovio Ienliſius, *ut facto per agrum Cameracenſem itinere ad fratris Auriaci copias ſe adjungeret: nam ut recta Montes duceret, periculoſum valde eſſe, nec ſibi expedire.* Sed ille animi ferocior, cum ſuis ſe copiis liberare obſeſſos poſſe confideret, ne in iſtius gloriæ partem quiſquam veniret, ceu contrario Colinii imperio, utile admodum conſilium neglexit. Interea temporis levibus ad urbem præliis certatur; & cnm V Eid. Sext. ad meſſem colligendam præſidiarii exiiſſent, cum magna ruſticorum manu, pugna ſatis atrox oborta eſt, in qua profligati obſeſſi, incumbente Bernardino Mendoſa, amiſſis plurimis retro cedere in urbem coguntur. ex obſeſſoribus cæſi pauci levis armaturæ equites. Chiapinus Vitellius, & Rodericus Toletanus, leviter vulnerati. Iam augmentum caſtris acceſſerat, turmæ equitum Arſcotani, Mansfeldii, Boſſuvii, Barlamontii, Noircarmii, & Altabrugii: ac è legione Rutiana cohortes VII. tum exſpectari quoq; legio Nicolai Polvillerii; & è Neapolitana, quæ Trajecti, ſigna V. Didacus Zunica, Philippi apud Carolum Galliæ regem orator, qui ejus conſilia ignoraret, ſæpius egerat, *ne auxilia perduellibus Belgis mitteret*; & acrius etiam expoſtulaverat, *fœdus* obteſtans, *quod violatum ſupremi numinis vindictam irritaret. nec ita meritum Philippum, qui diſtractum bellis civilibus contra ſubditos perduelles adjutaſſet.* Carolus contra factum excuſare, *& invito ſe admiſſum: idque haud obſcurum, proſcriptis nuper, qui in Belgium ſuppetias irent. ſed in regno necdum à turbis civilibus quieto, labefactata majeſtate, non omnia poſſe. multa neceſſario diſſimulare, quæ mox, potentia iterum firmus, prohiberet.* Ita ambigno reſponſo, gratiæ & offenſæ medius, Zunicam dimittit. Sed eodem tempore nobilis quidam ex aula ad Albanum Bruxellas miſſus, per viam ad Fridericum Toletanum deflectens, eum de Ienliſii conſilio, copiarum numero, & itinere toto inſtruit. quamobrem ille triduo poſt CCCC equites, & ſclopetarios IↃ CCC, Cameracum verſus mittit, qui, viam inter urbem & Landrecium inſidentes, hoſtium res explorarent. Ienliſius, cum rectà Montes ire inſtituiſſet, per Boſſuvium iter habuerat, &

CIↃ IↃ rat, & inde Quieuregium, ſeſquimillia-
LXXII. ri ab urbe, non ſine fraude, cum viarum imperiti à ducibus proderentur. In eo itinere magna paſſim injuria facta ruſticis Hannoniis: unde animi, antiquis odiis ſatis infeſti, longe magis exacerbati. Delatum ad Toletanum erat, Ienliſium ſecum equitum IV, peditum X cIↃ ducere. id, ſive rumor finxerat, in talibus validus; ſive aſtu ducis divulgatum, ut hoſtem terreret; intrepidus tamen Toletanus, qui & optime numerum copiarum Gallicarum teneret; &, ne ſine prælio in provinciam hoſtem admitteret, famæ intereſſe putabat, aggredi advenientem ſtatuit. & verebatur, ſi detrectaret, ne metus aut deſperationis manifeſtus, collapſam valde patris Albani auctoritatem porro deſtrueret; Auriaco ſine dubio, qui cum exercitu copioſo imminebat, nutantes paſſim Belgarum animos impulſuro. itaq; ut periclitantem Bruxellis patrem aſſereret, & factu optimum, ac plane neceſſarium duxit, vel cum periculo belli aleam tentare. Hoc conſilio præmiſſis Bingium impedimentis, cum nuntiaretur intra Galliæ limitem auxiliares receſſiſſe, ad XVI uſque Kal. Sextil. ſubſiſtit. dein ubi compertum vix IV milliarium ſpatio ſeparatos, poſitis prope Hanam caſtris, pontem moliri; legatum Bernardini Mendoſæ, Antonium Figueroam, cum X X. equitibus mittit, & Franciſcum Ferdinandum Avilam, arcis Groninganæ præfectum, cum Garciæ Valdeſii equitum ſclopetariorum turma, qui ſeorſim copias hoſtium & conſilia explorantes è veſtigio ad ipſum referrent. ipſe eos ſubſecutus eſt. Belgarum & Hiſpanorum peditatus omnis promiſcue incedebat, duce Iuliano Romero; cui Licquius, & Chevereauxius, additi erant. Vitellius, etſi ex vulnere imbecillis, à foſſoribus in lectica portabatur. pars equitatus tripartita ad dextram ire: reliquum tribus item agminibus diſtinctum in extrema acie eſſe. quam claudebant ſclopetarii Hiſpani CCCC, & ala Bernardini Mendoſæ, qui præſidiarios, tergum forte invaſuros, ſuſtinerent. ita ad urbem uſque promotum. tum ordine mutato, qui in ultima acie eques erat, in primam vocatur. ſic itum

CIↃ IↃ ad Giſelini fanum. ubi cognito, nondum
LXXII. Gallos Hanam tranſmiſiſſe, confeſtim in eos equitatum Toletanus mittit, peditatum ſubſequi jubet. Primam aciem Romerus ducebat; qui ſimul hoſtem conſpicatur, Ioannem Salazarium Sarmientum cum ſclopetariis gravioribus LX inter ſepem & ſalicetum collocat; qui, dum utrinque veles concurrit, latus infeſtaret. Primo impetu ceſſere Hiſpani. quibus ſubmiſſi è legione Chevereauxii Belgæ CC, quos ipſe Chevereauxius, & cum eo Delvalius, duceret: & mox totidem duce Licquio, cui comites Mota, Bergius, & Fremenantius. hos levis armatura ſubſequi, cum peditibus Hiſpanis CC ſub Franciſco Bovadilla, Ferrandino Agnaſco, & Didaco Carvajali. poſt eos cum reliquo peditatu ipſe Toletanus agmen claudere. Galli à tergo Alterragium vicum habebant, cui planities non magna ſubjecta, ſilva undique & rivo cincta. quos à fronte adortæ Hiſpanorum cohortes II Alfonſi Monteri & Garciæ Valdeſii, levi pugna præludebant. in prima acie cum VIII cohortibus Rentius erat, totidem medius Iumellius ducebat. poſtremum agmen, quia magis hoſti apertum, cum Rhingravio, & Geniſſaco, Ienliſius ducebat. interque dumeta itinere valde anguſto incedens, equites C duce Rentio de hoſte cogniturosp ræmiſit. in hos, ſimul ſilva egreſſi, declivi jam ſole, cum ala ſua Lupus Sapata impetum facit, & poſt eum Philippus Noircarmius Sancto-Aldegondius cedentibus fortiter incumbens in fugam propellit. itaque in ſuos verſi pedites, unde minus periculi Ienliſius putaverat, turbatis ordinibus exercitum ſolvunt, pontem verſus, quo Hanam tranſmiſerant, fugientes. ſed ne per hunc evadere poſſent, occupata ulteriore ripa, Antonius Figueroa prohibuit. itaq; tranſitu non permiſſo, per Tornacum, Condatum, & Athum, Valentinianа uſque effuſi, dum abjectis armis per ſilvas huc illuc paſſim palantur, infeſtis ruſticis, plurimi ſpoliati cæſique miſerrime perierunt. Eo conflictu cecidere amplius cIↃ cc. in quibus Rentius, & Rhingravius. Ienliſius, Iumellius, & Schonewallius, capti in cuſtodiam abducuntur, ille Ant-

CIↃ IↃ LXXII. verpiam, iſte Tornacum, hic Aldenardam. ac Ienliſius non multo poſt repente exanimis repertus in lecto, nullo morbo præcedente, etiam in funere ignominiam paſſus eſt. Iumellius autem, ac Schonewallius, diverſa ſorte liberati. Olhanius ſaucius cum c circiter in urbem venit, nec multo poſt è vulnere moritur. Bellovacus noctis beneficio elapſus, in cœnobio Spinelevienſi à Poieto præfecto excipitur. Ex Hiſpanis cæſi tantum Alfonſus Lombralis, & Antonius Zero, cum VI peditibus, equitibus XII. Lupus Sapata gravi accepto vulnere evaſit. Duabus horis depugnatum eſt. in conflictu gregarius quidam miles egregium virtutis ſpecimen dedit. nam lancea transfixus, alia è terra arepta, quæ forte obvia, irruentem equitem intrepidus excepit, ſtrenue pugnans, donec ejecto per vulnus ſanguine, adhuc animi integrum, vires deficerent. Toletanus, revocatis ab hoſte copiis, ſub veſperam ad Giſelini fanum rediit. è pugna x Gallicæ cohortes ad proximam ſilvam ſe contraxerant, contra quas poſtridie multo mane Chevereauxium mittit; ſed mox relatis xxx ſignis ſuos cohibuit. Hac ſuorum clade dejectos oppidanorum animos fore arbitratus, per tubicinem dedi ſibi urbem poſtulat; ſed rejectus, mandata Philippo Lalanio obſidione, Bruxellas ad patrem Albanum contendit: cum ſtatim poſt prælium in caſtra veniſſet Nicolaus Polvillerius, adducens peditum ſigna XIII, & Hiſpanos IↃ Vltrajecto evocatos, cohortibus IV ex Eberſteinii legione ſuffectis. inſuper III equitum turmæ, quas Nicolaus Baſta, Aurelius Panormitanus, & Georgius Macuca pridem in Italia legerant. Albanus III Non. Sextil. indictis Bruxellis comitiis pecuniam ab Ordinibus poſcit: *ex Hiſpania miſiſſe regem* CCCC *aureorum* CIↃ, *nec præter iſta exſpectari quicquam poſſe. quæ cum ſumma ſi militiæ ſuæ onera compararent, nullo modo ſuffecturam deprehenderent. hinc ſtipendium ordinandum quindecim equitum* CIↃ. *peditum autem Germanicorum* XII *legionibus, & cohortibus Hiſpanorum Belgarumve* CCL. *huc accedere cæterum belli aparatum, naves plurimas, ac tormenta. Igitur annuâ vicies centena* CIↃ *& centeſimam expedirent. ſe ita inſtructum intra bimeſtre Belgio toto hoſtem profligaturum eſſe.* Mox cum Medinacælio profectus Montes petit, ipſo urbem expugnaturus. & ad convellenda mœnia tormenta majora XXIV, minora VIII ſecum trahit. Bruxellas Arſcotano mandat. Ante urbem cœnobium Spinelevienſe erat, quod cum CC defenſoribus Poietus tenebat. id tentatum acri pugna. atque egreſſæ ex urbe cohortes à Franciſco Salazario fortiter repulſæ. egregie tamen defenſus à Poieto locus capi non potuit. itaque rurſum mox adorti Rodericus Sapata, & Alfonſus à Sotomajore, tormenta admovent. editaq; ruina, cum impetum facturi eſſent, præſidiarii, non ultra vires periclitari à Naſſovio juſſi, in urbem ſe recipiunt. Loco capto Molemius imponitur, cum Belgarum IV ſignis è Chevereauxii legione. Eodem die, Eſpernio duce, XIII peditum ſigna venere. ac poſtridie Albanus ipſe cum Medinacælio, moxque Salentinus Iſemburgicus Archiepiſcopus Colonienſis cũ equitibus CIↃ IↃ, Ioannes Rhoda cum CCC, & ab Archiepiſcopo Trevirenſi IↃ C miſſi. Vt primum advenit, Valentinianis Aveniſque tormenta advehi, Chevereauxium Rutiumq; cum ſuis legionibus vicum Menium inſidere jubet. ipſe vero caſtra undique communiri curat, ut adverſus obſeſſorum & auxiliatorum vim tuta eſſent. Dum vallum urgetur, leviter pugnatum eſt: vulneratique Alfonſus Meſſia, Chriſtophorus Corverus, & Franciſcus Valdeſius. nocte proxima XXVI tormenta admota. Interea Auriacus tranſmiſſo Rheno Moſam petit, poſitis ad Hellenradium prope Ruremundam caſtris. ubi petito commeatu cum oppidani recuſarent, incenſis portis pridie Non. Sext. urbem expugnat; in qua, indigna militum ſævitia, plurimi trucidati. inter illos œconomus & hierophanta Carthuſianorum cum presbyteris aliis duobus, ætate ſenecta venerandis. Paulus Waelwicenus, qui epiſcopo ſacrorũ miniſter, in cœnobio crudeliter occiſus. adeoq; in ipſo templo, nulla loci ſacri reverentia, diaconus quidam confoſſus; & ante ſacrariũ Reinerus Linterius. Ibi dum paucos dies ſubſiſtit, venere ad eum Hollandiæ Ordines, CC flore-

norum

CIↃ IↃ LXXII.

norum cIↃ adferentes, & de aliis item ccc cavere. Cumq; nuntiatum eſſet,in ea provincia indecore militem graſſari, maximè in monaſticum ordinem, edicto publico vim repreſſit. ſimul ad remp. totam illic conſtituendam animum advertit,præſcripto edito ad diem VIII Kal. Septembris. inde aperto in Brabantiam aditu, ineunte Septemb. Lovanium verſus copias ducit. portaque incenſa obviam ab urbe legati venere, pecunia oblata vim & præſidium redimentes. inter eos, vir patriæ diligens, Elbertus Leoninus, tunc juris in Academia illa anteceſſor, & poſtea Gelriæ Cancellarius; cujus etiam ante meminimus. Machlinia neutram partem amplexa, odium inter & obſequium, miſſum ab Albano præſidium recuſaverat; nec Auriacum admittere audebat. hanc Arnoldus Dorpius capit; & Bernardus Merodius Rumenus cum VI peditum ſignis, equitibuſque IↃ, præſidio imponitur. moxque aliæ urbes, affectu aut metu, ſeſe dedunt. In Hornani ditione ſuffoſſis muris Weertium occupant; cujus arcem Ioannes Montelius Caias, & Franciſcus Mendoſa, ſervabant. inde in Flandria Teneramunda, mox Aldenarda, Iacobi Blommartii aſtu, in poteſtatem redigitur. & Teneramunda Dorpio mandata. Aldenardæ graviter ſævitum eſt. prætor, Iuſtus Cortevillius, capta urbe in arcem fugerat; qua expugnata,hominem multis vulneribus confectum per feneſtram in flumen ſubjectum crudeliter præcipitant. tum quæſiti ad cædem ſacrifici, & paſſim viri nulla injuria obnoxii, avitæ religionis odio, indigne interfecti. Ioannes Apoſtolus, Pamelæ curio, qui periculo evitando huc confugerat, & eodem ex ordine XV alii, manibus pedibuſque colligatis, in flumen projecti, ſubmerſique; præter unum, ætate debilem, Iacobum Ambainum, qui forte in ripam adverſam delatus mortem evaſit. nec templis parcitum eſt, aut cœnobiis, & vim paſſæ imagines ſanctorum. etiam in ſepulchra ſævitum, nec quieſcere mortuis permiſſum. Hęc res infamem militiam reddidit; quique prius Albani ſævitiam deteſtati,nunc etiam Auriacum odiſſe cœperunt. & quidem urbes multæ in fidem ejus ſe tradidiſſent, ſi id ei conſilium fuiſſet. ſed ille, relictis rebus omnibus, hoc unum præcipue agitabat, ut diſſipato Albani exercitu, Naſſovium fratrem liberaret. quamobrem iter ſuſceptum urgens,dum in eo eſt, Dieſtam quoque & Tielmontium capit. Nivellæ, quia ſpe ſuppetiarum tranſitum negaverat, commeatum, & annonam imperat. Chevereauxius cum legione ſua, & ſclopetariis Hiſpanis IↃCC, Menium procedere juſſus erat, ut illic aditum intercluderet. ſed cum Peronam veniſſe hoſtem accepiſſet, qui vicus duorum milliarium intervallo Montibus abeſt, & vereretur, ne inde trajecto Hana per Genapum in urbem auxilia intromitterentur, Chevereauxium revocat, contractiſque propius copiis magis obſidioni incumbens, vallum ad marginem foſſæ perducit. & undique caſtra anxie munit, certus prælio abſtinere, ſolaque mora hoſtem debellare. Poſitis in colle ſex tormentis ad portam Bertemontiam urbem ſubjectam graviter verberat. reliqua binis locis diſtribuit, quæ & portam Bertemontiam, & exterius propugnaculum infeſtarent. eaque biduum totum exploſa proximas turres, etſi oppidò perforatas, nondum tamen dejicere potuerunt. dein in ripa collocatis VIII tormentis murorum minas dextra lævaque verſum dejicit. cætera exterius propugnaculum quatiebant. cujus parte anteriori tandem diruta, in poſteriori, ducta foſſa, aliquot præſidiarii manſere. etiam turris S. Andreæ crebris ictibus perterebrata defenſores occultare non ultra poterat. contra urbani editam interdiu ruinam noctu rurſum communiebant. & Lanovius ante murum in munitione CC collocat; tum L alios deſignat, qui reliquam propugnaculi diruti partem tuerentur; ipſe cum centum è nobilitate, & delecta haſtatorum ſclopetariorumque manu, ruinam defendendam capit. dein foſſam interiorem ducunt, & excitatis utrinque tumulis tormenta quinque, ac colubrinas II ſtatuunt; quæ ſine intermiſſione in hoſtium tentoria exploſa plurimum iis incommodi afferrent. inſuper ſæpe erumpentes opera quoq; interturbabant. Cùm vero Albanus fruſtra aquam è foſſa derivare

CIↃ IↃ LXXII. rivare tentaſſet, tandem obductas pluteis ſcaphas, quæ contra ſclopeta tutæ eſſent, parari jubet. tum doliis plurimis aſſeres colligatos inſternit, per quæ pontis inſtar miles è ſcaphis in ruinam exſcenderet. &, ne quem aditum auxiliares haberent, validis ſtationibus vallum firmat; collibuſque geminis, in via quæ Genapum ducit, militem imponit. in altero etiam munitionem quadrangularem, ad ſtellæ inſtar, ex conſilio Bartholemæi Campocaſſii Medinacælius excitat: in qua poſita ſigna II Germanorum, & machinæ totidem: datumque præterea Romero negotium, ſi uſus foret; ut cum II itidem Hiſpanorum ſignis, & cohorte Salazarii, præſto ad ſuppetias eſſet. in ſubjectis vallibus equitatum collocat, juſſo Chevereauxio foſſam Menio circumducere. Polvillerio, Licquioque, ut ſtationem tuerentur imperat. Eſpernio, cum cohortibus Eberſteinii, tormenta cuſtodienda aſſignat. tum diſpoſitis ita agminibus, Hiſpanos pedites ſelectos IↃ c, qui laborantibus opem ferrent, ante ea procurrere jubet. Auriacus Perona progreſſus VI Eid. Septembris cum toto exercitu ſub meridiem in conſpectum urbis venit. ſed res tormentis è longinquo tantum geſta, læſo maxime ab urbanis Albani equitatu. Hoc præludio extractus dies. inſequenti eodem ordine iterum progreſſi prælium tentant. Albanus porro, qui Genapi muniturum caſtra Auriacum crediderat, occupando loco Fridericum filium cum Hiſpanis IↃ c miſerat. quod Auriaco inſperatum. cumque graviter inde turbaretur, nec ſatis tuta copiis ſuis ſtatio eſſet; peditem Gallicum, qui potiſſimum exercitus robur, in duo agmina diſtributum præcedere jubet; & Genapum iter capit; quo tunc etiam Sanchius Avila ab Albano miſſus venerat. ibi oborta acris pugna. Prodibant è vico Hiſpani. Duceſq; erant Franciſcus & Marcus Toletani, Rodericus Sapata, Ioannes Ayala, cum delectis c. hos cum cohortibus aliis Texeda ſequebatur, & cum eo Iulianus Romerus, ac Ferdinandus Toletanus. ſubmiſſi deinde Petrus Taxis, & Salazarius, cum equitibus cataphractis LX, ac Ioannis Crotii Rutii ala. Initio Avila Gallos propulſare; mox victoria alternante, incumbente cum equitatu Henrico Naſſovio, victi Hiſpani, amiſſo ſigno alæ Taxianæ. inde reſtaurato prælio adeò anceps fortuna fuit, ut ipſe Albanus, quique aderat Medinacælius, ſequeſtrata dignitate, ceu gregarii depugnarent. tandem datum receptui ſignum. & Auriacus, cui infeſta valde munitio, rurſus Genapum ire pergit; ſi forte Albanum ad certamen protrahere poſſet. ſed is auxilia arcere contentus, incertam belli aleam jacere non ſibi conſultum putabat. quamobrem Auriacus fruſtra eſſe hunc conatum animadvertens, eodem die caſtra movens Fermeriam abiit, tribus inde milliaribus diſſitam. ibique poſtridie commoratus, quia fanum Floriani Polvillerius tenebat, inde in urbem auxilia mitti poſſe ſperabat, verum eo ſtatim Albanus Bernardinum Mendoſam miſit, cum tribus equitum alis, & cohorte una ſclopetariorum; quos mox ſecuti Marcus Toletanus, & Rodericus Sapata, cum ſclopetariis aliis IↃ c, & aliis Hiſpanorum V. Auriacus jam à Floriani fano ſeſquimilliare abierat, cumque occupare Ariminium vellet, ubi Mendoſam conſpexit, quoſdam præmiſit velitaturos, dum tentoria ponerentur. & paullo poſt Albanus adfuit cum Medinacælio, Philippo Noircarmio, & Iuliano Romero. ac Mendoſa admonente, opportunum inſidiis locum, de invadendo per noctem hoſte conſilium capit. Igitur negotium filio Friderico mandat; qui c IↃ Hiſpanos, ut ſe dignoſcerent, interulas albas armis ſuperinducere juſſos, eo ducit. Chevereauxius cum ſignis VII, Licquius cum peditibus cc, in itinere vicum occuparent, quo ſe ſui reciperent, ſi conſilia hoſti explorata eſſent. ipſe ut cum Noirkermio locum acceſſit, hortatur milites, *meminiſſent priſcæ virtutis, nec occaſionem tam egregiam deſtituerent.* tum non longo intervallo collocato Friderico Toletano, & Garcia Suareſio, cum CL ſclopetariis, Iulianum Romerum, Marcum Toletanum, Ioannem Salazarium, Antonium Moxicam, & Rodericum Sapatam cum CCCC, in hoſtium tentoria impetum facere jubet. à Frideri-

co

cIↃ IↃ LXXII. co Toletanô, & Suareſio ad IↃ circiter paſſus cum aliis c l Chriſtophorus Quixada & Caſparus Vrea conſtituti. paullò propius Franciſcus Toletanus, & Martinus Eraſtus, cum c c. ante hos Rodericus Pereſius cum haſtatis quinquaginta. Romerus, aliique, impetum primum facere juſſi, hoſtem adorti ſtationarios trucidant. inde exorto tumultu, antequam armati adeſſe ad ſigna poſſent, intra horam plus c c c occiduntur. injectus quoque tentoriis ignis, & inde datum receptui ſignū. Antonius Moxica cum l x longius progreſſus, quàm ut ſe recipere poſſet, interceptus obtruncatur. Exiſtimaverat Fridericus Toletanus non temere egreſſuros hoſtes, ratos omnem Hiſpanorum equitatum in ſe duci. eoque conſilio à Bernardino Mendoſa plures tubicines ſimul canere juſſi erant. Verum ubi per incendium excitatum colluxiſſet, deprehenſo aſtu, audentius in recedentes irruerunt. inde, cum noctem reliquam in armis egiſſent, poſtridie vaſis conclamatis Auriacus ſuos Machliniam reducit. moxque ad Rhenum exauctoratis, cum præſenti vitæ periculo ob ſtipendia non ſoluta, Campos venit, unde Enchuſam in Hollandiam tranſmiſit. Interim fratrem Naſſovium monet, quando urbi tam arctæ obſeſſæ auxilia nulla inferri poſſent, uti rebus ſuis conſuleret. Is tum æger lecto tenebatur. Igitur Lanovius, cæterique Gallorum duces, conſilia cum illo conferunt. viſumque cunctis, uti honeſtis conditionibus urbem dederent. idque factum x i i i Kal. Septembris. nec tam aut diſceſſus Auriaci, aut rerum anguſtia, virtutem hominum fortiſſimorum impulit, quam allatus è Gallia nuntius de latrocinio Pariſienſi. is Gallorum, quorum potiſſimū in præſidio robur erat, animos dejecit. Interea autem, dum Montes obſidentur, Hollandiæ Ordines Harlemi congregati, de provincia contra vim Albani defendenda ſerio deliberant. tum etiam de belli mediis, & Amſtelodami obſidione, quam magnopere Lumæus urgebat, pronis illic multorum animis, qui ſe proderent, ſimul ea tentata foret. Petebat inſuper, promovendæ rei, x l florenorum cIↃ. & promiſſum ab Ordinibus, quantum ſuffecturum putarent. cIↃ IↃ LXXII. Placuit autem ut obſidio terreſtris eſſet; cum Sonoius, aliique, profligandas freto auſtrali naves putarent. quod etſi utile, tamen ob ærarii anguſtiam, ceu ſumptuoſum nimis, omiſſum. quamobrem Lumæus cum legione Lazari Mulleri, aliiſque copiis, ad urbem accedens, capto Carthuſianorum cœnobio, caſtra munit. Id Boſſuvio, qui tunc Vltrajecti agere, obſeſſi nuntiant, & auxilia etiam petunt. Lumæus literis perbenignis ad deditionem oppidanos ſollicitabat; ſed illi nec accipere eas dignati, inſolenter in tubicinem ſclopum explodunt. tunc Lumæo tormenta majora x i i miſſa. At Boſſuvius ſuppetias obſeſſis laturus, Vltrajecto cum cohortibus i v venit; Nardeno unam, tres reſiduas Amſtelodamo impoſiturus. ſed Nardeno jam propinquus, cùm intromitti poſtularet, l x ſclopetarii, è Bergenſis legione, qui paullo ante advenerant, excluſerunt. idque eum graviſſime offendit. cumque vim tentare non poſſet, ſine bellico inſtrumento, ne cunctando tempus perderet, porro copias Mudam ducit, unde navibus Amſtelodamum mox devectæ. His ſubnixi oppidani porta Vltrajectina erumpunt; ſed repulſi, ac capti x v i. At vero Lumæus, cum de urbe expugnanda deſperaret, mox obſidionem ſolvit; de Ordinibus multum queſtus, qui pecuniam, & promiſſum commeatum, non miſiſſent: nec ſolvendæ obſidionis aliam ipſi cauſam eſſe. ſed in ipſum, & negligentiam diſciplinæ militaris, alii culpam referebant; animis omnium per ſævitiam alienis, quâ in clerum toties uſus, & priſcæ religionis cultores. Eo ipſo menſe Auguſto, quo hæc geſta, Hadrianus Duyckius, Woerdæ præfectus, quæ urbs in Hollandiæ limite agro Vltrajectino objacet, cum urbano magiſtratu in Auriaci partes tranſit. Montibus captis Vaulxius ab Albano imponitur, cum Belgarum ſignis iv. cæteræ copiæ Rutio ſe conjungere juſſæ; qui cum iis Aldenardam, Flandriæ urbem, obſideret. & præmiſſus Teneramondam Mondragonius. Cum Bruxellas redux paullum modo divertiſſet, eductis quatuor è legione Sicula cohortibus,

 Mach-

cIↄ Iↄ LXXII. Machliniam contendit. & præmiſſo filio Friderico in itinere Tilmontium ac Lovanium recepit. Machliniæ IV ſigna peditum, equites C C erant, quos Auriacus diſcedens præſidio reliquerat. primo impetu capta ſuburbia, eoque conflictu vulneratus Ferdinandus Toletanus, quod Albani iram acuit. & tormentis advehi juſſis vim parabat; cùm dilapſum metu præſidium, nulla liberationis ſpe, urbe deſerta noctu evadit. Poſtridie Kal. Octobris clerus urbis ſacro ornato crucem vexillumque præferens extra muros proceſſit, ut miſeræ plebi ſuis precibus veniam impetraret. ſed Hiſpani ſpretis precibus infuliſque ſacerdotum, pars per portas, pars mœnia tranſcendentes, irrumpunt; tanta rabie, ut immania quæque perpetrarent. In introitu cæſi plurimi; imminutæ virgines, etiam ſacræ. nec matrimoniis parcitum fuit. ſub parentum etiam aſpectu, & maritorum, expleta libido. nullus ordo immunis habitus. inſuper direpta omnia; aurum, argentum, monilia, veſtes; denique quælibet ſupellex. nec quicquam miſeris reliquum fuit. eaque præda quadragies centum cIↄ florenorum æſtimata. utque pœna, non flagitium putaretur, pridie Nonas publicato Muſæ edicto cauſam Albanus proponit. & biduo poſt *eorum bona deferri intra triduum* jubet, *quicunque ſe præteritis turbis implicuiſſent.* tum Swevegemio præfecturam urbis dedit. Deinde Liram Ioannes Mendoſa cum levi armatura; Germanici equites Lovanium in præſidium miſſi. At Mendoſa, ubi Arſcotum venit, cognito fugiſſe hoſtem, veſtigia premens, in ſilvæ introitu ultimum adhuc agmen carpſit: & Dieſtam dilapſo præſidio vacuam recuperavit; urbi adverſus vim invalidæ mulctam imperaſſe contentus. Teneramunda V I I I cIↄ florenorum ſe redemit. Aldenarda Rutium accepit; quique in præſidio fuerant Oſtendam digreſſi, inde in vicinam Zelandiam, aut oppoſitam Angliam evaſerunt. Embiſius, navi in vadum impacta, cum in eo eſſet ut caperetur, in mare deſiliens ſuffocatus eſt. Blommartus, Gravius, Rivius, alii, meliore via Zelandiam petentes, noctuque in hoſpitio oppreſſi, cum ſe in vin-

cIↄ Iↄ LXXII. cula dedere nollent, igne injecto periere. plures paſſim ſtrangulati, aut gladio percuſſi. Antonius Vtenhovius, quia majorum religionem mutaſſet, ad palum vivus igne circumpoſito exuſtus. ſed Blommartus, ſævitiæ immanis, in urbe capta pridem crudeliſſime graſſatus: Graviuſq;, avaritiæ inexplebilis, nec templorum ſacra reveritus, & ob flagitia carcerem in Hollandia paſſus, non indignum vitæ exitum habuiſſe videri poſſunt. aliorum nulla, niſi adverſæ militiæ, culpa. His peractis, Albanus Moſæ Trajectum abiit; ibique Germanici equitatus maximam partem, ceu urbibus obſidendis inutilem, quod tunc agitabat, exauctoravit. tum tormenta Licquius cum cohortibus quinque Moſa devehit; moxque ipſe ſubſecutus, cum Vahalim attigiſſet, reflexo contra Rhenum itinere, adverſo flumine ad Moſam venit. ubi Graviæ præfectus, Caſpar Gomeſius, pontonibus magnis apparatis, pontem ſtruxit. ibique exercitu tranſmiſſo, & tormentis, terreſtri itinere Noviomagum petit, Friderico Filio in Auriacum ducere juſſo, tormentiſque adverſo Vahali Arnhemium miſſis. Illic dum eſt, à variis urbibus legati ſupplicatum veniunt; *ignoſceret crimini, cui neceſſitas, non voluntas, obnoxios feciſſet. quippe Auriacum vel recipere, vel pecunia commeatuque adjuvare, per vim coactos: omnia amiſſuros, ſi cum armis imperanti pauca negaſſent. nunquam animo deſciviſſe, & nunc fortunæ meliori gratulari.* Is autem, necdum tempus pœnæ opportunum ratus, diſſimulata in præſens offenſa, delicti veniam omnibus dedit. In Hollandia Franciſcus Boshuſius cum navibus ſuis valde Enchuſam infeſtabat, & extra portam ſeptentrionalem domos incenderat. eratque animus oppidanis infeſtam claſſem ſemel invadere. ſed impetum hunc conſilium repreſſit, cum prudentiores timerent, ne relicti intra urbem, qui Albano bene vellent, egreſſos excluderent. quin operam etiam piſcatores obtulere. Sed Sonoio periculum diſplicuit, qui Lazarum Mullerum miſit Sanredamum, ut occupato emiſſario id muniret. Deinde aggeribus Waterlandiæ, Amſtelodamo oppoſitis, milites cuſtodes impo-

impoſuit, novumque emiſſarium firmavit; Hornâ, Edamo, ac Monachodamo, miſſis triremibus, quæ munitionem tuerentur. contra eas naves XVI ab Amſtelodamenſibus miſſæ, majores X, minores VI. & ab urbe effuſi multi, ceu certa victoria prælium ſpectaturi. ſed eventus ſpem fefellit. ſemelque victi cum pugnam poſtridie reſtaurarent, naveſque IV incenſas triremibus exurendis immitterent, pejore exitu, conatus irriti diſceſſere; ac navium aliquæ perforatæ periere; quædam ancoris tormentiſque abjectis difficulter evaſere. Hinc crevere victoribus animi; & bello naves inſtrui cœptæ, quibus, occupato freto Auſtrali, Amſtelodamenſium commercia turbarent. Non multo poſt res fœderatorum retro labi, Albani victoriis, & licentia militari, quam Lumæus non compeſcere. jamque multis ſub Hiſpanis pridem ſervitus non iniquior videbatur; & tædebat dominum mutaſſe. hanc ob cauſam rogatus Auriacus ut adventum maturaret, ac rempub. corrigeret. tum urbani magiſtratus per ſubjectos ſibi vicos ſinguli inquirunt, quid quiſque proximis à Majo menſibus tribuiſſet; quidve à ducibus, aut militibus, exactum fuiſſet. porro de templorum theſauris percontantur, quibus eos tradidiſſent. VI Eid. Octobris nova repente ſtella exorta eſt ſub Caſſiopeæ aſteriſmo: quæ nec fixa, nec erratica, creſcere & decreſcere viſa, totos IↃ XXXII dies apparuit. id phænomenon terruit omnes. evocatuſque ab Albano Noviomagum Gemma Friſius, vir tunc aſtronomiæ clariſſimus, à Chriſto nato nihil tale illuxiſſe dicebat. alii ei ſtellæ comparabant, quæ ex oriente magos Bethlehemum duxerat. nec minus mira in Hiſpania Hieronymus Nunius, linguæ Hebrææ & matheſeos Valentiæ profeſſor; & in Auſtria Fabricius Polus, Thaddæuſque Hageſius, Viennæ prodiderunt. Eo tempore Auriacus etſi in Hollandiam feſtinaret, varie tamen impeditus, minus voto iter promovet. itaque Sonoio XVII Kal. Novembris ſcribit, *brevi affore; & per Campos Enchuſam venturum. interim urbibus animum firmaret; ac bene de repub. ſperare jube-ret.* etiam ad Ordines literas mittit, *ut, cùm primùm provinciam attigiſſet, ocius ad ipſum convenirent, de re ſumma mature conſulturi.* paullo poſt cum famulitio, & exiguo equitatu, Campos venit. unde eum Enchuſani cum triremibus accerſitum magna animorum lætitia acceperunt. ibique paullum commoratus naves fabricandas ordinat, quibus claſſem hoſtilem freto auſtrali expellerent. tum ad portam item auſtralem propugnaculum novum excitare jubet; quod à civibus tanta alacritate actum, ut intra diem XVII, rigida hieme, totum abſolverent. Inde luſtratis proximis urbibus, rebuſque illic conſtitutis, Harlemum abiit. ubi congregati ex præſcripto Ordines advenientem ſumma cum gratulatione excipiunt. Dein *ſtudia ei & fidem* commemorant, *quoque animorum affectu, cum ſummo rerum ſuarum diſcrimine, patriæ libertati vitam, ipſi obſequium devoviſſent. vix eſſe, ut hoſtem tam potentem, tunc etiam victorem, excipere poſſint: itaque afflictis admodum rebus ſolamen, & conſilium, daret.* iſque adeo animos omnium confirmavit, ut *cum ipſo extrema pati velle* dicerent. Et profecto opportunus adventus fuit, cum fracta pene cunctorum virtus; quique hactenus pro libertate quidvis auſi, deſerere patriam deſtinaverant. quapropter ſtatim ad rempub. animum vertit; & militiam, Lumæi negligentia valde corruptam, inprimis corrigit. Dein literas cum Hiſpanis mutare, & commeatum efferre vetat. tum provinciæ quoque curiam, dilapſis Vltrajectum conſiliariis, irerum ordinat: juriq; dicendo conſtituti, Adrianus Houffius, qui ſolus provinciam munuſque priſtinum non deſeruerat; Nicolaus Valckeſteinius, Petrus Meranus, Theodorus Nieuburgius, Gerardus Wingardus, Cornelius Bronckhorſtius. curia ipſa, quia Hagæ minus tuta foret, propter ingruentia Hiſpanorum arma, Delphos urbem proximam tranſlata. dicique illic jus cœptum anno ſequente IV Eid. Febr. inde aucta quoque, additique Arcturus Brederodius, Hieronymus Borrhæus, Leonartus Caſembrotius. Iuſtus Menenius, fiſci advocatus: Paulus Hovius, cognitor publicus conſtituti. Tum rationibus quoque

CIƆ IƆ LXXII.

deſertis alii præfecti. & in Zelandiam, ordinandæ ibi provinciæ, Batenburgicus ablegatur. Interim in Gelria Fridericus Toletanus ſtrenue rem gerere. Ad primum adventum Lochemum capit, & Dusburgum. inde Zutphaniam arma promovet. ea urbs ad Iſelam ſita, opere ſatis munita erat. nec præſidium juſtum deerat, ſed diſcordia inter cives minus firmum. negata initio deditione, tormenta XIII muris admovet. editaque ruina, præſidiarii parſque civium noctu diffugiunt. ideo cum poſtridie dedere urbem cæteri vellent, obſeſſores rati egregiam prædæ occaſionem, hi per portas irruentes, illi per ruinam eniſi, cæſis obviis, injectoque octo locis igne, captivam urbem miſere diripiunt. cives crudeliſſime habitos, alios ex arboribus ſuſpendunt, alios in profluentem præcipitant. milites è fuga retractos prono capite in furcam agunt. trucidati plus IƆ. reliquis grave tributum imperant, tanta crudelitate exactum, ut felices illi denique viderentur, quibus occidi contigiſſet. etiam varia libidine virgines violatæ, ac matronæ. Chriſtophorus Vaſquius cum præſidio imponitur. Ea re territus Bergenſis, cum uxore, liberis, ſupellectile, ac præſidio, Campis profugit in Weſtphaliam. pari terrore vicinarum urbium munitionumque præſidia correpta. itaque homines non ſua virtute, ſed hoſtium abſentiâ, antea audaces, abjectis armis animiſque Gelria tota & Tranſiſelania profugere. victorque Fridericus Toletanus, ut priorem infamiam deleret, urbes dedititias clementer habuit; nec præter mulctam quicquam indixit. Campiſque quidem III ſigna Germanorum; Swollæ, ac Daventriæ, cum ſuis cohortibus Polvillerium imponit. Vicina Gelriæ Amersfortia, in terræ Vltrajectinæ finibus, etiam ſe Boſſuvio dedidit. Cui Vltrajecti agenti per tumultum claves urbis præſidiarii detulere. Erant præter equites L, peditum II ſigna Andreæ Putmanni, & Gisberti Brouckhuſii: pro quibus alia II Boſſuvius repoſuit. urbe egreſſi, facto Nardenum verſus itinere, illic intromitti poſtulabant, ſed rejecti à magiſtratu Vltrajectum diſceſſerunt. Idem in Friſia occidentali terror fuit, quam Iuſtus Schouwenburgins tenebat. CIƆ IƆ LXXII is nuntiato adventare Albani copias, cum ſignis aliquot XIV Kal. Decembris Franekeram deſerens Maccumam abiit, vicum in littore freti auſtralis; quem opere feſtinato munire ſtatuerat, ut tutus inde in Hollandiam adverſam receſſus eſſet. ſed imperfecta adhuc munitione à Billio oppreſſus, in vicinos Tencteros fugit. mox quoque Bolſwerdia & Sneca deſertæ; captuſque præfectus Nederwormterius Leovardiam in arcem cuſtodiendus abducitur. earumque urbium magiſtratus Leovardiam profecti claves Billio obtulere. qui cum ſingulas mox intraret, cives utriuſque ſexus in genua provoluti, junctis manibus, veniam ante actorum petiere; quam vir animi benignus conceſſit, militemque Gallicum impoſuit, Germanis vicatim diſtributis. ſed Albanus mœnia dejici, foſſaſque impleri, per literas juſſit. Ita Friſia, Gelriaque, quaſi Panico metu actæ, ſeſe Albano reddidere. Sed Hollandiæ, ac Zelandiæ, pro defendenda libertate, plus virtutis, ac conſtantiæ. Invitaverant Enchuſianos, aliaſque in eo tractu urbes, Campenſes literis valde blandis, ut ad Albani obſequium redirent. at illi latoribus, ſi redirent, laqueum minati. Medemlaci leviter turbatum, hac de cauſa. Iuvenis quidam mœnia tranſcenderat; idque in urbe limitanea capitale interpretatus Iacobus Cabeliavius centurio, vincula injicit; etiam intercedenti patruo, ac dimitti poſtulanti. quod atrocius cives rati, in arcem captivos abducere cupienti ſe opponunt. inde concitati milites arma ſumunt: item cives. qui ſuperiores facti, partim urbe milites expellunt, partim arma ponere jubent. Cabeliavium in curiam elapſum, arce præſidium deducere cogunt. Et diſcrimen habitura res videbatur. ſed Auriacus, miſſis eo Hermanno Merio, & Nicolao Ruichaverio, priuſquam ingraveſceret, in principio tumultum compoſuit. Zutphania ſubacta, & cætero illo Gelriæ tractu, Fridericus Toletanus, jam Amersfortiâ quoque tradita, in Hollandiam copias ducere. in cujus limite Nardenum erat, juxta freti auſtralis littus, oppidulum nec ſitu nec mu-

ꟾↄ ꟾↄ LXXII. nec munitione firmum. Kal. Decembris equites c regis nomine deditionem fieri jubent, & Boſſuvii militem admitti. reſponſumque ab oppidanis; *hactenus à ſe regi ſuo ſervatum oppidum, & ſervandum etiam deinceps.* Aderat in mœnibus præmiator; ut alii ferunt, homo mentis parum ſanæ, qui tormentum illic poſitum ſuâ ſponte, non oppidanorum juſſu, in eos explosit. illud crimen tot mox cædibus vindicatum. Poſtquam equites iſti digreſſi, illico loci magiſtratus quoſdam emittere, qui pulverem tormentarium emerent; item alios ad Sonoium, qui cum claſſe in propinquo freto auſtrali, ut auxilia implorarent. à Bartholemæo Enteſio, Lumæi legato, qui haud longe cum copiis aberat, cohortes II ſubmitti petunt, & Auriaco Lumæoq; rerum ſuarum neceſſitatem indicari. nam, ſiquidem longæ obſidioni impares eſſent, maturari auxilia debere. commode vero liberari ſe poſſe, ſi Mudam Sonoius, Enteſius Weſopum occuparet. miſſus quoque ad Mullerum nuntius, qui Schellincwoudam tunc tenebat. ſed promiſſa ubique auxilia, nuſquam prompta. ideo dejectis animis, ubi adventare cum omnibus copiis hoſtem intelligerent, cujus vim ſuſtinere non poſſent, ad Toletanum mittere viſum, qui urbem dederent, & gratiam præteritorum peterent. Id negotium conſuli, & ſenatori datum; qui Amersfortiam profecti, ubi tum Toletanus agere, colloquio prohibiti Buſſemum ire, proximum Nardeno pagum, juſſi ſunt; illic reſponſum accepturi. ſed conſul, dum redit, apparatu viſo territus, rhedâ deſcendens, ceu onus alvi poſiturus, periculo ſe inſtanti ſubduxit. Id ubi ſenator vidit, valde indoluit. veruntamen vir animi præſtans, qui uxorem, & pignora liberorum, civeſque cariſſimos deſerere nollet, optimus civis, maritus, pater, triſtis rei nuntius perrexit. & Buſſemum, ut juſſus erat, Toletanum ſecutus, cum interroganti Boſſuvio, an milites oppido exceſſiſſent, affirmaret; alios poſtridie oratores adducere jubetur, atque ita dimittitur. Igitur ipſis Kal. Decemb. venere in caſtra Lambertus Hortenſius, rector ſcholæ, vir doctrinæ famâ clarus; aliique è ſenatu, & populo. qui cum Toletanum alloqui vellent, ad Romerum rejiciuntur, cui is omnem poteſtatem dediſſet. cum illo igitur paciſcuntur, oppidum ſe Toletano tradituros, ea lege, ut civibus vita facultateſque ſalvæ eſſent; tantum denuo fidem juramento obſtringerent, ſolique ex Hiſpanis c, quantum ſemel ſumere poſſent, oppido efferrent. ultra nulla præda eſſet. Hæc ter porrecta Hortenſio dextra rata fore pollicitus Romerus, cum eo, aliquot xx Hiſpanis comitatus, oppidum ingreditur. è veſtigio ad tympani ſonum cives jusjurandum daturi in templo hoſpitalis convocantur. & convenerunt pene omnes; cum homines antiquæ ſimplicitatis, innocentia ſua, & fide ab hoſte data, ſecuri, nihil ſibi mali metuerent. pauci quidam, quod evenit prævidentes, inter templi laquearia, lociſque abditis, ſe occultaverant. Interim Hiſpani, deſertis mœnibus, &, conſtricta glacie foſſa, tranſcenſo etiam vallo frequentes intraverant. dumque miſeri cives conveniunt, futuræ lanienæ ignari, uxores eorum militibus advenis convivia curabant. Aliquamdiu ante templum cum Hiſpano ſacerdos quidam inambulabat; qui mox ad cives converſus, moriendum illis edicit. illicoque apertis foribus irruentes milites inermes homines pecudum inſtar miſerrime trucidant. Toletanus ipſe, ut ſuo exemplo plus miles auderet, conſulem cædit. Dein igne injecto reliquias comburunt; & vicatim diſcurrentes obvios mactant, totumque oppidum tantum non in ſanguinem & cineres vertunt. Quidam, olim oppidi prætor, conſulque, homo annos LXXII natus, qui diu è morbo decubuerat; alterque, textor lintearius, ex hydrope æger, in lecto confoſſi. in Xenodochio, præter duos, ſenes omnes annorum erant LXXX, aut XC; nonnulli ſeculum ſuperabant. nec ætatis habita ratio: ſine diſcrimine interfecti omnes. in mendicum quendam ſtultum, & mutos duos etiam ſævitum. ægrè Hortenſium Boſſuvius ſervavit: qui tamen filium Auguſtinum, organiſtam, crudeliſſime obtruncari, & occiſo cor evelli, ante oculos vidit. Qui inter templi laquearia ſe abſconderant, illinc quoque ad cæ-

CIↃ IↃ LXXII. ad cædem protracti. quamvis facile illi quidem evaſiſſent; ſi modo januam, per quam aditus, obſerare auſi fuiſſent: ſat tuti futuri tenebris loci, & anguſtiâ; quam unus aliquis contra plures nullo negotio, aut periculo, defendere potuiſſet. ſed homines triſti ſuorum ſpectaculo conſternati, omnem ſalutis ſpem amiſerant; parſque nolle tot charis nominibus ſupereſſe. Poſtquam viri latrocinio defuere, iram, & libidinem, in fœminas vertunt; quarum plures vario cruciatu enecant. quandam gravidam ſtrangulatam mox in puteum præcipitem agunt. aliam, quę pepererat pridie, cum partu ſuo oppido expellunt. puellæ XII aut XIII annorum conſtupratæ. & in mortuos quoque ſævitum. nudaque occiſorum cadavera, paſſim per plateas disjecta, ne humare quiſquam auderet, pœna indicta. itaque per XX dies inſepulta jacuere. inſuper omnia miſerorum bona direpta: nec relictæ ſegetes quidem nondum excuſſæ, quas Mudam avexere. Narratur etiam aliud quiddam valde crudele, & miraculo ſane affine. ex oppidanis quidam locupletior putatus, ut celatas opes proderet, crudeliſſime divexatus, cum ſe occultaſſe quicquam pernegaret; quod cruciatu omni majus, uxor ejus ante oculos violatur. quam injuriam multo maximam ubi convitiis, quæ ſola miſero arma ſupererânt, vindicaret; in conſpectu uxoris occiditur. eamque tunc aggreſſi, ingenio ſexus molliorem, ideoque tormentis minus parem, ut quod ſcire vellent, extorquerent, manibus in tergo vinctis, pronoq; capite, ex pede altero ad palum alligant, coram filio admodum puero. qui cædis paullo ante paternæ, & maternæ injuriæ ſpectator, etiam vinctus, nec ſuccurrere illi poterat. ſed cum neq; ſic proficerent, & in in fœmina ſupra ſexum conſtantiam experirentur, tormentorum feſſi, ceu mox fame morituram, ita ſuſpenſam relinquunt. jamque biduum totum pependerat, & cruciatu, ac inedia, tantum non enecta erat. Puer quoque deficiebat; nec ſpes vitæ ulla reſtabat. cum ecce egregia forma juvenis nihil tale exſpectantes ſolatus vinculis liberat, & exhibito pane refectos in Deo confidere jubet: brevi ipſis melius fore. Atque hæc talia Toletano nondum ſatis ſupplicii viſa. Boſſuvio imperat mœnia demoliri, & præfecto arcis Mudanæ, Paulo Loo, negotium dare, qui ruſticorum ad hoc opera uteretur. cumq; initio differretur, repetitis ter quater literis, tandem extremo Decembri ſcribit; *niſi fieret, cohortes aliquot immiſſurum, quæ pagos circumjectos exurerent.* Itaque, nullo ultra moræ prætextu, disjecta mœnia, & ſolo æquata. Hoc crudelitatis exemplo, contra quam Albanus putaverat, nihilo magis timeri cœpit. quin effectum, ut Hollandi Zelandique, obſtinatis deſperatione animis, quod graviſſimum inter oppreſſos vindictæ genus, juſta contra eum odia, nec unquam deponenda, ſumerent. tanta quidem omnium offenſa, ut Turcis quidem, ſi fors ferret, quàm Hiſpanis ſervire mallent. ipſe clerus, quique majorum ſacra colerent, cum religionis, aut innocentiæ, nullum fuiſſe diſcrimen acciperent, pari adfectu ſævitiam tantam execrari. Per hoc tempus naves bellicæ, quas Hollandiæ borealis urbes inſtruxerant, necdum in ſtationes reductæ impediebant, ne quæ Amſtelodamenſium egredi poſſent. idque ut magis etiam facerent, quaſdam longo uſu inutiles ante urbem in Ya amne ſaburratas demerſerunt. mox exortum acre gelu ingens iis periculum attulit. nam & glacie quaſi captivę invaſioni obnoxiæ eſſe, & annonæ egeſtate fremere miles, ac deſerere eas velle. ſed mox ſubmiſſus commeatus, & vocati undique ruſtici, qui, quod factu vix poſſibile, diſſiſſa glacie educere eas niterentur. Tentatum variè, vana opera. aliquando conſilium erat, tormenta educta in aquis mergere, ne in hoſtis poteſtatem ea venirent. jamq; fere humanę opis nulla amplius ſpes reſtabat, cùm è machina Deus juvit. ortus repente vehemens boreas, auctis ſupra modum aquis, alias certe defecturis, glaciem diremit, viamque aperuit, per quam naves educerentur. quodque magis mirari omnes, è veſtigio reflante vento, ut præſentem Deum agnoſcerent, iterum ſubſidentibus aquis glacies coiit. Circa hoc tempus res longe indigniſſima accidit. Cornelius Muſius, cœnobio D. Agathæ apud Delphenſes præpoſitus, vir optimus,

CIƆ IƆ LXXII. mus, innocentiſſimuſque, & literarum laude egregius, annos LXXII natus, dum Hagam proficiſcitur, à militibus Lumæanis interceptus, Leidam abducitur in Cornelii Venii ædes, quas Gulielmus Oldevlietius, tabellio publicus, inhabitabat. eoq; duo à Lumæo miſſi, cum ipſius concionatore, quæſitore, & carnifice, torquendo viro locum poſcunt. cumque ſe Oldevlietii uxor opponeret, & huic rei publicum urbis carcerem eſſe dictitaret; homines ebrii, incitante vino proterviam, per vim facinori locum capiunt. & tormentis plurimis pene enectum, nulla juris obſervantia, cauſaque indicta, ad horam quintam veſpertinam introductum ante nonam propere ſtrangulant. inde furca ſtatim deducunt in Lochorſtianas ædes. tum pudendis amputatis ventrem diſſecant, &, ut corpore erat obeſo, abdomen eripiunt, ne ad ſævitiam quicquam deeſſet. id Lumæus, cum iſti ordini maxime infeſtus, tum gravi privatim in eum odio, imperaſſe ferebatur. CIƆ IƆ LXXII. utque flagitio culpa aliqua prætenderetur, vulgo jactatum, veneno Auriacum tollere voluiſſe. quod crimen tamen inter tormenta exquiſitiſſima conſtanter ipſe pernegavit, neque bonus quiſquam credidit. & ipſe Auriacus, ſimul captum intellexit, Leidamque ad Lumæum abductū, quod evenit veritus, confeſtim ablegat, qui dimittere virum juberet. at vero ille, ubi adeſſe ad portam ab Auriaco nuntium accepit, ut mandatum anteverteret, aperiri eam, niſi facinore perpetrato, non permiſit. quod Auriacus, Ordineſque, graviter ferre. cumque poſtea id captivo inter cætera objiceretur, *jure factum videri* reſpondit; *hominemque, qui jurejurando ſe obſtrinxerat nunquam urbe egreſſurum, nec minus tamen cum theſauro ingenti ad hoſtem tranſire auſus eſſet, ceu perjurum & perduellem, delicto proprio, non ſuo odio, pœnas dediſſe.*

IOANNIS MEVRSI

FERDINANDI ALBANI

LIBER IV.

FRidericus Toletanus, Nardeno capto, Amſtelodami interquieſcens, de Harlemo obſidendo conſilia capit. Ea Caninefatum metropolis, magnitudine nulli cæterarum inferior; templo, curiâ, foroque inſignis; ſtructuraque ædium ſatis decora. mediam Sparnus amnis perluit, qui ex Ya profluens, haud longe infra urbem in lacum vicinum ſe effundit. boream verſus ad primum lapidem Oceanus adjacet; unde abundans piſcium captura magnum civibus commodum affert. ad meridiem lacus ingens, qui ab urbe vulgo Harlemenſis dicitur. in propinquo elegans ſilva. circum ager fertilis pariter & amœnus. Igitur illam Toletanus, ut dixi, obſidere voluit. priuſquam tamen aggrederetur, animos experiri placuit. quocirca quidam ab Amſtelodamenſibus miſſi cum literis, qui pro vicinia, & vetere ſua amicitia, officii eos admonerent; redirent ad obſequium regis. cumque animi magiſtratus angeretur, res ampliſſimo ſenatu III Non. Decembreis acta. & conſilia varia erant, prout ſtudia. Pars *auxilia ab Auriaco advocanda*; pars *petendam ab Albano veniam* cenſebant, *quando gratiæ ſpem haberent. neque enim Auriaco vires eſſe quas potentiæ Hiſpanicæ opponeret.* & pervicit hæc ſententia; placuitque. *ut ad Toletanum ablegarentur qui deliberando quatuor quinque dies peterent: interim rerum ſuarum ſtatum Auriaco exponendum curarent.* Legati ergo Chriſtophorus Scagius, vir primariæ nobilitatis; Theodorus Friſius, con-

CIↃ IↃ LXXII. conſularis;& Adrianus Aſſendelfius,urbis ſyndicus: qui clam profecti. id ubi Ripperdę præfecto gnarum,eo ipſo die à meridie in hortum ſagittariorum cives convocat; quibus adfuere Lancelotus Brederodius, Adrianus Ianſenius, prætor urbis; Gerardus Stuverius, aliique civium ductores. Tum, manu imperato ſilentio, omnes compellare.*veniſſe Amſtelodamũ Fridericum Toletanum, obſidionemque agitare. ad magiſtratum dediſſe, quibus, ſi illico ſeſe dederent,veniæ ſpem ſupereſſe nuntiaret.atque illum quidem, etſi juratum, nihil quicquam ſe,ac literas ad* VII *primis ductoribus, ipſiſque omnibus inconſultis tentaturum, Theodorum Friſium aliosque clam ablegaſſe, qui de urbe tradenda agitarent, ac veniam ſupplices impetrarent. quæ quidem qualis futura eſſet,facile ſane conſiderarent, ſi Machliniam ſibi proponerent, aut Zutphaniam,vel vicinum deniqq; Nardenum,adhuc fumans; perque triſtes viduarum ac pupillorum ejulatus cælo Deum ultorem invocans. Hortâri igitur, ne ſe decipi paterentur. nihil aliud agere hoſtem; quam, quorum virtutem armis vincere deſperaret, eorum antiquam ſimplicitatem ut verbis compoſitis circumiret. adhæc memores ſacramenti eſſent,quo Auriaco pridem dixerant. id migrare ſemper inhoneſtum: ſæpe etiam perniciosum. ad ſe quidem quod attineret,pro ipſis, publicaque libertate, guttam ſanguinis ultimam impendere paratum eſſe. hoc ſuum ſtudium, ſeq; ipſos, ne deſererent.* cum finiiſſet, plerique alta voce acclamare; *extrema omnia pati malle, quàm perfidi hoſtis incertæ clementiæ ſe permittere.* Ita virtute oppidanorum excitata,Auriaco per literas præſentem rerum ſtatum indicat. dein à Mullero petita auxilia;qui pridie Non.è ſua legione cohortes IV Iacobi Steinbachii, Chriſtophori Vaderi, Lamberti Wirtembergenſis, & Martini Pruſii in urbem mittit: cum VI reliquis Leidam profectus. Hoc præſidio oppidani egregie animati, quicquid urbi defendendæ neceſſarium, apparare. quod ubi Amſtelodamenſibus cognitum,deſerta hac occaſione caſtra, & Sanredamum quoque, recuperant. tum apertum majus templum, & amotæ divorum imagines, religionemque reformatam amplecti cœperunt. Ipſis Nonis Chriſtophorus Scagius, Adrianuſq; Aſſendelfius, è legatione rediere. Theodorus Friſius, ſive reſponſum à collegis exſpectaturus,ſive futurorũ metu, apud Toletanum manſit. ac reduces quidem comprehenſos Ripperdæ juſſu, Gulielmus Bardeſius, aliique, Leidam primum, inde Delphos ad Auriacum abducunt. & Leidæ Scagius, negligentiore cuſtodiâ habitus,facile evadere potuiſſet; ſed vir animi innoxius, quique negotium à ſenatu demandatum non ſe detrectare debuiſſe exiſtimabat, eoque ſecurus, effugere noluit. at vero aliter Auriaco viſum; qui clanculum id, Ripperda primiſque VII ductoribus ignaris, & præter jusjurandum factum, vehementer indignari. moxque Aſſendelfius IX Kal. Ianuarias gladio percuſſus, ſpiculoque impactum caput per horas II populo ſpectare datum. Scagius, uti ferebatur, per tormenta expreſſam animam in carcere reddidit. Auriacum, Ordineſque, res Harlemenſium ſollicitos habere.quippe urbem, qua non alia tota Hollandia magis contra vim invalida, ſuſtinendis Albani copiis, niſi cum ingenti præſidio, imparem norant: & à magni prędidii onere alienos oppidanorum animos fore metuebant. ergo per literas exhortantur, *fortiter hoſti ſe opponerent, ac jurisjurandi meminiſſent, quo ſeſe cum ſociis urbibus pridem Dordraci obſtrinxiſſent: ipſos viciſſim auxilia omnia, & quod liberandis neceſſe, curaturos. tum impenſa quicquid ex illo tempore feciſſent, aut facturi porrò eſſent, id omne ex ærario publico reddituros.* Poſtridie Nonas Sparewoudam hoſtis venit. Non longe ab urbe ad Yæ oſtium, ubi Sparnus ſeſe eripit, pagus jacet, inde Sparnodamum dictus; quod aggere objecto, & emiſſariis, obruituram alias aquã depreſſioribus campis arceat.is locus adeo opportunus, ut, niſi eo expugnato, vix urbem obſidere poſſent. quamobrem arduo opere munierant, & quia præſidium minus firmum, Martinum Pruſium cum CCC propere imponunt. Deinde alios quoque mittunt, qui, ut obſidio difficilior hoſti eſſet, perſoſſo aggere aquam in campos circumjectos immitterent. ſed eum non ſatis perforatum Hiſpani ſtatim repararunt. VI Eid. venit legatus ab Auriaco Philippus Marnixius Aldegondius; qui poſtridie magiſtratum mutare aggreſſus eſt, primo teſtatus, *non ſe quic-*

quam

CIↃ IↃ LXXII. *quam contra privilegia niti; atque hoc tantùm propoſitum eſſe, ut præſenti reip. neceſſitati occurreret.* Idcircò datis in cuſtodiam, qui implorandæ veniæ auctores ad Toletanum mittendum cenſuerant, magiſtratum urbis ordinat. Quæ nox ſecuta eſt, eâ tam rigidum gelu fuit, ut conſtrictæ aquæ omnes graviſſima etiam pondera ferrent. itaquè Hiſpani occaſionem optimam nacti, tentatum pluries Sparnodamum, anni hieme cæloque adjuti, iterum animosè oppugnant. Fecerat glacies, ut invadere undique poſſent; quæ res præſidium ubique occupatum tanto magis fatigabat. Videbant eminus oppidani, & laborantibus graviter ſociis cohortes II ſubmittebant. ſed antequam ſubvenire illæ poſſent, jam munitionem hoſtis ceperat. In eo certamine Martinus Pruſius, vir belli egregius, fortiter occubuit: & cum eo milites plurimi. multos quoque fugientes aut inſequens hoſtis, aut hians alibi glacies intercepit. cæteri Beverwicum, aut Aſſendelfium, alióve evaſere. auxilia ſubmiſſa in urbem illæſa receſſere. ex Hiſpanis, quando acriter præſidiarii repugnarent, cæſi non pauci. Rodericus Sapata, cujus ductu captus locus, ſiniſtrum brachium ictu tormenti amiſit. III Eid. urbem Hiſpani circumſedere; & à Didaco Carvaiali cum IↃ ſclopetariis valetudinarium Lazaro ſacrum occupatum eſt. Tum deditio poſtulata. ſed oppidani, dubiâ Hiſpanorum fide, conſenſu unanimi obſtinati, *potius pugnando pro aris focisque gloriosè cadere, quàm in turpem lanienam pecudum inſtar ſeſe dedere.* Ergo propius copias movet, ac caſtra diſponit, tutiore per nebulam opere. Erant in exercitu toto ſigna peditum LXXV. Hiſpanorum XXXVII, Belgarum XXII, Germanorum XVI, quæ ductore Eberſteinio Hemſtedam ac ſilvam tenebant. Toletanus Cliviam arcem occupaverat. equites Teutonici tantum CC, & ſclopetarii alii totidem. evocatæ inſuper alæ Ioannis Paceci, & Antonii Toletani, quæ Alcmarienſem viam, ac proximum littus, inſiderent. Ad capti Sparnodami nuntium Leidâ egreſſus Lumæus copias aliquot in urbem ducere, ac ſilvam occupare voluit, ignarus hoſtem prævertiſſe. qui adventu ejus cognito, peditum aliquot III CIↃ, equites IↃ C obviam mittere. iique incautum derepentè adorti in fugam vertunt, CIↃ IↃ LXXII. & IↃ C amplius cædunt. Munitis caſtris tormenta adducta XIV, quæ quâ parte diſponi deberent, & ubi pulſanda urbis mœnia, aliquamdiu conſultatum. ac peritioribus viſum, *ut ab eâ parte quà ſilva adjacet, decuſſatim illud fieret; quia & murus ibi infirmior, & facilior multo aſcenſus. ſed incommodum, quod tormenta transferri, & mutari hoſpitia deberent. nec enim tam aſperâ hieme ſub dio, aut tentoriis, militem haberi poſſe.* Vtile conſilium Toletanus non tam rei difficultate, quàm contemptu hoſtium, omiſit. quippe ſic exiſtimabat, homines militiæ rudes, per mollitiem impares fore obſidioni, & labori militari: præſidium verò, aliorum exemplo, ſimul tormenta admoviſſet, dilapſurum. ſed vir Hiſpanus, qui gentem ſuam nimis æſtimaret, perque tot victorias ferox, quàm malè de Batavorum animo ac virtute judicaret, eventus docuit; cùm obſidio, quam dierum non multorum fore arbitrabatur, in VIII menſem protracta eſt. Igitur nullâ ductâ foſſâ XIV tormentis ad S. Crucis portam, & munitionem obverſam verberare mœnia incipit. totoque triduo continuati ictus CIↃ IↃ XV. Deinde editâ ruinâ, ſedulò eam oppidani repletis lanâ ſaccis, lectis, lignis, ſaxisque aggeſtis reparare. Ante omnes operæ egregius conſul Vlietius, qui cum famulo laborare ipſe maximè, & civibus ſuis animum addere. Poſt concuſſa triduo mœnia impetum in illa facere placuit: &, quamvis diſſuadente Romero, nec pilis ferreis, nec pulvere tormentario inſtructi, XIII Kal. Ianuarias Hiſpani ac Belgæ, ducente Franciſco Vargâ, bis animosè irruentes, egregiâ oppidanorum virtute repelluntur. Bartholemæus Campocaſſius pontem artificioſum ſtruxerat, per quem in murum eniſi plures cum Steinbachio depugnabant, interque eos Alfonſus Galeacius. ex obſeſſoribus cæſi plurimi foſſam urbis, & pomeria proxima, implebant. & diſperſa paſſim arma, caſſides, gladii, ſclopeta, fariſſæ, magnam partem in oppidanorum poteſtatem pervenere. interfectus Lucas Soinagus cum ſignifero Andrea Brotio. Romerus, Varga, Lama, Tovilla, Benavides, Galeacius, vulnerati,

CIↃ IↃ LXXII. ac Varga quidem in foſſâ relictus vix poſtridie educi potuit. ex obſeſſis vix XII cecidere. plures ſaucii. & Steinbachius in manu accepto vulnere, nihilominus ſuos excitare; *urgerent prælium, ac viri eſſent: ſe quidem, niſi corde perfoſſo, nunquam ipſos deſerturum.* Hic ſucceſſus, ut proſpera initia plurimnm valent, obſeſſis animos incitavit; & Hiſpani per tres proximas ſeptimanas nullam amplius vim tentârunt, tum recolligentes ſeſe, tum vallo ac cuniculis intenti. Sub finem menſis Hieronymus Tſerartſius ſclopetarios auxiliares IↃ L introduxit, quos Cognatus, Michaëlius, Vimiuſque ducebant. Per hoc tempus legati in Angliam abiere, Ianus Douſa Nordovicus, Gulielmus Niveldius Arentsbergius, aliique: qui reginæ Eliſabethæ patriæ ærumnas repræſentarent. *Albanum præter jus omne faſque Belgium oppreſſum ire, ideoque arma ſumpſiſſe, ut ſe, uxores, liberoſque, contra vim ac libidinem tutarentur. ac ſupplicatum adveniſſe, uti ſortem tam iniquam commiſerata*
CIↃ IↃ LXXIII. *milite afflictos, & ſtipendio, adjuvaret.* Anno proximo turbæ à Lumęo, & Bartholemęo Enteſio, datæ. qui annonæ ab eo præfectus, Delphis conqueri; *militibus non ſtipendia ſolvi, neque annonam procurari:* dein ad querelam convitium addere, & *proditores* Ordines appellare. cujus rei quia Enteſius cauſa fuiſſe cognoſceretur, ne quod gravius malum accideret, placuit Auriaco, ut Lumæum, Enteſiumque, ad ſe vocarent, & modeſtiam utrique imperarent. idque factum. ſed Enteſius majore verborum licentiâ uſus, nullâ Ordinum reverentiâ, atineri in urbe juſſus eſt. quod Lumæus ad ſe revocans, vi educere eum voluit. Benignè Auriacus rem compoſitam maluiſſet, præſentis temporis, & futuri, prudens arbiter. At verò Lumæus nil rationi conſentaneum velle; nec auctoritatem, uti par erat, Ordines amittere. ergo Non. Ianuariis mandato publico armati cives manum utrique injecere. moxque, variâ Ordinum accuſatione, in ordinem redactus, dignitate ac munere ſuo Lumæus amovetur; & mandata ejus omnia edicto publico revocantur. Menſe Majo, poſtquàm è cuſtodiâ emiſſus, per milites aliquid iterum machinari adverſus Ordines exploratum eſt; igitur denuò comprehenſus in arcem Honingam, Roterodamo vicinam, CIↃ IↃ LXXIII.
compingitur. è quâ elapſus Roterodamum ſeſe contulit, remque Ordines diſſimularunt. IX Kal. Sext. de injuriâ ille quiritari. *eum ſe nimirum eſſe, qui ſuis impenſis copias, naves, & reliquum belli apparatum, in Hollandiam intuliſſet. qui Brilam etiam occupaſſet; &, poſt Deum, primus libertatis publicæ auctor fuiſſet. cujus exemplo aliæ quoque in Hollandiâ & Zelandiâ urbes Albano ſeſe ſubtraxiſſent. quamobrem etſi gratiæ ei immenſæ deberentur, contra tamen evenire; ac turpiſſimâ ingratitudine contumeliam, carcerem, infamiam denique pro tantis beneficiis reddi: nec legitimo tamen judicio crimen ullum pronuntiatum.* Hanc querelam ſcripto conſignatam propter curiam in frequentiſſimâ civium coronâ per tabellionem publicum recitari jubet; inde magiſtratui offerr; qui reſpondens, nihil ad ſe negotium pertinere, rei geſtæ Auriacum certiorem facit. iſque ſeditionem veritus àccedere ad illum jubet, urque armis poſitis, & amoto famulitio, quibuſdam civibus in cuſtodiam ſe permitteret, imperare: quod tamen ille recuſavit. *Vix enim credere, tam alieno à ſe animo Auriacum eſſe, qui id mandaret. at verò quando elevare magiſtratus fidem non omninò poſſet, meritò indignari. ſatis hactenus contumeliarum fuiſſe; præterito Ianuario, incognitâ cauſâ, munere, quod gerebat, exutum, & mutato aliquoties carcere, ceu nullius loci hominem, ac nefarii criminis reum, in cuſtodiâ indignè habitum; & nunc etiam in urbe agere, quæ imperio ejus pareret: ubi, ſi quis criminis cujuſcunque reum ageret, jure ſecum experiretur. quamvis quidem, adempto jam legati munere, ceu Romani Imperii comes, non ultra ulli obnoxius eſſet.* Sed Ordinibus jure agere neutiquam viſum. non quod necdum nocentem ſatis arbitrarentur; ſed quod tali rerum ſtatu meritas de eo pœnas ſumere non conſultum exiſtimarent. Culpæ variæ ferebantur. inprimis contemptus Ordinum, & verborum magna ſuperbia. nam jactaverat, *eſſe militum* CIↃ CIↃ CIↃ, *& liburnicas* LXXX, *quibus cogere in voluntatem ſuam Ordines poſſet.* tum eoſdem, quia iniqua petentem rejecerant, proditores appellaverat. etiam crudeliſſimè provinciales divexaverat; & ſacerdotes, homineſque alios innocentes, nullâ cauſæ cognitione, morte

CIↃ IↃ LXXIII. te mulctaverat; inter quos Cornelium Muſium,& Iuſtum Tollium,utrunque virtutis, & fidei in patriam, præclariſſimos. adhæc nefaria militium flagitia nullà pœnâ coercuerat. Ob hæc talia etſi gravia quæque meritum, Ordines tamen diſcedere impunè permiſerunt, interceſſu maximè Auriaci, qui illuſtri viri familiæ parcendum ratus, ac cuſtodiam diuturnam pro ſupplicio imputandam. Itaque abiit, & ſuffectus in locum ejus Gulielmus Bronchorſtius Batenburgicus. Dum Lumæus remp. turbat,intentus in occaſionem Boſſuvius ad Delphenſem conſulem ſcribit, *gratum nuntium de Lumæo capto accidiſſe; quamobrem petere etiam atq; etiam, uti in fide erga regem perſeveraret;daretq; operam,quo pacto Auriacum comprehenſum ſub certâ cuſtodiâ in caſtra ad Harlemum mitteret. præmium ipſi, adjuturiſque, magnum fore; & delictorum omnium gratiam.* Literas has captivo militi curandas tradit, qui eas Batenburgico defert. iſque apertas, atque lectas, rectà illicò Delphos ad Auriacum mittit. at ille confeſtim hominem vocat, literiſque à Boſſuvio lectis; *atqui*, inquit, *non ego te talem, conſul, putâram, qui hoſtem ante patriam poneres.* reſpondenti, *non in ſuâ manu eſſe, quid Boſſuvius, aut cui ſcriberet. ſibi quidem fidem in ipſum, & remp. ſemper certam. igitur,* ait, *id operam dato, ut Boſſuvium per inſidias capiamus.* quod ubi negaret conſcientiam ſuam permittere; iterum Auriacus. *nec Iudithan tamen, ut Holofernem, hoſteſque Dei, perdere poſſet, extremum diſcrimen detrectaſſe.* cum pernegaret, domi manere captivum jubet. Interim cœptam Harlemi obſidionem urgere hoſtis, cui quo pacto ſuccurrere poſſet, ſeriò Auriacus deliberare. utque obſeſſoribus commeatum prohiberet, miſſas Saxenhemum copias caſtra ibi ponere, & Sonoium ab alterâ parte cum juſtâ manu inſidere viam jubet: ne quid tamen temerè tentet, interdicit. Hiſpani primo impetu fortiter ab obſeſſis repulſi, cum ſpes dedendæ urbis fefelliſſet, ut operæ pariter ac tempori conſulerent, ſuaſu Campocaſſii architecti foſſam rectam ducere inſtituunt, & defixis utrinque palis tranſverſa tigna, & refertos lanâ ſaccos, ſuperimponunt; duplici artificii uſu, ut contra tela defenſorum tutam latebram miles haberet; &, ſi opus, pontis inſtar aliquando eſſet. ex eâdem foſſâ aliæ duæ producebantur, è quibus machinæ continuatis ictibus exploſæ. Vallo jam ad urbis uſque foſſam ducto, cum adeò in propinquo obſeſſores obſeſſique eſſent, ut comminus inter ſe manu rem gererent, adjectum S. Crucis portæ propugnaculum de induſtriâ oppidani deſeruere. Vt autem commeatum Auriacus adjuvaret, primis x v diebus rhedas frumento & pulvere tormentario onuſtas c v i i ſubmiſit, & auxiliaria ſigna i i, ſub ductoribus Mandareſio & Caſparo. Vltrajectini Toletano pilas ferreas aliquot ccc & vaſa tormentarii pulveris x x x v i viâ Amſtelodamenſi mittebant, ſed Woerdani præſidiarii intercepere, & maximam partem Auriaco miſere. Ringi verò Toletanus, victorem ſe hactenus hic ſuſpendi; & ſucenſere Theodoro Friſio,qui deditionem, aut expugnationem longè facillimam pollicitus eſſet. atque ille iram ejus veritus,ut periculo ſe ſubduceret, clanculum conſcenſa navi Hamburgum abiit. v i Eid. oppidani, ut annonæ ſubvenirent, leges frumentarias condunt, pretiumque pani & pondus ponunt, vetãtes emi plus quam quiſque opus haberet. qui migraret, ei mors ſupplicium eſſet. Nocte proxima valde obſcura miſſi auxiliares c I ↄ c I ↄ, cum denſæ nimium tenebræ eſſent, nec viam tenerent,aberrarunt. parſque ad arcem Cliviam venere, pars in propinqua ſabuleta deflexere; plerique ad caſtra regreſſi: pauci admodum, igne in turri animadverſo,auditoque campanæ ſonitu, in urbem ægrè pervenere: tum per portam Scalcovicanam erumpentes, multos cædunt,vulnerantque. & complures fugientes Sparno merſi. x v i i Kal. Febr. caput quoddam à corpore abſciſſum in urbem Hiſpani inſolenter jaciunt, cum elogio; *id Philippi Regii eſſe, qui cum* cIↄ cIↄ *auxiliaribus liberator adveniſſet.* Hoc facinoris alio longè immaniore mox obſeſſi vindicarunt; captivis x i i in furcam actis, x i capita, barba comaque ad mendicorum modum raſa, (quando ita vulgò fœderatos per convitium appellabant.) in vas compacta, è propugnaculo in Hiſpanorum caſtra dejiciunt, cum hac inſcri- CIↃ IↃ LXXIII.

CIϽ IϽ LXXIII.

ſcriptione. *Si quidem ob decimam non ſolutam bellum hoc Albanus gereret, ipſoſque oppugnaret, iſtud illi vaſculum ferrent, in quo* X *capita haberet; & pro uſura, ne de mora quereretur, additum undecimum.* Tum de rebus ſuis literas, & obſeſſæ urbis typum, Auriaco mittunt. ac poſtridiè advenere cum frumento rhedæ LXV, quas cum auxilio Schramus Brunſvicenſis ducebat. quāobrem inſtauratis animis, factâ per portam Scalcovicānam eruptione, Ruſtenburgum, quę munitio Germanorum, invaſere. ac primùm moletrina aquatili occupata incenſaque, reliquam quoque caſtrorum partem diripuere; cæſis omnibus, aut fugatis. ex obſeſſis ſignifer quidam alteri hoſti ſignum prius de manu extorſit, inde etiam hominem confodit. mox deſerto propugnaculo, quod ad portam S. Crucis, majorem molem forma ſemilunari extitant, cujus cornua vetere urbis muro hærerent. idque opus valdè arduum ſummo ſtudio ocius promotum. quippe promiſcuè adjuvare conſules, ordinumque ductores; cives, milites; viri, fœminæ; ſenes, juvenes; opulenti, egeni. univerſim nemo laborem detrectarę; nec ætas, ſexus, dignitaſve quemquam abſtinere. Inde ex ædilium ordine ablegatur ad Auriacum Adrianus Berckenrodius, qui annonam, reſque alias procuraret. additi comites, qui deducerent, equites aliquot, & IϽ C ſclopetarii; qui per viam vicis quibuſdam injecto igne excubias illic poſitas diſturbarunt. & diverſa parte egreſſi alii in crepidine lacus domos amplius CC exuſſere. inde in urbem pluribus diebus ad menſem extremum CCIX circiter rhedæ commeatum intulere; quibus additæ cohortes IV Simandi, Balfurii, Margotini, & Verdurii. Magiſtratus urbanus veritus ne per longam anni hiemem annona deficeret, avenam ordeumque ſecalæ miſcere conſtituerat, ſed id indignante populo intermiſſum. deinde pretium bovillæ carni conſtitutum. mox vicinæ urbes, Delphi, Leida, Gouda, aliæque, egregio humanitatis exemplo, per literas petunt, ſi qui illis ætate, ſexu, aut morbo ad bellum inutiles eſſent, eos ut ad ſe tranſmitterent, paratos alere, ac curare. Pridiè Kal. ductis cuneis iterum impetum facere viſum eſt. atque ita quidem inſtructa acies. Ferdinandus & Rodericus Toletani, ſinguli cum cohortibus V, ad dextram lævamque muri verberati partem invaderent; eoſque cæteræ legionum ſuarum cohortes ſequerentur, ac ſupra foſſam, pontis inſtar conſtratam, tranſirent. Dein Braçamontius & Romerus ſuas etiam legiones ducere juſſi. ad S. Ioannis propugnaculum Caſpar Billius ordinatur. Eberſteinius cum Germanis atque Belgis ad ſilvam ſtaret. peractis precibus ſignum datum eſt. & Rodericus Toletanus, ac Laurentius Perea, primi irruunt. jamque in propugnaculum evaſerant, cum id cuneis ſubter ductis oppidani igne injecto evertere. qua ruiną plurimi periere. pari ſucceſſu Billius fuit. eoque conflictu cecidere Didacus Pereſius, Alfonſus Magius, Laurentius Perea, Stephanus Illavius, militeſque delecti CCC. Rodericus Toletanus graviter vulneratus. ex obſeſſis ſauciatus Lambertus Wirtembergenſis mox è vulnere diem obiit. Et obſeſſis duplex quidem victoria obtigit. nam eo ipſo pugnæ tempore alia parte CLXX rhedæ in urbem illæſæ pervenere; quas CCC ſclopetarii, equiteſque LXX deducebant. quæ juxta ſilvam copiæ Germanorum erant ad prælium inſtructæ, oppugnare commeatum; ſed conatus fruſtra fuit. In Brabantia hoc ipſo menſe triſte diluvium Lovanio accidit. Dilia fluvius auctis aquis alveum egreſſus ſupra muros urbis excrevit; & perrupto tandem aggere ſtragem ſanè immenſam edidit. quippe magnum ædium numerum planè evertit: aliæ ad XII ulnas exſtantes aquas difficulter ſuſtinuere. ingens paſſim pavor erat, omneſque in ſumma ædium eniti; muroſque ac tabulata perfringere. & ſcalas naveſque incondito clamore ſibi poſcere. fœminæ ac pueri triſtibus lamentis cuncta implere. ubique tectorum arborumque ruentium horrendi fragores audiri. domorum contignationes totæ, capſæ, menſæ, lecti, culcitæ aquis ferri. & imagines templis erutæ, ſepulcriſque effuſa mortuorum oſſa. ac ſanè periculum ingens erat, ne urbs tota abſorberetur; cùm effracta altera porta magno cum ſtrepitu ſe exoneraret. portenti inſtar

CIϽ IϽ LXXIII.

res

CIↃ IↃ LXXIII res hæc habita, ut & micans exhalatio, quæ ceu chaſma in cœlo apparuit. Februario toto nihil ab Hiſpanis fere geſtum ad urbem obſeſſam; & toties repulſi non ultra vim tentare ſtatuunt, melius arcta obſidione oppidanos ad deditionem compulſuri. & pleriſque videbatur diſcedendum. ſed Toletanus patris monitu, qui famæ intereſſe cenſebat, perſeveravit. Idcircò, ut naves urbe arcerent, ad VII moletrinas munito loco Sparnum occupant, & tormenta campeſtria II cum excubiis ponunt. oppidanique iterum tunc annonam ordinant, ac panibus è ſecale & ordeo pretium minus triente ponunt. dein incendio reſtinguendo ſcalas, hamas, cæteraque inſtrumenta apparare, lumenque pernox habere jubent. & cum rumor percrebuiſſet, ad cœnobium S. Bernardi in crepidine lacus poſitum ab Hiſpanis pontem parari, quo commeatum advehendum prohiberent; egreſſi urbe XXXVI equites cum IↃ C ſclopetariis, comperto nullum illic hoſtem eſſe, captivis duobus, ædibuſque aliquot incenſis, receſſere. mox in cûneos injecto igne graviter obſeſſores affecere; ipſi autem commeatum CXIII rhedis accepere. Nec multò poſt ubi gelu remitteret, ſolutis aquis, præmiſſa pridiè navi ſingulari, XL duplicarii CIↃ CIↃ· CCXL frumenti modios deduxere. iterumque navis I major, & minores XXVIII annonam aliam advexere, deducente Chriſtophoro Gunthero cum duplicariis militibus CCCC. tum Dordracum tormenta VII; alia XII, pilaſque, & pulverem Leida ſubmiſit. XII Kal. Mart. triremem pedes LXXXXIV longam oppidani in lacum ſubjectum produxere, cum de ſucceſſu obſeſſores deſperarent. ſed contra ab Albano ſubmiſſa legio Polvillerii, & è Sicula cohortes IV, quas Toribius Zimbro ducebat. Mondragonius totidem è ſua mittere juſſus. adhæc Boſſuvio datum negotium, ut inſtructis bello navibus, quaſcunque comparare poſſet, lacum invaderet, ejuſque uſum obſeſſis eriperet. cumque perfodere alibi aggerem tentaſſet, fortiter obſeſſi repulere. IV Kal. acriter pugnatum. quippe miſſæ ab Amſtelodamenſibus XIV naves in lacum venerant: quod ubi eminus conſpexit Gerardus Iunius, majoris triremis præfectus, nimis temere ſolus oppugnare auſus, tandemque victus, ac cum paucis vulnere accepto ſcaphæ ope vix elapſus, triremem ſuam in hoſtium poteſtate reliquit. Id ubi cæteris ducibus gnarum, ſummo impetu univerſi, ac potiſſimum qui minori triremi præerat, Iacobus Antonius, in hoſtem feruntur. & captivam duas horas navem, victoribus victis, fortiter recuperant. inſuper aliam, dum fugientes inſequuntur, ipſis eripiunt. eoque prælio cæſi plurimi, pauci tantùm aliquot capti; in iis vir nobilis, domo Lovanienſis, Raveſcotus. victores Fucam conceſſere, & aggerem aperiri ab hoſte cœptum obſtruxere. Rigida valdè hæc hiems fuit, & ab ea obſeſſoribus multum incommodi; quos & aëris inclementia, & labores continuati fatigare. at Toletanum nil hæc talia permovere, non diſcedere, niſi capta urbe, certum. & vir animi elatioris, hactenus victor, indignari multo magis; urbem invalidam, quam uno octiduo expugnaturum ſe jactaverat, jam tres menſes reſtitiſſe. quapropter navibus, quod jam dixi, rem etiam gerere inſtituit. & Auriacus contra niti, ac Sonoio dare negotium, quando incertus belli exitus, ſine mora Alcmariam muniret, in quam hoſtis, ſi Harlemum caperetur, ducturus copias videbatur. tum naves quoque inſtruere jubet, quibus commeatum arceret. ipſique obſeſſi triremes binas emiſere. & Sonoius exiſtimabat, perfoſſo aggere, quà Ya amnis per emiſſaria interjecta in lacum illabitur, munimentum aliquod ab Auriaco excitatum iri, ad urbem liberandam multum momenti habiturum. ſed id factu impoſſible eventus docuit. Sonoius caſtra Egmondæ habebat, & vicinis aliquot pagis, ſed ſuorum immenſam licentiam vix compeſcere ſatis poterat. quamobrem ipſi, & ductoribus quoque cæteris, mandare Auriacus, ne diſciplinam militarem profligari paterentur. Inter omnes Michaël Crocus ferocia alios antecellere. quem ſæpe monitum, cum præter verba nil præſtaret, & Scagenſem curionem inſuper occidiſſet, accuſantibus cohortalibus, & ductorem

CIƆ IƆ LXXIII. ultra indignantibus, comprehendere ocius jubet; inde capitis ſupplicio afficit. Per hoc tempus pertæſus moræ & impenſæ Albanus, quando vires non procederet, aliam viam tentare ſtatuit, an blanditiis urbes quaſdam ad obſequium reducere poſſet. Igitur ad S. P. Q. Amſtelodamenſem literas mittit. *clementiſſimum regem eſſe, quem calumnia impudenti perduelles traduxiſſent; idque perſuaſas urbes plurimas fidei ſe ejus ſubduxiſſe. contrarium tamen ſatis clarè apparuiſſe in proximo agro Vltrajectino, tum Friſia, Gelria, & Tranſiſelania; quæ benignitatem expertæ. idem illis, ſi exemplum ſequantur, certò promittere. falli autem, ſi eas ſibi vires putarent, quibus regi, omnium principum potentiſſimo, reſiſtere poſſent. ac peſſimè ſibi conſultum ire, ſi, injuriæ pertinaces, ultima exſpectare vellent.* Harum literarum exempla ad vicinas urbes tranſmiſſa; iiſque publico ſcripto reſponſum. *nunquam malè de rege ſenſiſſe: ideoque nec vim legibus factam, aut privilegiis, imputaſſe. immò contra exiſtimaſſe, optimum principem, juriſque & æqui obſervantiſſimum, nunquam permiſſurum fuiſſe, multò minus imperaturum, ut homines peregrini Belgii ſui felicitatem conculcarent; cujus populum, ſupra cæteros ſubjectos, fidum eſſe exploraſſet; & maximè nupero bello Gallico, quod quadringenties centum millibus florenorum adjuviſſet. idcircò credere, regis nomen falsò ab Albano prætendi. nec verum eſſe, per calumniam eum peti. quippe in urbibus univerſis, quæ deſciverint, neminem ſanè reperiri, quin pro dignitate ejus defendenda facultates omnes ſuas, ac vitam denique impendere ſit paratus. tantùm hoc propoſitum fuiſſe, ut Albani & Hiſpanorum crudelitati ſe opponerent. idque facturos ad extremam uſque ſanguinis guttam.* tum exempla multa allegant, quæ deterreant. *quod verò certiſſimò promittere videri velit, ludum eſſe, & fraudem meram. neque ipſos adeò fatuos, ut fidem omninò ullam habeant. potentiam regis quod proponeret, eam longè maximam ſcire, nec ſe profectò pares putare: at nec illum tam iniquum, ut clientes ſubditoſque obſequii devotos perditum ire inclementer velit.* porrò cives exhortantur, *ne rempublicam ſuam deſerant, immò contra annitantur, ut acceptam à majoribus libertatem poſteris tradant.* Dum hæc ad Harlemum geruntur, ſæpius in Zelandia pugnatum; genſque ad patriæ libertatem CIƆIƆ LXXIII
aſſerendam animoſa, navalibus præliis multa fortiter cum felici exitu auſa eſt. Quadam nocte Antverpiam devecti, naves aliquot ad crepidinem fluminis alligatas, catenis diruptis, abduxere. dein Middelburgum, & Rammekenum, obſedere. cumque Albanus liberandis Sanchium Avilam claſſem adornare juſſiſſet, iſque imperata exequens cum LVI navibus deſinente Februario oram ſolviſſet, adventantem ingenti prælio fuderunt. eaque pugna naves minores ferè omnes periere; quæ majores, ægrè Antverpiam refugere. Tam inſignis victoriæ nuntium, datis VII Kal. Mart. literis, Auriacus Hollandiæ urbibus mittit, gratum omnibus, & Harlemenſibus opportunum, quibus animus per hæc firmior. & ab iis ineunte Martio res tormentis agi cœpta. Ante urbem magnam molem obſeſſores excitaverant, valdè ſanè obſeſſis infeſtam; ſed hanc Ioannes Cuningamus Scotus, Balfurii legatus, crebris ictibus die non toto univerſam disjecit. XI Kal. Apríleis inſtar CIƆ CIƆ CIƆ frumenti modii navigio in urbem importati. ac triduo poſt è præſidiariis erupere IƆ CCC, & cum iis egregii adfectus cives aliquot; qui hoſtem pluribus locis adorti magnam ſtragem ediderunt, cæſis amplius IƆ CCC, & tentoriis incenſis plus CCC. abducta inſuper ingens præda; tormenta bellica minora VII, pulveriſque copia magna. ſigna IX. equi XXX. cæteri pecoris magnus numerus. Veſtes plurimæ; & argentea atque aurea ſuppellex. item arma omnis generis, militibus multis ſuffectura. inter cæſos Carvaialis, & Creſſonerius, rei tormentariæ præpoſitus, cui ſucceſſit Valentinus Pardæus Mota. vulneratus Franciſcus Toletanus. ex oppidanis tantùm VIII deſiderati; in his Derdenius, ordinum ductor, manu ſtrenuus: ac biduo pòſt legatus Lanceloti Brederodii, Theodorus Braſſemannus. Cum verò jam ſoluta glacie ad urbes vicinas exitus rediruſque difficilior eſſet, Mutinenſium olim exemplo, columbis uti incœpere; quæ exportatæ, cum literis ſubter alas affixis revolarent. Vt autem obſeſſis, ita quoque obſeſſoribus gravis obſidio, & diſcedere

caſtris

CIϽ IϽ LXXIII. caſtris certè voluiſſent. verùm Albanus urgere graviter, & Toletanum filium magis etiam confirmare, miſſo Chevereauxio cum ſua legione; adhæc promittere aliam Lopeſii Figueroæ, & XXV ſigna Hiſpanorum. id enim regem Ducatus Mediolanenſis præſidi, Ludovico Requeſenſio, imperaſſe. nec multo poſt Lopeſius Acuna venit cum legionis Longobardicæ ſignis XII, & aliis XIII Figueroæ. tum etiam Bernardinus Mendoſa adfuit, ab Albano miſſus, qui ejus juſſu in plena militum corona Toletanum ad cœptam ſemel obſidionem forti animo exequendam concitaret. *nam ſi deſereret, ipſum ſe, quantumvis ægrum, mox in caſtris adfuturum. &, ſi valetudo vetaret, uxorem ſuam, ejus matrem, ex Hiſpania evocaturum; potius quam expugnandæ urbis gloriam amitteret. igitur virtutis memor patrem cogitaret, & tot trophæa, quæ ne per ignaviam nunc corruptum iret.* Exin crebræ eruptiones, & everſi cunei plurimi, cum multa obſidentium ſtrage. ac ſic occiſi Ioannes Verga, primus centurio legionis Neapolitanæ, Sanchius Lodonius Braccamontianæ, Stephanus Quixada, & Bartholemæus Campocaſſius, ingenii clarus, & caſtrorum muniendorum inſignis. vulnerati Goignius, Noircarmius, & Ioannes Ayala. IV Kal. ab Amſtelodamenſibus inſtructæ naves XLIV lacum occupant, perfoſſo aggere, ubi in eum Ya influit. prætereà ad Fucam, ut ſtatio illis tuta eſſet, locum muniunt, ac Guletæ nomen faciunt. quamobrem obſeſſi, ut viam aliquam vi aperirent, triremem tertiam, ducibus Binchorſtio & Maureginaldo, Cagam mittunt. unde poſtea V Eid. Aprileis Auriaci naves C numero Fucam venere. cumque oppidani XII ſuas emiſiſſent, adverſo conatu, ægrè milite reducto, eas hoſtibus permiſere. Nec magis tamen conſternati quartam mox triremem inſtruunt, CVIII pedes longam, eamque XVII Kal. Majas produxere. Interim Auriaci claſſis Hemſtedam venit, ubi cum militem exponendum oppidani rati eſſent, miſere, qui ſuppetias ferrent, IϽ CCCL. ſed hoſte fortiter repellente, cum accedere propius non liceret, receſſere. quo certamine Steinbachius ac Vaderus à ſuis vulnerati. nec multo poſt alio loco CIϽ CIϽ expoſiti; ſed cùm tardius oppidani erupiſſent, re infecta iterum diſceſſum eſt. ſed hoc egregio Balfurii facinore mox penſatum. is noctu egreſſus cum Scotis ſuis, civiumque nonnullis, camiſiis ſupra arma indutis, Ruſtemburgum expugnat, victorque ſigna captiva IV in urbem refert. & poſtridie anniſi locum recipere Hiſpani majore etiam ſuorum ſtrage repelluntur. nec ſucceſſu meliore iterum biduo poſt conantur. Extremo menſe, cum cuneus incenſus obſeſſores aliquot ſuſtuliſſet, exploſis viciſſim tormentis, interfecti Hadrianus Ianſenius, ordinum ductor, nobilitatiſque vir primariæ, Chriſtophorus Scagius. ac poſtridiè, factâ eruptione, ſtipatorum Auriaci ductor, Margotinus. Per hoc tempus nummos argenteos obſeſſi cudunt, & inſignia urbis ſuæ, gladium binis utrinque ſtellis interſtinctum, in antica parte exprimunt; in poſtica ſymbolum ſuum, VINCIT VIM VIRTUS. In pervigilio Pentecoſtes rurſum obſeſſores caput à corpore ſeparatum trans mœnia jaciunt, & inſcribunt: *Antonii Olivarii eſſe, qui ad Montes invadendos Ludovicum Naſſovium ſollicitaſſet.* is ab Amſtelodamenſibus interceptus, dum aggerem, qui Nardenum ducit, ne ſubvehi inde commeatus poſſet, perfodere cum delectis aliquot moliretur. & pretium necis ab Albano poſitum fuerat, idque Toletanus ſolvit. Iam anguſta annona erat, intercluſo commeatu. igitur oſtiatim inquirunt, quid quiſque domi occultaret. Deinde verò etiam ordinant, ac dietim viris quidem libram panis; fœminis, pueriſque, ſelibram decernunt: ſcortilla, ac lixas, placentas è buna edere jubent; quibus reliquam quoque famem alii ſaturarent. dein cereviſiæ pretium ponunt, & floreno meliorem coqui vetant. Nec tamen propterea illis animus fatiſcere, donec poſteà Auriaci claſſis profligata, captæque naves XXI. huc accedere, quod in Anglia pax firmata inter Philippum & Elizabetham, ſpem auxilii in ea inſula impetrandi perturbaret. Tum in Fucam verſa arma; quam egregiè diu defenſam, ter repulſis obſeſſoribus, cum commeatus pulviſque tormentarius deficeret, nec CIϽ IϽ LXXIII.

CIↃ IↃ LXXIII

ſuppetiarum ſpes reſtaret, ægrè tandem dediderunt. Auriacum valdè res angebat, & cura aſſidua de ſolvenda obſidione. Hanc ob rem Ioannem Cluſium ad Sonoium cum literis mittit, omnemque operam navare jubet. atque is, ut in rempublicam erat egregius, parere promptus, cum copiis aliquot, & foſſoribus, Diemenum aggerem, qui Amſtelodamum & Mudam interjacet, improviſus hoſti occupat; & convulſo emiſſario, magnaque utrinque ducta foſſa, milites IↃCCC imponit. tum foſſores multos addit, qui locum opere feſtinato communirent. Deinde relictis in præſidium triremibus V, & navibus aliis, confeſtim Edamum abit, auxilia juſta, foſſoreſque, & commeatum curaturus. ac dum id agit, Amſtelodamenſes, qui rei nuntium jam acceperant, gnari quantum in eo loco momentum eſſet, & impeditum obſeſſoribus commeatum deinceps fore, cum XXII navibus hoſtem aggreſſi, triremes II naveſque alias IV capiunt, reliquis fuga vix elapſis, ac ſub aggere ſe tuentibus, & auxiliarium tormentis. quamvis illi graviter quoque oppugnati, dum via Amſtelodamenſi ſigna III, Mudenſi I, à fronte & tergo fortiter incumbunt, ac latus utrunque naves invadunt. Sed his Sonoius, graviter eos laborare gnarus, mox cum XL navibus ſuppetias tulit. & initio victor, in fugam Amſtelodamenſes egit. at cum ſubmiſſæ naves majores pugnam inſtaurarent, fractis animis, continere ſuos non potuit, quin victoriam ſatis certam hoſti traderent. ipſe ſolus inter confertos fortiter faciens, ac deſertus, vix evaſit. & indignatus turpiter ſuos fortunam faventem deſtituiſſe, ut infamiam repararet, collectis ocius amplius LXXX navibus, ſubvenire obſeſſis cupiebat. jamque in itinere erat, cum deſertum à ſuis aggerem nuntiatur. inde, ut conſilia cujuſque ferè ab eventu perperàm æſtimantur, petitus gravi calumnia, ceu parum prudenter, aliiſque inconſultis, rem geſſiſſet. & juvare profugus miles, qui querela publica pro ſe uſus, ſuæ ignaviæ culpam ducis prætexebat. quamobrem ille rem univerſam Anriaco indicat, idem Cluſio faciente, quem conſilii conſcium habebat. nec officio Bardeſius defuit. ac petere Sonoius, mitteret Philippum Marnixium Aldegondium, aut aliquem ejus notæ virum, qui inquireret. Huic verò minus gratum iſto quidem tempore diſſidium, quo rempublicam per ſe imbecillam ſatis, concordia firmare opus. & injuriam Sonoio factam, meritorum hactenus præclaro, perdolebat. Igitur ſcriptis ad eum literis, *benè deinceps ſperare* jubet; *gnarum ſibi, quo affectu rempublicam amplexus eſſet, ac libertatem ejus juviſſet. idcirco tam manifeſto diſcrimine, pro egregio affectu ſuo, privatam offenſam illi condonaret, nec tam alieno tempore laborantem deſertum iret. quod ſi aliqui temere, per invidiam injurii, innocenti culpam imponerent; ſibi tamen plus cordis eſſe, nec judiciis aliorum ferri.* Iſtis verbis confirmatior paullum Sonoius; ſed non odium tamen ejus, aut invidia, intermittere. ac falſo vulgatum, vincula ei injecta fuiſſe. hac de cauſa Carolus Boiſotus miſſus, qui de tota re cognoſceret, ac compoſita ſimultate in commune conſultaret. iſque mox de expeditione in Diemenum aggerem facta anxiè inquirere, & clam Sonoio de republica conſilia habere. tum invito quoq; eo captivum dimittere, quem Edami in cuſtodia attinere ipſe juſſerat. quot cùm multo magis offenderet, ac omninò exiſtimaret, Boiſotum dignitatis æmulū hoc unum agere, ut populi benivolentia adjutus præfectura ipſum everteret; denuo apud Auriacum queritur; *indignum meritis præmium reddi, & ad omnes exemplum pertinere, quibus juſta cauſa muneris deſerendi daretur, metuentibus, ne calumnia ſimili olim obrui, pro gratia offenſam, pro præmio ignominiam referrent.* Dein Aldegondium, & quos æquiores putaret, per literas orat, *darent operam, ut ne quid homini innocenti fama ſua, qua nil carius haberet, læderetur. paratum plane Auriaco obſequi, & provincia, ſi publice expediat, etiam diſcedere; quam non niſi reipublicæ cauſa ſuſcepiſſet. quamvis quidem alium ſibi in eam dignitatem ſubſtitui, quam labore ſuo maximo, & periculo, peperiſſet; longe iniquiſſimum fore. quicquid tamen hujus futurum, id Auriaco totum permittere; in cujus prudentia, & æquitate, quieſceret.* Sed Auriacus, qui turbari illic nollet, aut hoſti occaſionem dari, opprimenda

ↀ Ↄ LXXIII. primenda initia ratus, Petrum Ryckium illuc miſit, qui, quod facto opus, exploraret; ac Sonoium admoneret, *publicæ ſecuritatis, & quietis ſuæ cauſſa, ut præfecturam invidioſam abdicaret; ac cum Veria, quam permittere ipſi vellet, commutaret.* cui Sonoius; *non ſe dignitatis avidum; ac pridem eam ponere voluiſſe, niſi affectus in Auriacum, remque publicam, retinuiſſet. hujus rei ipſum ſibi teſtem eſſe, qui pluries dimitti orantem continuare munus juſſiſſet. nunc autem ut illud faceret, cum famæ detrimento, nunquam imperaturum putaſſe. & vero, ſi ſic diſcedat, quam Veriæ dignitatem fore? id judicare in proclivi. quamobrem valde ipſum rogare, nuntiaret rerum ſtatum, & intercederet, ut exiſtimationis ſuæ rationem haberet velit. quod ſi præfectura cedere porro juberet, paratum obſequi, ſed deinceps aliam nullam admiſſurum. idque animi honeſti, fideique, apud æquos rerum arbitros, clarum ſatis indicium fore.* Ita Ryckius diſcedens rem Auriaco omnem exponit; iſque redire eum jubet, & Sonoio poteſtatem prorogare: tum collegas tres adjungere, qui cum urbium Hollandiæ borealis delegatis remp. adminiſtrandam juvarent. Carolo Boiſoto ſeorſim munus ordinatum. etſi nec ſic tranquilla omnia, cum maneret inter utrumque æmulatio, quam diverſus populi affectus irritabat. Iam autem indies magis premi obſeſſi, & Auriacum Ordineſque liberandæ urbis cura angebat. ac maturandum ſanè erat, oppidanis extrema quæque patientibus. ſed tam arcta obſidio erat, ut vix ſperare quicquam liceret. & caſtra hoſtis validè contra vim muniebat. intus magna rerum omnium penuria erat, &, quæ illam ſequitur, fames. ac frumento deficiente cibus eſſe equorum vaccarumque pelles, carnes felinæ, éque cannabis ſemine panes. his deliciis vitam miſeri tolerare. Igitur unum hoc reſtabat, obſidere obſeſſores, ac commeatum intercludere. hanc in rem quando ingens momentum haberet Diemenus agger, Sonoium jubet iterum eum occupare, ac communire. dein parte ab alia Batenburgicum quoque mittit, qui cum juſtis copiis Ouderkercam pagum in via Vltrajectina ad primum Amſtelodamo lapidem, ſtatim invaderet, ac commeatum prohiberet. iſque poſt levia aliquot prælia partem unam occupatam propere munit. ſed quia templum Franciſcus Valdeſius tenebat, & cœmeterium, locumque ante communierat, irritus hic conatus fuit. & delecti item I Ↄ Schonhovia miſſi, quos cohortes peditum V navibus vectæ ſequebantur; in quibus etiam commeatus, & tormenta. hi cum Breukelam veniſſent, in Vectæ ripa poſitum pagum, munire ocius locum incipiunt, arcique oppoſitæ Gunterſteiniæ XL delectos imponunt. ſed conatum antevertit Ioannes Baptiſta Taxis, qui tum Vltrajecti forte frumentariam rem curabat. is enim, ſimul nuntius venit, ut invalida adhuc initia perturbaret, aſſumpta Maximiliani Melodunii equitum ala, & II peditum ſignis, arciſque aliquot præſidiariis, quos Ioannes Deça addebat, è veſtigio illuc profectus, nullo negotio hoſtem fudit, opera inchoata deſtruxit, & liberam commeatui ſubvehendo viam fecit. inde in propinquo munitione ad novum e miſſarium tentata, media inter Amſtelodamum & Vltrajectum via, orta ſeditio militaris, quamvis ſtatim mox compoſita, hoc conſilium impedivit. Sonoius vero, ut juſſus erat, poſtridiè Kal. Iunias media nocte, paucis ſuorum deſideratis, aggerem Diemenum iterum invaſit; & occupatum, ac caſtellis VI munitum, uſque ad deditionem urbis tenuit. ſed quia ſubmiſſæ ab Amſtelodamenſibus triremes V, magnuſque aliarum navium numerus, ſuorum ignavia, lacum tamen proximum tenebant, inutilis quoque tam arduus hic conatus fuit. Interim obſeſſis allatæ per columbas literæ ſæpe animos jam paullatim labaſcentes confirmarunt; dum brevi liberationem, & conſtantiæ quoque præmia pollicentur. ac promiſſis recreati, interdum mora deſperabant, inter ſpem metumque medii. cuncta quidem Auriacus tentare, ac mentem animi in quamcunque rem intendere; ſed conſilio, quam eventu, meliore. & jam paſſim provinciales quoque ipſi commiſerari; plurimique, ut obſeſſis ſubvenirent, ultro ſeſe offerebant, nullo ſtipendio, ſed in cives patriamque affectu. Ab oppidanis nihilo ſegnius excurſionibus factis ſæpius pugnatum; ſæpe etiam cunei incenſi multos ſubvertere, ↀ Ↄ LXXIII.

CIↃ IↃ LXXIII.

ſubvertere. & accidit, ut aliquando Vemius Cognatuſque in extremum periculum adducerentur; quippe ruina involuti, ac tantùm non obruti, vix ſuis adjutantibus, terramque injectam deducentibus, evaſere. Per hoc tempus obſeſſores novum machinæ genus ſtruunt. ligneum caſtellum ſtatuunt, malis I V ſubnixum, quod rudentibus attractis elevatum ſupra mœnia militem attolleret, commodè inde cum obſeſſis pugnaturum. id dum parant, Marcus Toletanus, parum cautè murum inſpectans, ſclopeti ictu interficitur. inde I I I Non. Iun. Petrus Velaſcus cum C C C aliquot imponitur. ſed vix bis ſclopeta exploſerant, cùm obſeſſi contrario ictu funes diſſecant; inde nutans ſtatim machina Hiſpanos oppugnantes evertit. Poſtridiè emiſſæ columbæ, quæ mox literas referrent; & in ſumma inopia rurſum ordinata annona, ac continuato militibus pane, cives buna veſci juſſi. cumque Hiſpani inſultarent; nec panem ipſis, nec cereviſiam reſtare, ceu abundè omnia eſſent, jentaculum illis extra portam Ziliam miſere. tum duplices etiam nummos cuſere, denis aſſibus, & vicenis, æſtimatos. dein, cum populus quereretur literarum, quas columbæ afferrent, argumenta occultari, ut animos vana ſpe lactatos in longiores ærumnas differrent; permiſſum illis V I viros eligere, qui allatas etiam inſpicerent. X V I I Kal. Iulias obſeſſores cuneum incendunt, qua ruina ex obſeſſis X L periere. biduo poſt, deducentibus ſclopetariis, Tſerartſius & Gotinus Fucam emiſſi, qui Auriaco ſtatum urbis nuntiarent. ac uterque mox reſcribunt, *ne ullo modo deſperarent; commigraſſe Leidam Auriacum, ut liberationem accuraret.* Eo ipſo tempore vallum novum à Margaritæ uſque ad Ioannis portam inſtituitur. V Kal. aliquot IↃ C camiſia armis ſuperinducta, Fucam progreſſi, cum auxilium ab Auriaci claſſe exſpectaſſent, conatu irrito receſſere. ac poſtridiè allatis literis excitatiore animo CIↃ viri itidem inſtructi denuò exiere. ſed neque tunc adjuti quicquam, ſpem in poſterum amiſere. Inde colloquia inſtituta Kal. Iuliis; & auſpicati Pelecanus ac Cornelius Mathæus, ductores. cumque prodire præfectus urbis juberetur, ſub horam quintam veſpertinam negotium incœpere, pro Toletano Eberſteinius cum I V aliis; ex oppidanis miſſi conſul Ioannes Vlietius, & ductores Steinbachius, Roſonius, & Pelecanus. ſed re infecta, utrinque diſceſſum. V. Non. exerto è turri vexillo nigro angustias ſuas claſſiariis indicarunt. ac poſtridiè tormentis omnibus verberata graviter urbe, ſub veſperam iterum de dedenda colloquuntur, nullo ſucceſſu. Pridie Non. rurſum è turri ſignum nigrum oſtenderunt, & tunc literæ advenere, quæ tentandam ea nocte liberationem nuntiarent. itaque frequentes etiam egreſſi, ut auxilia adjuvarent, cum diu multumque exſpectaſſent, ſpe dejecti rediere. tum ad colloquium tertio ventum eſt, rem acturis, Eberſteinio, & Boſſuvio, cum I V aliis; quibus oppoſiti ex obſeſſis Vlietius, Steinbachius, Roſonius, Sohæus, Pelecanus, & Cornelius Mathæus. ſed neutiquam melior eventus fuit, cum præſidiarios ſine armis non exituros affirmarent. Ipſis Nonis auxiliares urbem verſus claſſem ducunt, & egreſſi oppidani ſuppetias ſuas promoturi. quod ubi Hiſpani conſpexere, concitato ad arma milite, impetum eorum revocarunt. V I I Eid. vexillum è turri album ſuſpendunt, & ductorem Nicolaum Bernardum emittunt, qui oraret; *in ſequentem Martis diem commeatum ad ſpeculam in faucibus Sparni poſitam, vulgo Tonnam Batavi dicunt, ut deducerent; nec enim famem tolerare ultra poſſe.* ac poſtridie miſſæ literæ, ab ipſo quoque Bernardo ſubſcriptæ, quibus hortari eos Auriacus, *virtutis hactenus tam inſignes, ſaltem in biduum ſpem proferrent. omnem ſe daturum operam, qua liberare eos poſſet.* itaque recreatis animis, etſi de urbe deferenda jam plerique cogitaſſent, pauliſper tamen ſuſtinuere. Biduo poſt promiſſa iterat, & nocte proxima, ſimulata ad Fucam impreſſione, alio mox tranſlatis armis, impetum in ſilvam facturum. quamobrem egreſſi CIↃ CIↃ oppidani ac præſidiarii, ut à tergo hoſtem invaderent. ſed hic quoque fruſtra habiti, animum plane deſponderunt. Certe Auriaco animus erat extrema tentare; & copias ipſe ducere velle, ſi permittere Ordines voluiſſent. ſed illi gnari, ut fortuna

CIↃ IↃ LXXIII.

princeps

CIↃ IↃ LXXIII. princeps utitur, ita fere populi virtutem eſſe; metuebant ne, ſi quid adverſi accidiſſet, reſp. tota in diſcrimen adduceretur. ideoque negotium omne Batenburgico commiſſum. Is collectis circiter cIↄ cIↄ cIↄ cIↄ. armatorum, in quibus cives Leidenſes, Delphenſes, Roterodamenſes, aliiſque ex urbibus plurimi, qui in militiam hanc ultro venerant, VI Eid. motis Saxenhemo caſtris in hoſtem tendit. ac in prima quidem acie c equites antecedere; dein magnum agmen Batavorum ac Zelandorum cum VII minoribus tormentis ſubſequi: tum Galli, Angli, Scoti, aliique. inde carri inſtar ccc cum annona, & reliquo belli inſtrumento. poſthæc Germanorum equitum ala incedens agmen claudere. Vbi ad ſilvam acceſſiſſent, prima munitione vacua, cum fugiſſe hoſtem rati porro ducerent, minus cautos ex inſidiis ille adortus, præmiſſum equitem ocius fudit. iſque per pedites ſubſequentes, belli magnam partem inſolentes, actis equis, aciem ſuorum ipſe turbans, facilem Hiſpanis victoriam præbuit. qui fugientibus incumbentes, quoſcunque comprehendere poſſent, obtruncare. eaque pugna cecidere Iↄ cc, atque in iis è Delphenſi civitate CXIII. cæſi item Batemburgicus, Cloetingus, & Carlous. Tſerartſius ſaucius Leidam evaſit. pluribus beneficium noctis profuit. capti currus cum annona univerſi, ac tormenta campeſtria VII, in arcem Cliviam comportata. tum ſigna IX, quæ poſtridie oppidanis obſeſſores oſtentare. Pauci mortem Batemburgici deplorare, qui temulentum, & cladis hujus auctorem appellare: alii contra excuſare, & *fortiter ſatis feciſſe ipſum, ſed conſilia hoſti prodita.* Reliquiæ cladis in præſidia diſtributæ, & deſertum Saxenhemum, ubi poſita fuerant caſtra. nec liberandæ urbis poſthac ſpes ſuperfuit, etſi Auriacus tentandam iterum fortunam eſſe exiſtimaret; qui poſtridie rei hujus obſeſſos certiores fecit. Eo nuntio ſerio tandem de dedenda urbe actum, cum ablata ſpes ſalutis omnis eſſet; & fames maxima, qua enecti longe plurimi, Saguntinam plane conſtantiam oppidanorum impugnaret. Ac initio deſerere urbem, & obſeſſorum caſtra perrumpere, viſum erat; fœminis, pueriſque relictis: CIↃ IↃ LXXIII. quibus hoſtem, etſi crudelem, parciturum tamen ſperabant. ſed conſilii hujus famam imbellis ſexus tanto ejulatu excepit, ut ſpectaculum triſte viros à ſententia dimoveret. inde aliud mox decretum; ut in fronte collocatis VII ſclopetariorum ſignis, viam vi facturis, magiſtratus & oppidani, qui ſe hoſti credere nollent, cum uxoribus liberiſque ſequerentur. poſt hos novem ſigna incederent, agmen clauſura. & in procinctu omnes eſſe, cum de gratia facienda allatus nuntius cohortes Germanicas aliorſum impellit. ac poſtridie rurſum Gallorum V ſigna, quibus mixti oppidani, tentare eruptionem parata, pontis defectu deſtitere. idemque irrito conatu poſthac adhuc ſemel tentatum. Ergo adverſa omnia experti, IV Eid. Toletani arbitrio urbem dedunt. eaque ne diriperetur, promiſſa CCXL florenorum cIↄ. è quibus c quidem cIↄ intra diem duodecimum, reliqua CXL intra proximum trimeſtre ſolverentur. Res tranſacta à binis conſulibus, item Steinbachio, Roſonio, ac Vadero. & Roſonius, futuri prudens, cum conditio diſpliceret, militibus ſuis rem exponit. iique indignati, clauſis portis, ingredi obſeſſores vetant. qui tamen alia parte admiſſi, ut impetum ſedarent, bene ſperare omnes jubent: *majore clementia uſurum Toletanum, quam promittere ſibi auderent.* Id ubi Bordetus intellexit, homo Gallus, ductor militum, animo pariter & manu ſtrenuus, qui in Montibus militaverat, ne ludibrium hoſti daret, ad famulum converſus; *hactenus*, inquit, *fidei in herum tam præclarus, extremum infelici obſequere.* ſimul porrecto ſclopeto pectus offert, & tranſverberare jubet. cumque attonitus triſte imperium deprecari conaretur, porro urget, *ne ſe hoſti inclementi trucidandum prodere vellet.* Igitur ægre tandem obtemperat. alii ferunt, illo obſequium pernegante, ſua manu verſo in ſemet ſclopeto cecidiſſe. laudando ſane virtutis exemplo, ſi priſcis ſeculis obtigiſſet. Ergo III Eid. urbem dedunt; ilicoque cives pariter militeſque arma in curia ponere juſſi: & illi quidem in Ziliæ monaſterium ire, hi in templum Bakeniſſæ. fœminis templum majus aſſignatum

Germani

CIↃ IↃ LXXIII.

Germani ac Scoti in mœnibus manere, unde poſtridie, in urbem ingreſſo Toletano, ad Catharinæ & Vrſulæ fana ſevocati. quo ipſo die ad cives in monaſterio Ziliæ ſepoſitos Romerus accedens, bono eſſe animo hortatur; vitam omnibus ſalvam fore. Eid. menſis venit Amſtelodamo Albanus, ſed circum luſtrata urbe, è veſtigio retrogreſſus, intrare noluit. Ac tunc initium carnificinæ factum fuit, ccc Belgis gladio aut laqueo interfectis. tum præfectus urbis Ripperda, cum legato, & qui Steinbachio a concionibus, gladio percuſſi. inde CCXLVII merſi. XVI Kal. Sext. redimendæ civium vitæ prima c florenorum CIↃ exhibita, urgente maxime Philippo Martinio, olim ejuſdem urbis conſule. & tunc extra portam Scalcovicanam iterum in nonnullos ſævitum. ac poſtridie CCC percuſſi, in quibus oppidani plures, & concionator, Simon Simonius. dein Lancelotus Brederodius, Roſonius, & Brilani ærarii quæſtor, Scotæ ad ſupplicium producti. capti item, qui religionis cauſa ſolum verterant; & in iis Kieſius conſul, Iacobus Gerardus theſaurarius, Arnoldus Coemannus, Florentius Gulielmius, aliique. nec adhuc finis lanienæ. VI Kal. comprehenſi prætor Hadrianus Ianſenius: Ioannes Vlietius, & Gerardus Stuverius, Coſſ. tum ſenatores, & ductores civitatis. qui Fucam tenuerant præſidiarii, ac vitam ſalvam fore pacti, per ludibrium fame enecti. Exortæ quoque inter Hiſpanos ipſos turbæ, dum de præda & ſtipendio altercantur, quæ menſe proximo à Vitellio vix compoſitæ. Interim pluries in captivos milites ſævitum; occiſique vario ſupplicio plus IↃ CCCC. at Hiſpani, ceu egregio aliquo facinore, augent numerum; & interfecta inſtar CIↃ CIↃ narrant. Hic exitus obſidionis fuit, pro libertate tam præclare toleratæ; in qua fortiter extrema omnia paſſi obſeſſi, & tormentorum CCIↃↃ CCLVI ictus excepere. qui antea circiter CIↃ CIↃ CIↃ CIↃ, ferro ac fame ad CIↃ IↃ redacti. Sed obſeſſoribus hæc victoria nullo modo incruenta. quippe cæſi præſtantiſſimi belli duces numero multi, & gregariæ militiæ CCIↃↃ CIↃ CIↃ. Lazari Mulleri legio VII Eid. Sext. ejerata Auriaci militia, cum vitæ gratiam impetraſſet, à CLX equitibus in Gelriam deducitur. quod ubi Sonoio exploratum, qui Diemenum aggerem tenebat, duce Gualtero Hegemanno III triremibus ſclopetarios aliquot imponit. iſque ſtatim nil opinantes noctu adortus, antequam ſumere arma poſſent, Hiſpanis omnibus profligatis, liberatos cuſtodia Germanos ad Sonoium protinus duxit; qui armaturus illos erat, valde pronos, & ulciſcendæ, ut præ ſe ferebant, injuriæ avidos. ſed captivis adhuc ductoribus, cum accepta rei fama, extremum ſupplicium Toletanus minaretur, exorato ægre temporis ſpatio, Iacobus Steinbachius, Chriſtophorus Vaderus, Schramus Brunſvicenſis, & Chriſtophorus Guntherus, ocius ad illos Ioannem Bebecotum, & Alexandrum Murdianum, cum literis mittunt, orantque; *vellent fidei datæ meminiſſe, nec innocentes in periculum vitæ adducerent. cogitarent perjurii infamiam, & ultorem noxæ Deum.* his impulſi, à militia diſceſſere. Pridie Eid. ſolenni pompa Toletanus urbem intrat, & dedicato Bavonis templo, coram ipſo Godefridus Merleus, primus ejus loci epiſcopus, ſacrum peragit, certiſque capitibus ad ſervandas eccleſię immunitates ſacramento obſtringit. Tunc intermiſſa menſem unum carnificina inſtauratur; civeſque multi, cum ductoribus Belgarum, magno oppidanorum dolore, Scotam abducti. dein protracti è valetudinario milites vulnere aut morbo imbelles, in area ſubjecta capitis ſupplicio afficiuntur. mox diplomate promulgato reliquis omnibus præteritorum gratia facta pronuntiatur. tantum LVII excepti, eorumque nomina edita. atque ex illis VI occiſi, III in cuſtodia exſpirarunt. I cum II Sebaſtiani Craenhalſii filiabus permutatus, Ioannes Vlietius, molitoris veſte occultatus, deceptis cuſtodibus clam evaſit. reliqui in carcere habiti, indies mortem exſpectantes, menſe Novembri Amſtelodamum ſunt devecti, illic juſſu Albani occidendi; niſi Boſſuvii conſanguinei, qui tunc Hornæ in vinculis haberi, liberationem impetraſſent. Vrbi captæ cum præſidio Germanorum Licquius imponitur. Sed hanc cladem mox Gertru-

CIↃ IↃ LXXIII. Gertrudisberga penſavit. quam Poietus, conſcenſo ad portam Bredanam muro, excubiarum raritate, ſine negotio occupavit. In præſidio ſigna II Belgarum erant; eaque fere obtruncata. civem neminem victor læſit, ac data Tzerartſio præfectura. Harlemo capto, caſtra Hiſpanus Alcmariam tranſtulit. Monuerat pridem omnes in eo tractu urbes Auriacus, ſedulo ſeſe communirent; ac maxime illam, quæ tunc prima hoſtem ſuſtinere deberet. muniendarum urbium curam Philippo Vander-Ano dederat, Iacobo Cabeliavio Alcmariæ præfecturâ. ſed is cum intromitti vellet, cum una ſaltem cohorte ſua, reſtitit pauliſper magiſtratus, ægreque tandem Anriaci ſuaſu intromiſit. ac vix id factum, cum ecce Hiſpani pedites CIↃ CIↃ, equites CCC urbem cingunt. contra quos erumpentes præſidiarii levi prælio mox decertant, & ſuburbio jam occupato expellentes id incendunt. Biduo poſt motis caſtris, exuſtâ Egmundâ, & pecore copioſo abacto, rurſum ſe Harlemum recipiunt, ac cæteris copiis, illic tumultuantibus, ſe adjungunt. Albanus tam longa Harlemi obſidione attrito vehementer ærario ſtipendia ſolvere militi non poterat, cui XXVIII menſes debebantur. ex Hiſpania à multo tempore nil allatum; & exiguum, quod provinciæ tribuebant: quas ſi paullo magis premeret, periculum erat, ne etiam ad Auriacum deficerent. deinde, ut brevi poteſtatem depoſiturus, ne tentare quidem voluit. Igitur publicato Vltrajecti diplomate, iterum regis clementiam prædicat, & *paratam cunctis veniam, ſi ad antiquum obſequium redirent. quod ſi rebellare pergerent, extrema omnia exſpectarent*. Et quamquam blanditiis iſtis, aut minis, nihil effectum; afflictus tamen tunc Hollandiæ, & potiſſimum borealis, ſtatus erat. tantuſque paſſim metus invaſerat, ut rebus ſuis convaſatis plurimi fugerent. hoc cum Auriaco Sonoius, reip. cauſa anxius, indicaret, is reſcribit; *nollet animum deſpondere; ac virtutis ſuæ retinens porro omnia accuraret. obnoxias caſibus res humanas, nec ideo tamen cujuſquam conſtantiam impelli debere. multum quidem in Harlemo liberando momenti fuiſſe, eamque in rem quidvis tentaſſe; ſed eo jam capto de rep. deſperare, nec viri illud, nec periti rerum eſſe. reſtare urbes adhuc plurimas, longe ſane munitiores, & extrema pati certas. quamobrem confideret cælo; ac, ſi ſpes omnes profligata plane eſſent, affuturum è machina Deum, perjurii, & ſævitiæ, ultorem. quod ſtipendia in menſem quemque curanda putaret, id profecto demirari. quem enim regum, aut imperatorum, unquam feciſſe? &, nec apud Albanum fieri, exploratum; qui menſes XXVIII Hiſpanis debeat. porro, quando freto auſtrali occupando claſſem hoſtis appararet, daret operam, ne quid hic reſp. detrimenti caperet. fortiter Zelandos facere, qui Rammekenum expugnaſſent. horum exemplo animum firmaret; nec remp. aut virtutem ſuam deſereret.* Iam Alcmaria, uti dictum eſt, caſtra ſua Hiſpani moverant, & oppidanis datum reſpirandi tempus. idcirco literis aliis datis Sonoium Auriacus, & borealis Hollandiæ Ordines, ſerio monet; *uterentur occaſione, & Alcmariam, egregium tractus iſtius propugnaculum, annona ac præſidio firmarent.* tum ſeorſim magiſtratui quoque ſcribit; *neceſſaria omnia curarent, impenſam ex ærario publico recepturi.* Itaque illico de commeatu ſibi proſpiciunt, & oppidanis quoque ſingulis frumentum comparandum indicunt. itidem Leidani faciunt, ab altera Harlemi parte pari intervallo proximi. Per id tempus Amſtelodami Albanus erat. ac claſſem, qua fretum auſtrale invaderet, inſtruebat. & Billius quoque, agri Groningenſis præfectus, cum navibus aliquot ceſpite inſtratis, qui ſubter militem occultaret, Enchuſam capere conſtituerat. ſed miles quidam, Sneca per noctem dilapſus, inſidias Sonoio prodit. atque is comprehendere quidem omnes ſperaverat, ſed vento exiguo cum tardius adventarent, præcipite impetu effuſis oppidanis, evaſere, & Boſſuvius arcis Medemlacenſis præfectum, Cornelium Riſwicum; per literas ſollicitat; *ſi dedere artem urbemque vellet, præmium beneficii ingens, & veniam præteritorum fore. id vero maturandum eſſe. nam Leidam jam obſideri; & decretum, magnis copiis borealem Hollandiam invadere. igitur ocius, quid facturus, reſponderet.* Et ille tunc Enchuſæ aberat; quique literas has attulerat, ſe ſubduxerat. inde redux, convocato magiſtratu eas legit. tum, removendæ ſuſpicioni, rei geſtæ Sonoium CIↃ IↃ LXXIII.

CIↃ IↃ LXXIII. certiorem facit. Interim Zelandi Middelburgum, Arnemudam,& Rammekenum, magnis animis obſidebant. & Albanus, claſſe inſtructa liberare, commeatumque inferre niſus, vario conatu ſemper tamen fruſtra fuit. Bellovacus, mari in illis inſulis præfectus, cum Mondragonio, paratis LXXX navibus, menſe Auguſto iterum tentans, à Carolo & Ludovico Boiſotis, fratribus fortiſſimis, impeditus, mutato itinere ad Weſtcapellam militem exponit, & annonam propere importat: ac Chriſtophorum Mondragonium,inſignem militiæ virum,cum Belgarum XV cohortibus præſidio addit. nihilominus tamen Rammekenum, cum Arnemudam petiſſet præfectus, illic vim hoſtilem metuens, intercipiunt. ita fervere ubique bellum. nam Albanus, ſucceſſorem indies exſpectans, priuſquam decederet, inſigni aliquo facinore claram poteſtatem deponere cupiebat. itaq; extremum contra Hollandiam ac Zelandiam omnes undique copias vertere. deinde ad vim fraudem etiam, ac promiſſa, adhibere; quibus non minore cura ubique ſe Auriacus opponere,clericorum ac profugorum pariter bonis, ac multiplici tributo populi adjutus. tum IX viri ordinati, qui illi à conſiliis eſſent, Iacobus Douſa, Paulus Buſins, Petrus Waſtelius, Iacobus Muſius, Henricus Duiſtius, Gulielmus Ioannes Reinerius, Ioannes Iacobus, Sebaſtianus Loſenius, & Levinus Kerſmaeckerus. hiſque actuarii additi, Antonius Genitſius, & Henricus Perſinius. Per hæc Boſſuvius claſſem armare, & in Friſia quoque Billius IV triremes. idque Auriacus exploratum Sonoio indicat, ut ſe contra ipſe inſtrueret, & anteverteret. ideoque Doco Martina, Friſico mari ab Auriaco præfectus, cum IV liburnicis Amaſiam flumen occupare, ut triremes, Groninga aut Delfſilia prodituras, prohiberet. ſed excitata mox tempeſtas, flante Coro, præter cæteram hominum, pecorum, ſegetumque ingentem cladem, omnes tota Friſia naves diſſipavit, ac ſubmerſit. Dum Boſſuvius bello ſe navali parat, deſtinato Toletano, qui terra copias alias duceret, legatus ejus Tambergius in Waterlandia Brouckam occupat; inde Lanſmeram, Sanderdorpam, & Zuderwoudam. ac ſeparati inter ſe provinciales, intercluſo terreſtri itinere, niſi freto auſtrali advehere commeatum non poterant. jamque Harlemi, Chiapini Vitellii opera, compoſitus militaris tumultus. quamobrem ad obſidendam Alcmariam denuo copias reducere placuit. & XIII Kal. Septembr. miſſi à Toletano equites, qui urbem cingerent. primoque appulſu impoſitas canali domos II, ubi rhus coriaria parari, ut commeatum interciperet, Medivilla expugnat. ſed erumpentes oppidani unam ex iis recuperatam cum II moletrinis igne exuunt; alteram fortiter propugnante Hiſpano, & auxilia ſubmittente, coacti relinquere. In ea pugna Medivilla cecidit. Milites,qui ad Scermeram poſiti, eo loco, quo ſpecula exſtat, metu omnes diffugere. qua munitione potitus hoſtis, ad extremum canalis clauſtrum merſa nave, commeatui importando aditum obſepſit. Ad rei famam Sonoius Ruichaverium cum ſua cohorte in urbem proficiſci juſſerat; ſed, quia deſertum ad ſpeculam locum Hiſpanus invaſerat,excluſus fuit. nec multo poſt univerſis copiis urbs obſeſſa quam arctiſſime. & Toletanus ipſe cum Philippo Noircarmio, Iuliano Romero, Conſalvo Braccamontio, Petro Velaſco, Petro Toletano, Goignio,Stephano Ibarra, & Valentino Pardæo Mota, Ontdorpii erat; ac circum XLII cohortes, quibus additæ VIII aliæ ex Italia nuper in ſupplementum miſſæ. tum IↃ L equites. Ferdinandus frater cum VIII cohortibus Huiſwertum tenebat;Polvillerius cum XI cohortibus pagum Pancratii. ad Koedicam Chevereaulxius Licquiuſque cum XX. Bergæ X ſub Capreſio, una cum reliquo equitatu. Neoporti XXII ſub Eberſteinio, ac Fronsbergio. univerſim CXXI erant, in quibus militum XVI CIↃ. In urbe autem, qui tam multis reſiſterent, valde pauci; & vix unus contra octonos: oppidani CIↃ CCC, præſidiarii IↃ CCC. ad hæc inquilini numero exigui, & ruſtici aliquot, homines belli imperiti, qui ex agris huc confugerant. Statim obſeſſi ad Sonoium literas mittunt,nuntiantque; *etſi undique aditu pene intercluſo, & munitione ad ſpeculam amiſſa, hoſtem*

CIↃ IↃ LXXIII. *ſtem tamen ſuſtinere & extrema quæque para-tos. quando autem majore præſidio, ac pulvere nitrato, reliquoque inſtrumento indigerent, ut quam primum ſuppeditaret. tum conſultum arbitrari, ne ulterius hoſtis irrumperet, ut oppoſitum mari aggerem perforarent.* Ad has literas ille reſpondet. *indolere ipſorum caſu, atque ad primum rei nuntium Ruichaverium deſtinaſſe, qui præſidium urbis firmaret. ſed hunc, relicta ſuorum metu ſpecula, introitu prohibitum fuiſſe. nihilominus non laborí, aut ſanguini quoque ſuo, parciturum, ut liberare obſeſſos poſſet: ac jam Auriaco perſcripſiſſe, & conſilium, ac ſuppetias, poſtulaſſe. confiderent autem, & viri eſſent. quodque de maris aggeribus ſcripſiſſent, ſi res exigeret, factum iri; & jam ante, ut emiſſaria panderentur, ultro mandaſſe.* dein ad præfectum Cabeliavium ejuſdem argumenti literas addit. Etiam vicinæ urbes hortari, *ne capto Harlemo conſternati animum abjicerent; quin cauſam publicam cogitarent, & pro patria libertate fortiter pugnarent. omnino fore, ut jugum Hiſpanicæ ſervitutis brevi excuterent: nam cum copiis longe maximis è Germania Ludovicum Naſſovium adventare.* ea res animum oppidanis confirmavit. Interim Sonoius nil prætermittere, quod ad Remp. pertineret; & omnibus modis creditam ſibi borealem Hollandiam communire ſatagebat. utque arcere hoſtem poſſet, quatuor locis provinciam munit; & caſtellis Ruſtemburgi, Broucæ, Schoreldami, ac Crabbendami excitatis, qui diu noctuque excubarent, CC aut CCC ſingulis impoſuit. dein Oterlicum, ob navatam Hiſpanis operam, cum primum ad urbem obſidendam veniſſent, exuri juſſit. & Auriacus duce Gardio auxilia miſit, Germanorum Gallorumqne cohortes VIII. Hiſpani ſedulo vallum promovent, &, cum foſſores deeſſent, cives Harlemo evocatos circiter CCC, inclementi per ipſa initia imperio, cum benigne haberi miſeros æquum eſſet, triſti miniſterio deputant. At oppidani, quam nil timerent, crebris eruptionibus ſunt teſtati. inter cætera XVII. Kal. Octobr. proximam urbi munitionem validè turbant, & regreſſi Ioannem Hieronymũ captum abducunt; qui conſilia Toletani obſeſſis prodidit. *monitum eſſe à patre Albano, ſi urbem tertia oppugnatione capere non poſſet, maturè diſcederet, & in Brabantiam copias reduceret. ideoque ſtatuiſſe, quatuor ſimul locis impetum facere. eamque in rem pontes omnes, & apparatum pugnæ reliquum, praſto eſſe. priuſquam autem oppugnationem incipiat, murum urbis ad portam Friſicam, & turrim rubram, multis tormentorum ictibus deruturum. ad partem Auſtralem pontem foſſæ injecturum; atque ad ſalinas navibus rem geſturum. ac quidem, ſi vi expugnet, omnes ad internecionem caſum iri.* & poſtridie viſa iuitia. poſita contra portam Friſicam tormenta IX, contra turrim rubram VII. ſed terra ea parte argilloſa, & depreſſa, crebriſque pluviis, ac per emiſſaria aperta immiſſis aquis pene ſubmerſa, multum hic impedimenti habuere. mox pontes quoque, & cætera oppugnationis inſtrumenta, oſtentari. XIV Kal. Octobr. poſt CIↃ IↃ XXXVI ictus tormentorum edita ingenti ruina ad portam Friſicam, & turrim rubram, III horis poſt meridiem ingens ſane certamen cœpit; utrinque animis pro victoria, aut libertate, obſtinatis. utque majorem oppidanis metum obſeſſores incuterent, & vires diſtraherent, ad portam quoque Caninefatum, & ſalinas, inſtaurare pugnam velle ſimulabant. oppugnare urbem juſſæ legiones II, quibus Lopeſius Acuna, tunc Harlemi fato functus, pridem præerat. quicunque in ruinam evaſerant, interfecti. IV fere horis pugnatum eſt; cum pauci, multo plurimis oppoſiti, urbem ſuam intrepide defenderent. nec loco cedere quiſquam viſus, niſi cæſus, aut graviter ſaucius. in partem pugnæ fœminæ, virgines, pueri denique, pari affectu acceſſere; & arma alacres miniſtrare, ſaxa, uncos, circulos candentes, oleum, picemque ardentem, liquidum plumbum, ferventem aquam, & calcem vivam. bis Hiſpani pugnam renovarunt, & fortiſſime toties dejecti. ad turrim rubram majore incommodo ab defenſoribus pugnabatur. nam ad ſalinas tormenta II conſtituta terga illorum feriebant. nec quicquam tamen ideo territi, hoſtem à fronte magna virtute oppugnantem conſtantiſſime repulerunt. cecidere ex obſeſſoribus CIↃ CCC. interque eos Didacus Felix, & Franciſcus Bobadilla. Blaſcus Nonius Carvaialis, cum ſtrenue aliquamdiu pugnaſſet, CIↃ IↃ LXXIII.

CIƆ IƆ LXXIII. tandem ſclopeti ictu dejectus, non multo poſt ex vulnere obiit. tanta autem ſtrages erat, ut Manuel Cabeca Iaca, inſtaurare oppugnationem juſſus, eniti per cadaverum acervos non potuerit. ex obſeſſis, quod vix quis credat, tam fervente & longo conflictu, XXXVII tantum deſiderati. XIII præſidiarii, & oppidani XXIV. plures, ut ex hoſte quoque, vulnerati. Exin de urbe capienda obſeſſores deſperare; invito ultra pugnæ milite. cujus virtus neque præmio, neque minis, excitari deinceps potuit. quin nonnulli, quia ad urbem oppugnandam iterum perduci non poſſent, à ductoribus interfecti. Sonoius, ut obſeſſis ſuccurreret, emiſſaria aperire Fridericum Sevenderium juſſerat. iſque id Zipæ, Crabbendami, & Ertſwoudæ, etſi obnitentibus ruſticis, procuraverat. tum allatę quoque literæ ab Auriaco, quibus virtutis ergo collaudatos porro ad conſtantiam hortatur, & auxilia certa promittit; aggereſque, ſi neceſſitas ita poſtulet, quod nocturnis ignibus indicarent, perfoſſurum. atque id Sonoio quoque nuntiat. ſed qui has ferret, cum ad urbem acceſſiſſet, ab excubiis deprehenſus, territuſque, ut ſe eriperet, eas abjecit. itaque in manus Toletani pervenere. & in bonum caſus vertit. nam etſi literas interceptas ægre ſane obſeſſis accideret, tamen hoſtis, qui conſilii pœnitentia jam de diſceſſu cogitare, eò magis, immiſſis aquis mergi veritus, cedere compulſus. ideoque tormenta mature deduci cœpta, ac navibus impoſita. deinde ineunte Octobri ſoluta obſidio; cum Toletanus, tributis in hiberna copiis, Amſtelodamum ad Albanum patrem conceſſit. Oppidani ea ærarii inopia erant, ut pecuniam è ſtanno cuderent, quam liberata urbe permutarent. Eo ipſo tempore Ioannes Cerda Medinacælius, qui, ſucceſſor Albano datus, poteſtatem detrectaverat, rurſum in Hiſpaniam conceſſit. deſtinatuſque Ludovicus Requeſenſius, ordinis Alcantarenſis princeps, Mediolanenſiumque præſes. Dum autem Alcmaria adhuc obſidetur, ut undique Hollandiam borealem premerent, claſſe inſtructa rem Boſſuvius gerere ſtatuit. & quamvis demerſis aliquot navibus fœderati ſatis obſeptum exitum putarent; ac pridie quidem Eid. Sept. fruſtra conatus fuiſſet, ipſis tamen Eid. feliciter ceſſit, Yamque ingreſſus eſt. Ducebat liburnicas magnas XIII. in quibus cohortes Hiſpanorum VI impoſitæ, ducibus Garſia Suare, Antonio Avila, Corcuera, Texeda, Alfonſo Ayala, & Martino Oarce. adhæc Germanorum Belgarumque aliæ plures; quibus præfectus Franciſcus Verdugus. Primam aciem Ioannes Simō Rollius ducebat cum cohorte Corcueræ. cum his copiis Scellincwōudam acriter oppugnatam capit, & pleraque in illo tractu caſtella; ac Hiſpanos Germanoſque præſidio imponit. ac Scellincwoudam Henricus Brouchuſius ſatis ſtrenue propugnabat; ſed cum naves deſeruiſſent, nudamque ita munitionem hoſtis undequaque invaderet, ad deditionem adactus, Monachodamum ſe recepit. Ea clades fœderatos valde anxit; nec tamen, ſalva adhuc claſſe, deſperatum. Igitur quam feſtine poſſent naves XXIV armant, ſed tormentis parum inſtructas, quæ in caſtellis expugnatis nuper hoſtis interceperat. quamobrem ad Auriacum ſcribunt, & maturari auxilia rogant. Boſſuvius tot locis potitus, ea poſtridie colluſtravit, inde Verdugum ad Albanum miſit, qui regionis ſitum ei narraret. nec multo poſt ipſe quoque ſubſecutus iterum Amſtelodamum abiit, collecturus plures naves, ut claſſem fœderatorum ſternere, & fretum auſtrale eripere poſſet. Boſſuvii claſſem Billius adjuvare juſſus, X naves jam paraverat; ſed conantem Doco Martina, Flevo antea occupato, impedivit. itaque III Non. Octobr. cum XXX circiter navibus oram ſolvit. Prætoria ejus munitiſſima, & vi nulla, ut videbatur, expugnabilis. tormenta impoſita grandiora XXXII. & præter frequentem nobilium comitatum, item nautas, milites CC. nomen illi omnino inviſum pariter, & infelix, Inquiſitio; quam per vim invectum ibant. itaque contra fœderatos profectus, quatriduum totum levibus tantum præliis laceſſivit. & applicare quidem naves, ut comminus pugnarent, fœderati cupiebant. ſed ſubterfugere Boſſuviani, & pugnam protrahere; tormentiſque inſtructiores, plurimis ictibus CIƆ IƆ LXXIII.

cIↃ IↃ LXXIII. bus eminus debellare malebant. ac quanquam id ſollicite agebant, unus tamen è fœderatis, Iacobus Tilius, Schulemburgii Boſſuviani navem applicans, poſt acrem conflictum expugnavit; cæſiſque vectoribus L ipſum Schulemburgium captum cum VII aliis Hornam ſub cuſtodia miſit. è ſuis vix II deſideravit. tandem III Eid. menſis ejuſdem utrinque atrox prælium fuit. & prætoria fœderatorum in Boſſuvianam invecta, telis omnibus, & calce viva è corbe mali in oculos Hiſpanorum dejecta, vehementer oppugnavit. in principio ad Boſſuvium inclinare victoria viſa; ſed mox reſtauratis animis, ubi fortius fœderati incubuere, naves ejus diſſipatæ, in fugam ſeſe conjecere. una, qua Texeda vectus, perforatæ, cum vectoribus cunctis periit. V quæ vadis obhæſere, interceptæ. ipſe noctem inſecutam, diemque proximum, fortiter pugnans, cum propugnatores XV vix reſtarent, ægre ſe hoſti permiſit. itaque captus Hornam abducitur, & cum eo primarii viri, Cruningus, Weldamus, Pinſenius, Hardenbroucquius, Numanus, Corcuera, Lopeſius, Wervius, Queſuoius, alii. capti item gregarii milites ad CCC, è quibus C Hornam quoque, CC vicinam Enchuſam avecti. vexillum prætoriæ in templo ab Hornanis ſuſpenſum; & Deo publice per provinciam grates dictæ. Boſſuvius cum in urbem adduceretur, per contumeliam acclamare oppidani; *Roterodamenſis lanienæ auctorem eſſe, eodem animo contra ipſos nunc profectum, meritis paria accepturum.* illic in carcere per triennium aſſervatus, tandem conſtituta Gandavi pace liberatur. Qui fuga evaſerant, huic cladem imputare, & apud Albanum accuſare. idque cum ægre admodum ferret, à Sonoio & provinciæ Ordinibus petiit, uti, refutandæ calumniæ, ad Albanum mittere liceret. & orationem non iniquam facile obtinuit, iſta lege, ne quas literas, niſi prius inſpectas, daret. Sub hoc fere tempus Albanus in Germania emi pulverem nitratum juſſerat; iſque ad quinquaginta CIↃ pondo turribus impoſitus, cum in Palatinatum devectus, à Ioanne Caſimiro, & fratre Chriſtophoro deprehenſus in via eſſet, illi ignem ſua manu injecere. dein ſcripto publico factum profeſſi, cauſam quoque addidere: *ne Albanus, etiam Germaniæ hoſtis, ad Belgarum cædem uteretur.* is autem, ut bello proſequendo neceſſaria curaret, Ordines Belgii convocaverat. quod ubi Hollandis, ac Zelandis, intellectum, literas ſuas eo deſtinant; hortanturque, *ne Tyrannum contra ſe, amicos & fratres, adjuvarent. quin laboranti reip. potius ſuccurrerent, & libertatem Belgii univerſi, tam fœde oppreſſam, vindicare fortiter auderent; nec ultra viris, & bonis civibus, indigna paterentur.* tum Philippum quoque regem longa epiſtola ſupplices orant; *miſertus populi fideliſſimi, & obſequentiſſimi, vim Albani, ac tyrannidem intolerandam, unicam belli hujus cauſam, ſemel compeſceret. dein conſcientiæ libertatem, & Belgii ſui privilegia, ne everteret. militem quoque omnem extraneum, ad ſecuritatem publicam, revocaret.* tum principes etiam orbis Chriſtiani implorant, *fidei ſuæ, & obſequii, teſtimonium ut perhibeant: ac dent operam, ne, quod ſæpe per fraudem factum, hujus epiſtolæ lectione rex prohiberetur.* Extremo Octobri, cum deſerta Alcmaria eſſet, obſideri Leida cœpta. idque Franciſco Valdeſio mandatum; qui cum legionibus II & IV Germanorum cohortibus, equitumque alis VII, via Harlemenſi ire juſſus. inſuper Iulianus Romerus cum aliis legionibus II, & Germanorum Belgarumque ſignis aliquot, littus legens Hagam contendit; quam munire fœderati properabant, ſed opere inchoato oppreſſi diffugere. tum occupatis circum pagis, Maſelantſluſam etiam capit, & in ea Philippum Marnixium Aldegondium, primariæ nobilitatis virum, ac ſummi in rep. loci; quemque tanti Auriacus æſtimare, ut Sonoium illico juberet eadem omnia Boſſuvio facere, quæcunque ab hoſte ille pateretur. cum eo Ioannes Pettinus captus. & Vltrajectum uterque abductus, ut in arce aſſervaretur; annoque proximo, Middelburgo expugnato, pro captivo illic Mondragonio permutatur. In Hollandia boreali, poſt tam inſignem victoriam, hoſti incumbendum rati, varia agitabant. & imprimis, portum Harlingenſem obſtruere; ne inde naves ſuas Billius in fretum auſtrale educere poſſet. ſed cIↃ IↃ LXXIII.

CIↃ IↃ LXXIII. orta claſſiariorum ſeditio conſilia omnia perturbavit. huc accedere Sonoii morbus, adeo gravis, ut medici quoque deſperarent. ac claſſiariis ſemeſtre deberi. inde turbæ. ad quas componendas miſsi Henricus Meiſterus, Iacobus Taiardus, & Fridericus Otho, vix tandem id effecere. tunc etiam à Gerbrando Verdunio ad Theodorum Elbertum, conſulem Hornanum, literæ Vltrajecto datæ; quibus nuntiat, *à Noircarmio, qui illic ageret, monitum eſſe, ut bona fide pacis conditiones offerret. deceſſurum brevi Albanum, nec ultra ab eo metum fore. agerent cum proceribus Belgii, ſubſcripturo pactis rege.* Has ille literas, prius collegis ſuis oſtenſas, inde ad Auriacum mittit; & captivo illic Boſſuvio etiam exhibet. iſque mox, cum ad Noircarmium ſcriberet, *literas ſe has vidiſſe* refert, *& ad Auriacum miſſas eſſe. neque enim illo inconſulto quicquam omnino factum iri. gratum quidem pacis nomen univerſis; & fortaſſe, ſi conventus aliquis daretur, non difficilem. diffidere tantum, cum Hiſpanis certam ac ſecuram fore. recentem Gallicanam pacem ob oculos eſſe, cujus etſi longe alia ratio exiſtat, vix quiſquam tamen perſuadere contra poſſit.* Dum hæc geruntur, Ludovicus Requeſenſius, qui Albano ſucceſſor datus, XV Kal. Decembres Bruxellas venit; cui provinciam, & exercitus, ille tradidit poſt ſexennii ac trimeſtris præfecturam. ac poſtridie Kal. filio Toletano, equitumque alis quinque comitatus, facto per Lotharingam, Sequanos, & Allobroges itinere, in Liguriam abiit. & inde, conſcenſis Genuæ triremibus, in Hiſpaniam porro profectus. ubi à rege, contra quam multi exiſtimaverant, perbenigne ſane acceptus. Ita cum anno Albani in Belgio imperium deſiit. quod Parmenſis moderatione cum tranquillatum accepiſſet, abrupto rigore valde turbavit. Erat certè vir præclaris animi dotibus, & armorum laude inter magnos belli duces collocandus, niſi ſuperbia, avaritia, ac ſævitia, gloriam omnem corrupiſſet. Belgium pridem florentiſſimum, ejuſque opes, & libertatem peſſum dedit; eque bonis provincialium publicatis florenorum milliones annuos VIII in fiſcum redegit. tum bello, ad provincias opprimendas excitato, & exactionibus variis longe iniquiſſimis, ut nonnulli computarunt, milliones LII perdidit. Vt vero fortunas hominum pro libidine, ſic & capita eorum habuit. adeoque ipſe ſub diſceſſum, tanquam adminiſtrata egregie provincia, gloriatus alibi dicitur: *uno illo ſexennio ſuo, lictoris manu,* XVIII CIↃ *ac* IↃ C *mori juſſiſſe; præter eos, quos bella, aut præſidia hauſiſſent.* & Vergas tamen, ſævitiæ inſignis adminiſter, è Belgio cum eo diſcedens, dicere auſus; *nimia id miſericordia perditum iſſe.* CIↃ IↃ LXXIII.

IOANNIS MEVRSI

INDVCIARVM HISTORIA;

ſive

RERVM BELGICARVM

LIBER QVINTVS.

AMSTELODAMI,
Apud GVILIELMVM & IOANNEM BLAEV,
cIↃ IↃ c XXXVIII.

Illuſtriſſimis ac Potentiſſimis Dominis,

D. D. ORDINIBVS

GENERALIBVS FOEDERATARVM BELGII PROVINCIARVM,

PATRIÆ PATRIBVS,

ILLVSTRISSIMI, POTENTISSIMIQ. DOMINI,

En vobis Hiſtoriæ meæ ſpecimen, aut potius veſtræ, quam de rebus veſtris ſcripſi. Liber quidem mole non magnus, neq; inde eum æſtimari par eſt; ſed argumento, quo commendare ſe vobis non erubeſcit. Certè propter illud, ſine invidia dixero, legetur Poſteritati, & placebit. Legetur, & in admirationem lectorem abripiet, cum tam præclarum hunc tanti belli colophonem videbit. Obſtupeſcet, qui quadraginta retrò annos, eorumque procellas ac tempeſtatem cognoverit, in hanc felicitatem enavigaſſe Remp. veſtra virtute atque conſtantia. Et profectò, quidnam in rebus veſtris non admirandum? Non palpum obtrudam, & àb aſſentationis crimine me veritas liberabit. Pro libertate publica, quæ graviſſimè præter jus faſque omne oppreſſa, arma cum laude magna ſumpſiſtis, majore geſſiſtis, maxima poſuiſtis. Nam quid accidere vobis glorioſius poterat, quam ut bellum animo majore quàm ſpe inchoatum, tam ancipite alea tam diu continuatum, ſalva libertate, pro qua pugnabatur, finiretis, idque præter exſpectationem. Videte ordinem occultum rerum! bellum illud atrociſſimum, cui ſe amiſſa jam ſpe irritata patrum virtus accinxerat, præter ſpem omnem compoſitum habetis. A miraculo calamitas publica incœpit, in miraculo deſiit, & ſe cum felicitate nunc item mutavit. Nimirum ubique animadvertitis præſentem Deum. Iterum dico, hanc Remp. veſtram quis non admirabitur? immò quis ſatis? cum in illa admiranda ſint omnia, initia, progreſſus, finis. Vos & feciſtis fortia, & paſſi eſtis; & præclariſſima virtutis exempla, quæ ſæcula ventura acciperent, edidiſtis. Repræſentemus parumper præteriti temporis intervallum, & quodvis momentum palæſtram dabit, in qua conſtantia ſe veſtra exercuit, illa magna, illa invicta, quæ

— per damna, per cædes, ab ipſo Duxit opes animumque ferro.

Foris ſemper graviſſimus hoſtis, domi ſæpe etiam advocata auxilia eripere Remp. minabantur: & cum ad opprimendos conjuraſſe undique omnia viderentur, animum tamen ſemper ſervaſtis, libertatem vindicaſtis, & per tam varias, tam ingentes turbas, tranquillitatem reduxiſtis, lætam rerum faciem repoſuiſtis, iſtis Induciis, quas exiguo hoc libello deſcriptas vobis exhibeo. Agnoſcite hic præſtantiſſimum virtutis veſtræ fructum; agnoſcite beneficium, quo patriam obſtrinxiſtis; quod pretium non habet, quod nulla laus æquabit, nulla ætas obliterabit. Agnoſcite coronam magnanimæ patientiæ, quæ lauros omnes antecellit. Ego libellum hunc teſtem Memoriæ conſecro, & Poſteritati. vos illum oculo benigno aſpicite; item me, clientem ac ſubditum, ex vetere formula, devotum. Ita vobis, Illuſtriſſimi, Potentiſſimiq; Domini, Deus Opt. Max. libertatem, potentiam, gloriam augeat, ac conſervet ad nominis ſui ſanctiſſimi honorem, & Reip. veſtræ ſalutem. Lugd. Bat. Kal. Sept. cIↄ Iↄ c xii.

LECTOR CANDIDE,

HAbes ecce Rerum Belgicarum librum unum, & in eo Induciarum hiſtoriam, preſſim pertractatam. Nam ut diffunderem me, viſum non fuit. Iudiciò abſtinui, & naturâ quoque, quâ magis placet illa adſtricta brevitas, Saluſtio ac Tacito uſitata, quam Aſiaticâ quadam luxuriâ diffluens dicendi ſcribendique genus. Et notum eſt elogium Perſii:

Sæpius in libro memoratur Perſius uno,
Quàm levis in totâ Marſus Amazonide.

Curæ autem mihi inprimis duæ fuerunt; & ne quid dicendum non dicerem, & ne quid dicerem non dicendum. Vtrunque ſi præſtare non potui, bonâ voluntate excidi; & poſtremum ſi cavi, operæ me pretium feciſſe exiſtimo. Quippe in hiſtoriâ ſcribendâ, planè ut in vitâ agendâ, ſumma circumſpectio requiritur. Multa enim ſæpenumerò interveniunt, cùm in Rep. adminiſtrandâ, tum in bello gerendo, aut pace componendâ, quæ hiſtoriæ dignitatem non attingunt, neque poſterorum memoriæ mandari debent. Sic in hac Induciarum tractatione plurima acciderunt, quæ poſteritas ſcire non laborabit, & ad hiſtoriam quoque non pertinent. Itaque ſatius duxi, circumſpectè brevis eſſe, quam parum prudenter in magnam molem opus diffundere; quod garrire hiſtoriam eſt, non narrare. De cætero, hoc etiam operam dedi, ut quemadmodum ſimpliciter, ita verè rem geſtam ſcriberem; & feci, idque liberè alibi, ſed ex hiſtoriæ lege, non animi adfectu. Nam mens recta, ubi res exigit, cum offensâ quamvis, verum dicere audet. hanc ingenuam libertatem qui ferre non poteſt, is ſe accuſet. Pluribus non te morabor: hoc unum peto, uti judicium ſine adfectu mihi præſtet. Vale, &, quisquis es,

ÆTERNITATEM COGITA.

IOAN-

IOANNIS MEURSI
INDUCIARUM HISTORIA.

RERUM BELG. LIB. V.

BELGICO bello finiendo tentata aliquoties pax fuit,ſed quam ſemper fraus Hiſpani inſtabilem fecit; cui decretum, virtute an dolo, evertere populum, ut interpretari ipſe, majeſtatis reum. Et effecit ea res, ut pacem poſtea ſæpe oblatam, adnitente nequicquam Cæſare, ceu damnoſam Fœderati aſpernarentur. Tandem tamen,ſed vindicatâ libertate,animum inclinant, & inducias paciſcuntur annorum XII. ingenti quidem illas molimine, & dubio aliquamdiu eventu; verum enimvero tam grave ac diuturnum bellum, tantis hinc inde animis geſtum, niſi difficulter componi non poterat. Ac initio inter Ordines ipſos diſſenſus; & bellum hi præſtare publice, iſti pacem contendebant: bono utrique in remp. affectu. tum in populo quoque partes, prout ſtudia, aut conſilia. Negotii autem univerſi principia, progreſſus, finiſque ad hunc ſe modum habuerunt.

Pertæſus jam bellandi Hiſpanus, adverſus populum pro libertate agere quidvis & pati certum, cum arma ponere in animo haberet; gnarus, uti vetus verbum eſt, melius pacem ſub clypeo procedere, ut cum dignitate faceret, ultimas poſtremum vires tentare ſtatuit. idque cum fortiter pariter & feliciter feciſſet, jamque ulterius perrecturus putaretur, prudenter fortuna utendum ratus, pacem obtulit.
CIↃ IↃ CVI. Venit primo eam in rem Hagam Comitis anno CIↃ IↃ CVI Walravius Wittenhorſtius, toparcha Horſtii; ſed re infectâ dimiſſus, rediit deſinente Decembri cum Ioanne Gevarto, I. V. L. & indicavit; *mandatum ſibi, de pace ut ageret, ad quam Archiduces, feſſi bellorum cladiumque, totis animis inclinarent, idque æquiſſimis conditionibus, & quas rejicere Fœderati neutiquam poſſent. nihil ipſos poſtulare, niſi quod jure optimo liceret. proinde peterent, quæ ad ſecuritatem ſuam pertinere arbitrarentur; ipſos omnia, ſi æqua vellent, rata cupere. Igitur, ſive pax placeret, ſive induciæ, locum tempuſque conveniendi deſtinarent, idque gratum ipſis fore. Quod ſi clam quoque, & per paucos, quam propalam agere mallent, itidem paratos eſſe, acturoſque optimâ fide.* Sed ne ſic quidem aliquid effectum eſt. Nam cum literas ad Fœderatos nullas haberent, ulterius progredi non conſultum videbatur. Quamobrem con- CIↃ IↃ CVII.
feſtim Bruxellas profectus Gevartus literas petiit, quæ de Archiducum voluntate ad pacem propenſa fidem facerent. his allatis, dari ſibi ſenatum rogarunt. eoque conceſſo, Fœderatis juſſa exponunt, adhortantes; *conſiderarent aleam belli valde incertam, ac pacem tandem, aut inducias, amplecterentur: & priſtinam Belgio tranquillitatem felicitatemque reſtituerent.* Ad quæ reſpondere illi; *quandiu in fœderatas provincias Archiduces aliquot jus prætenderent, nihil ſane effectum iri. quippe de libertate ſua orbi univerſo conſtare, neque in eam aliud quicquam ipſis competere, quam quod vis atque arma dediſſent. quin ſibi potius recuperanda ea eſſe, quæ per vim fraudemque erepta, violato ſolenni edicto, quo graviſſimis juſtiſſimiſque de cauſis in libertatem aſſertum eſſet Belgium; quodque res plurimæ, annis* XXV *proximis publica auctoritate geſtæ, contractuſque cum Europæ aliquot regibus ac principibus potentiſſimis, confirmaſſent. Quamobrem in præſens nullum illis reſponſum dare aliud poſſe, quam quod Cæſari, aliiſque principibus, ante id temporis dediſſent. nimirum, neque pie ſeſe, neque honeſte, neque tuto agere quicquam cum iis poſſe, qui contra edictum hoc in provincias ſuas prætendere aliquid non deſiſterent. teſtari porro, non ſibi imputari*

CIↃ IↃ C VII.

putari debere, ſi quæ incommoda deinceps ingruant, dum ad cauſæ longe juſtiſſimæ defenſionem arma retinent. Ita dimiſſi diſceſſerunt, mox reſponſum relaturi. Poſtea per literas Wittenhorſtius iis nuntiat; *non hanc Archiducibus mentem, ut meliorem conditionem ſuam faciant, aut aliquod denique in provincias fœderatas jus prætendant; ſed ſalvam libertatem fore. itaque, ſi vellent, agere hoc pacto paratos eſſe.* Extremo Februario in Hollandiam venit Ioannes Neius, ſummus ordinis Minorum præfectus; & Riſwici, qui pagus Haga dimidio milliari diſtat, clanculum commoratus, ideo ſe miſſum indicavit, ut exploraret, quæ cauſa inutilem Wittenhorſtii operam reddidiſſet. privatimque cum Mauritio collocutus, Hagam accedere juſſus eſt. ubi, ſermone cum quibuſdam communicato, iterum admiſſus declaravit: *non Archiduces jus ſuum hic auctum velle, non Fœderatis derogatum.* Cumque ſignificatum eſſet; *neceſſarium plane fore, ut ſtatum hunc illi liberum agnoſcant, pronuntientque, ſi effectum quicquam vellent*; ut cædibus porro ac rapinis parceretur, operam daturum ſe promiſit, qui id ipſis perſuaderet. Ivit itaque, rediitque; cum hoc reſponſo: *Archiducibus nihil magis in votis eſſe, quam pacatum ſemel tandem Belgium videre, ea propter fœderatarum provinciarum libertatem omnino agnoſcere, neque quicquam in illas juris ſibi aſcribere. eoque nomine agere quoque cum ipſis velle, ſive de perpetua pace, ſive de induciis; ad* XII, XV, *aut* XX *annos, ex arbitrio Fœderatorum. & negotio pertractato* VTRINQVE VTI POSSIDERENT, ITA POSSESSVRI ESSENT: *niſi communi conſenſu urbium locorumve quædam permutatio inſtituenda videretur. Delecturos huic rei indigenas eſſe, quibus parem quoque numerum ipſi opponerent, tempuſque ac locum ſuo arbitratu caperent. Vtque melius negotium procederet, armiſtitium ad proximum octimeſtre indictum velle, quo utrinque obſidio nulla tentaretur; neque invadere locum quenquam, aut excurrere prædæ cauſa miles quoquam permitteretur: munitiones etiam novæ nullæ fierent. quin porro item effecturos, ut intra trimeſtre conſenſum Hiſpaniarum regis, eumque ſcripto conſignatum, ſint habituri. ea tamen lege, ut intra octiduum Fœderati armiſtitium ratum habeant: ante ineuntem vero Septembrem de negotio univerſo, ejuſque tractandi loco ac tempore, decernant, idque etiam ſcripto teſtentur.* CIↃ IↃ C VII. Fœderati conditionibus his auditis, re cum Mauritio & Senatu communicata, libertatis agnitionem, & armiſtitium, cæteraque, placere ſibi reſponderunt. Inde urbium munitionumque ſuarum præfectos certiores ſtatim faciunt, & arma ponere in proximos octo menſes jubent. tum, ut inchoato negotio daret eventum, ſacroſancto nomini ſuo glorioſum, reique publicæ ſalutarem, ſupremum Numen veneraturi, ſolennem precibus ac jejuniis per provincias diem indicunt. Circa XXIV vero Aprilis mittunt Theodorum Verdoeſium unà cum literis, quibus armiſtitium octimoſtre probari ſibi teſtarentur; & ibidem in rem eandem literas Archiducum accipere jubent; quas Neius mox attulit. ſed ſolẽnibus neglectis ſcriptas cum recipere gravaretur, Bruxellas ille confeſtim miſit, qui alias convenienter ſcriptas procuraret. Id ubi factum, domum rediit comite Neio, cui commiſſa interpretatio; eique cum ſenatus ægre datus eſſet, de finibus armiſtitii actum, enuntiatumque, *per Oceanum ad Heſperidas uſque inſulas ſe id porrigere. & initium quidem futurum à* XIV *menſis Iunii; poſt quod tempus prædas omnes, præter inſtructas bello naves, reddendas eſſe. tum claſſem quoque, Hiſpaniæ littus infeſtare juſſam, ſimul literæ, quæ rem geſtam approbarent, inde afferrentur; illico revocatum iri.* porro ut mari, ita terra diſtincti etiam utrinque limites, quibus miles contineretur. His ita actis, Neius abiit; magnumque toto Belgio gaudium, cum votis omnium, precibuſque, daret Deus ſemel tandem finem bello tam diuturno, & cruento. Quin & in vicina regna delatus rumor admirationem non exiguam excitavit, cum tam ſubitæ mutationis cauſa neſciretur, credique non poſſet, adeo vel Archiduces debellatos eſſe, vel tam incautos Fœderatos, ut aut illi tam magna offerre, aut hi bona fide oblata credere animum inducerent. augere admirationem iſtam ſecretum rei, quæ nec per legatos explorari poſſet. tam paucorum utrobique negotium erat. Itaque à Galliarum rege miſſi, præter Paulum Buzenvallium, ordinarium tunc legatum, ordina-

dina-

CIↃ IↃ C VII, dinarium tunc legatum, Petrus Ianinus, & Elias Placæus Ruſſius, qui voluntatem erga Fœderatos propenſ.m commemorarent, &, conſtantiæ teſtandæ, vel proferendo deinceps bello juſta auxilia, vel paci contra componendæ conſilia promitteret. cujus fructum ut integrum caperent, auctoritate illos ſua ſe adjuturum. peterent item, ut aliqui ex ipſis deligerentur, cum quibus conferre ſermones., & providere pariter poſſent, ne quid Reſp. detrimenti caperet. Ac placuit ſane hæc legatio, & decretum, nti manerent promovendo negotio, deputatique cum quibus agerent. Simile auxilium etiam à magnæ Britanniæ rege orare viſum eſt; miſſique eo Ioannes Berckius, urbis Dordracenæ ſyndicus, & Iacobus Maleræus, Heieſius, cum ordinario illic legato, Natali Caronio Schonewallio; qui honorificentiſſime excepti cum mandata expoſuiſſent, reſponſum à rege retulerunt: *collaturum libenter, ſi quid profuturum ipſis videretur. eamque in rem Richardum Spenſerum, & Rudolphum Winwodum, equeſtri utrunque dignitate, deſtinaſſe.* Per id tempus laboratum ab Archiducibus, ut quæcunq; hactenus egiſſent, quæque porro acturi eſſent, rex Hiſpanus rata haberet: ideoque allatæ à Birago, qui Spinolæ ab epiſtolis, litteræ ejus; quibus & rata habere ſe omnia, & regia fide obſervaturum, aſſeveraret. Eas literas, commeatu impetrato, detulit exhibuitq; Verreickius, rogans inſuper, uti claſſem, quæ Hiſpaniæ oram infeſtaret, revocarent. Vbi apertæ hæ, lectæque, fraus deprehenſa eſt, *quam incuria ſcribæ factam* Verreickius dicere; *Bruxellis quoque animadverſam ab Archiducibus. qui tamen, teſtandæ fidei, quando iis approbatio univerſalis contineretur, vel iſta forma mittendas arbitrati eſſent. nihilominus, ſi id urgerent, mox alias ad ipſorum arbitrium proferendas. darent ſex dierum moram, mandatis aliis exſpectandis.* Cum obtinuiſſet, perſuadere poſtea conatus eſt, *ita ſcriptas illas eſſe, ut ſatisfacere bono jure ipſis deberent. nihilominus miſiſſe denuo in Hiſpaniam Archiduces, qui rem regi recte exponerent.* inſtabat etiam vehementer, *uti claſſem revocarent; & hanc Archiducibus gratiam facerent.* Deliberatum hic aliquamdiu, reſponſumque; *omnibus modis fraudem in literis factam videri. peccatum in earum forma, qualitate, & ſubſtantia. omiſſa etiam aliquot verba, neque Gallicè ſcriptas eſſe, nec ſubſcriptum regis nomen. porro nec ſigillo magno obſignatas, nec univerſalem denique totius negotii approbationem complecti; neglectamque libertatis mentionem, quam Archiduces feciſſent: ideoque ſtatui abs ſe nihil poſſe ante diem Kal. Septembreis.* Formulam item exhibebant, Germanica, Gallica, & Latina lingua, ad quam regi approbatio ſcribenda eſſet, antequam agere ultra quicquam vellent. præterea item decernendo tantum temporis poſtulabant, quantum inter IX Kal. Sextiles, & Kal. ipſas Septembres intereſſet, placere tamen in gratiam Archiducum, ut claſſis ab Hiſpaniæ ora revocetur; prædæque poſt ſex ſeptimanas proximas factæ reſtituantur. Cum hoc reſponſo Verreickius diſceſsit, animis omnium ſpei plenis, poſt inhibita ſemel arma, vel pace negotium, vel induciis terminatum iri. quamvis nonnulli, rerum magis periti, aliter judicarent; *rem arduam & intricatam eſſe, animis utrinque in ſua commoda nimium intentis.* nonnulli autem quibus potentiæ Hiſpanicæ magnitudo ob oculos verſabatur, *credendum non putabant, fore, ut pactis Hiſpanus aſſentiretur, verum fraudem aliquam ſubeſſe:* alii contra, *tam multi ſanguinis, &* CXX *millionum impenſ.m, tot motus militares, æris alieni magnitudinem, pecuniæ inopiam, continuam Hiſpaniæ infeſtationem, imminentem Indicorum commerciorum ereptionem, aut perturbationem, impellere animum tanti regis potuiſſe; maxime cum apud Fœderatos potentiſſima* XXXVI *annorum Societas adverſus Indias occidentales inſtitueretur, quæ res Hiſpanicam magnitudinem fractura omnino videbatur. Ea de cauſa ſapienter Regem & Archiduces facere, qui ſectari amiſſa deſinerent, cum non alia ratione ad pacem tractandam induci poſſent; metuendumque inſuper eſſet, ne aut ſua imbecillitate, aut vi aliqua majore compulſi, ad Gallum confugerent: cujus protectio periculum haberet, & cæteris aliquando Belgii provinciis Hiſpanum expulſura timebatur. Longe igitur ſatius eſſe, in pace partem meliorem poſſidere, quàm tam locupleti acceſſione Galliam firmare; quæ Hiſpanici nominis auctoritatem ac terrorem non leviter imminutura videbatur.* In provinciis

cIↄ Iↄ c VII. fœderatis multi prudentes ſerio rem agi perſuadere ſibi non poterant; itaque diſplicere iis tota tractatio, & exiſtimare: *nullum alium finem fore, quam ut ſub Hiſpani dominatum relaberentur; idque jam à multo tempore clam agitatum: & inducias, ſive pacem, reſtaurandis viribus fieri. non facile ſalvum eſſe ſtatum publicum poſſe, aut regimen provinciarum firmum; non ingruentes difficultates cum auctoritate expediri; non tributa prorogari, ſi in ſuis ea provinciis Archiduces minutum irent; non conſervari imperium maris, ſi commeatus, ac vectigalia, tollerentur. Iis vero continuatis periculum eſſe, ne commercia mox rareſcant, quæ plerunque eo tranſeunt, ubi exigi minimum ſolet. non facile etiam armari reip. miniſtros adverſus corruptelas Hiſpani, quæ jam tum ſe proderent. & perituram militiæ diſciplinam; nec, ſi fidem Hiſpanus frangat, libentem armorum populum fore, pacis intervallo eviratum.* Interim Hiſpaniæ imminebat claſſis Belgica, de qua revocanda ſedulo laboratum erat, ut navibus Hiſpanicis, in Indiam utramque ultro citroque commeantibus, ſecura omnino profectio eſſet; quæ res Innio præterito obtineri non potuerat, unum hoc tantum indulgentibus Fœderatis, revocatum ſtatim iri, ſimul Philippus inchoatum negotium per literas ratum ſe habere teſtatus eſſet: quæ dum exſpectarentur, nulla illi vel auxilia vel commeatus ſubveherentur; & hoc revocationis inſtar eſſe. nam iis ſubductis, redeundi neceſſitatem tacite imponi. Et hæc quidem etſi lege iſta conceſſa, approbaturum tamen regem, quæ acta erant, multi ſane dubitabant; potiſſimum ubi in Hiſpania atque Belgio, in fano Luciferi, Gadibuſque, Vliſſipponæ, Gerundæ, ac Dunkercæ, bello inſtrui naves viderent. Dum hæc geruntur, Archiduces motus militares componere ſatagebant, allatis pridem ex Hiſpania Iↄc aureorum cIↄ. tum militem quoque ſupervacaneum exauctorabant, Hiſpanicum tantum Italicumque retinentes, per præſidia diſtributum, quæ urbes opulentiores redimebant. Idem factum à Fœderatis in Britannis, cæteriſque extraneis, quorum infrequentia ſigna; item in Liburnicis, quarum mox partem, continuandæ in Indiam Orientalem navigationi,

iterum armarunt. Embda hoc anno naves cIↄ Iↄ c VII.
plures Occidentem verſus ſolverant, quæ pleræque in Hiſpania & Luſitania detentæ, tanquam quæ ad Hollandos pertinerent, aut Ennoni Comiti ſuo rebellarent, à quo tamen commeatum fruſtra oſtendebant. & earum nonnullæ rurſum dimiſſæ, nonnullæ graviter vexatæ, vectoribus partim ad remos abductis, partim ad operam regi in bello ac navigatione Indica aut Braſiliana navandam. Perculit hujus cladis nuntius Embdanos, & populum adverſus magiſtratum concitavit, præſente maxime illic Ennone, qui eo nomine in tumultus excitandi ſuſpicionem venit, cum præſto haberet utrumque fratrem, & in propinquo præſidium Linganum. Hâc de cauſa Fœderati milites urbi auxiliares c I ↄ c Iↄ, Ennoni æneatorem mittunt una cum literis, quibus teſtarentur: *ignarum nemini, quanta cum fide ad concordiam inter ipſum, & parentem olim ejus, Friſioſque Orientales conſtituendam laboraſſent; cui aſſerendæ primum Delfziliæ anno* c I ↄ Iↄ xcv, *deinde iterum Hagæ comitis* cIↄ Iↄc III, *& mox in poſtremis comitiis* IV *Eid. Novemb. ſeſe obſtrinxiſſent. Nunc autem compertum habere, Embdanorum præſidiariorum ſtipendia ipſius opera interverſa, ut motum aliquem concitaret; &, quod conſequens, ſtatum urbis perturbaret. inſuper prohibuiſſe, ne publica pecunia, huic rei aſſignata, quæſtori ſuo ſolverentur: tributa quoque & indixiſſe ſine Ordinum conſenſu, & exegiſſe: tum naves plurimas, Embdâ in Hiſpaniam profectas, de ipſius conſilio illic detentas, merces omnes fiſco addictas, nautas crudeliſſime habitos. dein ipſo conniventе factum, ut Linganorum aliorumque excurſionibus Friſiæ Orientalis incolæ, civeſque Embdani, miſere vexati in vinculis abducerentur. Quæ omnia quando palam contra pacta fierent, ſtatuiſſe ipſos, ſiquidem contractu ſolenni toties obſtricti eſſent, providere, ne quid tale in poſterum moliri poſſit. Quamobrem monitum ſane velle, uti, incommodis avertendis, ad* XIV *à receptis literis diem* XL c Iↄ *florenos, præſidio Embdano perſolvendos, numerari jubeat, cæteram pecuniam quæſtori ſuo reddi curet. tum præterea indictiones præter Ordinum conſenſum factas, &, quæ injuſte exegiſſet, reſtitueret. porro ad navium nautarumque liberationem operam daret, & præſidia quoque*

Linga-

CIↃ IↃ CVII. *Lingana Friſia Orientali arceret. niſi faceret, teſtari ſerio, non ſe malis imminentibus obnoxios fore; qui nihil aliud propoſitum habeant, quàm concordiam inter ipſum ſubditoſque inviolatam conſervare.* Hiſce literis hoc effectum, ut in Britanniam Henricum Stamlerum Enno mitteret, qui regem oraret, *uti pro ipſo intercederet, ne quid ſeverius ſtatuere Fœderati vellent*; Hagam vero primo quidem Dothiam Wiardam, mox Gulielmum Kniphuſium quoque, & Thomam Frantzium Cancellarium, qui Fœderatis affirmarent, *extra culpam Ennonem eſſe, & paratum pactis ſtare; Embdanos autem vano à mala conſcientia metu percelli.* à quibus miſſi Vbbo Remetzius, Samuel Wingenius, & Daniel Altingus, qui decreti executionem urgerent; nam *ſat perſpecta Ennonis conſilia, qui unum hoc ageret, ut perpetuo illos vexaret, magniſque impenſis in as alienum involvere quæreret, ut ea ratione civium ſtudia in ſe derivaret.* tum non unæ commeatus maritimi literæ, inter ſe contrariæ, ab iis prolatæ, quibus fraudis manifeſtum Ennonem facerent. Re intellecta, comiter utroſque Fœderati dimiſere, commonentes; *pacem mutuo, & concordiam, deinceps colerent.* De cætero Embdanis promiſere, *curaturos ſeſe, ne qua ipſis injuria fieret.* Medio Octobri Fœderatis Spinola ſcribit; *allatas ex Hiſpania literas, quibus rata ſe habere, quæ in hoc negotio agerentur, rex nuntiaret.* tum commeatum Neio & Verreickio petit, qui has tradituri eſſent. Eo dato, Hagam illi cum veniſſent, poſtridie admiſſi, pleniores, quæ exſpectabantur, literas, Mantuæ Carpetanorum datas XIV Kal. Octobres, exhibuerunt. His Philippus teſtabatur, *quando Archiduces in negotio inchoato hujuſmodi literas ab ipſo promiſiſſent, quibus certo credere poſſent, omnia ſine exceptione à ſe probari; maturo conſilio, & plena poteſtate regia, ad promiſſi ſatisfactionem, & totius negotii confirmationem, declarare ſe in præſens, ſive pace componenda, ſive induciis, cum Fœderatis agere ceu omnino liberis, in quos juris nihil ſibi vindicaret. cuncta etiam, quæ in Archiducum declaratione propoſita, rata velle; ac promittere verbis regiis, pleniſſime ea obſervaturum, neque quicquam contra facturum, aut fieri unquam permiſſurum. quin immo daturum operam, ſi quid contra factum fuerit, id uti bona fide reparetur. curaturum porro, re pertractata, ut ex ipſorum arbitratu omnia obſervatu neceſſaria quàm ampliſſime expediantur. Si tamen de religionis negotio, aut quibuſdam aliis rebus, convenire inter ſe non poſſent, atque ita vel pax vel induciæ non procederent, tum jus ſuum integrum velle, neque has literas ratas habere.* CIↃ IↃ CVII. Harum literarum geminum quoque exemplar exhibebant, Gallica unum, alterum Germanica lingua. Ad hæc Neius magnopere regis in hoc negotio ſincerum affectum commeudare, qui de illis ipſis literis, quo magis ratæ eæ eſſent, & à ſuſpicioue fraudis alienæ, cum ſenatu deliberaſſet: laudandum iſto nomine dictitans, quod interpres ipſe ſui non fucatam animi mentem clare expreſſiſſet, nihil promittens, quam quod præſtare re ipſa cuperet. non facturus, ſi fraudem aliquam cogitaret. Neii verba Verreickius excepit, de Archiducum quoque fide in re præſenti, & inclinato ad pacem animo, multa referens. ac cognoſci abunde poſſe, cum tam ſedulo ſatisfactum Fœderatis per omnia cuperent. Fœderati, ſimul apographa accepiſſent, legiſſentque; negligentiam deprehenderunt, & verba paſſim prætermiſſa, aut interpolata; neglectam item ſolennem formam, & neque in pergamena ſcripta, nec ſubſcriptum regis nomen. Itaque re cum Galliæ & magnæ Britanniæ legatis communicata, indictoque in VI Kal. Novembres conventu, interrogarunt; ecquid literæ aliæ pleniores expectari poſſent. cùm negaretur, interque tractandum ambigua hæc omnia explicari, & difficultates tolli poſſe, reſponderetur, ampliandum cenſuere. Itaque libratis diu conſiliis, poſtridie Kal. Novembres reſponſum decernunt; *literas, ut jam ante oſtenderant, omnino delinquere; & inſcriptione pariter atque ſubſcriptione peccatum: tum verba paſſim temere omiſſa, aut interpolata, adeoque extremam clauſulam promiſſorum abolitionem præ ſe ferre; cum tamen Regi, & Archiducibus, atque omnibus eorum conſiliariis exploratum ſatis eſſet, ipſos, velut rerum ſuarum ſupremos arbitros, qui neque regis, neque Archiducum leges agnoſcerent, Dei Opt. Max. gratia, & fœderatorum principum auxilio, providere facile poſſe,*

CIↃ IↃ C VII. *poſſe, uti bene reſp. ordinetur; nec proponi hanc in rem ab ipſis quicquam oportere, niſi contra fidem datam agere vellent. Et quanquam expendendum eſſet, tam dubiis literarum verbis, an negotium inchoatum proſequi conſultum foret, promovendo tamen tranquillandi Belgii inſtituto, & oſtendendæ animorum ad honeſtam tutamque pacem inclinationi, viſum uti literas haſce examinandas per provincias omnes mitterent, & legatis poſt* VI *proximas ſeptimanas ſignificarent, an operi incœpto porro manum admovere è rep. putaretur. nunquam vero admiſſuros, quicquid aliquatenus contra has approbationis literas, aut Archiducum promiſſa, obliqua aliqua interpretatione proferri poſſet. & ſi pergendum forte videretur, tum planiſſime ſe confidere, neque regis, neque Archiducum nomine, ita uti promiſſum erat, quicquam unquam propoſitum iri, quod aut ſtatum publicum læderet, aut cum civium ſuorum ſalute conjunctum non eſſet. Ab Archiducibus item decimo poſt denuntiationem hanc die legatos deſtinandos idoneos, plenâ poteſtate inſtructos; & facturos eadem ipſos, ut quam citiſſime imponi negotio finis poſſit.* Hoc reſponſum Neio & Verreickio datum poſtridie Kal. Novembres; quæſitumque, an ipſas approbationis literas tradere vellēt. ſed hoc illi facere poſſe ſe negabant, & nec Bruxellas referre, in quo nullum tamen diſcrimen Fœderati arbitrari, itaque rem differri volebant, & mandatis amplioribus tempus dari. id ubi conceſſum eſſet, profectus Bruxellas Neius, nonoque poſt die reverſus, mandatum ſibi ſignificavit, *ut literas traderet, & acceptilationis ſyngrapham reciperet, qua declararent Fœderati, ſat Archiduces promiſſis feciſſe, & reſtituendas literas fore, ſi forte poſtea re infecta diſcederetur.* Hoc diſplicere Fœderatis, qui *neque impleta promiſſa* cenſebant, *& fraudem in literis manifeſtam, nec chirographi reſtitutionem neceſſariam eſſe, quod negotio non perfecto per ſe irritum.* Cum hic Neius & Verreickius tergiverſarentur, Fœderatique à ſententia non deſiſterent, petita iterum ampliatione, & conceſſa, rurſum Bruxellas abiit Neius, mandatumque attulit; *uti ſimpliciter, & ſine ulla acceptilatione, aut reſtitutionis promiſſo, literæ illæ traderentur.* quod ubi factum, receſſere. Et tunc Fœderatis viſum, ut per ſuam quique provinciam, an pergendum in negotio inſtituto CIↃ IↃ C VII. arbitrarentur, indictis comitiis deliberarent, mox rurſum ad VI Eid. Decembres conventuri, & mandata de re præſenti allaturi. Cum in eo eſſent, literæ ab Imperatore allatæ, VII Eid. Octobres ſcriptæ, quibus ille commemorare; *nec ſumptui ſe, aut operæ ulli peperciſſe, nec patrem etiam Maximilianum, ad componendas Belgii turbas. ideo mirari, inchoatum hoc negotium, neglecto ipſo, & inconſulto; eoque rem præſentem dirigi, ut ex provinciis hiſce unitis reſp. aliqua libera conſtituatur: cum tamen nemo ignoraret, Belgium totum Romani Imperii feudum eſſe. quamobrem cogitandum ipſis, in re tam gravi nihil omnino decerni poſſe, de quo non cognoſcere ipſe prius deberet. quod ſi quicquam molirentur, ad naturam & legem feudi immutandam, id ratum eſſe minime poſſe: itaque ſcire ſe ex ipſis velle, quo res tota loco eſſet, & quid animi porro haberent; ut tam ſuum, quàm Imperii ſui, jus tueri poſſit. petere item, ne ignaro, aut non permittente ipſo, porrò aliquid conſtituerent; neu quid etiam incœptarent, quod, ne fiat, ipſius, aut Romani Imperii intereſſet.* Hiſce literis hoc reſpondent. *Admirari ſe magnopere, nec vel à Philippo rege, aut Archiduce, certiorem factum eſſe; quod ſi ſciſſent, non in hanc rem commiſſuros quicquam fuiſſe. Porro meminiſſe ſatis, quoties & ante & poſt adminiſtratam à Mathia fratre remp. fruſtra ab Imperatore petiiſſent, ut tam graviter laborantibus adverſus vim oppreſſionemque Hiſpanorum ſuccurreretur. ſcire etiam, ante annos* XXVIII *coram Imperatoris & Imperii legatis Coloniæ Agrippinæ de pace conſtituenda actum fuiſſe: ſed cum interea quam vehementiſſime in ipſos ſævire hoſtis non deſineret; ob privilegia violata, & omne crudelitatis genus, qua Philippus contra fidem in creatione datam uſus eſſet, ſecundum Belgii jura ac leges, anno* CIↃ IↃ LXXXI *coactos, ſi remp. ſalvam vellent, extrema remedia adhibere, & ſolenni edicto abſolvere populum ſacramento, quo Philippo principi dixerat. Ab eo tempore multos reges Principeſque libertatem agnoviſſe, varioſque eo nomine contractus initos. quin etiam terra marique, virtute ſua & auxilio regum ac principum fœderatorum, defendendæ libertati ſemel vindicatæ, magnæ aleæ, & impenſæ incredibilis, bellum geſſiſſe. nihilominus Imperatori, & Imperii quoque Principibus, iiſque*

CIↃ IↃ CVII. *iiſque Ordinibus, qui fœdus ictum deſeruerant, ſignificaſſe; diſplicere ſibi magnopere calamitates, quibus Belgium, & provinciæ item finitimæ, vexarentur. neque quicquam magis velle, quam honeſtam ac certam pacem; quam tamen, niſi ſalvo vindicatæ libertatis edicto, fieri non poſſe exiſtimabant. idque prolixis admodum verbis declaraſſe in literis ad Imperatorem, & Imperii Principes, datis anno* CIↃ IↃ CV. *dein anno proximo ab Archiducibus de pace ineunda agi cœptum; ac tunc conceptis quoque verbis teſtatos eſſe, non ſe agere cum eo poſſe, niſi legitimam libertatem, & tot annorum intervallo confirmatam, agnoſcere paratus eſſet. atque ab illis ſecreto primum, deinde ſignatis etiam literis reſponſum eſſe, provincias ſe haſce liberas habere, nec quicquam in illas juris ſibi vindicare. daturos inſuper omnem operam, uti hanc libertatis ſuæ agnitionem rex Hiſpaniarum intra proximum trimeſtre diplomate publico ratam faciat; idque mox ita factum eſſe, adjunctum literarum exemplar indicare. De cætero confidere ipſos, Imperatorem, & quoſcunque Imperii Principes, pro benigno in remp. ſuam affectu, negotium hoc totum approbaturos, & promovendo neceſſaria curaturos.* Deſinente Novembri à rege Daniæ, ad quem Reip. cauſa legati, Boulenius, Simonius, & Magnus reverſi, multa de propenſo ejus in provincias haſce ſtudio referentes, & legatos mox ab eo adfuturos, qui imminentem de pace tractatum conſilio atque opera adjuvarent. Ii fuere, Iacobus Vlefeltius, regni conſiliarius, & Ionas Chariſius, Iuriſconſultus, advenerùntque ineunte Decembri; &; quæ de rege ſuo legati paullò ante retulerant, affirmarunt. Mox ab Electore Brandenburgenſi adfuit quoque Ioannes Diſcovius, qui mandata exponere diſtulit aliquandiu, dum eos, qui à Palatino deſtinati, præſtolatur; ſine quibus nihil dum agere juſſus erat. XIII Kal. Ianuarias Fœderati indicto conventu, mandata quiſque ſua protulerunt, quæ iſta erant: *uti cum Archiducum legatis, etſi minus plenis approbationis literis, de pace aut induciis tractarent; ſalva tamen ante omnia provinciarum libertate, quam infringi nullo modo paterentur, ſive ſtatum civilem res ſpectaret, ſive Eccleſiam, aut Religionem.* Et diu multumque libratis conſiliis cum Mauritio, Gulielmo Naſſovio, & Senatu, legatiſque Gallico, Britannico, & Danico, (nam Brandeburgicus, herilia, quæ commemoravi, juſſa prætendens, negotio ſe abſtinebat.) IX Kal. Ianuarias Archiducibus per literas indicant; *paratos ſeſe, ſub exceptione poſtridie Kal. Novembres facta, in qua etiam tum perſiſterent, cum legatis Hagam miſſis inſtaurandæ pacis negotium inchoare; quod ſeptem octo rerum peritis commiſſuri eſſent, ſi certiores per literas fierent, poſt decimum diem viciſſim ab ipſis, pari aut minore numero, mittendos alios; qui cum plena poteſtate, tam Philippi, quam ipſorum item nomine, rem tractarent. quando autem armiſtii finis inſtaret, conſiderarent, ſi cœpto operi inſiſtendum videretur, an non in* VI *ſeptimanas prorogari id expediret. quod ſi vellent, idem quoque ſibi placere, modò ipſi, ſuo & Philippi nomine, ratum facerent.* Exemplaria literarum Neio & Verreickio data, poſtulatumque, ut ipſas Archiducibus traderent. &, ſi delegandos aliquos iis cenſerent, de numero illorum, nominibuſque, & profectionis die, ſtatim certiores facerent, quo mature expediri commeatus poſſit. Id dum agitur, VII Kal. Ianuarias Hagam venit ab Electore Palatino legatus, Hippolytus à Collibus, Curiæ præſes, cum cæteris Regum ac Principum legatis conſilia in rem præſentem collaturus. Atque hic anni iſtius finis, qui Europam univerſam ſuſpenſam tenuit in exſpectatione pacis condendæ, è qua utilitatem quam maximam ſibi quæque pars captabat. Fœderati libertatem, & ſupremam poteſtatem, quam Philippus & Archiduces transſcripſiſſent, vindicare ſumma ope nitebantur; quippe id maximum pacis fundamentum eſſe, nec bellandi, eâ datâ, juſtam deinceps cauſam fore. Hac ſpe tenebantur illi, qui in eam toto animo propendebant; potiſſimum, cum vix fieri poſſe exiſtimarent, ut civitates, & quæcunque alia membra, poſt Vnionem Vltrajectinam à ſuo corpore avulſa eſſent, armis ullis recuperarent. nam ut ejus ratio aliqua haberetur, neceſſitatem, quæ legibus cunctis dominatur, non permittere. multo autem ſatius eſſe, ſi quæ reliqua illis belli alea feciſſet, ea uti conſervàrent, & honeſtiſsima conditione, integraque libertate, communirent.

CIϽ IϽ C VII. rent. Ex parte adverſa etiam Archiduces, rebus ſuis perturbatis, ſubditiſque bellum ulterius detrectantibus, temporis prorogatione res ſuas inſtaurare velle videbantur: quod effectu facilius exiſtimabant, quia bellum viribus exoticis gererent. hac de cauſa neq; penſi quicquam habebant, quocunque modo negotium tandem inchoaretur. id ſperantes, ut potentia excellebant, ita fore, ut utilitas quoque major inde ad ipſos redundaret. quippe Fœderatos, jam monarchico ſtatui aſſuetos, extra ipſum difficulter ſubſtituros, ideoq; turbas habituros. inde perſuadere ſibi, quamvis juri quidem ſuo ac ſupremæ poteſtati renuntiaſſent, nihilominus futurũ, ut poſtea votis potiantur. Spem hanc perſuaſionemque augere provinciarum urbiumque magna ubique privilegia, propter quæ concordia eſſe certa non poſſet, ſine ſupremi alicujus collegii auctoritate, ad quod rerum omnium cognitio cum pleniſsima poteſtate pertineret. quod quandoquidem, etſi per quam neceſſarium, ne fervente quidem bello, ac periculis urgentibus, conſtituere potuiſſent; in altâ pace, ac libertate, multo minus conſenſum fore: unde motus inteſtinos, & perturbandæ reipub. occaſionem datum iri. Dum his judiciis conſilia utrinque æſtimantur, æneatores, ac Archiduces pridem à Fœderatis miſsi, Hagam redeunt, literaſque ab ïs afferunt, quibus *ſeſe poſtulatis aſſentiri* teſtabantur; *& negotium ïs porro demandare, quibus hactenus credidiſſent, eoſque Idibus Ianuariis Bruxellis diſceſſuros eſſe, & Antverpiæ noctem acturos, ſi & literæ commeatus, & tranſvehendis illis naves ad* III *Eid. Lilloi paratæ ſtarent. De cætero ex literis Neii & Verreickii intellecturos, quibus præterea rei ſummam commiſiſſent. Ad armiſtitium quod attineret, id quoque in* VI *ſeptimanas prolatum velle, & regis Hiſpani approbationem de eadem re promittere.* Neius etiam, & Verreickius, itidem ſcribere, *Ambroſium Spinolam, Ioannem Richardotum, & Ioannem Mancidiorium legatos eſſe, atque his* CIϽ IϽ C VIII. *utrunque ſe collegam datum.* Non ſatis placuit hæc legatio Fœderatis, & inutilis videbatur, ad quam nemo Belgii procerum mittebatur. tandem tamen, poſt conſilia cum legatis principum amicorum habita, admitti qualemcunque placuit. Vt vero CIϽ IϽ C VIII. in rebus omnibus ſemper venerari Deum oportet, ita, pro antiqua ſua pietate, in tam arduo uegotio faciendum maxime rati, in VII Eid. Ianuarias preces publicas per provincias omnes indicunt, & ſummo numini pro acceptis beneficiis gratias agere, ac pro felici pacis tractandæ ſucceſſu vota nuncupare jubent. Poſthæc legati, qui prono Scaldi devehi ſtatuerant, mutato per ingruens gelu conſilio, terreſtri ſe itineri accingere coacti, obviam profectis Liram uſque, tuti commeatus cauſa, præfectis Bredano ac Bergozomano, Iuſtino Naſſovio, & Marcello Baxio, Hagam Comitis devenere, magnifice ubique per viam excepti. Hagæ cum appropinquarent, prope Riſwicum perbenigne Mauritius excepit, Henrico fratre, & Gulielmo Naſſovio comitatus. Ad ſpectaculum concurrerat ingens multitudo, avida videre hoſtem paullò ante patriæ infeſtiſsimum pertæſum belli, ac nuntium pacis. Admirari item multi, & contra civilis prudentiæ legem arbitrari, hoſtem, eumque exercituum ductorem, intra ipſa reip. viſcera admitti, ubi inquirere pleniſsime poſſet, quis univerſus ejus ſtatus; quis civium ſenſus, aut diſſenſus; quod etiam robur, aut infirmitas; dein, quis animorum affectus. alii quoque, parum prudenter tam arduum negotium delegatis committi, qui mandatis aſtricti eſſent, à quibus recedere non liceret. Sed Fœderati, quibus de Reip. ſuæ ſtatu, deque ſubditorum animis, atque affectu, melius conſtabat; nec tam facile aut eorum fidem impelli, aut in patriam communem amorem convelli poſſe ſciebant, modum hunc optimum cenſuerunt. Præterea res humanas qui attenderit, viciſsitudinem hic earum manifeſtam animadvertet; & non ſine arcana quadam ratione factum, ut in intimum Hollandiæ ſinum pacem delatum ultro venirent, quam olim patres noſtri cum tot ſupplicationibus in ultimam Hiſpaniam fruſtra quæſitum iviſſent. Et Fœderati, quo certius ipſis res procederet, antequam illi advenirent, cum Galliæ magnæque Britanniæ legatis egerant, uti cum eorum Regibus fœdus aliquod iniretur,

retur,

CIↃ IↃ C VIII. retur, ſi qua forte pax fieret, ſalva provinciarum libertate, hanc ut ipſis certam præſtarent, & ſi quid contra ab Hiſpano aut Archiducibus tentaretur, id modis omnibus prohiberent. adeoque his conditionibus inter Gallum & Fœderatos conventum fuit; *ut, ſi, pace ſemel conſtitutâ, vis aliqua fieret, auxiliares decies* CIↃ *ſuo ſtipendio ille mitteret; & plures quoque, ſi uſus foret; idque tertio quidem menſe, poſtquam tranſgreſſori res denuntiata eſſet: vel ſtatim quoque, ſi invaſio manifeſta, & auctoritate publica graſſaretur. viciſſim autem Fœderati quocunque bello auxiliares quinquies* CIↃ, *aut liburnicas totidem vectoribus armatas darent.* Sed cum Britanno decerni nil potuit; & impediebat partim commerciorum reſpectus, partim diſpungenda adhuc æris alieni reliqua, quorum prius monopolii inſtar eſſet, commerciorumque libertati valde adverſum: alterum majoris momenti, nec ita obiter tranſigendum cenſebatur. Ineunte Februario à Landgravio etiam Haſſiæ legatus venit, Ioannes Burgius, qui heri ſui erga provincias has affectum benignis admodum verbis nuntians, operam quoq; & conſilium, offerrebat. Tunc Fœderatis negotium inchoare viſum, miſſique ad Spinolam, & cæteros legatos, qui & ſalutem nuntiarent, & percunctarentur, *an quæ ad ipſos mandata haberent, an vero cum delegatis tantum agere vellent.* Ii autem reſpondere, *mandata ad ipſos nulla eſſe; id ſolum cupere, uti ſalutare liceret.* itaque admiſſi, & ſalute dicta, cum de inchoando negotio admonerentur, Richardotus inquit, *paratos eſſe, & quamprimum etiam velle.* Sic digreſſis deliberare Fœderati; quibus ſuorum inſtantem pacis, ſive induciarum, tractatum committerent. & delecti, Gulielmus Naſſovius, Friſiæ præfectus; Walravius Brederodius, Brederodæ, & alibi, dynaſta; generatim provinciarum omnium nomine. ſpeciatim vero è ſingulis ſinguli. E Gelria, Cornelius Gentius, Loënæ & Meinerſwici dominus, Burggravius & Iudex Noviomagenſis; ex Hollandia, Ioannes Barneveldius, Eques, Tempelæ & Roderiſæ dominus, Advocatus provinciæ, magni ſigilli, & Archivorum præfectus: è Zelandia, Iacobus Maleræus, item Eques, Heieſi dominus,

pro Mauritio, Veriæ & Vliſſingæ Marchione, primum in nobilitate Zelandica locum tenens: ex Vltrajectina diœceſi, Nicolaus Berckius, primus conſiliarius; è Friſia, Gellius Hillema, curiæ Senator: è Trans-Iſelania, Ioannes Slothius, Sallicii dominus, & Vollenhovæ ſatrapa: è Groningenſi ditione, Abelus Conderſius, Elpeni, Fani, & Cantii dominus. Omnes viri & auctoritate clari, & multo rerum uſu periti. Hi cum deſtinati eſſent, poſtridie Non. Febr. habitus primus conventus fuit, in quo exhibita utrinq; mandata, atque ita diſceſſum. Biduo poſt conventum iterum, & cauſari Spinola, *non ampla ſatis mandata eſſe, quæ Fœderati attuliſſent, aſtringique eorum poteſtatem, præter ejuſmodi negotiorum legem.* atque huic reſponſum, *plane nodum in ſcirpo quæri, neque difficultatis quicquam rem habere: quippe ordines, qui in rem præſentem eſſent, confirmare omnia poſſe. contra vero eadem ſeſe optimo jure objecturos.* ad quæ reſpondere illi; *cum pleniſſima poteſtate adveniſſe, ejuſque rei mox fidem facturos.* Tum rogati, *an veluti cum provinciis liberis agere juſſi,* affirmarunt, *quemque vellent titulum permitti.* & hic cum interpellarentur, *cur Archiduces neque inſignibus provinciarum fœderatarum, neque titulis abſtinerent,* excuſabant; *nihil hoc juri, aut libertati ipſarum detrahere. eadem Hiſpaniæ, Galliæ, & Britanniæ magnæ reges committere; quorum ille Hieroſolymam, Navarram iſte, hic denique Franciam titulis illuſtrandis aſcriberet.* Exemtum hâc diſceptatione tempus fuit, ſolutuſque conventus, & rejectus in III Eid. tuncq; propoſitum, *uti juri in poſterum omni in provincias fœderatas, Tencteroſque, & Linganos, renuntiarent.* qua de re cum ampliarent, de petitionis hujus iniquitate multa apud legatos queſti, ac ſententiam Archiducum ſcitati, ipſis Eidibus reſponderunt; *accipere ſe conditionem, ea tamen lege, ſi in cæteris quoque rebus, & negotio Indiarum, conveniretur: ubi ſperabant paria facturos Fœderatos, & aliquid Philippi certe regis Archiducumq; gratiæ daturos; maxime quando amici deinceps futuri eſſent, & Hiſpaniæ quoque commercia, quæſtum maximum allatura, harum provinciarum populis permittenda.* Cumque hic diſceptaretur, *unum hoc regem permo-*

CIↃ IↃ CVIII. viſſe inquiebant, *ut tam magna ipſis offerret.* Mirari multi conditionem iſtam admitti, & exiſtimare, cum tam magnifice talia promitterent, vel non præſtanda ea videri, vel majus aliquid ſperari, quo impetrato, minime gratuita Fœderatis libertas foret. Et è Britannia nuntii qnoque afferebantur, Hobokenum, Archiducum illic legatum, dixiſſe regi, *in hac libertatis pronuntiatione nihil ſane momenti eſſe. confidere Archiduces, maximas eam turbas daturam; adeoque, conceſſa libertate, in pace facillime ſe effecturos, quod negatâ tam diu in armis fruſtra contenderant.* XVI Kal. Martias amneſtia ſancita fuit, ſtatutumque, ne pignora ulla caperentur, niſi privati æris alieni cauſa. item, nt libera cuivis ntrinque eſſent commercia, & pari cum indigenis ſorte, niſi quod Indias Spinola exciperet, ac totum illum tractum, obnitentibus vehementer Fœderatis, & dictitantibus, contra provinciarum ac maris libertatem id fieri. Sic in ipſo ſtatim principio ſatis clarum, non gratuitam Fœderatis libertatis reſtitutionem fore; cum ſperarent adverſarii hac potiſſimum ratione futurum, ut potentiam ipſorum detererent, ſuam augerent. Commovit ea res animos multorum, qni exiſtimare nihil aliud agi, quàm ut libertas, tam ſpecioſe conceſſa, per hos quaſi cuniculos ſubrueretur. quin Societas quoque Indica Orientalis convenire frequens, & cum Fœderatis, tum principum legatis oſtendere ſolicite; *rem periculi plenam eſſe, nec tam ad ipſos, quàm ad remp. univerſam pertinere, ne poſtulata Hiſpani obtineant. Unice hoc pacto opes publicas ſine impenſa publica augeri; & tam multas naves bellicas, tormentis militibuſque inſtructas, occupari. idque adeo unum eſſe, in quo cæteros fere reges principeſque ſuperarent; qui nunc ideo Fœderatorum amicitiam æſtimarent, mox deſpecturi, ſimul redactos eo viderent, ut aliquando aut prodeſſe aut obeſſe non poſſent. Liberas haſce Belgii provincias propter ſitum, & incolarum etiam indolem, conſiſtere nullo modo poſſe, niſi emporia ſua portuſque peregre advectæ naves locupletent. item quando Hiſpani potentia non Belgio tantum, ſed Europæ quoque reliquæ gravis eſſet, nulla ratione magis ſecuritatem publicam præſtari poſſe, quam ſi potentiæ tam immenſæ fundamenta ſubvertantur;*

CIↃ IↃ CVIII. *quod futurum, ſi theſauri ejus Indici in Belgas, cæteroſque reges ac principes, deriventur. Objectum quidem fortaſſis iri; non neceſſaria Indiarum commercia eſſe, patentibus Hiſpaniis, quas pax decreta aperiret. ſed hîs in promptu reſponſum: parum tuta illic commercia, & facile infructuoſa reddi, idque experiundo ſatis didiciſſe. deinde inconſultum nimis videri, hoſti reconciliato, & cui fides haberi certa nunquam queat, in poteſtatem tradere tam magnas opes, tam multas naves, tot tormenta bellica, tot peritos vectores, quibus pro libidine mox abutatur. curandum præterea, ne principes Indici, qui Belgarum ſe fidei benigne commiſiſſent, in Hiſpani iterum ſervitutem redigantur, quod Belgarum laudem ac gloriam vehementer imminueret, & incrementum maximum afferret potentiæ Hiſpani, qui ingens operæ pretium putaret, ſi Indias ipſis de manibus eriperet: in quibus cum per opulentiſſimas paſſim oras volentibus incolis commercia exerceant, tueri ea conſtantiſſime, nec Luſitanis concedere debeant. quod ſi ſemel forte remittant, ita in poſterum proſpecturum, ut de reſtauratione fruſtra ſint cogitaturi. Amicitiam, converſationem, & commercia, pacis eſſe beneficia; quæ nullis denegentur, niſi hoſtibus. nulla exempla exſtare pacis cũ exceptione tali, quæ relegationis inſtar eſſet, & tantum in hoſtes, aut facinoroſos, decerneretur. itaque India prohiberi, manifeſtam injuriam eſſe cum fraude conjunctam. verbis in ſpeciem magnificis libertatem pronuntiari, re ipſa vero denegari, adeoque ſervitutem graviorem inferri, quam unquam ſub principibus ullis paſſi eſſent. quamobrem pacem bello deteriorem tentari. dein ecqua fronte mercatoribus ſolertiſſimis, reique maritimæ peritiſſimis, commerciis iſtis interdici, aut maris uſum eripi poſſe, quod jure gentium omnibus pateret? Everti funditus remp. totam ſine hoc nervo, quo uno hactenus ſe potiſſimum ſuſtinuiſſet; & tantum vires illius accidi, quantum iſtum. exarmari CLXXX naves maximas, in quibus ad novem CIↃ vectorum. infructuoſos reddi quotannis XLIII milliones florenorum. Hac qui attendat, facile certe judicaturum, callide plane agere Hiſpanum, qui concedat libertatem, nihil niſi nomen futuram, ac dignitatem potentia caſſam.* Magna contentione res agitata, & tribus quatuor conventibus diſceptata, animis utrinque obſtinatis; donec Fœderati, non diſcedere à ſententia certi, componendo

cIↃ IↃ c VIII. nendo diſſidio tres rationes propoſuerunt: uti vel commercia Indica pace indulgerent, vel Induciis permitterent, vel bellum ultra tropicum Cancri continuarent: ubi, ſalvo, ſive pacis ſive induciarum contractu, fortunam porro cuique ſuam & vires experiri liceret. Primam & ultimam rejecerunt; illam, quia expreſſo mandato prohibebantur; hanc quia principes ſuos pacem velle dicerent, non bellum, aut ejuſmodi tractatum, qui ita pacem conſtitueret, ut bellum tamen non finiret. iſtam accepturi videbantur, ſi induciis deſinentibus Fœderati quoq; conſilium hoc omitterent. verùm id illi cum negarent, & liberam tunc cuique poteſtatem decernerent, nullo effectu diremptum colloquium, communi utrinque apud legatos regum querela; cum illi dicerent, *indignas principibus ſuis has conditiones, quibus, vel ſi captivi eſſent, graviores imponi à victoribus non poſſent*: hi è contra, *ea à ſe flagitari, vindicata libertate, quæ ægre ſubjugati concederent*. Tandem cum fruſtra moveri hunc lapidem Hiſpani viderent, de induciis tractandis conſentiunt. cumque *negotii univerſi omnia capita* Fœderati *ſimul proponenda* cenſerent, illi, *iniquum, & inauditum*, reſpondere: *quin neque mandatum habere, & imparatas denique eſſe. quoſdam ex ipſis Gallicæ Britannicæque paci pertractandæ interfuiſſe, neque quicquam ibi tale poſtulatum; paratos ſingillatim agere, quod in ejuſmodi negotiis ſolenne: & de collimitiis primò, de commerciis, deque reſtituendis bonis fiſco addictis, & ſic deinceps*. Hic Fœderati; *nihil iniqui poſtulatum hoc habere, cum ipſi eandem quoque legem ſibi dicerent. non eo fieri, ut inter ſe fallant, aut quicquam excludant neceſſario tractandum, cujus addendi ſemper utriſque poteſtas foret; ſed ut ſummatim ſemel ſciretur, quæ univerſæ actionis præcipua capita eſſent futura*. Hic cum deliberandum ſtatuerent, digreſſi mox redierunt; teſtatique, *liberum deinceps fore, ea addere, quæ addenda neceſſario viderentur*, quædam utrinque capita exhibuerunt: Fœderati plura quidem, ſed ſimplicia, & perſpicuo valde ſenſu. *Vt commercia utrinque in Belgio ſecura eſſent. Pignora capta remitterentur, neque alia in poſterum ulla caperentur. Limites conſtituerentur, & loca quædam permutarentur, aut muris dejectis panderentur. Rhenoberka, & cætera caſtella, Rheno aut Roræ impoſita, desererentur. Sententiæ, & proſcriptiones, fœderis, religionis, aut belli cauſa, retractarentur. Dominia, res ſoli, actioneſque principis Auriaci, hæredibus reſtituerentur. Item bona, quæcunque fiſco addicta aut aſcripta in Belgio, ducatu Luxemburgico, comitatu Burgundico, & Ambarris. Naves onerariæ detentæ poſt* IX *Kal. Quint. anni* cIↃ IↃ c VII *dimitterentur; bonaque hâc de cauſa diſtracta reſtituerentur. Eorum quæ fiſcus accepiſſet, aut bellum inutilia feciſſet, uſuræ redderentur. Diſpoſitiones teſtamentariæ, odio religionis, fœderis, aut belli, in præjudicium cujuſquam facta, reſcinderentur. Æs alienum, publica fœderis cauſa contractum, ad utroſque pertineret. Miles exoticus, qui in Philippi & Archiducum ſtipendio, veluti diffidentiæ fomes, auctoramento ſolveretur. In conſcientiam nautarum, negotiatorum, cæterorumque provincialium, ne inquireretur; religioque in navibus ſuis libera cuique foret: neve ejus cauſa eæ merceſve fiſco ſubjicerentur. Hereditates ab inteſtato hinc inde legitimis heredibus obvenirent. Vetera urbium privilegia, quæ ante bellum exſtitiſſent, illæſa ubique permanerent. Si induciæ turbarentur, tum nautis, mercatoribus, inſtitoribus, reliquiſque incolis, uti ſalvis navibus mercibuſque recedant, ſemeſtre indulgeretur. Si quid hic committeretur, id, actione integra, reſarciretur. Captivi omnes ſine luitione dimitterentur. Actiones civiles, non publicè alienatæ, ob præteritum bellum, ſine ullâ præſcriptionis exceptione integræ manerent. Quæ tractarentur, omnibus modis certa ac rata eſſent, atque in eam rem ut Cæſaris, ita principum Imperii, & regum quoque Galliæ, Britanniæ, & Daniæ auctoritas imploraretur. Principes, reſp. civitateſque amicæ ac fœderatæ hoc tractatu comprehenderentur. Luſitani principis negotia componerentur, præſenſque tractatus ratus haberetur, ac promulgaretur*. Hæc Hiſpani cum viderent, *numero illa multa* dicere, *ac longi temporis negotium eſſe*. & Richardotus ad mentionem de ære alieno, publica fœderis cauſa contracto, *pecuniæ penuriam* obtendebat, *& ærarium bello exhauſtum*. Porro capita ipſi quoque quædam reponere, multo quidem pauciora, ſed obſcura, & multi ſane argumenti: *De limitibus, bonorum reſtitutione, commerciis exoticis, æquanda moneta, pariandis privi-*

CIↃ IↃ C VIII. *legiis & immunitatibus Anglicanorum commerciorum, negotiis religionis, & vicinorum principum.* In his Fœderati, cæteris ſummatim perſtrictis, cum religionis expreſſam mentionem, itidem ut in mandatis, animadverterent; & incertum haberent, an de reſtituenda majorum religione agerent, an vero de indigenarum hinc inde conſtituenda modeſtia, *uti ſententiam dividerent* petierunt. *nam hoc quidem ut civilis prudentiæ ſcitum egregium, & imperii quoque communis firmamentum; ita illud libertatem ſuam palam imminuere.* Sed vero tergiverſari hic Hiſpani, *facturos ſeſe, cum ad caput iſthoc, quod inter ultima, perveniſſent.* Poſtquam autem tradita hæc capita, eò conſilia dirigere videbantur, uti recederent aliquantiſper, de Fœderatorum mente, & provincialium quoque inclinatione, quam ex multorum colloquiis didicerant, Principes ſuos edocturi. & manifeſta res fuit, tum ex ſermonibus familiarium, tum ex duobus proximis conventibus, ubi multa de commerciis Indiciſque & Europæis obteſtati, poſt longam diſceptationem, formulas ſeorſim præſcribi petierunt, in Hiſpaniam, & Brabantiam mittendas; ut, quid regi atque Archiducibus videretur, propius cognoſcerent. eam porro in illis moderationem requirebant, ne quid animos ipſorum offenderent, aut exiſtimationem læderent. quandoquidem autem rerum Antverpienſium minus periti eſſent, Martinus Faillius, & tres quatuor alii mercatores, ipſis uti permitterentur, quorum conſilio in re propoſita tranſigenda adjuvarentur. Re deliberata, ad Indiæ novennalem, & cæteram Europę negotiationem ſtabiliendam, pecuniariam cautionem adhibere viſum fuit. itaque placuit, *ut hic Hiſpani aureorum quindecies centena* cIↃ, *ipſi in Hiſpania quinquies centena conſignarent.* Id decretum mox exhibitum, & ampliare Hiſpani, ipſi quoque præſcriptum aliquod offerentes, *de commerciis Antverpienſibus, & cæterarum provinciarum ad Archiduces pertinentium.* cumque diu multumque diſceptatum eſſet, *de libera mercium evectione & invectione, item de jure ſtationis,* utrinque prolata res eſt; & teſtati ſunt Hiſpani, *niſi conſulto rege ſuo tranſigi hoc negotium non poſſe. quando autem armiſtitii terminus inſtaret, in bimeſtre aliud extendendum videri.* quod CIↃ IↃ CVIII. conceſſum. Conventu proximo valde impugnare Hiſpani, quod de Indica negotiatione Fœderati propoſuerant; &, *convenire ſe in ea nō poſſe,* pernegare: ac multo magis de tropico cancri mentionem nullam admittere, nimias in Hiſpania turbas daturam. aliam itaque rationem ipſi concipere, illam ſibi maxime utilem, & quæ poſt novennii tempus commercium omne interverteret. quam Fœderati, etſi quidem improbarent, recipiunt tamen, ceu de ea deliberaturi. Vbi de præſtanda ſecuritate negotiorum agi cœptum eſt, Hiſpani objicere, *pecuniariam cautionem in negotiis iſtiuſmodi inauditam ſanè eſſe, neque admitti ab ipſis poſſe, vacuo per bellum ærario.* de negotiatione Europæa pauca admodum verba facere, mercatores Antverpia præſtolantes, quibus commeatum impetrare impenſe laborabant. Fœderati, cum Indicę negotiationis modum improbari Hiſpanis viderent, ne negotium intercideret, quod feliciter cœptum erat, & communi omnium ſpe propellebatur, tempori cedere ſatius rati, uti huic faſtidio obviam irent, ſerio iterum deliberarunt; &, perpenſo rei momento quicquid libertate ſalva fieri poſſet, remiſerunt. ubi tamen varii ſenſus, multis cenſentibus, *quicquid ſignate expreſſum non eſſet, damnum iſtud publicum fore, uti in contractibus ejuſmodi uſu fere venire ſolet. quippe qui potentiores, ſi qua forte obſcuriora, ea pro ſe interpretari, ac pro ſua mente omnia agere, fruſtra obnitentibus aliis, qui viribus impares vim pati coguntur, cum arma non habeant cum potentia aut conſilio. id ſua in rep. eventurum, cujus tam diverſa membra; quorum aliqua, quia extra jacturam poſita, odio ſæpe aut invidia, aliorum injuriam libenter negligant.* De Belgica negotiatione, & cætera quoque Europæa, item actum eſt; detractumque, quicquid permittere res videbatur: & mercatoribus Antverpienſibus tribus quatuor decretus etiam commeatus, ſed non Faillio. Cum autem Hiſpanis ne ſic quidem ſatis fieret, deliberando tempus indultum eſt. moxque Fœderati, explorata adverſæ partis ſententia, ut omnia ſe ex æquo & bono velle teſtatum facerent,

denuo

CIↃ IↃ CVIII. denuo rem in incudem vocant, mutantq; quicquid poſſunt. Interea queri multis verbis Richardotus, *nimium rigidos ipſos eſſe, ac negotii ſuſcepti Spinolam ſeque pœnitere, in quo operam perdituri videbantur. ſi pertenderent, actum profectò nihil iri; & pacis componendæ gloriam, qua nil in rebus humanis excellentius, amiſſuros.* tum hortari, *mutarent propoſitum, & Hiſpanis aliquid concederent, quibus niſi ſua approbarent, fruſtra futuros. omnibus modis dandum operam ad promovendum potius negotium, quam impediendum; quod rigor iſte minaretur.* Hæc homo facundus, & affectus movere ſolers, penè cum lacrymis proferebat. nec oratio fruſtra fuit, impulitque animos ad majorem moderationem, maxime arbitrantibus multis, *urgeri rem præſentem debere, atq; ad finem perduci, ut pacis commoda, & libertatis pretium apparerent. ſatis patriæ factum eſſe, ſi à Burgundicæ domus prætenſionibus liberam in pace tandem collocarent.* Moderari itaq; magis placuit, & factum hunc in modum. *Uti provincialibus, quemadmodum inter mercatores ſolet, ad novem induciarum annos libera in India commercia eſſent, in iis videlicet locis, quæ Hiſpano non parerent: à cæteris autem abſtinerent, niſi præfectis permittentibus, aut cogente neceſſitate. tunc pro amicis habendos eſſe: idemque in locis Fœderatorum Hiſpanis quoque jus futurum. & citra quidem Bonæ Spei promontorium initium forent Kal. Sept. anni poſt ſecularem octavi; ultra; noni. iſto novennio nil hoſtile quenquam auſurum. atque hanc legem non ad Hiſpanos tantum pertinere, aut Fœderatos; ſed ad amicos quoque partium principes: quorum nomina intra triennium illi Hagæ, iſti Bruxellis tractatui inſerenda edere tenerentur. ſi quæ contra damna fierent, ea illic, ubi aut illata eſſent, aut qui intuliſſent habitarent, reparanda eſſe: neque hoc nomine pignora ulla capi poſſe. exacto ſeptennio, Bruxellas utrique deſtinarent, qui rem totam benigne transfigerent.* De negotiatione Belgica aliquid item propoſitum, *uti Archiducum & Fœderatorum ſubditi libere agerent utrobique, & pari jure atq; immunitate naves Antverpia aut aliunde venientes redeunteſque onera libere efferrent, aut referrent; & vectigal tantum penderent, commeatumque pariter cum ſubditis, ſine ullo navium aut mercium diſcrimine, ſalvo tamen jure ſtationis vinariæ, quod ante bellum obtinuiſſet. in fluminibus item Hollandicis Zelandiciſque commorarentur, venti aut comita-* CIↃ IↃ CVIII. *tus exſpectandi cauſa. merces quoque vel reciperent, vel exponerent, quocunque modo, & per quoſcunque vellent, plane quemadmodum ante bellum qui iter facerent, cum ſarcinis omnibus parem ubique immunitatem experirentur; nec deflectere ad telonia cogerentur. merces, quæ in apothecas reponerentur, aut inſtitoribus traderentur, ob navium defectum alio tempore tranſportandæ, non plus oneris ſuſtinerent, quàm quæ ſtatim de nave in navem transferrentur. ſpecialia beneficia, privilegia, immunitates provinciarum, urbium, pagorum, collegiorum, perſonarumque, quæ ante annum* CIↃ IↃ LXVI, *neq; his capitibus derogarent, ſine nova confirmatione manerent. vectigalia neq; majora, neq; alibi exigerentur, quam ubi & quomodo ante motus hoſce receptum. pignerationes in Hiſpania Belgiove antehac conceſſæ revocarentur, niſi denegata palam juſtitiâ.* Et hæc quidem ita decreta, Hiſpaniſq; exhibita, qui acceperunt, ſed cum rege communicanda; cui rei dati dies XXXVIII. & profectionem Neius ſuſcepit poſtridie Kal. April. Hinc multis viſum, *longi operis rem fore, & in dies plures differendam; creditumq; nihil interea actum iri, & Hiſpanos per ejus abſentiam negotiũ ducturos, dum de regis voluntate certi eſſent.* Inter hæc in provincias Fœderati diſcedũt, Batavorũq; comitia dirimuntur. & increbeſcere rumor cœpit, veniſſe ab Hiſpania literas, quibus Philippus nuntiaret, *provincialibus hiſce Indiâ ſe, & toto illo tractu, interdictũ velle; item, inſtauratam hic religionem majorum; quæ niſi obtineret, irrita omnia habere, & tractatum inceptum abrumpere.* Hac de re turbari multi, & *de ſumma rep. agi* exiſtimare; *cujus maximum periculum eſſet, antiquum cultum in templa revocare, & commerciis Indicis cedere.* pro quibus varia inter prudentes arbitria, & tuendis multa argumenta. Tam dubio ſtatu Fœderati de Britannico fœdere ſatagunt, quo res ſuas confirmarent, ſi pace aliquando conſtituta fidem fallere Hiſpanus vellet. jamque rationes ſubductæ erant, ac liquebat reliquum æris alieni, ingens hactenus negotii ejus impedimentum, videbaturque ſanciri poſſe. Quanquam autem jam Neius in Hiſpaniam veniſſet, regemq; IX Kal. Majas conveniſſet, nihildum tamen referebatur; & XXXVIII

CIƆ IƆ CVIII. diebus profectioni deſtinatis alii totidem additi fuerunt, prætendentibus maxime Hiſpanis *morbum Neii, tum Lermæi ab aula abſentiam, & regis in promovendo filio occupationes.* Interim conventum iterum fuit, propoſitumque ab Hiſpanis, *uti commeatus abdicarentur, ad priſtinam formam vectigalia reducerentur, Brabantiaque & Flandria reſtituerentur; ſe pro hiſce Lingam, Salios, & Grollam reddituros.* Sed reſpondere Fœderati, in ipſo principio cautum utrinque; VTI POSSIDERENT, ITA POSSESSVROS ESSE. *hic contra iri. præterea iniqua poſtulari, & pro plurimis munitiſſimiſque urbibus ac locis, quæ obſidionem quàm longiſſimam ſuſtinere ſingula poſſent, attegias tantum tres promitti, quas* XXVI *diebus expugnaſſent. nil profuturum libertatis titulum, ſi firmiſſimis urbibus propugnaculiſque priventur, & commeatus intermittantur, qui ad reip. defenſionem neceſſario pertinerent.* Summa utrinque contentione res agitata, & diſertis verbis dicere Fœderati; *nullo ſe modo acquieſcere poſtulatis poſſe. intereſſe reip. ſuæ, ut tam inſigniter ſemel munitam porro tueantur. commeatus quoque ne abdicarentur, per rei maritimæ collegia non licere, quæ conſtare aliter non poſſent.* Contra obniti Hiſpani, *eam omninò Principibus ſuis mentem eſſe, uti ſuprema in hæc loca juris dictio hoc tractatu ipſis cederet: &, avertendæ fraudis ſuſpitioni, placere, ut jus præſidii iis locis in proximos aliquot annos habeant, ad reip. ſecuritatem. atque hoc magni beneficii inſtar eſſe, quod tam benigne Belgium ſuum cum Fœderatis partirentur, dum ea iis loca permitterent, quæ munitiſſima bello præterito experti eſſent. quod vero ad commeatus attineret, omnino hos intermiſſos velle; quippe pacis non belli auctores eſſe, ac proinde abominari, quæcunque nomina bello inventa ingratam ſemper ejus memoriam repræſentarent: neque item graviora commerciorum onera tolerare poſſe, quàm quæ fuiſſent ante annum* CIƆ IƆ LXVI. Dum hæc diſceptantur non uno conventu, nullus adhuc de Neio nuntius; & elabi tempus, cum indignatione populi, cui interea quæſtus exiguus præ quam bello. itaque Fœderati ſtatuunt, *ut armiſtitium, quod Majo menſe terminari, in anni finem prorogaretur; Belgicorumque commerciorum ratio propius expenderetur; & bonorum fiſcalium venditorum ac non venditorum reſtitutio diſtingueretur.* Prius illud detrectare ſane CIƆ IƆ CVII. multi; *quippe enervari militem tam longâ armorum deſuetudine, eludi libertatis vindicias, &, ſi per hanc occaſionem copiæ aliquot exauctorentur, exarmari temere provincias, quæ ad armiſtitii confirmationem nihil haberent præter ſola promiſſa Archiducum, eorumve, qui in regis ſui gratiam, ubi uſus foret; fidem fallere non vererentur. porro impares bello inſtaurando reddi, multo magis paci condendæ, cujus arbitrium fere penes potentiores.* Nihilominus indicto conventu in XIII Kal. Iunias, quæ commemoravi placita Hiſpanis proponunt: iiq; capita aliquammulta videntes, *plurium dierum opus eſſe* inquiebant; ſed armiſtitii prolationem admittebant. cum teſtari Fœderati, *res ſuas hanc incertitudinem minime ferre; ac decernendum ſemel tandem ante finem Iulii eſſe. niſi fieret, negotium omne intermiſſuros: nec diutius paſſuros, ut patientia ſua ipſi pro libidine abutantur.* Interim ob prolata arma gaudere maximopere Hiſpani, qui ad bellum imparati, ne pridem parta rurſum amitterent, tueri ea cunctando quærebant; exſpectantes dum, advecto ex India auro, ipſi vires recuperarent; Belgæ autem, flacceſcente indies quæſtu, publice pariter ac privatim exhaurirentur. Et jam nonnulla de pace deſperatio erat, quam auxit aliquantum Verreickii diſceſſus, qui *propoſita pridem capita cum Archiducibus communicanda* inquiebat, *ideoque Bruxellas proficiſci debere, brevi rediturum.* Suſpecta hæc profectio fuit, & quæſitus cauſæ prætextus credebatur. rediit tamen, ut promiſerat, ineunte Iunio. Inde in conventu, cum de limitibus ageretur, dixerunt Hiſpani; *velle ſeſe, ut Fœderatis in ea, quæ in Brabantia Flandriaque oppida tenerent, jus ſummum eſſet, ipſi in ſubjectum territorium haberent; & viciſſim in Linganos, Salios, Trans-Iſelanos, Zutphanienſeſque pari modo ſupremæ poteſtatis ratio commutaretur.* Mox cum de bonis fiſci mentio fieret, *reddi omnia utrinque* cupiebant, *nec minus clericis, quàm qui extra clerum eſſent. eaque in re quod hominibus privatis jus foret, idem concedi Archiducibus, quibus dominia ſua reſtitui oporteret, libere per quoſcunque præfectos adminiſtranda. ipſos quidem jus ſupremum in unitas Belgii provincias permiſiſſe, ſed dominia, ac patrimonia, non donaſſe.* Hic

Fœde-

cIↄ Iↄ CVIII. Fœderati; *manifeſta ſibi ipſorum conſilia, quæ eo tenderent, ut in ſummam egeſtatem provincias involverent; ac deſertas urbes redderent. quippe cives, qui plerunque bona ſua in ſubjectis agris habeant, ut frui iis commode liceat, facile nundinis, & id genus beneficiis, eo pertrahi: atq; ita ipſas quæſtu privatas neceſſario deſolari. porro ſupremam poteſtatem & dominia diſtinguere velle, hoc vero eſſe reip. majeſtatem proſtituere; quod, niſi extrema paſſi, non ſolerent.* Cum Hiſpani animadverterent, tam cordate dignitatem ſuam tueri Fœderatos, ut remittere aliquid viderentur, à territorii jure, quod ſalvum ſibi volebant, nihil recedentes, alterum de dominiis caput diſtinctione mitigarunt. *& vetera quidem cum ſupremo jure permittere, nova autem reſtitui velle. ea vero eſſe, quæcunque ad duces, comites, dynaſtaſque Belgii ſpeciali aliquo titulo pertinere conſtaret;* quæ ſingillatim recenſere detrectabant, mox facturi, cum de ſingulorum jure diſſertare inſtituerent. Sed id Fœderatis improbatum, exiſtimantibus, *in re tam magni momenti clare omnia ac perſpicue proponenda.* Cum diſcedere à ſententia Hiſpani nollent, & Fœderati conſtanter urgerent, pluribus colloquiis nihil aliud plane actum, quam de cæteris capitibus quæ ſententia partium eſſet ut inquirerent. ac deprehenſa Hiſpanorum in multis tergiverſatione, teſtabantur Fœderati, *non ſe circumduci amplius velle: aliquid proximo Iulio ſtatuendum, proinde bona fide exponerent, an principes ſuos aliquid in hoc negotio decerni velle cenſerent.* idque cum illi affirmarent, multi præterea ſermones fuerunt, maxime de exauctorando milite extraneo; in quo cum legem nullam neque accipere ipſi, neque Fœderatis quoq; præſcribere velle dicerent, & reſponderetur, cæteris tranſactis non hoc nimis urgendum fore, à colloquio diſceſſum eſt. moxque affuit Verreickius, confeſtim Bruxellas proficiſcendum ſibi inquiens, ut curſori Hiſpanico quædam aurei velleris, cujus ordini ipſe ab actis, cimelia traderet, quæ rex poſcere ad feſti celebritatem ornandam, quo ordinis ejus principem conſtituere filium, & regnorũ ſuorum heredem pronuntiare decreverat. Suſpicione laboravit profectio, & non pauci admirari, quæ res Philippum ætate viridi, ac liberis quærendis maxime idonea, in cogitationem eam adduceret, tam certa in filio majori ſucceſſione. adeoque auxit ſuſpicionem æque inexſpectatus Ianini diſceſſus, licet antea item tentatus, qui regis ſui juſſa obtendens, ſerio Fœderatos admonebat, *uti remp. ſalvam præſtarent, fœduſque Britannicum accurarent, nec pacem ullo modo negligerent, ſi honeſtam eam, ac certam, obtinere poſſent.* In Friſiâ turbatum paullulum ſupra diximus, mandatumq; Ennoni à Fœderatis, ut præſidio Embdano florenorum quadraginta cIↄ expediret, naves præterea in Hiſpania per vim detentas relaxari curaret. Ad pecuniam quod attinet, ea ſoluta. De cætero ipſe Hagam inſtituto itinere, ubi Delphos perveniſſet, occupati Hiſpanico negotio Fœderati, *alienum tempus eſſe* nuntiant, *nec rebus ejus vacare poſſe.* effectum tamen per Winwodum, ut Hagam Embdani evocarentur; quod illos perculit. ideoque convocati cives ſacramento inter ſe dicunt, *à tractatu Hagienſi haud receſſuros, nec pro domino Ennonem unquam agnituros, niſi damna illata ſarciret, & bonum deinceps Principem ageret.* Hujus ſacramenti ſui certiores Fœderatos faciunt, iterumque ad cauſam dicendam Enno admitti petiit: ſed fratris Guſtavi morte impeditus, Frantzium ac Wiardam oratores mittit. Ianini diſceſſus multorum animos varie habuit, maxime cum nuntiaretur adveniſſe in Gallias Petrus Toletanus, quem magna conaturum multi prædicabant. Interim VIII Kal. Iulias ubi conventum iterum eſſet, actum eſt *de urbium, territoriorum, ac collegiorum privilegiis; item de limitibus, utque mari, ad ſecuritatem utriuſque partis, bellicæ naves ad tertium uſque milliare oſtiis alterius portubuſque abſtinerent; terra vero ad mille decempedas nulla in finibus caſtella excitarentur. in Brabantiæ & Flandriæ oppidis magiſtratus à Fœderatis per decennium proximum conſtituerentur, ſalvo tamen jure dominorum, ad quos ea pertinerent: pax autem ſi quæ ſanciretur, à quatuor præſulibus, totidemq; baronibus, ac magnis urbibus, quæ de ea acta eſſent, ſubſcriberentur; atque univerſi ad aſſerendam juramento ſeſe obſtringerent. ſi quid contra tentaretur, trimeſtre utrinque inſtaurandæ concederetur.* Quin etiam incolarum commodis conſultum cupiunt, *utque*

CIƆ IƆ CVIII. *rebus ordinandis, pace rupta, ſemeſtre haberent.* Sed hæc omnia propoſita tantum, non decreta, colloquiumque ad Kal. Iulias rejectum. tunc de negotio religionis diſceptatum, & modeſtia utrobique indicenda: poſtulatumque, *uti Fœderatorum ſubditis idem in Hiſpaniis juris eſſet, cæteroq; Belgio, quod Britannni, pace per Comitem ſtabuli Caſtellanum conſtituta, obtinuiſſent.* Sed hic quoque nil effectum, excuſantibus Hiſpanis, *juſſa ſibi exſpectanda, mox per Neium afferenda.* Momentum habere res hæc viſa Fœderatis, reputantibus inſuper quæ Peckius, Archiducum in Galliis legatus, ad regem & Suillium verba feciſſet; *nunquam Hiſpano id animi fuiſſe, ut Fœderatis jus ſupremum tranſcriberet. ea tantum fine factum, ut ad colloquium invitaret, & imaginaria libertatis gratia paci viam ſterneret. ac quamvis jus ſuum ſuſpendi ad tempus aliquod per inducias permiſiſſet, non alia tamen lege permiſſurum quicquam fuiſſe, quàm integro Indiarum commercio, & reſtituto per Belgium univerſum priſtino ſacrorum cultu. Satis provinciarum ſtatum per legatos didiciſſe, &, pace an bello, facile ſuperiorem fore, laborantibus ipſis ærarii inopia, diſſidio inteſtino, & principum vicinorum offenſa.* Hæc ex Arſenii, ſui illic legati, literis intellexerant Fœderati, cui Villaregius quoque dixerat; per Italiam, Hiſpaniam, Galliaſque paſſim jactitare Hiſpanos, *multa ſe etiam ſupra ſpem tractatu iſto conſecutos. tum Petrum Toletanum adventare, ex Hiſpaniæ magnatibus unum, omnibus modis anniſurum, ut, confirmata inter Galliam & Hiſpaniam amicitiâ, animum regis ab ipſis divertat; eamque rem Pontificem quoque, & Ieſuitas, adjutare.* Eadem Cæſari in Germania expoſuiſſe legatum Hiſpanicum Brederodius nuutiabat. Sic Fœderati, quæ Hiſpanorũ in tractatu iſto pacis conſilia eſſent, undique diſcunt. & dum de longa Neii abſentia ſolliciti cogitationem ſuſpendunt, Toletanum Lutetiam adveniſſe intelligunt, neque Neium, quem exſpectarant, comitem habere. igitur majore cura incumbunt, & ante deſinentem Iulium finem negotio imponere ſatagunt. ſed teſtari iterum Hiſpani; *ejuſmodi cunctationes aulæ ſuæ proprias eſſe: nec tam cito expediri eum poſſe. quamobrem prorogaretur tempus, & ſex aliæ ſeptimanæ extremo Iulio adderentur.* Factum id à Fœderatis, ut fidem ſuam, ſinceritatem, ac patientiam omnibus manifeſtam facerent; quamvis rediturum eſſe ipſe Spinola vix ſperaret, multa regi, Archiducibus, ſibique falſo perſuaſiſſe hominem dictitans. Fregit longa hæc abſentia patientiam legati Danici: qui, cum neque à Fœderatis, neque ab Hiſpanis induci ullis rationibus ſe ad manendum pateretur, impoſturam ſtomachatus, Kal. ipſis Auguſti diſceſſit. Iam in Gallia Toletanus mandata expoſuerat, & Ianinum rex remiſit, qui legationis cauſam Fœderatis declararet. *neq; enim aliud agitari, quam ut cæptum pacis negotium perturbaret; ſed ab iſta cogitatione valde ſe alienum eſſe; ac teſtatum, pacem Belgii inter primas curas habere. quamobrem lentum hactenus negotium maturarent, & vel qualemcunque tandem finem imponerent.* Ea de cauſa in XIII Kal. Septembres conventum indicunt, & *de religione maximè, commerciorumque libertate, ac limitibus, cæteriſque præcipuis capitibus*, definiri aliquid poſtulant. Reſpondere autem Hiſpani, *etiam ſibi id mandatum; & Regi atque Archiducibus placere, uti in provincias unitas jus ſupremum penes Fœderatos maneat, dum modo ipſi veterem ſacrorum cultum reſtituant, & India utraque in poſterum abſtineant. de cæteris convenienter reſponſum arbitrari.* cumq; in ſententia perſeverarent, dirempto conventu, reque inter Fœderatos, Mauritium, Senatum, principumque legatos deliberata, abrumpere tractatum irrito hactenus conatu placuit. itaque ad X Kal. Sept. Hiſpanis edicunt; *damnoſa toties, vivo adhuc Philippo II, de pace colloquia effeciſſe, ut plus* XXV *annis, etſi mox Philippo ipſo offerente, ejuſque legatis, intercedente etiam Cæſare, aliiſque Europæ potentiſſimis Regibus ac Principibus, accepta ante damna metuentes, nullam pacis mentionem admittere vellent. itaq; menſe Ianuario anni præteriti Archiducibus reſpondiſſe, quod pridem Cæſari: neque honeſtam, neque certam pacem iniri cum iis poſſe, qui libertatem jure vindicatam, aſſertam armis, auctoritate confirmatam, imminutum palam irent. Abominari porro quæcunque ea cauſa ærumnæ Belgium afflixiſſent, & deinceps afflictura viderenrur. Non ſe ullius mali auctores; culpam penes illos eſſe, qui, nullo juris divini aut humani reſpectu, oppreſſos ipſos omnino cuperent.*

ↀ ID C VIII. *rent. Poſtea promiſiſſe Archiduces, ſalvam libertatem fore; nec juris aliquid prætenſum iri, quo vel pax inviolabilis, vel induciæ longi temporis fieri poſſent. Cumque initio conceſſum eſſet per inducias* VNVMQVEMQVE, VT POSSIDERET, ITA POSSESSVRVM ESSE: *pace vero, quicquid præterea paciſci poſſent; de commerciis vero Indicis, cum conſtanter cedere iis recuſarent, rem Archiduces mutaſſe, pronunciaſſeque: ſive pace, ſive induciis, eodem omnes jure uſuros; niſi communi conſenſu loca quædam permutanda viderentur, nulla Indiarum exceptione. atque ita, fundandæ paci, inhibita arma, aſtrictamque vim militarem; idque ratum ternis literis Philippum ipſum habuiſſe. inſuper expoſuiſſe ſeſe, facile ſibi, veluti liberarum provinciarum dominis, Dei, Principumque fœderatorum auxilio, remp. ſuam ordinare, & providere, ne quid detrimenti capiat. atque hic primas religionis partes eſſe, in qua innovari quicquam proximo tractatu præter pacta permiſſuri nunquam eſſent.* Deinde ſummatim totius negotii perſtricto progreſſu, ac fraude oſtenſa, per quam ſimplicitati ſuæ rectæque fidei illuſiſſent, ceu læſa per ſubdolam cunctationem patientia, palam edicunt; *non ultra tricandum videri. ſeſe quidem optimâ fide cuncta egiſſe; & ad pertractandum negotium animum pacis perquam cupidum attuliſſe. contra tam præclaræ voluntati ſuæ ipſos hactenus defuiſſe, qui nihil minus quàm pacem animo agitarent: idque per ſummam conditionum propoſitarum iniquitatem exploratum ſatis eſſe. Quapropter decreviſſe, ne in poſterum patientiam proſtituerent, artes ſuas ſibi haberent; ipſos tutius libertatem in armis aſſerturos eſſe, quam callide illi per pacem evertere conarentur.* Ingratum Hiſpanis hoc edictum, deq; præcipiti ejus rigore apud cęteros legatos ubi multa queſti eſſent, ii VI Kal. Septembr. in conſeſſu Fœderatorum declarare; *omnia ſe, ut juſſi erant, etſi fruſtra, Belgio tranquillando tentaſſe. Porro in mandatis habere, ſi pax forte non ſuccederet, tum de induciis, bello longe utilioribus, uti ſedulo laborarent. quamobrem monitos ipſos velle, ne hoc conſiliũ aſpernarentur, ſi iiſdem conditionibus impetrare eas poſſent, quibus pacem ſtatuiſſent. Vereri ſe quidem, nihilo faciliores etiam hic Hiſpanos fore; veruntamen effectum iri, ut & ipſi arma juſtius reſumant, & opera in conciliandis à principibus ſuis poſita clarius tantò eluceſcat. itaque expenderent, quæ in commune conſuluiſſent; & inducias admitterent, haud minus pace profuturas.* ↀ ID C VIII. *deinde, aliquid etiam amicitiæ eorum darent, quorum intererat remp. ipſos quam maxime florentem habere.* Sic digreſſi Hiſpanos accedunt, eadem illis quoque ſuaſuri. Vtrinq; tempus deliberando poſtulatum, mox reſponſum à Fœderatis: *placere conſilium, & de induciis agere paratos, dum caveretur, finitis iis nihilominus libertatem ſalvam fore; aliâ conditione nunquam acturos.* Ab Hiſpanis vero exceptum; *non id ſibi mandati eſſe, itaque Bruxellas miſiſſe, & reſponſum intra quartum diem fore.* eo allato mox exponunt; *non placere regi, aut Archiducibus, ut in induciis conſtituendis libertatis titulus concederetur, nedum religionis avitæ, aut Indiarum, reſtitutio negligeretur. miſiſſe tamen in Hiſpaniam Archiduces, uti ſententiam regis explorarent, de qua ante deſinentem Septembrem certiores eſſe poſſent; idque tempus exſpectare ipſos velle, ſi Fœderati moram tantillam indulgerent. quin, ſi mallent, Archiducum nomine ſeptennales inducias ſtatuere paratos, veluti præſentis armiſtitii continuationem; quo cum plena libertatis aſſertione ſemel decreto, ejus mentionem repeti nil neceſſe: quam ſi urgerent, alienis Hiſpanorum animis, negotium difficillimum fore. quod vero ad commercia Indica pariter atque Hiſpanica attineret, Archiduces promitterent, operam ſe daturos eſſe, ut ad præſcriptum induciarum tempus decreta de iis rata Hiſpanus haberet, de cæteris capitibus rationi conſentanea ſtatuerent, ſi bimeſtre tantum concederetur percunctando, an commercio Indiarum Fœderati per indulgentiam regis, an vero per vim atque arma uſuri eſſent. quod ſi audire propoſitum hoc nollent, tum pro ipſis intercederent, uti ad extremum Septembrem manere liceret.* Legati cum prius obtineri poſſe deſperarent, poſterius petierunt. idque conceſſum ſatis gravate, teſtantibus Fœderatis, *maluiſſe ſe, uti Bruxellas profecti Hiſpani juſſa illic regis ſui exſpectarent. ſed in regum principumque confœderatorum gratiam paſſuros, ut ad proximas Kalend. Octobres Hagæ ſubſiſtant. hanc ſupremam tempeſtatem fore, neque ulterius moræ ſpatium impetratum ullum iri. Fruſtra eſſe, qui circumducere ipſos vellent; ſatis exploratum habere, fraudes meras agitari. ſpecioſis initio promiſſis adductos, ut aures animoſq; ad pacem inclinarent: nunc nil minus cogitari. pacem in inducias, illam in ar-*

in armiſtitii prorogationem commutari, nulla libertatis mentione, in qua ſumma rei verteretur. nollent certe exiſtimare, aut prudentiam ipſis deeſſe ad deprehendenda tam callida conſilia, aut animum ad recipienda arma; quæ ut ægre ſumpſerant, ita niſi cum laude & gloria eſſent poſituri. Indignari etiam Mauritius, qui etſi amantiſſimus pacis, animum tamen ab hoc tractatu alienum ſemper habuit, quia diſſidium inteſtinum, & alia quædam mala metueret, ceu negligentioribus armorum, & defenſionis ſuæ, omnibus deinceps futuris. Præterea dolum verebatur, evidenter aliquo modo hac cunctatione proditum. quamobrem datis ad urbes ſingulas literis ſerio omnes ad fortitudinem ac conſtantiam exhortari: *nunc enim illud tempus eſſe, cum deſeri reſp. non deberet. neque iis auſcultandum, qui inducias aut tam utiles prædicabant, ut contemni non deberent; aut ita neceſſitatem publicam exaggerabant, ut fere defenſionem omnem ſuperaret. Satis adhuc virium reſtare, neque indecore cum hoſte propterea paciſcendum, ad provinciarum perniciem, quæ quavis neceſſitate gravius ſit afflictura. proinde patres ſuos imitarentur, qui vel in majora pericula olim adducti, nunquam tamen conſilia hujuſmodi admittere voluiſſent. Vindicias quoq; libertatis conſiderarent, quæ ne dubiis verborum latebris eluderentur, providerent. ſumma hic claritate opus eſſe, nec diſceptari ab hoſte debere, ſi ſine dolo agere cenſeri vellet.* Interim mandata Hiſpani ab Archiducibus nova accipiunt, tentantque per Richardotum legatorum animos, inquientes; juſſiſſe Archiduces *cum Fœderatis, veluti nullius juri obnoxiis, inducias ſeptennales fieri, liberis per Europam totam commerciis, & ſalva utrinque partium poſſeſſione; ſperare etiam, approbaturum id Philippum, etſi mandata ab eo nulla.* Sed ubi libertatem commerciorum etiam extra Europam, & per utranque Indiam, cum plena juris cujuſcunque renunciatione urgerent legati, cæteroquin Fœderatorum perſuadendorum ſpem nullam eſſe, iique hoc mandati datum ſibi negarent, edixerunt, ne quid amplius ſperarent, vanum cæterum conatum fore, neque permoveri à ſe Fœderatos poſſe. quo intellecto, colloquium apud Verreickium habent, & diſceſſum ſtatuunt. Itaque ſalutato prius Mauritio, & legatis, pridie Kal.

Octobres Fœderatos quoq; adeunt, ibiq; CIↃ IↃ CVIII.
Archiducum ſinceritatem, & propenſam ad pacis negotium voluntatem, magnopere extollere Richardotus, Fœderatorum contra abruptum rigorem & duritiam accuſare, hortarique: *bene rem perpenderent, & oblata recte conſiderarent, neque ita temere rejicerent, multis mox precibus impetranda. præcipitis conſilii certam ſemper pœnitentiam eſſe. deinde, ſi redintegrando bello cauſam præberent, rationes iis reddendas tot imminentium ærumnarum.* Contra objicere Fœderati; *optima fide omnia egiſſe, & pro vetere gentis ſuæ ſimplicitate. ipſos potius in culpa eſſe, qui præſtare libertatem, initio verbis tam ſpecioſis oblatam, nollent; ſine qua admiſſi nunquam fuiſſent.* Hic interloqui etiam Spinola, & poſt pauca ejus verba, de ſuo quoque erga pacem publicam affectu, dicta utrinque ſalute, diſceſſum eſt. Sane invitis Hiſpanis hoc fuit, petierantque à legatis, ut ſuo nomine decem tantum dierum moram impetrarent; eamque ad rem etiam in Gallia apud Regem Toletani operâ uſi erant, ſed nullo ſucceſſu. Itaque eo ipſo die, apud Mauritium pranſi, poſt meridiem diſcedunt, relicto à Richardoto mandatorum, quæ ab Archiducibus habebat, exemplari; quod conſulto, an imprudenter factum, varia conjectura erat. Interim vero dum ita ab armis ceſſabatur, militi tamen inter ſe graſſari licuit. atque ita Sidleniſcius, Graviæ præfectus, dum prono Moſa Vornam devehitur, captus Silvam ducis abducitur. Wernerus Boſius, militaris ſenatus præſes, Geldermalſa è convivio domũ rediens, per viam oppreſſus, cum accipere vincula nollet, vitam dedit, vir belli peritus, animoque promptus ac manu. Adolphus Naſſovius, è Lutzenburgenſi agro revertens, & Rhenobercam prætergreſſus, ſalutato militari more præſidio, dum in propinquo pagò noctem agit, periculi ſecurus, inopinatò opprimitur; & fortiter magis quàm feliciter pugnans, ſibi mortem non ingloriam, ſuis victoriam acquiſivit. Quamvis autem jam diſceſſu Hiſpanorum ſpes de pace univerſa concidiſſe videbatur, non deſtiterunt tamen Galliæ ac Britanniæ legati; &, quando de pace irrita conſilia omnia eſſent, inducias ſuaſerunt. Cumq; pericu-

CIƆ IƆ CVIII. periculoſas eas Fœderati exiſtimarent, ſcrupulum eximere Ianinus ſategit, & diffidentiæ juſtiſſimas cauſas opponentibus reſpondit, *quod ſi fidem Hiſpani fallerent, velle ac poſſe regem ſuum quemlibet cum ipſis tractatum inire, ac remp. ſalvam præſtare.* quin per literas ipſe rex ſuadere enixè, *ut inducias ne rejicerent, quas paciſci ſalva libertate poſſent.* Idem etiam Britannus facere, interminari qnoque viſns, *niſi conſilio parerent, auxilia deinceps nulla illic habituros.* Mirari multi vehementiam, quippe *pacem non tam ſerio agitatam, in qua tamen plus ſecuritatis eſſet. ea enim ſemel conſtituta, ſine nova aliqua offenſa, aut violata etiam fide, bellum inſtaurari non poſſe; qua res indignationem animis populi diffidentiamque afferret. contra in induciis fieri, quibus finitis ſine probro, aut calumnia, arma recipere permiſſum eſſet. tum in integro omne jus, ceu nunquam abdicatum, eſſe. inſuper metuendum etiam, ne recte exactis, populus fidem ab Hiſpanis ſervari expertus, animum ad illos inclinaret, & excuſſum ſemel jugum facilius reciperet.* Sed hæc dimovere legatos à propoſito non potuerunt, eoque res ab iis perducta, nt de induciis ad XII annos ſtatuendis, ſecundum XV illa capita, quæ exhibuerant, porro ageretur. prolatoque armiſtitio negotium iis, quibus antea, demandatur: idque X Kal. Iannar. inchoatum, ſpondentibus legatis, *curaturos reges ſuos, uti effectum pacta haberent.* Hâc de de cauſa Mancicidorins iter in Hiſpaniam fecerat, & reverſns à Philippo mandatum attulit, *ne induciæ longæ fierent; tantum ut hactenus armiſtitium proferretur, & commercia in Hiſpania libera eſſent: extra Europam atque in mari mediterraneo, arma porro graſſarentur.* Ea res Zelandis placuit, ſed non aliis. & diſſidium ingens erat, adeo nonnullis ad pacem aut inducias pronis, qnaſi extra illas ſalvam remp. habituri non fuiſſent. Huc accedere, quod *duodecennes inducias provincialium omnium animis tantum pacis atque amicitiæ mutuæ ſtudium impoſituras* exiſtimarent, *ut ad arma reſumenda adduci in poſterum nunquam poſſent.* Aliis graviore periculo laborari videbatur. quippe *Archiducibus facile auctoritatem per præſidia vindicare, & obedientiam ſubditis ſuis extorquere; quandoquidem ex eorum nutu & voluntate Ordines provinciarum penderent: at Fœderatis metuendum, ne conſtantia populi labefactaretur, CIƆ IƆ C[illegible] aut dividerentur animi: quod facile ſane [illegible]eventurum in Gelria, Trans-Iſelania, & ditione Groningana, ubi per vim imperata arma, & penes nobilitatem maxima poteſtas; quæ agris tutandis, in quibus fere omnes eorum facultates, & periculo evitando, partes mutatura.* Huc accedebat provinciarum in pecunia deinceps conferenda diſcordia; & in maximum ſane diſcrimen Reſp. addncta videbatur: neqne diſſidium duntaxat animorum erat, ſed ira quoque, & exaſperatio, graviſſimi ſemper mali irritamenta. jamq; Archiduces id quod optaverant conſecutos exiſtimare aliquis poterat, fracta illa antiqua concordia: & actum fortaſsis de Rep. tota erat, niſi ejus Fortuna, conciliatis iterum animis, jam nutantem ſuſtinniſſet. quamobrem conſenſus communis fuit, *affectus privatos publicæ utilitati donare, & conditionibus æquis animum ad inducias vertere.* Brabantiæ etiam, Flandriæque, ac cæterarum provinciarum Hiſpanicarum Ordines, Archiducibus repræſentabant, *maximam belli calamitatem, militum non ſoluto ſtipendio intolerandam plane licentiam. dandam feſſis ærumnarum aliquam quietem, & reſpirandi tempus. ſatis hactenus graſſata arma, & conculcatas leges eſſe: illis modum tandem ſtatui, his decus ſuum reddi oportere. præterea, finire tot annorum miſeriam, ſeculi totius beneficium, & immortalem principum gloriam eſſe, quam trophæa nulla æquarent.* Hoc rerum ſtatu Germaniæ principum legati diſcedunt, cen pacem juſsi, non inducias adjuvare. Circa hoc tempus in Britanniam appulit, à Philippo miſſus, Ferrandns Girouus, eques Melitenſis, qui de opera Belgicæ pacis negotio impenſa magnas regi gratias ageret; qnod in Gallia Toletano quoqne mandatum. Interim ſedulo laborari ad conciliandas partes, & legatis ſuis mandare Fœderati, propoſita capita nt refingerent, viderentque, ſi quid in verbis ſine reip. fraude mutari poſſet: ut Antverpiam profecturi legati regum eventum denuo tentarent, & explorarent, an vel iſthoc modo ad rem ex æquo & bono tractandam permoveri ſe Archiduces paterentur. Ac poſt multam diſceptationem profecti illi quinto Eid. Februarias Antverpiam venerunt, ubi

collo-